

കേരള സാഹിത്യ അക്കാദമി

സരസ്വതീ കളർ

തൃശ്ശിവപേരൂർ
 സരസ്വതീവിലാസം പുസ്തകശാലയിൽ
 ഈ പുസ്തകം കിട്ടുന്നതാണ്.

സരസശോകങ്ങൾ.

(ഒന്നാം ഭാഗം)

EDITED BY
VAIDYAN
MALOOR GOPALAN NAIR.

പ്രസാധകൻ
എൻ. വെങ്കിടസ്വരൂപമണ്ണയ്യർ.

1110.

(നാലാം പതിപ്പ് കോപ്പി 2000)

PUBLISHED BY
THE SARASWATHIVILASAM BOOK-DEPOT,
TRICHUR

[വില 1ക.

പകർപ്പവകാശം പ്രസാധകനുതാകുന്നു.

തൃശ്ശിവപേരൂർ
മംഗളോദയം അച്ചുകൂടത്തിൽ
അച്ചടിച്ചത്

പ്രസ്താവന.

ആരോഗ്യപ്രദമായ ഭക്ഷണം ഭവിക്കുവാനും കൂടിയാണെങ്കിൽ രോഗികൾക്കെന്നല്ല, സ്വസ്ഥന്മാർക്കുകൂടി അതു പത്മമായിരിക്കുന്നതുപോലെ, വിജ്ഞാനപ്രദങ്ങളായ മഹാപാത്രങ്ങൾ വിഭജനങ്ങൾക്കും കൂടിയാണെങ്കിൽ അതിൽ രസിക്കാത്തവരായ മനുഷ്യർ ലോകത്തിലുണ്ടാവുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. മഹാകവിവാക്യങ്ങളിൽ മാത്രം ലയിച്ചുകിടക്കുന്ന മേല്പറഞ്ഞ രണ്ടു സംഗതിയെ സജ്ജനസമക്ഷം അവതരിപ്പിച്ചു കൃതാർത്ഥത നേടുവാനുള്ള അത്യാഗ്രഹം ഒന്നുമാത്രമാണ് പ്രസ്തുത പുസ്തകത്തിന്റെ പ്രസിദ്ധീകരണത്തിന്നു പ്രധാന മേതു എന്നു പറഞ്ഞാൽ, ഉദ്ദേശം ഏകദേശമെന്നല്ല മുഴുവനും എല്ലാവർക്കും ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്. പ്രാചീനന്മാരും നവീനന്മാരായ മഹാകവികൾ ഭാരത സന്ദർഭങ്ങളിൽ രചിച്ചിട്ടുള്ള ശ്ലോകങ്ങളെ പരിചയപ്പെടുത്തേണ്ടിയിട്ടു നല്ല സംസ്കൃതശ്ലോകം കഴിഞ്ഞാൽ ഒരു മലയാളശ്ലോകം എന്ന നിലയിൽ കൂട്ടിയിണക്കി സംസ്കൃതശ്ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം ചുരുക്കത്തിലൊരു ഭാവാര്ത്ഥവും ചേർത്തു ഇവയിൽ ഒരു പുസ്തകമാക്കി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയതിന്റെ ഭവചിത്രം അഭിജ്ഞാനാഭര പഠത്തെ മനസ്സിലാക്കേണ്ടതില്ല. ഇതിൽ ചേർത്തിട്ടുള്ള ശ്ലോകങ്ങളെല്ലാം സരസകവിപ്രണീതങ്ങളാകയാലാകുന്നു ഇതിന്നു “സരസശ്ലോകങ്ങൾ” എന്നു നാമകരണം ചെയ്യാൻ സംഗതിയായത്. അഭിജ്ഞാനസ്സുകളിൽമാത്രം പ്രചരിച്ചുപോരുന്നവയായ ഇതിൽ ചേർത്തിട്ടുള്ള ചില ശ്ലോകങ്ങളുടെ കർത്താക്കന്മാരെപ്പറ്റി കണ്ണാകണ്ണികയായിട്ടുപോലും അറിവു സമ്പാദിച്ചാൽ സാധിക്കാതെ വന്നതുകൊണ്ടും ചില

ശ്ലോകങ്ങളുടെ ഉടമസ്ഥാവകാശം, പലരിലുമായി പലരും സ്ഥാപിച്ചുകാണുന്നതിനാൽ ഇന്നാർക്കാണെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തുന്നതു വിഷമമാകുകൊണ്ടും ശ്ലോകങ്ങളുടെ അടിയിൽ മിക്ക സ്ഥലങ്ങളിലും കവികളുടെ പേരു ചേർത്തിട്ടില്ല. ഇദാനീനനുപരിയായ കവികളുടെ വല്ല ശ്ലോകങ്ങളും ഇതിൽ പേരു ചേർക്കതെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി കാണുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, അതു മേൽപ്പറഞ്ഞ സംഗതികൾ നിമിത്തം സംഭവിച്ചിട്ടുള്ളതാണെന്നു തൽകർത്താക്കന്മാർ സമാധാനിച്ചു ക്ഷമിക്കുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു. സരസന്മാരായ സജ്ജനങ്ങൾ ഈ പുസ്തകത്തെ സന്തോഷപൂർവ്വരും കർണ്ണാജ്ഞനായാൽ അതുതന്നെ ആയിരിക്കുമെന്നു ഏതെങ്കിലും ഉത്സാഹത്തിന്റെ പ്രതിഫലമെന്നുമാത്രമേ തലുക്കലം ഞാൻ പറയുന്നുള്ളൂ. ഇതിന്റെ ഭാവി ശോഭനമായി തീരുന്നപക്ഷം ഇതിന്റെ 2-ാംഭാഗം ഉടനെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നതാണു്.

സരസശ്ലോകങ്ങൾ.

ശ്രീഗണേശായ നമഃ.

അബ്ജാലേന ഹരിം പ്രസന്നമകരോ-

ദൈതതാനപാദിഃ ശിശുഃ

സപ്താഹേന നവഃ പരീക്ഷിദബലാ

യാമാലതഃ പിംഗളാ

ഖട്വാംഗോ ഘടികാദപയേന നവതി-

പ്രായോപി തന്ന വൃഥേ

തം കാരുണ്യനിധിം പ്രപദ്യ ശരണം

ശേഷായുഷോ തോഷയേ.

ചേലപ്പറമ്പു നമ്പൂതിരി.

ഭാവം.—യുവൻ അരക്കാലംകൊണ്ടും, പരീക്ഷിത്തുരാജാവ് ഏഴു ദിവസംകൊണ്ടും, പിംഗളയെന്ന സ്ത്രീ അര യാമാ കൊണ്ടും, ഖട്വാംഗൻ രണ്ടു നാഴികകൊണ്ടും വിഷ്ണുപ്രസാദം സമ്പാദിച്ചു. തൊണ്ണൂറു വയസ്സായാലും എനിക്കു വൃസനമില്ല. ബാക്കിയുള്ള ആയുസ്സിന്റെ ഭാഗംകൊണ്ടു ഞാൻ ആ കുരുണ നിധിയെ സന്തോഷിപ്പിച്ചുകൊള്ളാം.

ആവശ്യമുള്ള യുവതയസ്കന്നിമിത്തോവമാന-
സ്താസാം താവത്സചിലലഹരീഭംഗരഃ പക്ഷപാതഃ
അപ്യേവംഭോഹരിണതശരച്ചന്ദ്രബിംബഭിരാമം
ദൂരീകത്തുവദനകമലം നാലമസ്തൽപ്രിയായാഃ.

ഭാവം—സ്രീകുമാരൻ ആവത്തുകൾക്കെല്ലാം കാരണം,
അവർനിമിത്തമാണ് അവമാനങ്ങളെല്ലാം വരുന്നത്. അവരു-
ടെ സ്നേഹം വെള്ളത്തിലെ തിരപ്പോലെ ക്ഷണഭംഗരവുമാകു-
ന്നു. ഇപ്രകാരമാണെങ്കിലും ശരൽക്കാലത്തിലെ പൂർണ്ണചന്ദ്രനെ
പ്പോലെ മനോഹരമായ എന്റെ ഭാര്യയുടെ മുഖപരമത്തെ
ചിരിഞ്ഞിരിക്കാൻ എനിക്ക് ശക്തിയില്ല. (ഇതിലെ പൂർണ്ണ-
ചന്ദ്രം മഹിഷമംഗലത്തു നന്ദുതിരി, ഭാര്യവീട്ടിൽ പടഞ്ഞുകൂടി
നിത്യകർമ്മങ്ങൾക്കും മറ്റും ലോപം വരുത്തുന്ന തന്റെ അനു-
ജൻ ഉണ്ണവാൻ വരുമ്പോൾ കാണുവാനായി ചുവരിന്മേൽ എഴു-
തിയതാണ്. ഉത്തരാരം അനുജന്റെയൊക്കുന്നു.)

വാചാവാക്യപദപ്രമാണപദചീസഞ്ചാരസന്യതയാ
സന്നദ്ധപ്രതിമല്ലഗല്ലമകടീകട്ടാകധാടീജഞ്ച
സാഭോപം വിഹരൻകഥംന രമതേ സാഹിത്യ

(മുദ്രാരസേ

പ്രേംസംസ്രീരസികായഞ്ചാലചനിതാസംഗംകഥം

(ഭോചതേ.

ഭാവം—തക്കവ്യാകരണാദി ശാസ്ത്രചലതികളിൽ സ-
ഞ്ചരിച്ച ശുദ്ധമായിട്ടുള്ളതും, വാദത്തിനൊരുവെട്ടുനില്ക്കുന്ന എ-
തിരാളികളുടെ ചെങ്കിടത്തടിപ്പാനും തചക്കിട്ടുകൊടുവാനും ത-
ക്ക ധാടിയുള്ളതുമായ വാക്കോടുകൂടി കൂസലില്ലാതെ കൂത്താകുന്ന

ഒരുവൻ, കാവ്യരസത്തിൽ എങ്ങിനെ രമിക്കും? പ്രൗഢകു
ളായ സ്ത്രീകളിൽ രസിക്കുന്നവൻ, ബാലസ്ത്രീസംഗത്തിൽ രചി
യുണ്ടാവുമോ? (ഇതു കൂടല്ല നന്യതിരിപ്പാടു ഉണ്ണികളെ കൂ
വും പഠിപ്പിക്കാമോ എന്നു ചോദിച്ചതിന്ന് ഉദ്ദേശശാസ്ത്രികൾ
പറഞ്ഞ മറുപടിയാകുന്നു.)

പലായദ്ധപം പലായദ്ധപം രേ രേ ടിഷ്ണവികുഞ്ജരാഃ
വേദാന്തവനസഞ്ചാരി ആയാത്യാദൃണ്ഡകേസരീ.

ഭാവം—ടിഷ്ണവികളാകുന്ന ഗജങ്ങളെ! നിങ്ങൾ കാടി
ക്കൊള്ളുവിൻ. വേദാന്തമെന്ന വനത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന ഉദ്ദ
ണ്ഡനെന്ന സിംഹം വരുന്നുണ്ട്. (ഇത് ഉദ്ദേശശാസ്ത്രികൾ കേ
രളത്തിലെ ഒരു വിദ്യാഭ്യാസസ്ഥലത്തു കടക്കുമ്പോൾ ചൊല്ലിയ
താണ്.)

5. തണ്ടാർമാതിൻമുലക്കുരുമരസമിഴുകും

ചാരദോരന്തരാളേ

വണ്ടത്താന്നാർമുരണ്ടെത്തിനമണമിളകും

വന്യമലോഭിരാമം

കൊണ്ടാടിത്താപസന്മാരഹരന്തരിരയും

സച്ചിദാനന്ദരൂപം

കണ്ടാവൂ ഞാൻകളായദ്വൃതികഴൽപണിയു-

ന്നോരുകാന്തിപ്രവാഹം.

6. പാപ്പുതീ ഫണിബാലേനുകൂമന്ദാകിനീയുതാ
അപവദ്ഗുപ്രദാ മൃത്തിഃ കഥംസ്യാത്തവ ശങ്കര!

ഭാവം—അല്ലയോ ശങ്കര! പാവുതി, ഫണി (സപ്പം), ബാലേനു (ചന്ദ്രക്കല), ഭസ്മം, മന്ദാകിനി (ഗംഗ) ഇതുകൾക്കു കൂടിയ അങ്ങയുടെ മൃത്തി അപവർഗ്ഗപദ (അപവർഗ്ഗം=പ, ഫ, ബ, ഭ, മ, ഇല്ലാത്തതു് + മോക്ഷത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നതു്) യം കുന്നതെങ്ങിനെ? (ഇതു ഏകവക്രികാട്ടു നമ്പൂതിരി തൃശ്ശിവപേരൂർ തൊഴുതോടും ചൊല്ലിയതാണു്.)

7. തദാ ഭീമബലാക്രാന്താ ദുഷ്ടോധനവരൂഥിനീ
ശിഖാഖാച്ഛാടകസ്യേവ കണ്ണമൂലമുപാഗതാ.

ഭാവം—അപ്പോൾ ഭീമസേനന്റെ സേനയാൽ ആക്രമിക്കപ്പെട്ട ദുഷ്ടോധനസൈന്യം പെട്ടത്തലയന്റെ കുടുമപോലെ കണ്ണമൂലത്തെ (കണ്ണന്റെ സമീപമെന്നും, ചെവിയുടെ മൂലമെന്നും അർത്ഥം) വ്രാപിച്ചു. (ഇതു മേപ്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിപ്പാട് അവലപ്പഴ ക്ഷേത്രത്തിൽ പുരാണം വായിപ്പാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ, രാജാവ് അങ്ങയ്ക്കു കൂട്ടിവായിക്കാനറിയാമോ എന്നു ചോദിച്ചതു കേട്ടു പുസ്തകം പകത്തുകിട്ടിയ പ്രകൃതത്തിന്നു യോജിച്ചവിധം ഉണ്ടാക്കി ചൊല്ലിയതാണു്. രാജാവ് കക്ഷങ്ങിക്കാരനായിരുന്നു.)

8. ആകൃത്യാസഭഗഃസ്വഭാവമധുരോ
ദാക്ഷിണ്യശീലോയുവാ
ദക്ഷോനമ്ബവിശേഷകമ്ബസുധനീ
ബലാന്നരാഗോമയി
ഭന്താമാംരമയത്വസാവപിതഥാ
തൃപ്തിൻസംജായതേ

ജാമോനെപ്പിസംസ്കൃതം വസകലാൻ

മുഷ്കാതിഭോഷാഗുണാൻ.

ഭാവം—സുന്ദരനും സത്യാഭാവിനും ഉദാരനും യുവനും നേരയോക്കിൽ സമർത്ഥനും, പണക്കാരനും എന്നിലുണ്ടാഗമ്യ ജീവനുമായ ഭർത്താവ് എന്നെ രമിപ്പിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും എനിക്ക് തൃപ്തിയുണ്ടാവുന്നില്ല. ഇദ്ദേഹം മൃതന്റെ ജാരനല്ല എന്ന ആ ഒരൊറ്റ ഭോഷം മാത്രമേ എല്ലാ ഗുണങ്ങളെയും പ്രയാജനമില്ലാത്തവയോക്കി തീർത്തു. (ജാരരതിയിലേ തൃപ്തിയുള്ള എന്നു സാരം.)

വിദ്യാലോചനമാണ് രണ്ടിനും കൃത്യം! ചാരിട! തപാ
നതപാമെല്ലെഴു കൃതികരകിഞ്ചിദഭ്യന്തരേഹം
യാവല്ലീയേകചകലശയോരന്തരാഭേപ്രിയായാ-
സ്സാവൽകാലംവിരമവിഷമാദപണ്ഡാരവിമോക്ഷാൽ.

ഭാവം—മിന്നൽക്കൊടിയുടെ കണവനായ അഴകളു മേ
 ഖലമേ! ഞാൻ അങ്ങയെ നമസ്കരിച്ച ശിഷ്ടിയിൽ കൈ കൂപ്പി ഭാ
 ുയുടെ സ്മനതടങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ചെന്നു ചേരുന്നതുവരെ ക
 ലശലായി മഴ പെയ്യിക്കരുതേ എന്നു കാഞ്ഞാനിനൊന്നുകൊള്ളു
 ന്നു. (ഇതു ഭാതുവിട്ടിലേയ്ക്കു പോകുന്ന വഴിക്കു മഴ തുടങ്ങിയ
 പ്പോൾ മേലപ്പറമ്പു നമ്പൂതിരി ഉണ്ടാക്കിയതാണ്.)

10. ചിന്നീനീലക്കുരിഞ്ചണ്ടികളിളവരിവ.

ണ്ടിണ്ടലുംവെണ്ടു മീൻകാൺ-

കെണകഷ്ടമായശീചലനമിനിയട -

ബീലപ്പുക്കോരകോണം

മിന്നുന്നപുല്ലുപത്മചിലചടുലപയോ-
ബിന്ദുതാമ്രാധരോചൊൽ-
കെന്നോടിത്താമരപ്പോസ്തയിലവശമിറ-
ങ്ങീടിനോനാരിദാനീം.

(നായികയുടെ ജ്വരസംഗമത്താൽ ആശങ്ക ജനിച്ച നായകൻ ചോദിക്കുന്നതാണിത്. നായികയെ, ഒരാളിറങ്ങി കലക്കിയ പൊല്ലയോടുപമിച്ചിരിക്കുന്നു, അത്ഥം സ്തംഭം.)

11. സുമധുരമധരനിവീഡ്യം
സുഖനിദ്രാസാദകൃച്ച സംഭോളുതഃ
മുദുബ്ധിരന്തഃ കഠിനം
കമനീകമനീയമേതദാമുദ്രാലം.

ഭാവം— മധുരമുള്ളതും അധരംകൊണ്ടു് (അധരത്തിങ്കൽ) സമ്മർദ്ദിക്കേണ്ടതും, അനുഭവിക്കുന്നവനു സുഖമായ ഉറക്കവും ആലസ്യവുമുണ്ടാക്കുന്നതും, പുറത്തു മുദുപവും ഉച്ചിൽ കാഠിന്യവുമുള്ളതുമായ ഈ മാവഴം ഒരു സ്ത്രീയെപ്പോലെ മനോഹരമായിരിക്കുന്നു. (ഇതു വെണ്ണണി അച്ഛൻനമ്പൂതിരിപ്പാട്ടിലെ ആവശ്യപ്രകാരം എടുത്തുവെട്ടിക്കുട്ടു് നമ്പൂതിരി ഉണ്ടാക്കിയതാകുന്നു.)

12. സ്വസ്തിൻവേശ്വനിപുണ്ണവേശ്വവിഭവേ
പൂജാൻസമാധായൻ
പ്രേയസ്യാഗ്നപുണ്ണയാഗ്നവതാ
പുത്രേണ മിത്രേണ ച

സാലംപ്രാബുചികേരളേഷ്നിവസൻ
ഭക്ത്യാസമാകണ്ഠയൻ
ലീലാരാവവകുണ്ഠയോഃ ക്ഷിപന്തേ
കാലം സുധന്യോജനഃ

ഭാവം—ആവശ്യമുള്ള വിദ്യസാമഗ്രികൾക്കൊന്നിന്നും ചെറു ക്ഷാമവും കൂടാതെ സ്വന്തം ഗൃഹത്തിൽ ഗുണവതിയായ ഭർത്തൃ യോടും ഗുണവാനായ പുത്രനോടും ബന്ധുവിനോടും കൂടെ മാന്യമായ അതിഥികളെ സല്ക്കരിച്ചുകൊണ്ടും രാമകുണ്ഠന്മാരുടെ ലീലകളെ (രാമായണഭാരതാദി പുരാണങ്ങളെ) ഭക്തിയോടുകൂടെ കേട്ടുകൊണ്ടും വർഷാകാലത്തു കേരളത്തിൽ കാലം കഴിക്കുന്നവർ വലിയ ഭാഗ്യവാന്മാർ തന്നെ, (വർഷാകാലത്തിൽ ഒരിക്കൽ ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രികൾ നാറീരി മനസ്സൽ ചെന്നു പോളണ്ടാക്കിയതാണിത്.)

13. കൃഷ്ണാ രക്ഷതു മാം ചരാചരഗുരുഃ

കൃഷ്ണം നമസ്വേ സദാ

കൃഷ്ണനൈവ സുരക്ഷിതോഹമസകൃൽ

കൃഷ്ണായ ഭജാമഹഃ

കൃഷ്ണാഭേവ സമുതഭവോ മമ വിഭോഃ

കൃഷ്ണസ്യ ദാസോസ്മഗ്രഹം

കൃഷ്ണേ ഭക്തിരചഞ്ചലാസ്മു ഭഗവൻ!

ഛേ കൃഷ്ണ! തുഭ്യം നമഃ.

ഭാവം—ചരാചരങ്ങളുടെ ഗുരുവായ കൃഷ്ണൻ എന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ. ഞാൻ കൃഷ്ണനെ എപ്പോഴും നമസ്കരിക്കുന്നുണ്ട്. കൃഷ്ണനാൽതന്നെ ഞാൻ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടവനാകുന്നു. എന്റെ മനസ്സ് കൃഷ്ണനായിക്കൊണ്ടു പലവുരു ദാനം ചെയ്യപ്പെട്ടതാകുന്നു. എന്റെ ഉരുഭവം കൃഷ്ണനിൽനിന്നുതന്നെയാണു്. ഞാൻ സർവ്വേശ്വരനായ കൃഷ്ണന്റെ ദാസനാകുന്നു. എനിക്ക് കൃഷ്ണനിൽ നിശ്ചലമായ ഭക്തി ഉണ്ടാവട്ടെ. അല്ലയോ ഭഗവാൻ കൃഷ്ണാ! അങ്ങയ്ക്കു നമസ്കാരം. (ഗുരുനാഥൻ വിഭക്തി അറിയാമോ എന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ മേപ്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിപ്പാട് ഉണ്ടാക്കിയൊഴിച്ചതാണിതു്.)

14. ഹേ ശബ്ദാഗമ! നിഭയം വിബുധതാ—

ലുബ്ധൈർനിപീഡിഷ്യസേ

ഹന്ത ജ്യോതിഷതന്ത്ര! പത്ത്വചസിതാ

തിമ്രർക്ഷയോസ്തേ കഥാ

ഹാ ധാർഷ്ട്യപ്രവണാസി വൈദ്യസരണേ

നഷ്ടോന്യലങ്കാര!ഭോ

വിദ്യാത്മാസപരസ്പദഭവതാ—

മാധാരദ്രതോച്യതഃ.

ഭാവം—അല്ലയോ വ്യാകരണശാസ്ത്രമേ! ഇനിയേൽ പണ്ഡിതപദവിയിൽ ഭരമുതല മനുഷ്യർ ഭയംകൂടാതെ നിന്നെപ്പിടിച്ചു നെന്തെക്കും. ജ്യോതിഷതന്ത്രമേ! നിന്റെ നാൾ പക്ഷങ്ങളുടെ കഥ അവസാനിച്ചു. വൈദ്യമാർഗ്ഗമേ! നിന്റെ യോഗ്യത നാട്യത്തിൽ മാത്രമായി. അലങ്കാരമേ! നിന്റെ കഥ കഴിഞ്ഞു. നിങ്ങളുടെ ആശ്രയവും, വിദ്യാസപത്രപരമായ അച്യുതൻ

ഇപ്പോൾ സ്വർഗ്ഗം പ്രാപിച്ചു. (തൃക്കണ്ടിപ്പൂർ അച്യുതപ്പിഷാ
രോടിയുടെ ചാമഞ്ഞപ്പാറി മേപ്പുവുൾ ഭട്ടതിരി ഉണ്ടാക്കിയ
താണിച്ച്. ‘വിദ്യാത്മസമാസപ്പത്ത്’ എന്നതു അന്നത്തെ ക
ലിസംഖ്യയാകുന്നു.)

15. നീലക്കാറും നിലാവും നിറമുടയനിറം—

നാഥനും നിസ്തലശ്രീ—

ബാലാക്കാരുണ്യമൊത്തുള്ളുടലുമലസ—

നൂത്തുമുളളൊത്തമുത്തും

കോലുംകാരുണ്യസത്താ പലതിവവിലസും

വാമദേവന്റെ വാമാ—

കാലങ്കാരം കനിഞ്ഞെൻകരളിലിഹകളി—

മുദിനും കാന്തിയോടും.

16. അജ്ഞാതാ ഏൽഗതം തേ കഥമഭിലഷിതം

ഭാമിനി! പ്രാതഃയേതാം

നന്ദേതസ്മാൽ കടാക്ഷാദനുഭവദൃഷ്ടയേ

രാഗഏവേതിചേന്ന

ഹേതുസോപാധികേയം ഭവതി ബഹുതരം—

ശ്രീഭരോസ്തിന്നുപാധിഃ

സാധുവ്യാപ്യപ്രിയാദൈ സഖലുതുണമുഖേ

സാധനവ്യാപകത്വം.

ഭാവം—അല്ലയോ സുന്ദരി! നിന്റെ ഉള്ളറിയാതെ എ
ന്റെ ആഗ്രഹം നിന്നോടേങ്ങിനെ ഞാൻ ചോദിക്കും? ഈ ക
ടാക്ഷംകൊണ്ടു മനസ്സിൽ അനുരാഗമുണ്ടെന്നു അങ്ങയ്ക്കു അനുമാ
നിച്ചുകൂടായോ എന്നു നീ ചോദിക്കുന്നുവെങ്കിൽ ഈ ഫേതു (കടാ

ക്ഷം) ദോഷമുള്ളതുകൊണ്ട് അങ്ങിനെ അനുമാനം വയ്ക്കും. അനല്പമായ ലജ്ജയാണ് ഇതിലുള്ള ദോഷം. പ്രിയൻ തുടങ്ങിയുള്ളവരിൽ ഇതു (ലജ്ജാമിമിതമായ കടാക്ഷം) സാധ്യ (അനുരാഗ) സാധകമാണെങ്കിലും, തൃണാദികളിൽ അപ്രകാരമുള്ളതല്ലല്ലോ. (പ്രിയാദികളിൽ ലജ്ജയോടുകൂടിയ കടാക്ഷം അനുരാഗസൂചകമാണെങ്കിലും തൃണാദികളിൽ അതു അപ്രകാരമല്ല. അതുകൊണ്ട് അനുരാഗമുണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നു അനുമാനം സാധ്യമല്ല. എന്നു സാരം)

17. ഹേ രോഗാനന്ദയുമേവസുഹൃദോ

യൈന്നിസ്പൃഹോഹംകൃതഃ

കാവ്യാലംകൃതി തർക്കോവിദസഭാ-

യോഗേഷുഭോഗേഷുച,

നോചേൽ കൃഷ്ണപദാരവിന്ദഭജനം

വേദാന്തചിന്താമവി

ത്വക്തവാശ്വപശുഹിതഭ്രമാഭരണഹോ

യാമ്യേവയാത്മാം പുരീം.

ഭാവം—അല്ലയോ രോഗങ്ങളെ! നിങ്ങൾതന്നെയാണെന്റെ ബന്ധുക്കൾ. നിങ്ങളെനെ കാവ്യാലങ്കാരതർക്കവിദഗ്ദ്ധന്മാരുടെ സഭായോഗങ്ങളിലും സുഖഭോഗങ്ങളിലും ആസക്തിയില്ലാത്തവനാക്കിത്തീർത്തു. അല്ലെങ്കിൽ ശ്രീ.കൃഷ്ണഭജനവും വേദാന്തവിചാരവും നാളെ നാളെയോവാമെന്നിങ്ങിനെ അറിവില്ലാതെ ഉപേക്ഷിച്ചു ഒന്നും സാധിക്കാതെ ഞാൻ മരിക്കുമായിരുന്നു. (മേല്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിപ്പാട് ദീനത്തിൽ കിടക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടാക്കിയതാണിത്.)

18. റാബീപുഷ്പിസെഹ്യാനു നഹ്യാസാരംപയോജനീ
 റിജാൽ കടീരാൽസായാഹേന നഹ്യാത്മാഃപ്രയയ
 (ജ്ജനാഃ

ഭാവം—പുഷ്പനിറത്തു വെള്ളം അധികമായി പൊങ്ങുക
 നിമിത്തം ജനങ്ങൾ സകല മുതലും നശിച്ചു സംസ്യാസമയ
 ത്തിൽ വീടുകളിൽനിന്നു പാടിപ്പോയി. ഭാരതപ്പുഴയിലെ വെ
 ള്ളപ്പൊക്കത്തെക്കുറിച്ച് മേപ്പനൂർ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ങളാക്കിയതാ
 ണിത്. ഇതിലെ നാലു പാദങ്ങളും കലിദിനസംഖ്യയെ കു
 ണിക്കുന്നവയാണ്. ആദ്യതൃതീയപാദങ്ങൾ വൃശ്ചഭമാരും
 ചിതീയ ചതുർത്ഥപാദങ്ങൾ അനുഭൂമരായും കലിസംഖ്യയെ കു
 ണിക്കുന്നു.

19. വേദാഃപ്രമാണം സ്മൃതയഃപ്രമാണം
 ധർമ്മായുക്തം വചനം പ്രമാണം
 യസ്യപ്രമാണം നഭഃവേൽ പ്രമാണം
 കസ്യസ്യ കർമ്മാദിചനം പ്രമാണം.

ഭാവം—വേദങ്ങളും സ്മൃതികളും പ്രമാണങ്ങളാണ്. ധ
 മ്മായുക്തങ്ങളടങ്ങിയ വാക്കും പ്രമാണമെന്നു. പ്രമാണത്തെ
 പ്രമാണിക്കാത്തവന്റെ വാക്കിനെ ആർ പ്രമാണിക്കും?

20. ഏതോ കർമ്മംതുടങ്ങേണ്ടതു ഗുരുവധമോ
 സപ്തസത്യാസമോ തൻ—
 ചേതോമോഹത്തെൊടിശ്ശുകയിലുഴറിന തോ—
 ട്കുള ഗീതോപദേശം

ചെങ്ങോനേ! ഗോപകന്യാവിടനിലതടവും
 സച്ചിദാനന്ദമേ നീ
 കാരോളംനീണ്ട കണ്ണിൻമുനയടിയനിലും
 ചാച്ച രക്ഷിച്ചിടേണം

21. ആസ്സാം പീയൂഷലാഭസ്സുമുഖി! ഗരജരാ-
 മുത്യാഹാരി പ്രസിദ്ധ-
 സ്തല്ലാഭോപായ ചിന്താപി ച ഗരളജ്യേഷോ
 ഹേതുരല്ലാപതായാഃ
 നോചേദാലോലദൃഷ്ടിപ്രതിഭയേഭജഗീ-
 ദഷ്ടമന്മാ,മുഹുസ്തേ
 യാമേവാലംബ്യ ജീവേ കഥമധരസുധാ-
 മാധുരീമപ്യജാനൻ.

ഭാവം—അദ്ദേഹം കടിച്ചാൽ വിഷജരാമരണങ്ങൾ നശി-
 ക്കുമെന്നു പ്രസിദ്ധമാണ്. എന്നാൽ അതു കിട്ടിയാൽ കൊ-
 ള്ളാമെന്നു ആഗ്രഹിക്കുന്നതായാലും വിഷശാന്തിയുണ്ടാവുമെന്നു
 വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ നിന്റെ ചങ്ങല
 ക്ഷിയാകുന്ന ഈരൂപാമ്പിന്റെ കടി, മർത്തിപ്പോറാട്ടം, നി-
 ന്റെ അധരാമൃതത്തിന്റെ സ്വാദേറിയത്തു ഞാൻ അതു കിട്ടി-
 മെന്നുള്ള ആശയെ അവലംബിച്ച് യുഷ്മിനെ ജീവിക്കും?
 (കവി മേല്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിപ്പാട്)

22. യാതപരാദ്രൗപദീത്രാനേയാതപരാഗജരക്ഷണേ
 മയ്യോന്തേകരുണാമൃതേന്ത!സാതപരാകപഗതാഹരേ!

ഭാവം.—വസ്ത്രാക്ഷേപസമയത്തിൽ പാഞ്ചാലയെ രക്ഷിപ്പാനും ശാപഗ്രസ്തനായ ഇന്ദ്രവൃദ്ധ ഗജത്തെ രക്ഷിപ്പാനും അങ്ങയുടെ ആ തിടുക്കം ആത്മനായ എന്റെ രക്ഷണത്തിൽ കാണുന്നില്ലല്ലോ. (കവി പുനാനന്ത നമ്പൂതിരി).

23. അനവേക്ഷ്യ മഹാകവിപ്രയോഗാ-
നനധീത്യാപി ച ശബ്ദശാസ്ത്രസാരം
കവിതാമമിതാം വിധിസതേ യ-
സ്സചികീർത്വസ്മണ്ഡലേനമാലാം.

ഭാ.—മഹാകവിപ്രയോഗങ്ങളെ നോക്കാനേയും വ്യാകരണം പഠിക്കാനേയും കവിതകളെഴുതാൻ പുറപ്പെട്ടവർ നക്ഷത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു മാലകെട്ടുവാനിച്ഛിക്കും. (കവി കാക്കി അമ്മൻനമ്പൂരിയാണത്രെ.)

24. ഉദൃണ്ഡഃ പരദണ്ഡൈരേവ! ഭവ
ദ്യാത്രാസു ജൈത്രശ്രിയോ
മേതഃകേതുരതീത്യ സൂര്യസരണിം
ഗച്ഛൻ നിവാത്സ്യപയാ
നോചേൽ തൽപ്പടസമ്പ്രദോദര ലസ-
ച്ഛാർദൃലമുദാദ്രവ-
ത്സാരംഗം ശശിബിംബമേഘ്യതി തുലാം
തപൽ പ്രേയസീനാം മുഖൈഃ.

ഭാ.—അല്ലയോ രാജാവേ! സൂര്യമാറ്റത്തെ അതിക്രമിച്ചു പോകുന്ന അങ്ങയുടെ ജയക്കൊടി ഒരു താഴ്വാരത്തിനാൽ കൊടിക്കായിലുള്ള പുലിമുദ്രകളെ ഭയപ്പെട്ടു ചന്ദ്രനിലുള്ള മാൻ

ചാടിപ്പോവുകയും, തന്നിമിത്തം ചന്ദ്രനെ, അങ്ങയുടെ ഭാര്യമാ
യുടെ മുഖങ്ങളോട് ഉപമിക്കാവുകയും ചെയ്യും. (ഉദ്ദേശം: അ
ദ്വി സംമുതിരിപ്പാട്ടിലേക്കു സമർപ്പിച്ചതാണിത്).

25. പൂമെത്തേലെഴുന്നീറ്റിരുന്ന ദയിതേ!

പോകുന്നു ഞാനെന്നു കേ-

ട്ടോമൽകണ്ണിണനീരണിഞ്ഞവദന-

പ്പുവോടുഗാഢമന്ദിരം

പൂമേനിത്തളിരൊന്നു ചേർത്തഹമിനി-

ക്കുന്നുനന്തെന്നെന്നക-

പ്പുമാലോടളിവേണി ചൊന്നമധുര-

ച്ചൊല്ലിനു കൊല്ലുന്നു മാം.

(പുത്തോട്ടത്തിൽ നമ്പൂതിരി)

26. ആയാതാ മധുയാമിനീ യദി പുന-

ന്നായാത ഏവ പ്രഭുഃ

പ്രാണായാതു വിഭാവസൗ യദി പുന-

ജ്ജന്മാന്തരം പ്രാതുമ്പേ

വ്യാധഃ കോകിലബന്ധനേ വിധുപുരി

ഭാഗസേവിരാഹുഗ്രഹഃ

കന്ദപ്പേഹരനേത്രദീധിതിരഹം

പ്രാണേശ്വരേ മന്മഥഃ.

ഭാ — വസന്തകാലത്തിലെ രാത്രി വന്നു. ഭാവാവ്യ വാഠ
 തപക്ഷം എന്റെ ജീവൻ സൂര്യമണ്ഡലത്തിൽ ലയിക്കട്ടെ.
 ചൂനജന്മമുണ്ടാവുന്നപക്ഷം, കയ്യിനെ ബന്ധിക്കുവാൻ വേ
 ക്കനായിട്ടോ, മന്ത്രനെ വിഴുങ്ങുവാൻ രാഹുവായിട്ടോ, കാമനെ
 ഭരിപ്പിക്കുവാൻ ശിവാനിനേത്രജാലയായിട്ടോ, ഭർത്താവി
 നെ ജയിപ്പാൻ കാമനായിട്ടോ ജനിക്കണമെന്നു ഞാൻ (27
 ശ്ലോകം) പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

27. ചിത്രംവിധേഃ കൌശലമത്ര ലോകേ
 വൃത്താകൃതിഗ്രന്ഥിയുഗേ വധൂനാം
 വക്ഷസ്വലേ ഹന്ത! വിജ്രംഭമാഭണ
 തദേദനാ ചേതസി കാമുകാനാം.

ഭാ — ബ്രഹ്മാവിന്റെ കൌശലം അതുതകരമായിരിക്കു
 ന്നു. സൂക്ഷ്മത മാറിൽ ഉരണ്ടു രണ്ടു മുഴകൾ വളർന്നു വരു
 ത്താൽ അതു നിമിത്തമുള്ള വേദന കാമികളുടെ മനസ്സിലാണു
 ണ്ടാവുന്നതു്. (കവി, കിരാലർ കേശവൻനമ്പീശൻ.)

28. തപൽപ്രേമ്നോമാം നിയതവസതിം
 ചിന്തയന്ത്യാ യദീയം
 പാദപദേ പതദഗ്നിതം
 നേത്രതോയം മയാസീത്
 തേഷാമദ്യപ്രിയതമ പരം
 മത്സ്യദാസീനതാം തേ
 ജാനാനാനാമകതണ കഥം
 മുഷ്യതേ മന്ദഹാസഃ.

ഭാ—ദയയില്ലാത്ത ഭർത്താവേ! അങ്ങയ്ക്കു എന്നിലുണ്ടായിരുന്ന പ്രേമം സ്ഥിരമാണെന്നു വിചാരിച്ചു ഞാൻ എന്റെ കാൽ വീശ കരഞ്ഞുപെക്ഷിച്ചവരെയെല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചു. ഇപ്പോൾ അങ്ങയ്ക്കുന്റെ പേരിലുള്ള ഉദാസീനതയെ മനസ്സിലാക്കി പൂർത്തിയാക്കുന്ന അവരുടെ മദ്യമാസം ഞാനെങ്ങിനെയും സമ്മിക്കേണ്ടത്? (കൊടുങ്ങല്ലൂർ വിദ്യാനിധിയുടെ വ്യവസ്ഥാപനം അനുസരിച്ച്),

29. വീണവാദാദിദാനീം വിരമസുരമുനേ!

കോണകാലൈശ്വരകാണേ

കോവാകോലാഹലോസൗസകലജനമനോ -

നന്ദനേ നന്ദനേസ്തിൻ

ശ്രീവഞ്ചിക്കോണിനാഥപ്രചുരവിതരണാ -

കണ്ണനാൽകല്പകദ്രോർ -

വ്രിളാനന്ദാശ്രവാസമഹരണഭവഃ

സുഭൂവാമഭുവാഹ!

ഭാ—ദേവേന്ദ്രൻ—നാരദ! വീണവായന നിർത്തി. നന്ദനത്തിൽനിന്നൊരു കോലാഹലം കേൾക്കുന്നതെന്താണ്? നാരദൻ—ദേവേന്ദ്ര! അതു വഞ്ചിരാജാവിന്റെ ദാനത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യം കേട്ടു നാണിച്ചു തല താഴ്ന്നു കല്പവൃക്ഷത്തിൽ നിന്ന പെണ്ണുങ്ങൾ പുവരക്കുന്നതിന്റെ തിരക്കാണ്, സംഗ്രഹമില്ല. (കവി കിളിമാനൂർ കോയിത്തമ്പുരാനായത്രെ.)

30. നിന്നോടൊന്നിച്ചു മനം രജനികളിലനം

ഗോത്സവാധംബരത്താ -

ലന്ത്യാസംഗേനികാമം വിമുഖതയൊടുത്താൻ
നിദ്രയെക്കൈവെടിഞ്ഞേൻ
നിന്നെക്കാണാനുമിപ്പോളധികമവളെത്താ -
നാശ്രയിക്കേണ്ടിവന്നു
ധന്വേ! കണ്ടാലുമിന്നെൻവിധിവിഹിതമവൾ -
ക്കെന്നിലില്ലാഭിമുഖ്യം.

31. യുഷ്മൽ ബുദ്ധിവികാസശിതളകരേ
ഭാഗ്യാംബുധേരത്ഥിതേ
വിദ്യാനന്തചരേ തമഃശമകരേ
വാക്യാമൃതം വർത്തി
വിദ്വദ്വിത്തചകോരഹർഷിണിലസ -
ത്വശ്രാന്തമന്തേവസൽ -
പ്രജ്ഞാകൈരവിണീവികാസജനകേ
കിംവാപരേണേനാനാ.

ഭാവം.—ഭാഗ്യസമുദത്തിൽനിന്നുദിച്ച വിദ്യയാകുന്ന അനന്തത്തിൽ (ആകാശത്തിൽ) സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടു വാക്യാമൃതം വർത്തിച്ചു വിദ്വാന്മാരുടെ മനസ്സാകുന്ന ചകോരത്തെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു ശിഷ്യന്മാരുടെ മനസ്സാകുന്ന ആമ്പൽപൊയ്ക്കയെ വികസിപ്പിച്ചു വില്പനയ്ക്കു അങ്ങയുടെ ബുദ്ധിവികാസമാകുന്ന ചന്ദ്രനുള്ളപ്പോൾ മറ്റു ചന്ദ്രനെക്കൊണ്ടു കാൽമെന്താണ്? (കിരാലർ കേശവനവീശൻ കുമരപുരത്തു വലിയ തമ്പുരാൻ സമർപ്പിച്ചത്.)

യത്രോർത്ഥാഗിരോവേദാഃ യത്രധർമ്മാത്മസാധനം
യത്രസ്വപ്രതിഭാമാനം തസ്മൈശ്രീകലയേനമഃ.

ഭാവം—ഏതുകാലത്തു ഭാര്യയുടെ വാക്കുകൾ വേദങ്ങളും,
ധർമ്മം പണം സമ്പാദിച്ചാനുള്ള ഉപായവും, തനിക്കു താൻ
തോന്നുന്നതു പ്രമാണവുമായി തീരുന്നവോ ആ കലിയുഗത്തി
നായി നമസ്കരിക്കുന്നു.

33. യഃ കൃതപാവിശ്വരംഗം രജനിയവനികം
പ്രോജ്ജപൽഭാനദീപം

ശശപൽസന്തുഷ്ടസമ്പ്രേഷകമഖിലജഗൽ

ഭ്രാന്തിനാട്ടും വിതത്വ

കണ്ഠഘോഷമണ്ഡമാദ്യംഗികലയവശഗാൻ

വാസനാഗാനസക്താൻ

ജീവഹ്ലാശാൻമുക്തഃ സ്വയമഭിരമതേ

ശ്രീധയൻ സോസ്തുഭൂത്യൈ.

ഭാവം—ലോകം രംഗവും, രാത്രി തിരശ്ശീലയും, ആദി
ത്യൻ വിളക്കും, മഹാക്ഷികൾ സദസ്വരം ആയ ഒരു ഭ്രാന്തിനാ
ട്ടുമുണ്ടാക്കി കണ്ഠങ്ങളുടെ മൃദംഗവായനയിലും വാസനയുടെ
സംഗീതത്തിലും ലയിച്ചു ജീവിക്കുകയാകുന്ന ശിഷ്യന്മാരെ കളി
പ്പിച്ചുകൊണ്ടു തന്നത്താൻ രമിക്കുന്ന മുക്തൻ ഭൂതിക്കായിക്കൊ
ണ്ടു ഭവിക്കട്ടെ.

34. വീണാലസന്മണിഖലായ നമോസ്തുതസ്മൈ
വീണാഘൃണാജിനഭൂതേ ത്രിണിനേത്രണായ
ഭരഭോയമീശ്വരനമസ്തുതയേ കഥം സ്വാ-
ദസ്പ്രോത്തരോക്തിമവിദന്നപികീടശഃസ്വാൽ.

ഉദണ്ഡശാസ്ത്രി തൃശ്ശിവപേരൂർ വടക്കുന്നാഥനെ തൊഴു
 യോർ ചൊല്ലിയതാണ് ഇതിന്റെ ആദ്യത്തെ മൂന്നു പാദം.
 നാലാംപാദം അപ്പോൾ മണ്ഡപത്തിലുണ്ടായിരുന്ന പുനഃനയ്യ
 തിരിയുകയാണ്. പൂച്ചാൽ ഇശ്വരസ്തോത്രമാവുന്നതെങ്ങി
 നെയാണെന്നു മൂന്നാംപാദംകൊണ്ടു ചോദിച്ചതിന്നു ഇതി
 ന്റെ സമാധാനമറിയാത്തവർ എങ്ങിനെയിരിക്കുമെന്നൊരു
 മറുചോദ്യമാണ് നയ്യതിരി നാലാംപാദംകൊണ്ടു ചോദിച്ചി
 റിക്കുന്നത്. ഇതിന്റെ സമാധാനം വിഷണ്ണു എന്നാണല്ലോ.
 അതുകൊണ്ടു പൂച്ചാൽത്തിൽനിന്നു ആരണകാരം കളഞ്ഞാൽ
 അതു ഇശ്വരസ്തോത്രമാവുമെന്നു സാരം സിദ്ധിക്കുന്നു. അപ്ര
 കാരമായാൽ വ്യാജസന്മേഖലായ വ്യാഖ്യാജിനഭ്യന്തരേ തന്നെ
 ത്രിണേത്രായനമഃ അസ്മൈ എന്ന അന്വയം പൂച്ചാൽത്തിന്നു കി
 ങ്കം. പാവയറൊന്നും പുലിത്തോലും ധരിക്കുന്ന ആ മുക്കണ്ണൻ
 നമസ്കാരം എന്നാണിതിന്റെ ഭാവം.

35. പീലിക്കാർകൂന്തൽകെട്ടീട്ടുകൊടുനിടിലേ

നല്ല ഗോരോചനംചേ-

ത്തേലസ്സും പൊഞ്ചിലമ്പും വളകളുമണിയി-

ച്ചമ്മതന്നങ്കഭാഗേ

ലീലാഗോപാലവേഷത്തൊടു മുരളിയുമ-

ക്കാലിമേയ്ക്കുന്നകോലും

ചാലേ കൈക്കൊണ്ടു മന്ദസ്തിതമൊടുമരുവും

വൈതലൈക്കൈതൊഴുന്നേൻ.

ദാരിദ്ര്യസ്യദയാലുതപം കിം ബ്രവീമിനരാധിപ

ആത്മനാശമനാദൃത്യ ഭവന്തം മാമദിഗ്ധയൽ.

ഭാവം—രാജാവേ! ദാരിദ്ര്യത്തിന്റെ ദയയെപ്പറ്റി ഞാ
നെന്നാണ് പറയേണ്ടത്? അതു തന്റെ നാശത്തെ ആലോ
ചിക്കാതെ എന്നെ അങ്ങയുടെ മുമ്പിലെത്തിച്ചു. (വിദ്വാനിളയ
തമ്പുരാൻ തിരുവനന്തപുരത്തു രാജാവിനു കൊടുപ്പാനായി ഒ
രു നമ്പൂതിരിക്കു ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തതാണിത്. ഇതു കണ്ട
പ്പോൾ 'കൊടുക്കല്ലർ വഴിക്കല്ലെ വന്നത്' എന്നു മഹാരാജാ
വ് ചോദിക്കയും ഏഴു പെൺകൊടയ്ക്കു 1400ക. കൊടുക്കയും
ചെയ്തുവത്രെ.)

37. ഓഷ്ഠാരാമേ പവനചലിതാം

കേതകീം സ്വണ്ണവണ്ണം

പത്മഭ്രാന്താ ക്ഷയിതമധുപഃ

പുഷ്പമദ്ധ്യേ പപാത

അന്ധീഭൂതഃ കസുമരജസാ

കണ്ടകൈർച്ചിലപക്ഷഃ

സ്ഥാതും ഗന്തും ദപയമപിസഖേ

നാത്ര കന്തും സമത്മഃ.

ഭാവം—ഉദ്യാനത്തിൽ കാരോരരിചകി സ്വണ്ണവണ്ണമാ
യി നില്ക്കുന്ന കൈതപ്പൂവിനെക്കണ്ടു താമരപ്പൂവാണെന്നു ഭ്രമി
ച്ച ഒരു വിശന്നിരിക്കുന്ന വണ്ട് അതിൽ ചെന്നുവേണം. അതു
ഇപ്പോൾ പൊടികൊണ്ടു കണ്ണു കാണാതായിട്ടും പക്ഷങ്ങളിൽ
മുളുകുതീട്ടും ഇരിപ്പാനും പോവാനും നിവൃത്തിയില്ലാതെ ക
ഴങ്ങുന്നു.

38. തുല്യാനന്ദേപിഭോഗേപരധനമതിയ-

താജ്ജിതംസ്രീജനേഭ്യോ

ദാതൃഭൂയോപിതൽഭൂത്വവദരമനിശം
 പ്രോക്തകർമ്മാണികർത്തും
 കോമേതത്യാചിതുംവാപുരുഷപരിവൃന്ദൈര്യഥ—
 സ്സംഗമായാതിജാളപ്രാൽ
 തതപംബ്രഹ്മംഗമഹ്യം ബുധവര! വിചികി-
 ത്സാഭൂശംവന്തതേമേ.

ഭാവം—ഭോഗത്തിൽ ആനന്ദം യുക്തമായിരിക്കെ പുരുഷൻ പണിപ്പെട്ടു നേടിയ പണം മുഴുവൻ സ്ത്രീകൾക്കു കൊടുപ്പാനും, ഭൂത്വമാരെപ്പോലെ അവരുടെ വിട് പണികൾ ചെയ്യാനും, സംഗമത്തിനിരിക്കാനും പോവുന്നതിന്നു സംഗതിയെന്താണെന്നു നിങ്ങൾ പറഞ്ഞു തന്നാൽ കൊള്ളാം. എന്നിരിക്കിൽ വളരെ സംശയമുണ്ട്.

ദി ൭. ശോഭാസർവ്വസ്വമേഷാം പ്രഥമമപഹൃതം
 യത്തപയാലോചനാഭ്യാം
 മാലുപിമാധുർത്വസാരസ്തവകളുവചസാ
 മാദ്ഭവന്തപൽപ്രതീകൈഃ
 സ്ഥാനഭ്രംശോമഹീയാനപിചവിരചിതഃ
 തപനുഖസ്തർലിനാംവൈ
 പതമാനാംബന്ധനാത്തപവിരമവരതനോ!
 വിഷ്ടുപേഷേണകിംസ്യാൽ.

ഭാവം—നിന്റെ മുഖത്തോടു സ്തർലായുള്ള താമരപ്പൂക്കളുടെ ശോഭ കണ്ണുകളെക്കൊണ്ടും, മകരന്ദമാധുർത്വം വാക്കുകൊണ്ടും മാദ്ഭവം അംഗങ്ങൾക്കൊണ്ടും മുഖേതന്നെ നീ അപഹരിച്ചു എ

നല്ല ഇതുകളെ നീ കടിപൊളിച്ചുയക്കുകയും ചെയ്യൂ. ഇനി ഇവയെ ബന്ധിക്കുന്നതു കഷ്ടമാകയാൽ അതു ചെയ്യരുത്. വിഷുപേഷണംകൊണ്ടു എന്താണ് ഫലമുള്ളത്? (ഒരു വാരസ്വാർഥാലകെടുന്നതു കണ്ടിട്ടു ആത്മാടിതിരിച്ചാടുന്നുവെന്നതാണത്രെ ഇത്.)

40. നീലാളീക്കേണമേനംഹിമഗിരിതനയേ!

ജാഹ്നവീഗുഡജാരം

കേളേറെക്കേളിയുളളാത്തിരുവുടൽഭവതി-

കല്ലയോപാതിനല്ലീ

ത്രൈലോക്യാധീശനല്ലോതവപതികളുവർ

തമ്പുരാനിത്രനല്ലോ-

രാളുണ്ടാമോവധുനാമയി! സുമുഖിസദാ

വിന്തിരിഞ്ഞല്ലവേണ്ടു.

(കളുവർ ക്ഷേത്രത്തിൽ ശിവനും പാർവ്വതിയും പടിഞ്ഞാടും കിഴക്കോട്ടും ദർശനമായിട്ടാണത്രെ ഇരുന്നിരുന്നത്. ഇല്ലോകം കേളപ്പോൾ പാർവ്വതി ശിവനഭിമുഖമായിരുന്നു എന്നാണ് ഐതിഹ്യം. കവി ചേലപ്പറമ്പു നമ്പൂതിരിയാണത്രെ.)

41. കേളീനാളീകമാളീകരനിഹിതമമ-

ദോദയപ്രീതിയോഗാൽ

സ്മരംജാതമുഖാംഭോരഹമുതമയീ

നിസ്സുതാകാപിവാണീ

ആലോലേ ലോചനേതേമദിരസിക്ഷയോ-

രാത്തലജ്ജനയന്തീ

ബാലാധീരാവി താവൽ സ്വയമഗമദനാ—

പുഷ്പമം മദിരംതൽ.

ഭാവം—കളിത്താമരപ്പൂവ് തോഴിയുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു കുറഞ്ഞൊന്നു പുഞ്ചിരിക്കെണ്ടു അസ്സഷ്ടകായി എന്തോ പറഞ്ഞു എന്റെ മാറത്തും തന്റെ മൂലത്തടത്തിലും ലജ്ജയുടെ കടാക്ഷിച്ചശേഷം ധീരയാണെങ്കിലും ആ ബാല എന്നോടെനോം ചോദിക്കാതെ ആ വിട്ടിലേയ്ക്കു പോയി. (ദേശസഞ്ചാരം കഴിഞ്ഞുവന്നപ്പോൾ ഒരു നായിക ചെയ്ത പ്രവൃത്തിയെന്നായകൻ തന്റെ സ്നേഹിതനോടു പറയുന്നയാണിത്. നായിക പുഷ്പിണിയാണെന്നാണിതിന്റെ ധ്വനിയും.)

42. നാളികാസനമീശപരഃശിഖരിണാം

തൽക്കന്ധരോത്ഥായിനോ

ഗന്ധർവാഃപുനരേതദുപപ്തമിഹൈ

ചക്രേതദുദ്ധാരകഃ

പത്രിതൽപ്രഭവൈരിണാംപരിവൃഥോ

ജീവാചയന്ത്യാഭവൽ

ജീവാനേവസതാംരിപുഷ്ഠയവിധൗ

ദേവായതസ്മൈനമഃ.

ഭാവം—യാവനൊരുത്തൻ ത്രിപുരദഹനത്തിങ്കൽ പട്ടു തരാജാവ് (മിമവാൻ) നാളികാസന (നാളികം=ശരം അതിന്റെ ആസനം=വില്ല്)യും, അവന്റെ (നാളികാസനന്റെ=ബ്രാഹ്മാവിന്റെ) കഴുത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടവ(വേദങ്ങൾ), ഗന്ധർവ്വങ്ങൾ (കുതിരകൾ)ഉം, ഇവരുടെ (ഗന്ധർവ്വന്മാരുടെ) മഠംഗ്ലേണ സഞ്ചരിക്കുന്നവർ (സൂര്യപന്ത്രന്മാർ) തേർച്ചക്രങ്ങളും, അതിനെ ധരിച്ചവൻ (ചക്രപാണി=വിഷ്ണു) ചക്രി (ശരം)യും

ആവയുടെ (പത്രികളുടെ) ശതകളിൽവെച്ചു മുഖ്യൻ (വാസ്തവിക) ജീവ (വിൽത്താണ്) യുമായി ഭവിച്ചുവോ ആ ദേവനായി കൊണ്ടു നമസ്കാരം. (തൃക്കണ്ടിയൂർ അച്ചുതപ്പിഷാരോടി കാശിയിൽ പഠിക്കാൻ ചെന്നപ്പോൾ ഗുരുവുണ്ടാക്കിയ 'ദേവായ തസ്സൈ നമഃ' എന്ന സമസ്തയെ പുരിപ്പിച്ചതാണത്രെ ഇത്.)

43. കായേസീദതികണ്ഠാധിനീകപേ

കണ്ഠേചവാണീപഥേ

ജിഹ്വായാംദൃശിജീവിതേജിഗമിഷൗ

ശ്വാസേശ്വനൈശ്ശാമൃതി

ആഗത്യസ്വയമേവനഃകരുണയാ

കാത്യായനീകാമുകഃ

കണ്ഠേവണ്ണയതാംഭവാണ്ണവഭോ-

മിത്താരകംതാരകം:

ഭാവം.—ശരീരം തമിസ്സു കണ്ഠത്തിൽ കഥം കെട്ടി സംസാരിക്കാൻ വയ്യാതായി കണ്ഠകളടങ്ങു പതുക്കെപ്പതുക്കെ ശ്വാസഗതി ശമിച്ചു മരിക്കാൻ തുടങ്ങുമ്പോൾ കാത്യായനീവല്ലഭനായ പരമേശ്വരൻ താൻതന്നെ സമീപത്തു വന്നു സംസാരസമുദ്രത്തിൽനിന്നു കരയോരുന്ന മന്ത്രത്തെ ചെവിയിൽ ഉപദേശിക്കട്ടെ. (ഗുരുവായ പിഷാരോടിക്ക് 'ഉത്താരകം' എന്നു വരെ ചൊല്ലിയപ്പോഴേക്കും സംസാരിക്കാൻ വയ്യാതായതിനാൽ "താരകം" എന്നു പുരിപ്പിച്ചതു മേപ്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിയാണ്.)

44. അഹംചതപചരാജേന്ദ്ര ലോകനാഥാവുഭാവ-

ബഹുവ്രീഹിസമാസോഹം ഷഷ്ഠീതൽപ (വി

(രജോഭവാൻ.

ഭാവം—രാജാവേ! ഞാനും ഭവാനും, ലോകനാഥന്മാർ തന്നെ. എന്റെ ലോകനാഥശബ്ദം ബഹുബ്രീഹിസമാസമായിട്ടുള്ളതും, ഭവാനേറതു ഷഷ്ഠീതൽപുരുഷനമാകുന്നു. ഇത്രയേ ഭേദമുള്ളൂ. (ലോകനാഥൻ എന്നതിനു ലോകം ആശ്രയമായിട്ടുള്ളവൻ എന്നും ലോകത്തിന്റെ നാഥനെന്നും അർത്ഥം.)

45. ഉണ്ണിക്കിരണ്ടുനാവാചൊരുമയൊട്ടുസമം
സ്വാദിനോഷണതിനാ-

യെണ്ണിത്താൻ മൂന്നു വട്ടം കരുണയോടുമുല-
പ്പാലുനല്കുന്ന നേരം

തിണ്ണം വാഴക്കുടപ്പൻ തൊഴുചധരവുമായ്
മുക്കുനിട്ടീട്ടു മൃഗം-

വണ്ണം തപ്പും മഹൻമൃസ്സിനൊടരുതരുതെ-
ന്നോതുമമ്മേ! തുണയ്ക്കു:

അർത്ഥം കഥം ദ്വിതീയാസ്ത്രാൽ ദ്വിതീയാസ്ത്രാമഹംക
യസ്ത്രഷ്ഠീചതുർത്ഥീച വിഹസ്ത്രച വിഹായച (ഥം

ഭാവം—അർത്ഥം, കഥം എന്ന ശബ്ദങ്ങൾ ദ്വിതീയാവിഭക്തിയാകുന്നതും വിഹസ്ത്ര, വിഹായശബ്ദങ്ങൾ ഷഷ്ഠീയും ചതുർത്ഥീയുമാണെന്നും പറയുന്നവന്റെ ഭാഷ്യയായി ഞാനെങ്ങിനെയിരിക്കും. (മനോരമത്തന്തുരാട്ടി.)

അയമാന്ദോളികാദണ്ഡഃ സ്തസം കിം തവബാധതി
നായമാന്ദോളികാദണ്ഡ സ്തവബാധതിബാധതേ.

ഭാവം—ഇതേ മേനാവിന്റെ തന്റെ നിന്റെ ചുമലിൽ ബാധിക്കുന്നുണ്ടോ? എന്നു ചോദ്യം. മേനാവിന്റെ തന്റെ നിന്റെ ബാധതിയാണ് എന്നു ബാധിക്കുന്നതെന്നു സമാധാനം.

(ഒരു വ്യാകരണശിരോമണിയെക്കൊണ്ടു തന്നറിയാതെ തണ്ടെടുപ്പിച്ചു രാജാവാണ് 'ബാധിധനുണ്ടോ' എന്നു ചോദിച്ചത്. ബാധയതേ എന്നല്ലാതെ ബാധതി എന്നു പരസ്പരമർത്ഥത്തിൽ പ്രയോഗിക്കുന്ന ക്രിയ തെറ്റാണെന്നാണ് സമാധാനത്തിൽനിന്നു മനസ്സിലാക്കേണ്ടത്.)

യാന്തിന്ദ്രായപ്രപുത്തസ്യ തിന്യുഞ്ചോപി സഹായതാം അപനന്മാനം തു ഗച്ഛന്തം സോദരോപി വിമുഞ്ചതി.

ഭാവം—മയ്യാദക്കു നടക്കുന്നവനെ പക്ഷിമൃഗാദികൾ പോലും സഹായിക്കും, മയ്യാദവിട്ടവനെ അനുജൻകൂടി ഉദ്ധരിക്കും. (ഇതു രാമായണം കഥയുടെ സാരമാകുന്നു.)

49. അത്യഗ്രകർമ്മസുകണ്ടക വാരിപുര-

തീക്ഷ്ണോപലകുകചകേതക ദുർഗ്ഗമാഗ്നേ
കേചിൽഭമന്തി ശക്തദുഷ്പലിതാലയാഭിഃ
സംമേളനായ സഹസാപര കാമിനീഭിഃ.

ഭാ — ചളിയും മുളയും വെള്ളവും കൂർത്ത കല്ലും അറക്കുവാൻ പോലെയുള്ള കൈതയും നിറഞ്ഞു നടക്കാൻ വിഷമമായ വഴികളിലൂടെ ചിലർ പരസ്പരമനത്തിനായി ഒരേതന്നെ കിടപ്പുറങ്ങളു സമവത്തു മലമുണ്ടായാൽക്കൂടി അവർ വിരോധമില്ല. (കവി കൂടല്ലു നാരായണൻനമ്പൂതിരിപ്പാടാണത്രെ.)

കൊണ്ടാടിക്കൊണ്ടു കൊണ്ടൽപുരികഴലതിടം
കയ്യിനാൽ വേർപെടുത്തും-

കൊണ്ടാടിക്കൊണ്ടു തൊണ്ടിപ്പഴമിടയുമണി-
ച്ചുണ്ടു രണ്ടും നനച്ചു്

മുണ്ടാലേ മുടിയിട്ടുള്ളൊരു മുലകൾ തുളു-
മ്പിച്ചുമന്ദം വരുന്നീ-

ത്തണ്ടാരമ്പത്തിടമ്പാശ്ശിലസിടുമിവളേ -

താണെടോ താനറിഞ്ഞോ? (വെണ്ടണി)

51. ചരമഗിരികുരംഗീ ശൃംഗകണ്ഡയനേന
സുപിതിസുഖമിദാനീമന്തരിന്ദോഃ കുരംഗഃ
പരിണതരവി ഗർവ്വാകലാ പൌരഹൂതീ
ദിഗപിലനകപോതീ ഹൃംകൃതൈഃക്രോശതീവ.

ഭാ—അസ്മയപവൃത്തതിലെ മാൻപേട കൊമ്പുകൊണ്ടു ചൊരിഞ്ഞുകൊടുക്കയാൽ ചന്ദ്രനിലുള്ള കലമാൻ സുഖമായൊങ്ങുന്നു. സൂര്യഗർഭം പുണ്യമായ കിഴക്കൻഭിക്കാകുന്ന സ്രീ പെൺപ്രാവിന്റെ ഹൃംകാരമാകുന്ന ആക്രോശങ്ങളാൽ ഇഴറ വിളിക്കുന്നവോ എന്നു തോന്നും. (ഭോജരാജസഭയിൽവെച്ചു ഒരു വിദ്വാൻ പ്രഭാതം വണ്ണിച്ചതാണിതിന്റെ പൂർവാർത്ഥം. ഉത്തരാർദ്ധം കാളിദാസന്റെയാകുന്നു. മാൻപേടയ്ക്കു കൊമ്പുള്ളതായി പൂർവാർത്ഥത്തിൽ പറഞ്ഞതുകൊണ്ടാണ് പെൺപ്രാവിന്റെ ഹൃംകാരത്തെ ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ വണ്ണിക്കാണിടുന്നത്. (മാൻപേടക്കു കൊമ്പുണ്ടായാമെങ്കിൽ പെൺപ്രാവിനു ഹൃംകാരവുമുണ്ടാവാം.)

52. നിസർഗ്ഗതോ നിർഗ്ഗണമുക്തിഗുരോ
സമത്വയനേ സഗുണം ബലാഭ്യേ
തേകഞ്ചുഭീസന്നഹനോന്നതേന
ലംബസ്തനേനാപി മുദം ലഭന്തേ.

ഭാ—സ്വതഃ ഗുണമില്ലാത്ത വാക്കു, ഗുണമുള്ളതാണെന്നു ശരിക്കുന്നവർ റവുകയിട്ട് ഉയർന്നിനിൽക്കുന്ന വീണ മുലകൊണ്ടു സന്തോഷിക്കുന്നവരാകുന്നു.

53. ശിരിജായാ സ്കന്തേ വന്ദേ
ഭവഭൂതി സിതാനന്തേ
തപസപീകാംഗതോവസ്ഥാ
മിതിസ്തേരാന്നനാവിവ.

ഭാ—ശിവന്റെ ശരീരത്തിലുള്ള സ്തംഭം പിരളക നിമിത്തം മുഖം വെളുത്തവയും, അതുകൊണ്ട് ‘തപസപി’ എന്നു നിലയിലായി’ എന്നുപോയിട്ടു ചിരിക്കുകയോണോ എന്നു തോന്നും വണ്ണമിരിക്കുന്നവയുമായ പാർവ്വതിദേവിയുടെ സ്കന്തങ്ങളെ വന്ദിക്കുന്നു. (കവി ഭവഭൂതി.)

54. കുർച്ച ഗർഭോദ്ധതസ്യ പ്രതിവദിതരഥം
ഭാരതീമപ്യസാദ്ധപീം
സാദ്ധപീം, സാദ്ധപീമസാദ്ധപീം ബുധവരസ-
ലക്ഷണേന ക്ഷണേന (മിത്തേ
മാനാഭാസം പ്രമാണം പ്രമിതിഗതിവശാ-
ദപ്രമാണം പ്രമാണം
സച്ചാസച്ചാസദന്യനിശമയതബുധാ
മച്ചരിത്രം വിചിത്രം.

ഭാ—ഗർഭിണിയായ എതിർവാദിയുടെ വാക്ക്, സാധുവിനെ അസാധുവാക്കിട്ടും അസാധുവിനെ സാധുവാക്കിട്ടും പ്രമാണമായ അപ്രമാണമാക്കിട്ടും അപ്രമാണത്തെ സപ്രമാണമാക്കിട്ടും ഉള്ളതിനെ ഇല്ലാതാക്കിട്ടും ഇല്ലാത്തതിനെ ഉള്ളതാക്കിട്ടും ഈ വിഭാഗത്തിൽപ്പെട്ടവെല്ലാമുള്ള ലക്ഷണസമിതം അതിവേഗത്തിൽ ഖണ്ഡിച്ചേക്കാം. അല്ലയോ പണ്ഡിതന്മാരെ! വിചിത്രമായ എന്റെ ചരിത്രം നിങ്ങൾക്കേകദേശമുണ്ടാകട്ടെ. (കാ

കശ്ശേരി ഭട്ടതിരി ഉദയനോടു വാദിക്കാൻ പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ
ചൊല്ലിയത്.)

55. ജംഭുപ്രദേശിമുഖിൽ ത്രിദശസദസി നിൻ-

സൽഗുണഘണ്ടം വീണ-

ശുഭൽപാണൗ മുനൗഗായതിസുരസുദശാം

വിഭ്രമം ചൊല്ലവല്ലേ

കമ്പിട്ടാളുവ്ശിപ്പെണ്ണകകമലമുല-

ഞ്ഞു മടിക്കത്തഴിഞ്ഞു

രംഭയ്ക്കു ചൊറുവട്ടം കബരിതിരുകിനാൾ

മേനകാ മാനവേന്ദ്ര!

56. നമുരൂം നതുരംഗമോ നവദിതാം

വുന്ദാനിനോ വന്ദിനോ

നമുരൂണി ന പട്ടഞ്ചസവസനം

നഹ്യംബരാഡംബരം

അസ്ത്യാസ്താകമമന്ദമന്ദരഗിരി-

പ്രോദ്ധ്യതദുദ്ധോദധി-

പ്രേംബദീചിപരം പരാപരിണതാ

വാണീതു നാണീയസി.

ഭാ—എനിക്കു കടയും കതിരയും ശിഷ്യന്മാരും സ്തുതിചാ
രകന്മാരും മീശയും പട്ടുതലേക്കെട്ടും വേഷാഡംബരവുമൊന്നു
മില്ല. എനിക്കുള്ളതു മന്ദരപവ്ത്രംകൊണ്ട് പാൽക്കടൽ കട
ഞ്ഞപ്പോൾ ഇളകിപ്പുറപ്പെട്ട തിരമാലകളുടെ പരംപരപോ

ചെയിരിക്കുന്ന വാക്കു ചാത്രമാണ്. അതു ചില്ലായപ്പു താനും.
(കാക്കശ്ശേരി ഭട്ടതിരി, വലിയ വേഷാലംബരത്തോടുകൂടി വന്ന ഉദ്ദേശനോടപറഞ്ഞത്.)

57. ആപദി കിം കരണീയം?

സുരണീയം ചരണയുഗമുമാംബായാഃ

തത്സുരണം കിംകരുതേ?

ബ്രഹ്മാദീനവിചകീകരീകരുതേ.

ഭാവം—ആപൽക്കാലത്തു ചെയ്യേണ്ടതെന്താണ്? ഭഗവതിയെ സേവിക്കുക. എന്നാലേതു സാധിക്കും? ബ്രഹ്മാദീദേവന്മാർക്കു കീങ്കരന്മാരായും (കാക്കശ്ശേരി ഭട്ടതിരി ഒടുവിൽ ശുദ്ധാശ്രമങ്ങളുടേയും ഭക്ത്യാഭക്ത്യങ്ങളുടേയും വിഭവകമില്ലാത്ത നിലയിൽ സഞ്ചരിച്ചിരുന്നുവത്രെ. അദ്ദേഹത്തെ ഏകുനാക്കാൻ സമർത്ഥനായ നമ്പൂരിമാർ ഈ ആപത്തിന്റെ പരിഹാരത്തിനായി ഭട്ടതിരിയോടുതന്നെ ചോദിച്ചു ചോദ്യങ്ങളാണു ഇതിലെ പ്രഥമമൃതീയപാദങ്ങൾ. ദ്വിതീയചതുർത്ഥങ്ങൾ ഭട്ടതിരിയുടെ സമാധാനങ്ങളാണ്.)

58. കളമാഃ പാകവിനശ്രാഃ

മൃഗതലാപ്രാതസുരഭികല്പഹാരാഃ

പവനാകമ്പിതശിരസഃ

പ്രായഃ കുച്ഛന്തി പരിമളശ്ലാഘാം.

ഭാവം.—നെല്ലുകൾ വിളഞ്ഞു ചാഞ്ഞു കററാത്തീടുന്ന കണ്ടൽ അടിയിലുള്ള സൗഗന്ധികപുഷ്പത്തിന്റെ സുഗന്ധം തരക്കേടില്ല എന്ന നിലയിൽ തല കുങ്കുമകയാണെന്നു തോന്നും.

കുളമാഃ പകപശാലിന്ദ്രഃ സംബഭൂവുരധോമുഖാഃ
ഈസന്നലവന്തേദേത ചിന്താസന്താപിതാഇവ.

ഭാവം—നെല്ലു വിളഞ്ഞു തല കുനിച്ചുനില്ക്കുന്നതുകണ്ടാൽ
തല കൊയ്യുന്ന കാലമായല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു വ്യസനിക്കു
യാണോ എന്നു തോന്നും.

൫൦. താരിത്തനപീകടാക്ഷാഞ്ചലമധുപകലാ—

രാമ! രാമാജനാനാം

നീരിത്താർബാണ്! വൈരാകരനികരതമോ—

മണ്ഡലീ ചണ്ഡഭാനോ!

നേരേതതാതൊരുനിയ്യാംതൊടുകുറികളയാ—

ഈന്നു മേഘാകുളികുരം—

നേരത്തിനിപ്പും വിക്രമനവര! ധരാ;

ഹന്തകല്പാന്തതോയേ.

നപുംസകമിതിജ്ഞാതപാ താം പ്രതി പ്രേഷിതം മനഃ
തത്തുതത്രൈവരമതേ ഹതാഃപാണിനിനാവയം.

ഭാവം—മനസ്സു നപുംസകമാണെന്നു കരുതി ഞാൻ അ
തിനെ അവളുടെ അടുക്കലേക്കയച്ചു. അതു അവളിൽ തന്നെ
ചിട്ടിച്ചുടി. പാണിനി ഏതെ ചതിച്ചു. (പാണിനി മനശ്ശബ്ദം
നപുംസകമാണെന്നു വിധിച്ചിട്ടുണ്ട്.)

൫൧. ധപന്യലുപന്യലുപനീനാഃ ഫണിപതിഭണിതാം
ഭോധികുഞ്ജീകുമാരാഃ

പ്രൗഢാഃകേചിൽപ്രഥനേവരഗ്നകണികാ
ശ്ലാഘിനസ്താൻനമാമഃ

പ്രത്യാഹാരഗ്രഹേഷുഭൂമിതമതിരസൗ-
കോപി സാമിത്വവിദ്യാ-

കാണോനാണപ്പനാമാപ്രലപതുജരസാ-

താവതാകിംശമാനിഃ (ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രി)

ഭാവം—ധ്വനിമാർഗ്ഗത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നവരും, വ്യാകരണശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരും, പരഗ്നശ്ലാഘികളും പ്രഖ്യാതന്മാരുമായ ചിലരുണ്ട്. അവരെ ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു. വ്യാകരണസൂത്രപ്രത്യാഹാരത്തിൽപോലും ബുദ്ധി ഭൂമിക്കുവരും സാമിത്വമെന്നെവിവില്ലാത്തവരുമായ ഒരു നാണപ്പന്നെ വയസ്സു കടന്നു ജല്പിച്ചോടെ. അതുകൊണ്ട് ഒരു ധാരിയും എനിക്ക് വരുവാനില്ല. (തൃക്കണ്ടിയൂർ പിഷാരത്തെ നാണപ്പപ്പിഷാരോടിയെ കരിച്ച്)

63. ഭാഷാകവിനിവഹോയം

ഭാഷാകരവദിഭാതി ഭവനതലേ

പ്രായേണവൃത്തമീനഃ

സൂത്രാലോകേനിരസ്കഗോപ്രസരഃ.

ഭാ—ലോകത്തിൽ ഭാഷാകവി സമൃദ്ധം ഭാഷാകരത്വം കൊണ്ടും (ഭാഷാകരം=ഭാഷങ്ങളുടെ ഉല്പത്തിസ്ഥാനം+ഭാഷാകരൻ=രാത്രികരൻ) പ്രായേണ വൃത്തമീനമായിത്തീരുന്നതുകൊണ്ടും (വൃത്തം=വട്ടം+വൃത്തം=ശ്ലോകഖണ്ഡനിയമം) സൂത്രാലോകത്തിൽ (സൂത്രരശ്മി എന്നും വിദ്വാനെ കാണുമ്പോൾ എന്നും അർത്ഥം) ഗോക്കൾ (രശ്മികൾ+വാക്കുകൾ) പുറപ്പെടാത്തതുകൊണ്ടും ചന്ദ്രനെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നു.

64. അനാരാധ്യകാളീമനാസപാദ്യഗൗളീ-
മൃതേമന്ത്രശക്തിംവിനാ ഗ്രന്ഥചെയ്യം.
പ്രവഞ്ചപ്രസിദ്ധം പ്രബന്ധം പ്രബന്ധം
വരിഞ്ചിപ്രവഞ്ചേമദന്യഃ കവിഃകഃ.

ഭാവം.—കാളിയെ പൂജിക്കാതെയും, ശക്തര ജപിച്ച്
സേവിക്കാതെയും, മന്ത്രശക്തിയെ ആശ്രയിക്കാതെയും, ഗ്ര
ന്ഥം രചിക്കാതെയും പ്രസിദ്ധമായ പ്രബന്ധമുണ്ടാക്ക
വാൻ ലോകത്തിൽ ഞാനൊഴികെ മറ്റാരാണുള്ളത്?

65. ഭക്ത്യാഞാനൈതിരേകളിച്ചഭഗവൽ-
പാദാരവിന്ദങ്ങളെ
ചിത്തേചേർത്താരരക്ഷണം മിഴിയട-
ച്ചമ്പോടിരിപ്പും വിധിയ
അപ്പോൾതോന്നിയെനിക്കു ബാലശശിയും
കോടിരവു ഗംഗയും
ബ്രഹ്മന്ദേവതലയും കുറുത്ത ഗുരുവും
മറ്റുള്ള ഭൂതങ്ങളും.

(“അപ്പോൾ തോന്നിയെനിക്കു മാറവിരുതും മന്ദസ്ഥിത
പ്രഹ്ലാദിയും പന്തോക്കുമാലയും തണുത്തുടയും മറ്റൊരു മെ
ന്നോമലൈ” എന്നായിരുന്നു ഇതിന് ആദ്യമുണ്ടാക്കിയ ഉത്തരാ
ഖം. ചേലപ്പുറമ്പുനമ്പൂരി മണ്ഡപത്തിൽ ജപിക്കാനിരി
ക്കുമ്പോൾ ഒരു സ്ത്രീ തൊഴുവാൻവന്നതു കണ്ടിട്ടാണിതുണ്ടാ
ക്കിയത്. കാതികൾ നമ്പൂതിരി അതുകേട്ട് എന്താണു ചൊ
ല്ലിയതെന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ പ്രസ്തുതമായ ഉത്തരാഖം ഉ
ണ്ടാക്കിയത്രെ.)

66. സംഭരിതഭൂരികൃപമഞ്ച! ശുഭമംഗം
 ശുഭതുചിരന്തനമിദം തവമദനഃ
 ജംഭരിപുഷ്പകുമാരകുമാരചിഡംഭ-
 സ്തംഭികചകുമാരപരിരംഭവരശംഭു.

ഭാവം—ഭയാപൂർണ്ണമായ നിന്റെ മംഗളംഗം എന്റെ മനസ്സിൽ ശോഭിക്കട്ടെ എന്നാണ് പൂച്ചാർദ്ധത്തിന്റെ സാരം. ഐരാവതത്തിന്റെ കുമാരത്തിന്റെ ഡാഭം നശിപ്പിക്കുന്ന കവകുമാരങ്ങളുടെ പരിരംഭതല്പരനായ റിവനോർച്ചിയത് എന്ന് അംഗവിശേഷണം. (ഉദാസൻ മൂക്കായ ക്ഷേത്രത്തിൽ ധ്യാന സമയം ചൊല്ലിയതാണ് ഇതിന്റെ പൂച്ചാർദ്ധം. ഉത്തരാർദ്ധം അവിടെ പൂജകൊട്ടിയിൽ നമിക്കേണ്ടതാകുന്നു.)

67. സംഗീതസാമിത്വരസാനുഭൂതൈ
 ശ്രോത്രദായം കല്പിതവാൻ വിധാതാ
 ഏകേനമീനഃ പുനരേകകണ്ഠോ
 ദ്വാഭ്യാംവിമീനോബധിരഃ സംഘവ.

ഭാവം—സംഗീതസാമിത്വങ്ങളുടെ രസമനുഭവിപ്പാൻ ബുദ്ധാവു രണ്ടു ചെവി സൃഷ്ടിച്ചിട്ടുള്ളത്. അതിലൊന്നിലെങ്കിൽ ഒറ്റച്ചെവിയിൽ, രണ്ടിലെങ്കിൽ ചെവികുറവുണ്ടാകുമെന്നു. (സംഗീതമില്ലാതെ സാമിത്വവും സാമിത്വമില്ലാതെ സംഗീതവും ശോഭിക്കില്ലെന്നു സാരം.)

68. അംഗജതാപനിഹന്ത്രി
 സമുചിതലാവണ്യസമ്പദാമധുരാ
 അധരാമൃതോപദംശാ
 ശ്രാണാശോണാധരീവരമണീയാ. (ഉദാസൻ)

ഭാവം—ദേഹത്തിന്റെ തളർച്ച (അംഗജതാപം = കാമ താപം) തീർക്കുന്നതും ചേണ്ടിടത്തോളം ഉപ്പുള്ളതുകൊണ്ട് (ഛായഞ്ചം = സൗന്ദര്യം) മധുരമായിരിക്കുന്നതും, അമൃതകൃതക്കാലം മെച്ചമായ കുറിയോടുകൂടിയതും (അധാരമൃതോപദംശം = പല്ലിന്നരികെ അധാരമൃതമുള്ളത്.) ആയ കാത്തി കുരുശ്വിയെപ്പോലെ മനോഹരമാകുന്നു.

69. കുരഭുപരിമിതമഭഃ

പിബതിപപൈകുരഭസംഭവോഭോധിം

അതിരിച്ചുതേസുജനാ

തനയഃപിതരംനിജേനചരിഃതന.

ഭാവം—കുരഭു കറുപ്പു വെള്ളം മാത്രമെ കുടിക്കുന്നുള്ള എങ്കിലും കുടത്തിൽനിന്നുണ്ടായ അഗന്ധ്യൻ സമുദ്രത്തെ ചാനംചെയ്തു. നല്ല മകൻ പിതാവിനെക്കാൾ കേമനായിത്തീരും. (ഉദൃണ്ഡശാസ്ത്രി, അച്ഛനു വില്ലത്തിയില്ലെന്നു ചാഞ്ഞതിനുസമാധാനമായി കാക്കശ്ശരി ഭട്ടതിരിചാല്പിയത്.)

70. കന്നൽക്കണ്ണികളായനൽപുതിയര-

ഞൗഘണ്ടുളാൽചേർത്തുകോ-

ത്തുന്നിദ്രാഭകലൻമാലയിൽനട്ട-

ക്കല്ലായിമിന്നംപ്രിയേ

ധന്വേനിൻമധുരാധരാമൃതരസം

നന്നായ്നകർന്നിമല-

ക്കുന്നിൽതന്നെകിടന്നുഹന്തകഴിയിൽ

പോയെന്നുവന്നീടുമോ.

71. ഇന്ദ്രനീലേനരാഗോസ്തിപത്മരാഗേനനീലിമാ
ഉഭയംമയിഭാതീതിമന്ത!ഗുഞ്ജാവിജൃംഭതേ.

ഭാവം—ഇന്ദ്രനീലത്തിന്നു ചുവപ്പില്ല. പത്മരാഗത്തിന്നു കറുപ്പില്ല. ഇതു രണ്ടും എന്നിങ്ങണ്ട് എന്നു കുന്നിക്കരുത്തെളിയുന്നു. കഷ്ടം! (പാട്ടറിയാമോ എന്ന് ഉദ്ദണ്ഡൻ ചോദിച്ചതിന്നു കാക്കശ്ശേരി ഭട്ടതിരി പറഞ്ഞ മറുപടി)

72. ചേതോവാതായവേതച്ഛൃണന്യനസ്യധാ-

ധായിനാരീജനാംഗ-

സ്തീതലപാന്താസ്തപേ ചപലനിപതമാ

ഘൃണപക്ഷോയമാവിഃ

ഭൂയോഭൂയസ്തരേന്മാദി കദവദമനേ

ചാന്തകവ്യാധവക്ത്രേ

നേത്രാനന്ദസ്യ ജീവാതിലനിലയലസൽ

ബ്രഹ്മകഞ്ജം ഭജേമാഃ.

ഭാവം—എന്റെ മനസ്സാകുന്ന മാനേ! നീയിതു കേൾക്കുക. ചിറകൊടിഞ്ഞ പക്ഷിയെപ്പോലെ സ്ത്രീകളുടെ ശരീരമാകുന്ന ഇരുട്ടത്തെ പൊട്ടക്കിണറിൽ നീ പതിക്കരുത്. ധനം മുതലായ കാട്ടുതീയിലും, അന്തകനാകുന്ന കാട്ടാളന്റെ വായിലും വീണുപോകരുത്. നീ ഗുരുവാര്യരുള്ള ആനദജനകമായ ബ്രഹ്മകഞ്ജത്തിൽ ഇരുന്നുകൊള്ളുക. (ചേതോവാതായോ + ഏതൽ എന്നും, നേത്രം + ആനന്ദസ്യ എന്നും ചദച്ഛേദം ചെയ്യണം. കവിമേല്പത്തൂർ ഭട്ടതിരി.)

73. കംസീകൃത്യഭവംഭിവാതുലിതവാ-

നാധായവേധാസ്തയോ-

സ്കാമിത്രം ച പരീക്ഷിതം ഗരിമണി
 ഔസ്മാവളംഗതാ
 ദേവാനസ്തസഃ സുരദാ മപി
 പ്രക്ഷിപ്യതത്രാനതാ-

വദ്യക്ഷാതലതോ ബഹുൻ സകൃതിനോ-
 പ്യനീയവിന്ദസ്യതി.

ഭാവം—ബ്രഹ്മാവ് ഭൂമിയേയും സ്വർഗ്ഗത്തെയും രണ്ടു തരം
 കി ഗൗരവം പരീക്ഷിക്കാനായി ഭൂമിത്തട്ടിൽ ഭവാനേയും,
 സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ഇന്ദ്രനേയും വെച്ചു തൂക്കം നോക്കിയപ്പോൾ
 സ്വർഗ്ഗത്തു പോങ്ങി നില്ക്കുന്നതുകണ്ട് അതു താഴേണ്ടതിനാ
 യി അതിൽ ദേവന്മാർ, അസ്തമകൾ, കല്പദ്രുമാ മുതലായവ
 യെ വെച്ചുനോക്കീട്ടും താണുകാണാത്തതായ് ഇപ്പോൾ ഭൂമി
 യിൽനിന്നും വളരെ സൂക്ഷ്മതയുള്ള കൊണ്ടുപോയി അതിൽ
 വെക്കുന്നു.

74. ധാമാശൈത്യം ജഗത്ത്വം ജയതിതവ കൃപാ
 ണാകൃതൈഃ കാളികയാ

യത്സംഗാദൈരിഭുവാഃ കതിചനഖചരീ
 കോണ്ണവക്ഷോജലഗാഃ

കേചിത്തേജസപിനം തപാം ശരണമുപഗതാഃ
 കേപ്യഹോ രാമവത്-

നന്തദ്വിസ്യാദിരസ്ര്യം ധൃതബ്രഹ്മദയശഃ
 കംബളാഃ സംവിശന്തി.

ഭാവം—ലോകത്തിൽ അങ്ങയുടെ വാളാകുന്ന മോഹത്തി
 ന്റെ ധാരാ (മുച്ഛ) ശൈത്യം ജയിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു ശത്രു
 രാജാക്കന്മാർ ചിലർ ദേവസ്ത്രീകളുടെ മനോഹരമായ മുഖത്തു

ത്തിൽ ചെന്നു പഠിയിരിക്കുന്നു. (സ്വപ്നം പ്രാപിച്ചു എന്ന
'യ്ക്കം.) ചിലർ തേജസ്വിയായ അങ്ങയെ ശരണം പ്രാപിച്ചി
രിക്കുന്നു. ചിലർ ഭക്തിരീതിക്കവിളി പുതച്ചു വിസ്തൃപയ്ക്കു
മകളിൽ കൂടിയിരിക്കുന്നു.

75. പോകുന്നവന്നു നിജശോകനിവേദനോത്ഥാ
മഃശാശ്വതാമുപഗതാമി വരുന്നവന്ന്
വേണ്ടുന്നവണ്ണമുദിതാ മദനാതുരാവോ
രക്ഷസ്തവേശവനിതാ നയനാംബുധാരാഃ.

76. സ്നാതശ്ശൗരി കൃപാംബുധൗ നയമഥാ—
ചാത്യാപ്തമന്ത്രശയഃ
സാക്ഷീകൃത്യവിവക്ഷലാജമാവന
പ്രീതം പ്രതാപാനലം
ധാത്രിമംബുധിമേഖലാമുദവഹഃ
കീർത്ത്യംശുകാഹ്ലാദിതാം
സതപം വഞ്ചിമഹീശ! സത്യമകരോൽ
പൃഥ്വീപതിതപം നിജം.

ഭാവം—ഓ വഞ്ചിരാജാവേ! അങ്ങു വിഷ്ണുവിന്റെ കരു
ണയാകുന്ന സമുദ്രത്തിൽ കളിച്ചു നിതിയാകുന്ന ആചാര്യൻ
ചൊല്ലിത്തന്ന മന്ത്രത്തോടുകൂടി ശത്രുക്കളാകുന്ന മലർ മോമി
ച്ചു പ്രതാപാഗ്നിയെ തൃപ്തനാക്കി സമുദ്രകാഞ്ചിയാടി അങ്ങയു
ടെ കീർത്തിയാകുന്ന വസ്ത്രം പുതച്ചുവളായ ഭൂമിയെ വേളി കഴി
ച്ചു തന്റെ പൃഥ്വീപതിതപത്തെ സത്യമാക്കിയിരിക്കുന്നു.

77. രാജാകിമിന്ദുരവിനാർദ്ദിമാനമാരീ
നക്ഷത്രപോനവസുധാവിഭവൈകമേതുഃ

നാളികേരംഗകൃതീ വനദീനബന്ധുഃ
രാജാചിരം വിജയതേ ഭൂവി രാമവർമ്മാ.

(ഏടവട്ടിക്കാട്)

ഭാവം—അല്ലയോ രാമവർമ്മരാജാവേ! യഥാർത്ഥത്തിൽ അങ്ങനെയൊരാൾ രാജാവ്. ചന്ദ്രനല്ല. അഞ്ചു ചന്ദ്രനും വളരെ അന്തരമുണ്ട്. അങ്ങയുടെ വിപരീതഗുണങ്ങളാണ് ചന്ദ്രനുള്ളത്. അങ്ങ് അർച്ചിമാനഹാരിയാണ്. ചന്ദ്രൻ നാർച്ചിമാനഹാരിയാണ്. അങ്ങു ക്ഷത്രവനാണ്, ചന്ദ്രൻ നക്ഷത്രവനാണ്. അങ്ങു വസുധാവിഭാവൈകര്യമുമാണ്. ചന്ദ്രൻ നവസുധാവിഭാവൈകര്യമുമാണ്. അങ്ങു അളി കേരംഗകൃതാണ്, ചന്ദ്രൻ നാളികേരംഗകൃതാണ്. അങ്ങു ദീനബന്ധുവാണ്, ചന്ദ്രൻ നദീനബന്ധുവാണ്.

78. പ്രൗഢിം ധത്താങ്കലാസു പ്രഥമതു കമഭേ,

സൽപഥേ സഞ്ചരേദപാ,

നേത്രാനന്ദം വിധത്താമവതു ച വിബുധാ,

നസ്തുരാജാ തഥാപി

ഭോഷാനേപക്ഷീ, കളങ്കീ, സഹജജഡതന്ദ്രഃ,

സക്ഷയഃ, പക്ഷിപാതീ,

നക്ഷത്രേശഃ കഥംവാ കലയതു തുലനം

രാമവർമ്മേണചന്ദ്രഃ (ഏടവട്ടിക്കാട്)

ഭാവം—കലാനന്ദതപം, കമഭപ്രഥമം, സന്മാർഗ്ഗസഞ്ചാരം, നേത്രാനന്ദകരതപം, വിബുധപാലനം മുതലായവയെക്കൊണ്ടു ചന്ദ്രനും രാമവർമ്മരാജാവും തുല്യന്മാരാണെന്നുള്ളിടം, ഭോഷാനേപക്ഷിയും, കളങ്കിയും, സഹജജഡതന്ദ്രവും, സക്ഷ

യനം പക്ഷപാതിയും നക്ഷത്രേശ്വരനായ ചന്ദ്രൻ എങ്ങിനെ
രാമവർമ്മരാജാവിനോടു സഭശനാവും? ഒരിക്കലുമായില്ലെന്നു
സാരം.

79. ശീതാത്മാ ഇവ സങ്കുചന്തി ദിവസാ

നഹ്യംബരം ശർവ്വരീ

ശീശ്രൂം മുഞ്ചതി ച സ്വയം ച ഹുതബല-

ക്കോണം ഗതോ ഭാനുമാൻ

തപഞ്ചാനംഗഹുതാശഭാജി ഹൃദയേ

ധന്യാംഗനാനാം ഗതോ

രാജന്! കിം കരവാമ സാബ്രതമഹോ

ശീതാഭി ഭൂതാവയം.

ഭാവം.—അല്ലയോ രാജാവേ! തണുപ്പു സഹിക്കാത്തതിട്ടൊ
ന്നു തോന്നുമാറു ദിവസങ്ങൾ ചുരുങ്ങുന്നു. രാത്രി അംബര
ത്തെ (അംബരം=വസ്ത്രം, ആകാശം) വേഗത്തിൽ വിടുന്നില്ല.
ആദിത്യൻ അഗ്നികോണിനെ പ്രാപിച്ചു. (ഉത്തരായനകാല
ത്തിൽ പകൽ ചുരുങ്ങുകയും രാത്രി വലിക്കുകയും ആദിത്യൻ അ
ഗ്നികോണിനെ ആശ്രയിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതാണല്ലോ). അങ്ങു
കാലാഗ്നികൊണ്ടു തപിക്കുന്ന സുന്ദരികളുടെ ഹൃദയത്തേയും
പ്രാപിച്ചു. ഞങ്ങൾ എന്താണ് ചെയ്യേണ്ടത്? തണുപ്പു സഹി
ക്കവയ്യ. (ഏകദേശിക്കാട്ടു നയ്യതിരി തിരുവനന്തപുരത്തു രാജാ
വിനെ ഒരു ദിവസം രാവിലെ ചൊല്ലി കേൾപ്പിച്ചതാണിത്.
രാജാവു സാലപ സമ്മാനം കൊടുത്തു.)

80. പത്തച്ചങ്ങു പടിപ്പരയ്ക്കു പുരമേ

നില്പാനകം പൂകവാൻ

പത്താനകളുഭാനകത്തൊരുപദം

ചെപ്പാൻ സുവണ്ണാചലം

മരോക്കാൽക്കുസുരദൂമം പുണരുവാൻ

വിശപന്തരേണന്നമു-

കിതമുചൊന്നനതാംഗിമാരൊടണയു-

ന്നോഷ്ടേഷ ബദ്ധാഞ്ജലിഃ (തോലൻ)

(അച്ഛ് ഒരുതരം അന്നത്തെ നാണയമാകുന്നു.)

81 കാന്തം പ്രാഹ കപോതികാകുലതയാ

നാഥാന്തകാലോധുനാ

വ്യാധോധോ ധൃതചാപസംഹിതശരഃ

ശ്വേനാപരിഭാമൃതി

ഇതംസത്യഹിനാ സദഷു ഇഷണാ

ശ്വേനോപിനാശംഗതഃ

തൃണ്ണന്തൗതൃയമാലയം പ്രതിഗതൗ

ദൈവീവിചിത്രാഗതിഃ

ഭാവം.—ഭത്താവെ! നമ്മുടെ അവസാനമടുത്തു. കാട്ടാളൻ വില്ലിൽ ശരം തൊടുത്തു താഴെ നില്ക്കുന്നു. മുകളിൽ പരന്നു പാകുന്നു. എന്നിങ്ങിനെ ഒരു ചെൺപ്രാവു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കെ പാമ്പു കുടിച്ചു വേടനും ശരംകൊണ്ടു പരന്നും ചത്തു പോയി. ദൈവഗതി അതുതന്നെ.

82 ഏകസ്തിന്നാലവാലേ യുഗപദഭവതാം

മാലതീമൃതപാതാ-

വന്യോന്യംസംസ്പൃശന്തേ തരുണകിസലയൗ
വൽമാനൗ സമാനൗ

ആരൂഢാമാലതീസാകമവിവനതരം

ചണ്ഡവാതപ്രണനാ

ഹാകഷ്ഠംതംചമൃതംസ്പൃശതിവനലതാ

ഭ്രൂഷ്ടോദൈവയോഗഃ.

ഭാവം—ഒരു തടത്തിൽ ഒരു മാവിന്റെയും ഒരു മുല്ലവളിയുടെയും ഒരുമിച്ചു നട്ടു. അവ അന്യോന്യം കെട്ടിപ്പിണഞ്ഞു തമ്മിൽ വളന്നുവരുമ്പോൾ ഒരു കൊടുങ്കാറ്റാകുമ്പോൾ ആ മുല്ലവളി മാവിപ്പുള്ള കെട്ടഴിഞ്ഞു ഒരു കാട്ടുമരത്തിന്മേൽ കയറി. കഷ്ടം! ആ മാവിനെ ഒരു കാട്ടുവളിയും ചുറ്റിയിരിക്കുന്നു, ദൈവഗതി ആശ്ചര്യംതന്നെ.

83. ഹേമാഭോജിനി! രാജഹംസനിവഹൈ-

രാസപാദ്യമാനാസവേ!

ഭ്രംശോഹംവനമഞ്ജുരീകൃതപദ-

സ്തപാമേവ കിഞ്ചിൽബ്രൂവേ

ചേതോമേഭവഭീയപുഷ്പമകര-

നാസപാദനേസസ്പൃഹം

പാച്ഛാഹാച്ഛവിചാരമാശ്ഛവിമുഖോ

ലോകേഷു കാമീജനഃ.

ഭാവം—രാജഹംസങ്ങളനുഭവിക്കുന്ന മകരങ്ങളെ ചൊന്ന് താമരപ്പൊയ്ക്ക! ഞാൻ കാട്ടുപുഷ്പങ്ങളെ തെണ്ടിനടക്കുന്ന ഒരു വണ്ടത്താണ്. എന്നിങ്ങു നിന്നോട്ടു കുറഞ്ഞതാണു പറയുവാനുണ്ട്. എന്റെ മനസ്സ് നിന്റെ പൂന്തൻ നുകരയാനാഗ്രാഹി

ക്കുന്നു. ലോകത്തിൽ കാമികൾക്കു പറയുവാൻ വയ്യാത്തതൊന്നുമില്ല.

84. ധീമൻസൽഗുണവാരീധേ! തവമനോ-

വൃത്തിർഹാകോവിദൈഃ

ദുർജ്ജ്ഞയാസ്വതഃസ്വലോലാഹൃദൈഃ

ന്നാരിജനൈഃ കിംപുനഃ

തപസ്വന്ദേഹദീപം കിമത്ഥമിതിനോ

നിശ്ചിന്തമേകീഡിതം

കിംവാസാവൃതമസ്മദീയഹൃദയ-

ജ്ഞാനായഹാസായവാ.

ഭാവം—അല്ലയോ ബുദ്ധിമാനും ഗുണവാരീധിയുദ്ധായ രാജാവേ! മഹാസമത്വമാർക്കുപോലും—അങ്ങയുടെ മനോവൃത്തി അറിവാൻ തെരക്കുമാണ്. ബുദ്ധിയില്ലാത്ത ഈ സ്ത്രീകൾ അതെങ്ങിനെ അറിയും? അങ്ങ് ഇങ്ങിനെ ഏഴുതിയിരിക്കുന്നത ക്രീഡിക്കാനോ എന്റെ മനസ്സറിയാനോ പരിഹസിക്കാനോ എന്നു എനിക്കു മനസ്സിലാവുന്നില്ല. (53-ാം ശ്ലോകം ഒരു രാജാവിന്റെ എഴുത്തും 54-ാം ശ്ലോകം ഒരു രാജകുടുംബത്തിലെ അമ്പാളി അതിനയച്ച മറുപടിയുമാണത്രെ).

85. പാടശതീകരേണീശ്ചൈലഹിരമായ്

വേലിനിക്കാരാമോഷമാ-

യാടിതൃങ്ങിയലഞ്ഞുലഞ്ഞുസുകൃതം

കൈക്കൊണ്ടുനില്ക്കുപിഡയ

പാരാതേപരികെൻറകുതിലധുനാ

പീയൂഷധംഭത്തെതും

ഭേദിച്ചുവെൊടുക്കുവള്ളിതരസാ
പൊറുളളവൈതങ്ങളേ.

86. സർപ്പംതപയാവിദിതമേവസദഗ്രന്ഥായിൻ
കർമ്മായമാനിഗദിതംനകലാംഗനാസ്മി
പ്രായേണസസ്രതിജനാഃപരിമാസശീലാഃ
തൽകാതരാസ്മിനിതരാംനവരോത്രദോഷാഃ.

ഭാവം—മേ സജ്ജനശ്രേഷ്ഠ! എല്ലാം അങ്ങയ്ക്കറിയാമല്ലോ. അങ്ങു പറയുംപോലെ ഞാൻ ചെയ്താം. ഞാൻ ഒരു കലശലായില്ല. ഇപ്പോൾ പ്രായേണ ജനങ്ങളെല്ലാവരും പരിമാസശീലന്മാരാണ്. അതുനിമിത്തം ഞാൻ അധികം ഭയപ്പെടുന്നു. മറ്റൊരു ദോഷവും ഇതിയില്ല. (84-ാം ശ്ലോകത്തിന്റെ കർത്രിയായ തമ്പുരാട്ടി മറ്റൊരാൾക്കുവെച്ചതിൽ ആ രാജാവിന്നു തന്നെ അയച്ചതാണത്രെ ഇത്.)

87. സദൈവമേചേതസിനിസ്സഹായഃ
കരോഷികാന്ത!തപമിഹൈവവാസം
അഹംകദാചിന്നവസാമിതേന്തഃ
ക്ഷമസ്വധീമന്നപരാധമേനം.

ഭാവം—അങ്ങ് ഒരുത്തൻതന്നെ സഹായത്തോടുകൂടാതെ എന്റെ മനസ്സിൽ എപ്പോഴും വസിക്കുന്നു. ഞാൻ ഒരിക്കലും അങ്ങയുടെ മനസ്സിൽ വസിക്കുന്നില്ല. അല്ലായം ധീമൻ, ഈ അപരാധം അങ്ങു ക്ഷമിക്കണം. (ഞാൻ അങ്ങയെ മാത്രം സ്തുരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവെങ്കിലും അങ്ങ് എന്നെ സ്തുരിക്കുന്നില്ല എന്നു

സാരം. ഇതും മുമ്പത്തെ തന്ത്രരാട്ടി രാജാവിനെഴുതിട്ടുള്ളതാണത്രെ.)

88. ഹാസായ നൈവ ദയിതേ ഭവദീയചിത്ത-

ജ്ഞാനായ നൈവയദിദം വചനം മയോക്തം

ജംഭാരികംഭിവരകംഭവിജുംഭമാണ-

ഡംഭാപഹാരികചസമ്പരിരംഭണായ.

ഭാവം.—പ്രിയേ! പരിഹസിപ്പാനോ നിന്റെ മനസ്സി വാനോ അല്ല ഞാൻ പറഞ്ഞത്. ഐരാവതത്തിന്റെ മസ്കത്തിന്റെ വലിച്ച ഗുപ്പം കുറയ്ക്കുന്ന നിന്റെ കചകലശത്തെ ഒന്നു പുണരവാൻതന്നെയാണ്.

അയിസ്മരസി മാംബാലേ! കദാചിന്ന സ്മരാമൃതം

സ്മരണം ചേതസോധമ്ഃ മച്ചേതോപഹൃതംതപയാ

ഭാവം.—ബാലേ! നീ എന്നെ സ്തരിക്കുന്നു. ഞാൻ നിന്നെ ഒരിക്കലും സ്തരിക്കുന്നില്ല. സ്മരണം മനസ്സിന്റെ ധർമ്മമാണ്. എന്റെ മനസ്സ് നീ അപഹരിച്ചിരിക്കുന്നു. (മനസ്സുതന്നെ ഇല്ലാത്തവന് സ്മരണമെങ്ങിനെയുണ്ടാവും? 88, 89 ശ്ലോകങ്ങൾ മേല്പറഞ്ഞ തന്ത്രരാട്ടിക്ക് മുൻപറഞ്ഞ രാജാവ് ഓരോ അവസരങ്ങളിൽ അയച്ചുതന്നത്രെ.)

90. പാകംവന്നോരു നേത്രപ്പഴമഴകൊടരി-

ഞ്ഞിട്ടധാരാമൃതോയേ

പാകചെങ്കോള വാരിച്ചഥ കരിവടിയിൽ

ചെറുപാറിപ്പെടുത്ത്

സാകംമൂപ്പിച്ചുവൃത്തത്തൊട്ട വിധി, മനുജ-

നാഷ്കല്പിച്ചശേഷം

നരകസ്ഥനാക്കു ശോകംകളുവതിനമൃതം

തത്സമംനിശ്ചയിച്ചു.

91. കാന്ത! തപദംഗപരിരംഭണരോധഭീത്യാ
മുക്താവലീം സ്തനതടേ നതു വിക്ഷിപാമി
അദ്യാവയോവ്വിധിപശേന ബതാനതരാഭേ
തിഷ്ഠന്തി നാഥ! നഗരാദിനഭീശതാനി.

ഭാവം.—ഓം കാന്ത! അങ്ങയുടെ ആലിംഗനത്തിനു തടസ്സമാക്കിയെങ്കിലോ എന്നു കരുതി അന്നു ഞാൻ മുഖത്തടത്തിൽ മുതുമുതല അണിഞ്ഞില്ല. ഇപ്പോൾ നമ്മുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ വിധിവശാൽ അസംഖ്യം നഗരങ്ങളും, പർവ്വതങ്ങളും, നദികളും കിടക്കുന്നു. കഷ്ടം! (ഇതും 87-ാം ശ്ലോകത്തിനേറയും മറ്റും കർത്രിയായ തമ്പുരാട്ടി രാജാവിനയ്ക്കുതാണ്.)

സ്ഥീയതാംസ്ഥീയതാംസുഭൂതമുത്ഥാനസംഭ്രമൈഃ
കപന്തേസ്തനഭരാഭോഗഃ കപനോചാത്മാനസംഭ്രമഃ.

ഭാവം.—ഓേ സുന്ദരി! ഇരിക്ക! ഇരിക്ക! പരിഭ്രമിച്ചെഴുന്നേൽക്കുകയും മറ്റും വേണ്ട. നിന്റെ സുനഭാരമെവിടെ? ഈ ഉത്ഥാനസംഭ്രമമെവിടെ? (രണ്ടും വലിയ അന്തരമുള്ളതാണെന്നു താല്പര്യം. പന്തളം സുബ്രഹ്മണ്യശാസ്ത്രി, കാണുവാൻ ചെന്നപ്പോൾ എഴുന്നേൽക്കാൻ ഭാവിച്ച മുൻപാത്ത തമ്പുരാട്ടിയോടു പറഞ്ഞതാണിത്.)

ജ്ഞാനേഷപാതമീയദോഷപ്രമിതിരമിതധീ

ലാളിതായാകദലപ-

പ്രാപ്തതിം കത്തുമീഷേ മുഹൂരപി കലിതാ

ചിത്തശുദ്ധിംപ്രസുതേ

ത്വക്ഷേജിജ്ഞാസിതേനാപ്യനിശമവിദിതേ-

നാത്ര ദോഷേണ തേനേ-

ത്വാക്ഷേപേപ്യാദധാതി പ്രമദമിതി യതഃ

സാ സതാം കാമധേനുഃ.

ഭാവം—ഭൂമാഗ്നിയിൽ നിന്നു പിൻവലിപ്പിക്കുന്നതുകൊണ്ടും ചിത്തശുദ്ധിയുണ്ടാക്കുന്നതുകൊണ്ടും അവനവന്റെ ദോഷത്തെ അറിയുന്നതുതന്നെയാണ് ബുദ്ധിയുള്ളവർ ലാഭിക്കുന്നതായ ജ്ഞാനം. അത്, അറിക്കുതിട്ടില്ലാത്തതും അറിയാനില്ലാക്കുന്നതുമായ ആ ദോഷം നീങ്ങുമെന്നൊരു ഗുണമുള്ളതുകൊണ്ടു ശകാരികളുവേഴും സന്തോഷത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതായാൽ സജ്ജനങ്ങൾക്കു കാമധേനുതന്നെയാണ്. (പന്തളം സുബ്രഹ്മണ്യശാസ്ത്രി).

94. പുംസ മത്ഥം ഉപോത്തമേ പ്രഭവീതു-

ഗ്ലോപ് തുമ്മമാത്യാദഃ

സൗജന്യാകരവൈദൃഷീനിലയസ-

ല്ലാപേച നാർഘോ മിതഃ

തത്രാദ്യാവിമസംസൃതൗ വിതരതഃ

പ്രായേണ നഃ സൗഹിതീ-

മന്യസ്മാത്തു ചിരാദപി പ്രണയിന-

സ്താം ദുർല്ലഭാം മനമേ.

ഭാവം—ഉപോത്തമമായ അത്ഥം=ഉത്തമമായ അത്ഥത്തിന്റെ (മോക്ഷത്തിന്റെ) അടുത്തുനില്ക്കുന്ന പുരുഷാത്ഥം (കാമമെന്ന സാരം) കാമമെന്ന പുരുഷാത്ഥത്തിങ്കലും, യോഗ്യ

നായ സാമ്രാജ്യം മഹത്തായ ആഭരണങ്ങളും, ലോകവ്യപ്തനനായ വിഭാഗനോടുള്ള സംഭാഷണത്തിലും ഉള്ള വിചിത്രതയിലും കഴികയില്ല. എന്നാൽ ഈ സംസാരത്തിൽ അതിൽ ആദ്യത്തേതായ രണ്ടിലും (കാമത്തിലും സാമ്രാജ്യത്തിലും) എനിക്കൊരുവിധം തൃപ്തി വന്നുകഴിഞ്ഞു. വളരെ കാലമായി താല്പര്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മൂന്നാമത്തെ സംഗതിയിൽ നിന്നു തൃപ്തിവരികയെന്നത് അപൂർവ്വതയെന്നാണ്. (പന്തളം സുബ്രഹ്മണ്യശാസ്ത്രി തിരുവനന്തപുരത്തു രാജസേവകനായി താമസിക്കുന്ന കാലത്ത് തന്റെ സഹപാഠിയായ ഒരു വിഭാഗനോടു പറഞ്ഞത്)

95. ശാകന്തളംനോക്കിയുമംഗനാനാം
വാർകന്തളംചികിയുമിത്രകാലം
മാകന്തളോല്ലാസിമുഖംമരണേൻ
ശകന്തളോക്കൈകരഥസ്ത്രവിശ്ലോഃ.

നിത്യം പുരം മമ കരോഷി വിഹംഗനാദഃ
പ്രത്യുഷ ഏഷ ഹൃദി രോഷകഷായിതത്വം
അദ്യ തപദീയവിരഹേ തു പുനഃ സ ഏവ
പ്രീതിം കരോതി വിവിധാ കില ദൈവചേഷ്ടാ.

ഭാവം.—പണ്ടു പ്രഭാതത്തിൽ പക്ഷികളുടെ ശബ്ദം എനിക്ക് കേൾക്കുണ്ടാക്കിയിരുന്നു. നിന്നോടു പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഇപ്പോൾ അതുതന്നെ എന്നെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നു. ദൈവത്തിന്റെ പ്രവൃത്തി പലതരത്തിലിരിക്കുന്നുവല്ലോ. (ഋഷിവിദ്വാൻ ഭാഷ്യാർക്കഭട്ടാര്യയായത്.)

97. കാന്താരമദ്യ ഭവദീയവിയോഗതപ്താ
കാന്താരവഹ്നിപതിതാ ഹരിണാംഗനേവ
ഭസ്മീഭവേയമിതി ശങ്കിതമാനസാരം
ഗാത്രാണി നേത്രസലിലൈഃസ്തവയാമൃജസ്രം.

ഭാവം—ഈ കാന്ത! വിയോഗാൽത്തായ ഞാൻ കാട്ടുതീയിൽ പതിച്ചു മൺപേടപോലെ ഭസ്മമായെങ്കിലോ എന്നു ശങ്കിച്ചു കണ്ണനീരുകൊണ്ടു ശരീരം മുഴുവൻ എപ്പോഴും കഴുകുന്നു. (ഒരു സ്ത്രീക്കുവേണ്ടി പ്രണിവിദ്യാൻ ഉണ്ടാക്കിയത്.)
അഹനി തു വിഹരന്ത്യാം കപാപി തനപ്രാപ്തം തടാകേ ജലജകുമുദപൂണ്ണേ പൂണ്ണചന്ദ്രാനനായാം
അജനി കുതുകമേതഃ കോപി ലോകേ ജനാനാം
സരസിജകുമുദാനാം തുല്യകാലേ വികാസഃ.

ഭാവം—പൂണ്ണചന്ദ്രമുഖിയായ ഒരു സ്ത്രീ താമരയും ആവലും നിറഞ്ഞ ഒരു തടാകത്തിൽ ഒരു ദിവസം പകൽ കൂടിക്കുറേയും താമരപ്പൂക്കളും ആവൽപ്പൂക്കളും ഒരേസമയത്തിൽ വിരിഞ്ഞുകാണുക എന്ന ഒരു അത്ഭുതം ജനങ്ങൾക്കുണ്ടായി. (പക്ഷായത്തുകൊണ്ടു താമരയും, ഇവൾ ചന്ദ്രമുഖിയായതുകൊണ്ട് ആവലും വിരിഞ്ഞു എന്നു സാരം. ചൊവ്വന്തർ സഭാമാതയിൽ പ്രണിവിദ്യാൻ, പഠിക്കുന്ന കാലത്ത് ഒരു ശാസ്ത്രി ചൊല്ലിയ സമസ്യയെ പരിഹരിച്ചതാണിത്).

98. കല്യാണാംഗ്വാ യുവതിരന്യാ

ഹന്ത തുല്യാ ഗുണൈഃഖൈഃ
സ്വർല്ലോകേ വാ ഭൂവി ച ഫണിനാം
മന്ദിരേ വാസ്തതോ വാ

കാവേത്വേവം ബഹുജനഗിരം
കാമിനീ സമ്പ്രപദേ
കാവിത്യാഖ്യാമകൃത സുകൃതൈർ-
ദുർല്ലഭാ വല്ലഭാ മേ.

ഭാവം—മംഗളാംഗിയായ ഇവളോടു കിടയായി ഗുണം തികഞ്ഞ ഒരു സ്ത്രീ സ്വർത്തിലോ ഭൂമിയിലോ പാതാളത്തിലോ എന്തൊരുത്തി (കാ, വാ) യുണ്ട് എന്നിങ്ങനെ ജനങ്ങൾ ചൊയുകയാൽ സുകൃതം ചെയ്യാത്തവർക്കു കിട്ടാത്ത എന്റെ ഭാര്യയ്ക്കു കാവ എന്നതിന്റെ ഭക്ഷിച്ചതുപമായ കാവ് എന്ന പേരുണ്ടായി. (ചിന്ദയത്തുകാവു മനോല്ലാഭിലെക്കുറിച്ചു ഭക്ഷി വിഭാഗം എഴുതിയത്.)

100. ഇപ്പാരിപ്പാടുകല്പിച്ചതിന്നടപരി-
രക്ഷയ്ക്കുകാപ്പിട്ടിരിപ്പോൻ
വില്പാടപ്പാടഴിപ്പോന്നസുരകളസുര-
ക്ഷയ്ക്കൊരുൽപ്പാതമായോൻ
പൊൽപൂമാതവിനർപ്പവലിയുമമൃതൊളി-
പ്പഞ്ചിരിപ്പനിലാവ-
ത്തിപ്പാവത്തെപ്പലന്തീടണമിനികനിയുൾ
ക്കൊണ്ടുകാർകൊണ്ടൽവണ്ണൻ.

101. വാചാ വയം വാഞ്ചരിതമദ്യ ബാലേ
യാചാമഹേ കിഞ്ചന ചഞ്ചലാക്ഷി!

സ്ഥാനം തപസ്യേ ഹൃദയേ കഥഞ്ചി-
നമാപി കിഞ്ചിൽ പ്രദീശാവകാശം.

ഭാവം—ഹേ ബാബെ, സുന്ദരി! എനിക്കുള്ളതി നിന്റെ മ
നസ്സിലിരിക്കാൻ കുറച്ച സ്ഥലം തരണമെന്നു ഞാൻ യാചിക്ക
ന്നു. (ഇതും പ്രജാവിദ്വേഷംതന്നെയാണത്രെ. തിരുവനന്തപുരത്തു
രാജാവിന്റെയൊന്നെന്നും കേൾക്കുന്നു.)

യഃ പുമാനതിമേധാവീ ചതുസ്താമേകമശ്നതേ
അല്ലായുരനപത്യോ വാ ദിദിദുഃ പതിതോപി വാ.

ഭാവം—അതിബുദ്ധിമാനായാൽ, അല്ലായുസ്സായിട്ടോ, സ
ന്തതിയില്ലാത്തവനായിട്ടോ, ദരിദ്രനായിട്ടോ, ദുഷ്ടനായിട്ടോ
ജീവിക്കും.

യമഃ ശരീരഗോപ്താരം ഭൂഗോപ്താരം വസുന്ധരാ
അസതീവ ഹസത്യന്തഃ സ്വപതിം പുത്രവത്സലം.

ഭാവം—ശരീരം രക്ഷിക്കുന്നവനെ യമനും, രാജാവിനെ
ഭൂമിയും തന്റെ മകനാണെന്നു കരുതി കട്ടിയെ ലാളിക്കുന്ന
തന്റെ ഭർത്താവിനെ പതിവുതയല്ലാത്ത സ്ത്രീ എന്നപോലെ
മറ്റുകൊണ്ടു പരിഹസിക്കുന്നു.

104. ശുഭീകുണ്ഠിതാംഭോഗതഗരിമഭരാം

വൈംഭരീം ജാംഭോഗേ-

സ്താപം വ്യാപാദയന്തീം ശ്രമശമനകരീം

മായുജായുഭവന്തീം

മൌൽഗൈഃ ശബ്ദൈഃ പരീതാം ഘൃതലവസുരഭീം

മണ്ഡിതാം കേരവണ്ഡൈഃ

ഇന്നാം ശ്രാണം സുരാനാം പുനരകൃത സുധാം
യസ്സു വേധാഃ സുമേധാഃ.

ഭാവം— ചുക്കു ചതച്ചിട്ടു ലഘുതപം വരുത്തിയതും കല
ത്തിൽ വെച്ചതും ജാരാഗ്നിതാപത്തെ ശമിപ്പിക്കുന്നതും തളച്ച്
യേയും പിത്തത്തേയും ശമിപ്പിക്കുന്നതും, ചെറുപയറിൻ പ
ഴുക്കോടും നാളികേരപുളോടും കൂടിയതും സ്വപ്നം നെയ്യോഴി
ച്ച് അതിന്റെ സരഭം പുറപ്പെടുന്നതും ആയ കഞ്ഞി മനു
ഷ്യർക്കുണ്ടാക്കിയശേഷം അതിന്നു സമമായി ദേവന്മാർക്കു് അമൃ
തം ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്ത ബ്രഹ്മാവ് ബദ്ധിയുളളവൻതന്നെ. (ഉദ്ദ
ഖ്യാശാസ്ത്രീ പയ്യൂർ ഭട്ടതിരിമാരുടെ ഇല്ലത്തു ചെന്നു കഞ്ഞി കു
ടിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടാക്കിയതാണത്രെ ഇത്.)

105. മാടിൻ കൊടിമടവാരേ!

കാടും പടലും പിടിച്ചു മുടിയോന്റെ

ഉഴു കിടപ്പാനൊരു വഴി—

യടിപിടിയോ പേരുചൊല്ലി മുറവിലിയോ?

106. ഏകദൃച്ഛരകഷ്ടിപിഷ്ടിഘടനാ

സഞ്ചാതഗദ്യോദ്ധതാഃ

കന്ധാമാത്രകവിനകാഃ കവയിതും

സജ്ജന്തി ലജ്ജാമുചഃ

സ്വപ്താനന്ദമുനിമുഖേ സുരസരിൽ

പാഥഃ പ്രപാതപ്രഥാ—

പ്രത്യാഖ്യാനപടീയസാവി വചസാ

ജിഹ്വേതി ജിഹ്വേപതിമേ. (ഉദ്ദണ്ഡൻ)

ഭാവം — ഭിന്നരണ്ടക്ഷരം കൂട്ടിയേതുണ്ടാക്കുവാൻ സാധിച്ചതിലുള്ള ഗച്ഛംകൊണ്ടു മരിച്ചു കൈരചിനം മാത്രം നെയ്യുവാൻ സാധിക്കുന്ന ചില പാലിയന്മാർ കവിതയുണ്ടാക്കുവാൻ ലജ്ജ കൂടാതെ ഒരങ്ങു. സ്വച്ഛത്തിൽനിന്നു തടവു കൂടാതെ കീഴ്ത്തു കൊടുക്കുന്ന ഗംഗാജലപ്രവാഹത്തിന്റെ പ്രശസ്തിയെ സാരമില്ലാതാക്കുന്ന വാശോരണി എനിക്കുണ്ടായിട്ടും എന്റെ നാമം ഇങ്ങിനെ ലജ്ജിക്കുന്നു.

107. മാഗാഃ പ്രത്യുപകാരകാതരധിയാ-

വൈകണ്ഠപ്രമാകണ്ഠയ

ശ്രീകണ്ഠാടവസുസരാധിപ സുധാ-

സിക്താനി സുക്താനി നഃ

വണ്ണനേതേ കവിഭിഃ പയോനിധിസരിൽ

സസ്യാഭവിസ്യാടവീ

ത്വംത്വാമാതന്തിർത്വരപ്രഭുതയഃ

തേഭ്യഃ കിമാപ്തം ഫലം. (ഉദ്ദണ്ഡൻ)

ഭാവം—മേ കണ്ഠാടകരാജാവേ! പ്രതിഫലം കൊടുക്കേണ്ടിവരുമോ എന്നു ചോദിച്ചു കേൾക്കാതിരിക്കുന്നു. എന്റെ വാക്ക് അതൃതമയമാണ്. കവികൾ, സമുദ്രം, നദി, സസ്യാ, കേരളം, വിസ്തൃതി, കാട്, കൊടുങ്കാറ്റ്, വെള്ളച്ചാട്ടം മുതലായവയെ വണ്ണിക്കാറുണ്ട്. അവയിൽനിന്നു വല്ല പ്രതിഫലവും അവർക്കു കിട്ടുന്നുണ്ടോ?

108. പ്രശ്ലീഡൽകാൽതവീഷ്ണാജ്ജനകരവിയുതോ-

നുകതസോമോതഭവാംഭേ-

സ്തംഭാരാഭോഗഡംഭപ്രശമനവടുവാ-

ഗ്തംഭോഗഭീരവാക്ശീഃ

തുണ്ഡീരക്ഷോന്നിഖണ്ഡാദിമ തവ വിഷയേ
 ഹിണ്ഡയോദണ്ഡസുരിഃ
 സോയം തേ വിക്രമക്ഷ്യാവര! കിമു നഗതഃ
 ശ്രോത്രിയഃ ശ്രോത്രദേശം.

ഭാവം—കാൽതവീർച്ചാജ്ഞനൻ തടഞ്ഞു നിർത്തിവിട്ട കാർച്ചി
 ഹീജലത്തിന്റെ വേഗത്തെ ജയിക്കുന്ന വാഗൈപഭവമുള്ള ഉദ്ര
 ണ്ടഗാസ്രി, തുണ്ഡീരദേശത്തിൽനിന്ന് അങ്ങയുടെ നാട്ടിൽ വ
 ന്നിരിക്കുന്ന കഥ ഫേ! സാമൂതിരിരാജാവേ! അങ്ങു കേട്ടില്ലേ?
 109. പ്രതീഡൽകണ്ട് റണാചീനികരമവിരതോൽ
 കീരമാസീരവാതം

ക്ഷുഭ്രൽഗന്ധോളിപുനം ജടിളിതപടലം
 നീലനിമ്മോകപട്ടം

ധാരാശ്രാന്തഃ ക്ഷുധാന്തോ വികലചരണകം
 പത്രകുപ്ലാതപത്രോ

ധന്വംമന്യോലപനീനശ്ശിശയിഷുരവിശൽ
 ഇന്ദ്രഗേഹം നിശാന്തേ.

ഭാവം—പല്ലികൾ കിടന്നു പായുന്നതും, നരച്ചിരുക്കൾ
 ചിലച്ചു പരക്കുമ്പോഴുണ്ടാവുന്ന കാരോറിച്ചകിയ കട്ടുന്നൽകൂട
 ജ്ഞതും, ഉഷ്ണസ്പർശങ്ങളുടെ വളകളഴിഞ്ഞു കെട്ടുപിണഞ്ഞുകിട
 ക്കുന്നതുമായ ഒരു ശൂന്യഗൃഹത്തിൽ അലർരാത്രിസമയം മഴകൊ
 ണ്ടു കൈകാൽ കഴഞ്ഞു വിശന്നു വലഞ്ഞു ഒരു വഴിപോക്കൻ
 ഏലകൊണ്ടു കുടയൂടി നടന്നു ക്ഷീണിച്ചു കുറച്ചു കിടന്നാൽ
 കൊള്ളാമെന്നു വിചാരിച്ചു ചെന്നു. അവനവിടെ ഇതു സുഖ
 മാണ് തോന്നിയത്.

110. മോടിത്തൊക്കുകയിൽപ്പെണ് കളകളുമൊഴുകും
 വെണ്ണിലാവിൽക്കളിച്ചു-
 നാടിപ്പുകാവനത്തിൽ പരിമളമിളകീ-
 ടുന്നകുഞ്ജാനതരത്തിൽ
 ഏടത്താരമ്പകേളീകലവികളിലക-
 കാമ്പലിത്തൊഴിമാതിൻ
 മോടൊക്കും ചൊങ്കമന്ദസ്തീരമൊടുതഴുകും
 തമ്പുരാണെത്തൊഴുന്നേൻ.

111. ക്ഷത്രുധാശാകുഡുംബിന്ദോ
 മയി ജീവത്യനന്യഗാഃ
 താസാമന്ത്യാ പ്രിയതമാ
 തന്നിയോഗാദിഹാഗതഃ.

ഭാവം—വിശപ്പ്, ദാഹം, ഭയം എന്നിങ്ങനെ മൂന്നു ഭം-
 ജ്ജമരണികളുണ്ട്. ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ അവർ മരണ-
 രാജ്യെ പ്രാപിക്കില്ല. മൂന്നാമത്തവർ എന്റെ പ്രിയതമയാണ്.
 അവർ പറഞ്ഞിട്ടാണ് ഞാനിവിടെ വന്നത്.

112. ലക്ഷ്മീഃ കീർത്തിഃ കൃപാണീത്യയി തവ ദയിതാ
 സ്സന്തി രാജേന്ദ്ര!തിസ്ര-
 സ്തോസേപകാപിക്ഷണഃഭം നിവസതി നഭഃ
 സന്നിധൗചിത്രമേതൽ
 ആദ്രാ ഭാത്യാശ്രിതാനാം വസതിഷു സതതഃ
 മദ്ധ്യമാ ദിക്ഷുധാവ-

ത്വന്ത്യാ സാ വീതശങ്കം വിഹരതി വിമത-

പ്രാതദോരന്തരാളേ.

ഭാവം.—രാജാവേ! ലക്ഷ്മി! കീർത്തി, കൃപാണി, (ഐശ്വര്യം, കീർത്തി, വാങ്മുഖം) എന്നു മൂന്നു ഭാഗ്യമാർ അങ്ങയ്ക്കുണ്ട്. അവരിൽ ഒരുത്തിപോലും അറഞ്ഞൊടിയിട അങ്ങയുടെ സമീപത്തിലിരിക്കുന്നില്ല. ഒന്നാമത്തവൾ ആശ്രിതന്മാരോട് വിട്ടിലും, രണ്ടാമത്തവൾ എല്ലാ ദിക്കിലും, മൂന്നാമത്തവൾ ശത്രുക്കളുടെ മാന്ത്രിക കീഴടക്കുന്നു. (111-112 ശ്ലോകങ്ങൾ ഒരു വിപരീതം ഒരു രാജാവിന്നു സമർപ്പിച്ചതാണത്രെ.)

113. അന്തസ്ഥരതു മാജ്ജാരഃ ശൂന്യീവാ രാജമന്ദിരേ
ബഹിഷ്ഠസ്യ ഗജേന്ദ്രസ്യ കിമർഘഃ പരിഹീയതേ.

ഭാവം.—കൊട്ടാരത്തിനകത്തു പുച്ചയോ പട്ടിയോ നടന്നു കൊള്ളൂ. പുറമെ നില്ക്കുന്ന ആനയുടെ വില കറയുമൊ?

(കവി വെള്ളോട്ടു മൃഗ്ഗ്.)

114. ഉത്തിഷ്ഠന്ത്യാ രതാനേ ഭരമംഗപതൌ

പാണിനൈകേന കൃതപാ

ധൃതപാ ചാന്യേന വാസഃ പ്രശിമിലകബരീ

ഭാരമംസേ വഹന്ത്യാഃ

ഭൂയസ്കൽക്കാലകാന്തിദപിഗുണിതസുരതോ

സ്വാമിനാ ശൌരിണാ വഃ

ശയ്യാമാലിംഗ്യനീതം വപുരലസലസൽ

ബാഹു ലക്ഷ്മ്യൗ പുനാതു.

115. കാശാരോപരമാണതങ്ങളിലടി-
 ണ്ഞൊന്നിച്ചുകൂടിപ്പലേ
 പേരോടേപലരൂപമാണ്ഡലവിധം
 ബ്രഹ്മാണധഭാണധങ്ങളായ്
 പേരോടേപൊടിഭസ്മമാൽത്തകരുമാ-
 റൊന്നൊന്നിൽവീഴാതെയി-
 ന്നേരോടേപരിവർത്തനപ്രകൃതിയാൽ
 ശോഭിക്കുമമ്മേതൊഴാം.

അത്മാനന്ദംഗ്രാഹണവിധത്തിലേപ്പുറമായശോവാ
 സൗജന്യംവാപ്രഥമിതുമിതംനന്ദമന്യൈസ്സമാന്യേ
 മന്യൈസ്സമാന്യേ മദനവിചാര ലീയതേ വ്യാജവഞ്ചം
 മുശേലതേവംപ്രതികമിതയാവർത്തതേസൈവവേശ്വരം.

ഭാവം—പണം കിട്ടുവാനോ (കാളും നേടുവാനോ) ആ
 ചത്തെഴിപ്പാനോ യശസ്സുണ്ടാക്കുവാനോ, ഒഴുതും കാണി
 പ്പാനോ ആയിരിക്കണം ഇവർ അന്യന്മാരോടു സംസർഗ്ഗം ചെയ്
 യെന്നത്. എന്നിരിക്കെത്തന്നിൽ മാത്രമേ ഇവർക്കു അകൃത്രിമ
 കായ പ്രേമമുള്ളൂ എന്നിങ്ങനെ ഓരോ കാമുകനും തോന്നിച്ചു
 കൊണ്ടിരിക്കുന്നവളാണ് വേശ്വ. (തോലകവി)

ആയതീദം ക്രമാൽദൂരാച്ശ്രൂയതേ ശൃംഖലാരവഃ
 കൌതുകാനുദ്രവൽബാലജാലകോലാഹലാനപിതഃ.

ഭാവം—കുട്ടികൾ കൌതുകത്താൽ പിന്നാലെ കൂടി ആ
 ത്തുവിളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിന്റെ ശബ്ദത്തോടു കൂടിക്കല

ന്: ചങ്ങലയുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുന്നതുകൊണ്ടു ദൂരത്തിൽനിന്നു
കരാനുപതുക്കെ വരുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. (അനുമാനം.)

118. സ്രീപുണ്ഡരീകാവലംബീ ജഗതിഖലുഗ്ഗണാം

ദേവപദാർത്ഥഭിരാഷഃ

രാഗഃ സോപാധികോസാവപിവിഭവമുഖൈ

രംഗകൈഃ ഷഡഭിരംഗീ

തേഷോപകണ്ഠൈര്യദേശസതിനിജവിഷയം

പ്രേമമാന്ദ്യം പ്രമാദം-

ദ്വേഷാദോഷാമൃഷാ യഃ കഥയതിവിദുഷേ

ഹന്ത! തസ്മൈ നമോസ്തു.

ഭാവം—സുരതാഭിരാഷം സ്രീപുണ്ഡരീകാഭരണശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു ധർമ്മമാണ്. രാഗമാകട്ടെ, വിഭവാദികളായ (വിഭവം, ഭാഗ്യം, സൗശീലം, സൗന്ദര്യം, ആഭിജാത്യം, വിദ്യ) ആറ് അംഗങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഒന്നാകുന്നു. ഇതിൽ ഒന്നിന്റേയും, അല്പംപോലുമില്ലാതിരിക്കെ സ്രീകൃഷ്ണതന്നിൽ പ്രേമമില്ല എന്ന ആ കാര്യം അവളിൽ അർത്ഥമില്ലാതെ ആരോപിക്കുവാൻ തുടങ്ങുന്ന ആ പണ്ഡിതനെ നമസ്കരിക്കുതന്നെ ചെയ്യുന്നു. (തന്റെ പേരിൽ പ്രേമമില്ലെന്നു പറഞ്ഞ ഭർത്താവിനോടു മനോമത്തന്യരാട്ടി കരിക്കൽ പറഞ്ഞതു്.)

കവിതാമസചാതുര്യം രസികോവേത്തിനോകവിഃ

സുതാസുരതസാമന്ത്ര്യാ ജാമാതാവേത്തിനോപിതാ

ഭാവം—കവിതയുടെ രസം രസിക്കുന്നവിയെന്നു. കവിതറിയുന്നില്ല. പുത്രിയുടെ രതിസാമന്ത്ര്യാ ജാമാതാവറിയുന്നു അച്ഛനറിയുന്നില്ല.

പ്രണയകലഹത്തിങ്കൽ തിങ്കൾക്കലാധരനംബികാ
പ്രണയിനിപദപ്പെൽത്താരുൾത്താരഴിഞ്ഞുപിടി

(കുവേ

കണവനിലതിപ്രേമംവന്നീടിലുന്തലയിൽതിര-
ക്കണയുമവളെക്കാലോങ്ങിടംശിവയ്ക്കുതൊഴുന്നുണാൻ.

ശബ്ദാത്മരസവേളായാംശബ്ദോല്പത്തിവദന്തിയേ
നീവിവിസ്രംസവേളായാം മൃഗ്യാം പൂർണ്ണനിവാസസഃ

ഭാവം—ശബ്ദാത്മങ്ങളിൽ രസിക്കുമ്പോൾ ശബ്ദോല്പത്തി
യെപ്പറ്റി ചോദിക്കുന്നവർ സ്മരതാരംഭത്തിൽ വസ്രബന്ധമഴി-
ക്കുമ്പോൾ വസ്രത്തിന്റെ വില ചോദിക്കുന്ന അംഗീകരം
രാണ്.

ഉല്ലിഖ്യേഹംസഖി! നഖമുഖൈർഘൃതാടന്തരൂലീനം
കാന്തംദ്രവ്യംസകൃദസുസമവീക്ഷ്യമോക്ഷാമിദേഹം
ഇത്യുക്തപാസാനതദകുരുതപൽപ്രിയാനിസ്പൃ

(മാവ.

പ്രാണേഷപംഗേമൃദുനിനഖരസ്സൾമാശങ്കിനീതേ.

ഭാവം—“മേ സഖി ഞാൻ നഖംകൊണ്ടു ഹൃദയം പിള-
ന്ന് ഉള്ളിലിരിക്കുന്ന പ്രാണപ്രിയനെ ഒരു കണ്ടു ദേഹത്തെ
ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ ചോകുന്നു” എന്നു പറഞ്ഞ് അവർ പ്രാ-
ണനിൽ കൊതിയില്ലെങ്കിലും അങ്ങയുടെ മൃദവായ ശരീരത്തി-
ങ്കൽ നഖംകൊണ്ടു അങ്ങയ്ക്കു വേദനയുണ്ടായെങ്കിലോ എന്നു
ശങ്കിച്ചു അതു ചെയ്യില്ല. (സഖി ഉദാസീനനായ നായക-
നോടു നായികയുടെ സ്ഥിതി പറയുന്നത്.)

123. മാതാനിന്ദതിനാഭിനന്ദതിപിതാ

ഭ്രാതാനസംഭാഷതേ

ഭൃത്യഃകുപ്യതിനാനുഗച്ഛതിസുതഃ

കാന്താനചാലിംഗതേ

അത്ഥംപ്രാത്ഥനശങ്കയാനകുരുതേ-

പ്യാലാപമാത്രംസഹൃൽ

തസ്മാദ്ഭൂപ്രമുഖാജ്ജയാശ്വസമതേ

ദ്രവ്യേണസർവ്വേവശാഃ.

ഭാവം—അമ്മ ലാളിക്കില്ല, അച്ഛൻ ശകാരിക്കും, അനുജൻ മിണ്ടുകയില്ല, ഭൃത്യൻ കോപിക്കും, മകൻ അനുസരിക്കില്ല, ഭാര്യ ആലിംഗനം ചെയ്യില്ല, പണം വോദിച്ചെങ്കിലോ എന്നു ശങ്കിച്ച സ്നേഹിതൻ സംസാരിക്കുപോലും ചെയ്യില്ല. ഭൂപ്രമുഖാജ്ജയാശ്വസമതേ എന്നാണിതിനെ വരുന്നത്. അതുകൊണ്ടു ഹേ ബുദ്ധിയുള്ളവരേ! നീ വേഗം ദ്രവ്യം സമ്പാദിച്ചുകൊൾക. എന്നാൽ എല്ലാവരും സ്വാധീനമാവും.

124. സുതന്ദ്രവ്യഷുകിമുത്തമം,മൃഗദശാം

പ്രേമപ്രസന്നമുഖം

പ്രാതവ്യേഷചകിം, തദാസ്ത്രപവനഃ

സ്പൃഷ്ടേഷുകിം, തദപുഃ

കിംസപാദ്യേഷ, തദോഷപല്ലവരസഃ

ശ്രാവ്യേഷുകിം, തദപചഃ

ധ്യേയംകിം, നവയൗവനംസഹൃദഭയൈഃ

സർവ്വത്രതദപിഭൂഃ.

ഭാവം—രസജ്ഞന്മാരാൽ വിചാരിക്കപ്പെടുന്നവയിൽ വെച്ചു സ്രീകളുടെ മുഖവും പ്രാണിജ്ഞാനവയിൽവെച്ച് അവ

രുടെ മുഖവായുവും, സ്തംഭികേന്ദ്രവയിൽവെച്ച് അവരുടെ ശരീരവും സ്വാഭാദാനോക്കേന്ദ്രവയിൽവെച്ച് അവരുടെ അധാരസവും, കേന്ദ്രകേന്ദ്രവയിൽവെച്ച് അവരുടെ വാക്കും, ഗ്രാമികേന്ദ്രവയിൽവെച്ച് അവരുടെ നവയോധനവും, എല്ലാവിധംവെച്ച് അവരുടെ വിചാരവും ആകുന്നു ഉത്തമമായിട്ടുള്ളത്.

125. ഗോപുനം മേച്ചു പൂന്ദാവനഭൂവിഭവനം

മൂന്നിനും മൂലമാകും

ഗോവിന്ദൻ പന്തടിച്ചും പലവക കളിയാൽ

ക്ഷീണനായ് വാണിടുമ്പോൾ

ആവിർമ്മാദാലശോകമെടുത്തളിരുകളാ-

ലാശു വീശിത്തലോടി-

ജീവിപ്പിക്കുന്ന ഗോപീജനനിരനിരയം

നീക്കണം നിത്യവും മേ.

126. അനുവിതകന്മാരും:

സംഘവീരോധോ ബലിയസാ സ്തലം

പ്രമദാജനവിശ്വാസോ

നാശദപാരാണി ചതപാരി.

ഭാവം— ഉചിതമല്ലാത്ത പ്രവൃത്തി ചെയ്യുക, സംഘത്തെ വെറുക്കുക, ബലവാനോടു മത്സരിക്കുക, സ്ത്രീകളെ വിശ്വാസിക്കുക, ഇതു നാലും നശിക്കാത്ത മാർഗ്ഗങ്ങളാകുന്നു.

127. അപ്രാധിഗാത്രമനുക്രൂപതരം കളത്രം

വേശ്വപ്രശസ്തവിഭവം വിശദാ ച വിദ്യാ

ശ്യാംപ്രഭം കലം ചരമകാലഗതിഃ സമത്വം
ശരഭോഃ കടാക്ഷപരിണാമ വിഭൂതിരേവ.

ഭാവം—ദീനമില്ലാത്ത ശരീരം, അനുകൂലമായ ഭാര്യ, വി
ചാരിതര തികഞ്ഞ ഭവനം, തെളിഞ്ഞ വിദ്യ, കലമഹിമ, ക
ഷ്ടപ്പെടാത്ത മരണം ഇതെല്ലാം ഈശ്വരകടാക്ഷംകൊണ്ടേ
സിലിക്കൂ.

രാജാധിപതിനി ധർമ്മിഷ്ഠാഃ പാപേപാപരതാസ്സദാ
രാജാനമനുവർത്തന്ത യഥാരാജാ തഥാ പ്രജാഃ.

ഭാവം—രാജാവു ധർമ്മിഷ്ഠനായാൽ പ്രജകളും ധർമ്മീയ
ന്മാരും. രാജാവു പാപിയായാൽ പ്രജകളും പാപശീലന്മാ
രും. രാജാവിന്റെ ആചാരമാണ് പ്രജകളുടെ ആചാരം.

129. ഇനും നിന്ദതി ചക്രവാകയുഗളീ

ഭാസാം നിധിം പേചകഃ

സ്വാദിക്ഷീരമരോചകീ സുകൃതിനം

പാപീ ജഡഃ പണ്ഡിതം

ദേവം ദൈത്യകുലപ്രതാപഹരണം

സാക്ഷാൽ സുരദിഗ് കലം

കഃ വൈതാമഹഗോളകേവ്യ സകലൈ

സ്സന്മാനിതോ ഭഗതേ.

ഭാവം—ചക്രവർത്തി ചക്രവാകങ്ങളും, സൂര്യനെ കൂടനും, മ
ധുരമുള്ള പാലിനെ അരോചകിയും, സുകൃതിയെ പാപിയും,
വിദ്വാനെ ജഡനും, വിഷ്ണുവിനെ അസുരന്മാരും നിന്ദിക്കുന്നു.
ഈ ബ്രഹ്മാണുക്കളിൽ എല്ലാവരും സൂതരിക്കണവെന്നും ഇല്ല.

130. മഹീപത! ഭാഗവതോപമാനം
 മഹാപുരാണം ഭവനം മദീയം
 നോഷ്ണവക്ഷാക്ഷെ വിരക്തിയുണ്ടാ-
 മത്ഥങ്ങുളില്ലെന്നൊരു ഭേദമുണ്ട്.

131. ക്ഷോണീകോണശതാംശപാലനകലാ-

ദുർവാശ്വാനല-
 ഷ്ട്രല്ലുണ്ണരേന്ദ്രചാടരചനാം
 ധന്യാം നമസ്തമഹേ
 ദേവംസേവിതു മേവനിശ്ചിനമഹേ
 യോസൗദളാലുപുരാ
 ധാനാമുഷ്ടിമുചേകുചേലമുനയേ
 ദത്തേസുവിത്തേശതാം.

ഭാവം—ഭൂമിയുടെ ഒരു കോണിന്റെ നൂറിലൊരംശം ഉ-
 ിക്കുന്നതുകൊണ്ട് സഹിക്കാൻ വയ്യാത്ത ഗുണം പിശുക്കുളള
 രാജാവിനെ സൂതിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഗുണമെന്നു മില്ല. ഒരു വി-
 ിക്കാവിൽ കൊടുത്ത കചേലമുനിയെ ധനപതിയാക്കിയ ഭ-
 യാലുവായ ആ ഭഗവാനെ സേവിപ്പാൻ തന്നെയോ ഞാൻ
 നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നത്.

132. നൃത്യലു ജ്ജടികരഗതഡമരക-

ഡമുഡമുപടരവപരിപനമിന്ദുഃ
 കല്പക്ഷാതമവികസിതകസുമജ-
 മധുരസമധുരിമസഹചാരിന്ദുഃ.

മനമക്ഷാധരവിമലിതജലനിധി-
 ഘൃതഘൃതമണരവമദമനമിന്ദ്രഃ
 ശൈലാഞ്ജിശപര! നൃപവരവിദധതു
 ബുധസുഖമയിതവവചസാംശ്രേണുഃ.

ഭാവം—അല്പയേ സാമൂതിരിരാജാവേ! താസ്യവം ചൈ
 യന്ന ശിവന്റെ കയ്യിലുള്ള കടംതുകിയുടെ സുമുസുമുശബ്ദങ്ങളി-
 ടെ പരിചന്തികളും, കല്പകവൃക്ഷത്തിന്റെ പുഷ്പങ്ങളുടെ തേ-
 നിന്റെ മാധുര്യമുള്ളവയും, മന്ദരപവനംകൊണ്ടു കടയുന്ന
 സമുദ്രത്തിന്റെ ഘൃതഘൃതശബ്ദങ്ങളുടെ മദത്തെ നശിപ്പിക്കുന്ന
 വയും ആയ അങ്ങയുടെ വാക്കുകൾ വിദ്വാന്മാർക്കു സുഖം കൊ-
 ടക്കട്ടെ. (ഉദാസ്യശാസ്ത്രീ തളിയിൽ ക്ഷേത്രത്തിൽ തൊഴുവോടും
 മാരാർ ഇടയ്ക്കു കൊടുക്കുന്ന തരളത്തിനൊപ്പിച്ചുണ്ടാക്കിയതാണു
 ഈ ഇത്.)

133. പ്രജ്ഞാമനമാനഭൂമീധരമലിതമഹാ-

ശാസ്ത്രദൃശ്യാംബുരാശി

പ്രോൽഭൂതാകസ്യചേതോനമരതിഭവതഃ

സാഹിതീനാമലക്ഷ്മീഃ

മന്ത്രേകാമപ്രസൂഃസ്വാദിയമപിധരണീ

പല്ലഭസുതദശശ്വേ-

ദേനാമംഗീകൃത്യേതപ്രതിദിനമവനേ

യസ്യശക്തിർബുധാനാം.

ഭാവം—ബുദ്ധിയാകുന്ന മന്ദരപവനംകൊണ്ടു ശാസ്ത്രമാ-
 കുന്ന പാൽക്കുടൽ കടഞ്ഞപ്പോഴുണ്ടായ ഭവാന്റെ സാഹിതി-
 യെന്നു പ്രസീദ്ധമായ ലക്ഷ്മീദേവി ആരുടെ മനസ്സിനെയാണു്

അപമാരിക്കാത്തത്? ഇവളുടെ വല്ലഭൻ ആ വിഷ്ണുവിനു തുല്യനാണെങ്കിൽ ഇവളും കാമത്തെ പ്രസവിക്കാതിരിക്കയില്ല എന്ന് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. വിദ്വാന്മാരെ പരിരക്ഷിക്കുന്ന ശക്തിയോടുകൂടിയ ഇതിനെ നിത്യവും അങ്ങ് അംഗീകരിക്കുമല്ലോ. (വിദ്വാനിഷ്ഠതയുമാണ് തിരുവനന്തപുരത്തു രാജാവിനു കൊടുപ്പാനായി ഒരു നമ്പൂതിരിക്കുണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തത്).

ശിഖികായാംവിഭാത്രേഷഃശ്രീമാനംബുരുഹേക്ഷണഃ കനകാദ്രിസമാരൂഢഘനകാന്തിം വിധംബയൻ.

ഭാവം.—പല്ലകിൽ ഇതാ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻ മഹാമന്ദരയിങ്കൽ ചെന്നു പാറിയ ശോഭംപോലെ വിളങ്ങുന്നു. (തിരുവനന്തപുരം പാമനാഭസ്വാമി ദക്ഷിണത്തിൽ ഭഗവാന്റെ പല്ലകിൽ എഴുന്നള്ളിക്കുമ്പോൾ കിളിമാനൂർ കോയിത്തമ്പുരാൻ ഞാക്കിയത്.)

135. നീറും തീപ്പൊരികണ്ണിലും നിറമെഴും

ചന്ദ്രൻ ശിരസ്സുകളും

ചീറും പാമ്പുകഴുത്തിലും ചെറുപുലി—

ത്തോൽ നല്ലരക്കെട്ടിലും

സാരംഗം മഴവും കരങ്ങളിലുമ—

ങ്ങീശനു ചേരുംപടി—

ക്കാരും പിന്നെയൊരാറുമെന്നിവഗണി—

ച്ചീട്ടുമ്പോളേഴാശ്ശതം.

136. രാകാശശാങ്കകലിതായതമാലികേവ

സീമന്തിനീവദനപണ്ണിരിമാവിഭാതി

കിഞ്ചാത്രപങ്കജധിയാ മധുപാവലീവ ഭൂരാത്ഥമാപതതികാമിജാനാക്ഷിവിഷ്ണുഃ

ഭാവം—പുണ്യവസ്തുമാരെക്കൊണ്ടു തീർത്ത നീളമറിയ
മലപോലെ ഇവിടെ സ്ത്രീകളുടെ മുഖങ്ങൾ ശോഭിക്കുന്നു.
എന്നുമാത്രമല്ല ഇതുകൾ താമരപ്പൂക്കളാണെന്നു വിചാരിച്ചു-
വണ്ടുകളെന്നപോലെ കാമികളുടെ നേത്രങ്ങൾ ഇതുകളിൽ
പതിക്കുന്നുണ്ട്. (തിരുവനന്തപുരം പാമനാഭസ്വാമി ക്ഷേ-
ത്രത്തിന്റെ ചുറ്റും മാളികകളുടെ ഗ്രാമ്പിൽ ഉത്സവം കാ-
ണാൻ നിരന്നിരിക്കുന്ന സ്ത്രീകളുടെ മുഖകലങ്ങളെ വർണ്ണി-
ക്കുന്നതാണിത്. കവി, ഇരയിമ്മൻതമ്പി.)

ജീണ്ണേഭോജനമാത്രേയഃ കപിലഃ പ്രാണിനാം ദയാം
ബ്രഹ്മസ്തതിംവിശ്വാസം പാഞ്ചാലഃ സ്രീഷ്ടമാദ്യവം.

ഭാവം—ഭക്ഷിച്ചതു ഭക്ഷിച്ചാൽ ഭക്ഷണം കഴിക്കാമെന്നാ-
ണ് ആത്രേയചാർയ്യൻ പറയുന്നത്. ജീവികളിൽ ദയ വേ-
ണമെന്നാണ് കപിലാചാർയ്യന്റെ ഉപദേശം. ആരേയും വി-
ശ്വസിക്കരുതെന്നാണ് ബ്രഹ്മസ്തതിയുടെ സിദ്ധാന്തം. സ്ത്രീക-
ളിൽ സൗമ്യനായിരിക്കണമെന്നാണ് പാഞ്ചാലന്റെ അഭി-
പ്രായം.

ആകിഞ്ചന്ദ്രാദിപരിചയാജ്ജായയോപേക്ഷ്യമാ
ഭൂപാലാനാമനന്ദസരണാൽ ബിഭ്രദേവാവിലേഭ്യഃ
ഗേഘേതിഷ്ഠൻ കുമാതിരലസഃ കൂപകൂന്തേമസ്സധർമ്മാ
കിംജാനീതേഭവചരിതംകിംസുഖാചാനുഭൂഷേത

ഭാവം—ഭാരിദ്വംകൊണ്ടും അതിപരിചയം മേമുവാ-
യിട്ടും ഭാര്യയാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവനായി, രാജാക്കന്മാരെ

അനുസരിക്കാത്തതിനാൽ എല്ലാവരിൽനിന്നും ഭയപ്പെടുന്നവനായി കിണറിലെ ആമപോലെ വീട്ടിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങാതെ മടിയനായിരിക്കുന്ന ദുർബ്ബലി, ലോകചരിത്രത്തെ അറിയുകയോ, സുഖം അനുഭവിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുണ്ടോ?

139. ഉപചാരം കുന്തവ്യോ
യാവദനുല്പന്നസൗഹൃദം പുരുഷാഃ

ഉല്പന്നസൗഹൃദാനാ-

മുപചാരം കൈതവം ഭവതി.

ഭാവം.—സ്നേഹിതന്മാരായി തീർന്നിട്ടില്ലാത്തവരോട് ഉപചാരം ചെയ്യേണ്ടതുണ്ട്. സ്നേഹിതന്മാർക്കുപചാരം ചെയ്യുന്നതായാൽ അതിലേന്തോ കളവുണ്ടെന്നു വിചാരിക്കണം.

140. പുത്തുവിന്നിന്ന പുരുഹൂതപുരാംഗനാനാം
കോൽത്തേന്തെന്തെപ്പിറവിക്കോലിനചാട്ടുകേട്ട്
കാൽത്താളരമ്യരചികാളിയമുൾരംഗേ
കൂത്താട്ടുമായർകലദൈവതമാശ്രയാമഃ.

തമോദ്രവ്യംനൈല്യാൽഘടവദിതി മാനേസമുദിതേ
യദീദംരൂപിസ്ത്യാൽ കിമുതനഭവേൽസ്തർഗ്ഗുണം
ഇതീദം ദൃഷ്ട്വേകം പ്രശമയിതുമേഷാ സമുദിതാ
തമഃപുഞ്ജാധത്തേകചഭരമിഷേണേനൂവദനാ.

ഭാവം.—നീലനിറമുള്ളതുകൊണ്ട് ഇരട്ടം ഒരു ദ്രവ്യമാകുന്നു എന്നു പറയുന്നവെങ്കിൽ അതു ശരിയല്ല, ഇതു രൂപമുള്ളതാണെങ്കിൽ സ്തർഗ്ഗുണം എന്തുകൊണ്ട് ഇതിനില്ല? ഇങ്ങിനെ യുള്ള വാദം ശമിപ്പിക്കുന്നായി ജനിച്ച ഈ സുന്ദരി തലമുടി എന്ന വ്യാജേന ഇരട്ടിനെ ധരിക്കുന്നു.

142. അസ്സാൻ നിസർഗ്ഗമധുരാൻ ചിരപുഷ്പലഗ്നാൻ
കസ്സാദിമുഞ്ചസിസവേ! യദിവാ വിമുഞ്ച
മാഹന്ത! കേകിവര! ഹാനിരിയം തവൈവ
ഗോപാലമൃഗ്ധർനിപുനർവിതാസ്ഥിനീർ.

ഭാവം—“വളരെക്കാലം പിന്നിൽ ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പ്രകൃതി സുഭഗന്മാരായ ഞങ്ങളെ എന്തുകൊണ്ടാണ് നീ ഉപേക്ഷിക്കുന്നത്? അല്ലയോ മയിലേ! നീ ഞങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചാൽ തിനക്കുതന്നെയാണു ഭോഷം പറക. ഞങ്ങളുടെ സ്ഥിതി ഇനി ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ ശിരസ്സിലായിരിക്കും” എന്നു ചീലി മയിലിടുന്നതു പറയുന്നു.

ചതപാരോവിത്തദായാദാ ധർമാഗ്നിവൃപതസ്സരാഃ
ജ്യേഷ്ഠപുത്രാവമാനേന രായഃ കപ്യന്തിസോദരാഃ.

ഭാവം—ധനത്തിനു ധർമ്മം, അഗ്നി, രാജാവ്, ചോരൻ ഇങ്ങിനെ നാലുവകാശികളുണ്ട്. ജ്യേഷ്ഠനായ ധർമ്മത്തെ അവ മാനിച്ചാൽ ബാക്കി മൂന്നുജന്മാരും കോപിക്കുന്നു. (ധർമ്മം വന്നാൽ ചോരാഗ്നിരാജാക്കന്മാർ നിമിത്തം ധനം നശിക്കുമെന്നു സാരം).

144. ദുർവൃത്തസംഗതിരനന്തർവരമ്പരായാഃ

മേതുസ്സതാമധിഗതം വചനീയമത്ര

ലക്ഷേശ്വരേഹരതി ദാശരഥേഃ കളത്രം

സമ്പ്രാപഞ്ചസമഥദക്ഷിണസിന്ധുരാജഃ.

ഭാവം—ദുർജ്ജനസംസർഗ്ഗംകൊണ്ടു സജ്ജനങ്ങൾക്ക് അനന്തം വരും, രാവണൻ സീതയെ അപഹരിക്കുന്നിടത്തും ഒരു കേശമുദ്രത്തിനു ബന്ധമനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നു.

145. വെണ്ണഃസ്മരമുഖീം വദന്തുവരമ്
 വാത്താകദന്തദ്ഗദാം
 ചെറോമന്മധുരക്കുറിസ്തനഭരാം
 മദ്യോപദം ശോഭരീം
 ചൊല്ലാനോരൈരമത്തയിർക്കടിതടാം
 ചിഞ്ചവഴോരുദപയീ
 മേനാംഭക്തിവധും പിരിഞ്ഞയിസവേ!
 ലോകഃ കഥംജീവതി.

146. ധീമൻ ഭൂമണ്ഡലാവണ്ഡലതവയശസാ
 ശുഭവണ്ണഭദ്രാഗേ
 ചാഗ്രസുണ്ണമുവണ്ണാന്തരവതനഭിയാ
 കൃഷ്ണസാരസ്സസാര
 കണ്ഠോകാളം കലേശഃ പുനഃപിമചിന-
 സ്തപുനസ്തപദ്രിപുശ്രീ-
 നേത്രാംഭഃകഞ്ജഉഷ്ണാളിത ജലനിധിസ-
 ന്വക്തസ്തക്തയാമഃ.

ഭാവം.—ബുദ്ധിമാനായ രാജാവേ! അങ്ങയുടെ കീർത്തി
 കൊണ്ട് ആകാശം വെളുത്തപ്പോൾ ചന്ദ്രനിലുള്ള കൃഷ്ണമൃഗം
 നിറംമാറിയെങ്കിലോ എന്നു ഭയപ്പെട്ടു ശിവനെ ശരണം പ്രാ-
 പിച്ചു. ചന്ദ്രൻ പിന്നേയും കളങ്കിയായിത്തീർന്നു. അതിന്നു കര-
 ണണം അങ്ങയുടെ ശത്രുസ്ത്രീകളുടെ മക്ഷികുപൻ കണ്ണനീരാകുന്ന
 സമുദ്രത്തിന്റെ സംസർഗ്ഗമാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

147. കസ്തൂപപാമ്പ! ഖലേശപരോമ, മിഥകിം

ഘോരേവനേവത്സേ?

സിംഹവ്യാഖ്യവുകാദിഭിർവൃണമുഗൈഃ

ഖാദ്യോഹമിത്യാശയാ

കസ്താനുഞ്ചസികോമളാംതനുമിമാം?

മദ്യോഹമാംസാശനം

പ്രത്യുപന്നന്ദമാംസഭക്ഷണധിയാ

ഖാദന്തു സർവാഞ്ജനാൻ.

ഭാവം.—എടോ! വഴിപോക്ക! തന്നാരാണ്? ഞാൻ ഖലേശപാമ്പാണ്. ഭയങ്കരമായ ഈ കാട്ടിലിരിക്കുന്നതെന്തിനാണ്? സിംഹം, പൂലി, ചെന്നായ തുടങ്ങിയ വന്യമൃഗങ്ങൾ എന്തെന്ന് പിടിച്ചുതിന്നട്ടെ എന്നു കരുതിട്ടാണ്. മനോഹരമായ ഈ ശരീരം നീയെന്തുകൊണ്ട് ഉപേക്ഷിക്കുന്നു? എന്റെ മാംസത്തിന്റെ സ്വാദുകൊണ്ട് മനുഷ്യമാംസത്തിന്റെ രസമറിഞ്ഞു ആ മൃഗങ്ങൾ സർവ്വജനങ്ങളേയും തിന്നൊടുക്കുവാൻ വേണ്ടിയാണ്.

148. സാഹിത്യേ സുകുമാരവസ്തുനി ദൃശ്യം

ന്യായഗ്രഹഗ്രന്ഥിഭേ

തക്ഷേവാമയി സന്നിധാതരിസമം

ലീലായതേ ഭാരതീ

ശയ്യാവാസ്യമുദൃതരജ്ജ്വലവരീ

ദിഭാങ്കുരൈരാസൂത്രതാ

ഭൂമിപ്പാഹുദയം ഗമോയദിപതി-

സൂല്യാരതിശ്ചോഷിതാം.

ഭാവം—സുകുമാരമായ സാമിത്വത്തിലും, കർക്കശമായ തർക്കത്തിലും സൗസപതി എന്നോടുകൂടെ വിഹരിക്കുന്നു. പട്ടു വിരിച്ച മെത്തയായാലും, ദർഭവിരിച്ച നിലമായാലും ഭാരതവർ ഇഷ്ടനാണെങ്കിൽ സ്ത്രീകൾക്കതിൽ അസംതുപ്പിയില്ല.

149. മാധുര്യപ്രസൂതേതേതമധുസുമശഗിനാം

കാകമൈവപ്രിയായാഃ

സദ്വാംഗീണേസുധായൈതദവധിമധുരാ-

ലാപിനേചാസ്തുഭ്യം

സാവാചാംസന്തതിശ്ചേ ത്രിഭുവനരമണീ

കാളിദാസസ്യകാമം

മാസുയേഥാമൃഗാക്ഷി!കപനുജഗതിതയോ-

രന്തരജ്ഞാരസജ്ഞാ.

ഭാവം—പ്രിയ നിന്റെ സദ്വാംഗമാധുര്യത്തെക്കുറിച്ച് പരയുവോൾ, തേൻ, പുഷ്പം, ചന്ദ്രൻ ഇതുകളുടെ കഥ മോശമാണ്. അമൃതിനും കയിലിനും അതുവരെല്ലാം കശലം പറഞ്ഞു കൊള്ളുന്നു. കാളിദാസന്റെ ത്രൈലോക്യസുന്ദരിയായ വാക് പക്ഷേ കിടപിടിക്കുമായിരിക്കാം. ഇതു കേട്ടു നീ അസുയപ്പെടേണ്ട. കാളിദാസന്റെ വാക്കിന്റേയും നിന്റേയും മാധുര്യത്തെ തിരിച്ചറിയുന്ന ഒരു നാവു ലോകത്തിലുണ്ടോ?

150. എൻകാന്തസ്ത്വിഭകാന്തരുണ്ടവരിൽഞാ-

നൊന്നൊന്നുവേറിട്ടൊരാൾ

പോകുന്നേരമവൾക്കുവൈരമവനോ-

നെന്നോടു ചെല്ലുമ്പൊഴും

മുത്തുവൈരവുമൊത്തുവെച്ചുവളമോ
 വൈരം നമുക്കേകിനാൾ
 മുഖാപാശി സരോരുമാക്കിയുടനേ
 മരേന്തു മഹാവരം.

ദുഷ്ടനസ്ത്രസ്വഭാവമായോ ദോഷാൻമുഹൂർത്തിയോ
 (നോൻ
 ജ്ഞാനസ്സനലഗ്നാപിരക്തംപിബതിനോപയഃ.

ഭാവം.—ഗുണങ്ങളെ വിട്ടു ദോഷങ്ങളെ സ്വീകരിക്കുന്ന
 നതു ദുഷ്ടനത്തിന്റെ സ്വഭാവമാകുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്മേൽ ക
 ടിച്ചാലും രക്തത്തെല്ലാക്കൂട്ടം കഴിഞ്ഞു വാനുമെല്ലാ പതി
 വില്ല.

152. പുഷ്പവല്ലി! തവപൗഷ്പമാസവം
 സസ്പർശമരസിസുവൃന്തമുസേ
 മാത്രനാകഥയകേനമേതുനാ
 കഷ്ടമാരടകിരാടപായിനാ.

ഭാവം.—മേ പുഷ്പവല്ലി! നിന്റെ പുഷ്പംസത്തെ ഈ പ
 ഷകത്തിപ്പാട കടിക്കുന്നവനായ പുഷ്പ സന്തോഷത്തോടു കൂ
 ടി കൊടുക്കുന്ന ഈ എന്തു കാരണംകൊണ്ടാണ്? (അരസികനാ
 യ ഒരു ബ്രാഹ്മണന്റെ ഭാര്യയായിരിക്കുന്ന വിദ്വേഷിയായ ക
 രുരാജസ്ത്രീയോടു പറഞ്ഞും സുബ്രഹ്മണ്യശാസ്ത്രികൾ ചോദിച്ച
 താണത്രെ ഇത്.)

153. രമ്യനദാരചരിതാനന്ദപരപാ-
 നാഹന്ത! മംസനിവഹാനദയംവിഹായ

തോഷമഹോപുരതസ്തവനിസർഗ്ഗനീലം
കാകംവിനോദയതികാചനരാജഹംസീ.

ഭാവം—അതിഭയംഗ്യനാഭം അത്രുചന്മാനമാന ഹംസ
ജംഭള ദയകൂടാതെ ഉപേക്ഷിച്ച് അവരുടെ മുന്ദിക്തനെ
വെച്ചു ഒരു രാജഹംസി സ്വഭാവേന നീചനായിരിക്കുന്ന ഒരു
കാകയെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നു. (ഇതും മേൽപറഞ്ഞ ശ്രീഭയാ
ദ് ചന്ദ്രം സുബ്രഹ്മണ്യശാസ്ത്രി പഠഞ്ഞതാണത്രേ)

154. ഹേപാമ്പപുസ്തകധര! ക്ഷണമത്രതിഷ്ഠ
വൈദ്യോസിവാഗ്നിതശാസ്ത്രചിശാരദോവാ
കേനൈഷധേനമമപശ്യതിനകതമംബാ
കിംവാഗമിഷ്യതിവതിഭവദേശവാസീ.

ഭാവം—അല്ലയോ പുസ്തകധാരിയായ പാമ്പാ! അങ്ങു
പാപല്ലനേരം ഇവിടെ നില്ക്കണം. അങ്ങു വൈദ്യനോ ജ്യോതി
ഷിഭയാ? എന്റെ അമ്മയുടെ രാക്ഷസ്സുകാണുവാനുള്ള മരനെ
നാണ്? പരദേശത്തുനിന്നു എന്റെ ഭർത്താവ് എന്നു മടങ്ങിവ
രും? (ഈ കവട ഒരു വഴിപോക്കനോടു ചോദിക്കുന്നതാണിതു.
അമ്മയ്ക്കു രാത്രി കണ്ണു കാണുന്നില്ല, ഭർത്താവു പരദേശത്താണ്.
അതുകൊണ്ടു ഗൃഹസുരതത്തിന്നു സൌകര്യമുണ്ടെന്നു സാരം.)

155. തിമിരഭരമെടുത്തിട്ടേകമേനോങ്കഞ്ചിംബം
മലകളുതിരുതാഴ്ചരണ്ടിതാകാശഗാമീ
തദനകരിശിരസ്സന്തൽക്കരംരണ്ടുമോന്താ-
ലൊരുകനകലതാംകാട്ടിയോരിന്ദ്രജാലം.

(ചാക്യാർകൂത്തിലെ വിദ്യഷകശ്ലോകമാണിത്
സ്മിതവണ്ണനമാണ് പ്രകൃതം.)

156. മാതഃ കേളീഗൃഹംനയാമി, സഭോഗേ!

കസ്താച ചഗ്രാനന്ദേ!

ജാമാതാ തവനിദ്യോ ഭുജലതാ_

ബന്ധേനമാംബാധതേ

അംഗാനിപ്രണിതാനിഹന്തനചരൈ_

ദ്വൈതദ്വൈതോഷ്ടകം

നീവീബന്ധനമോചനം ച കരുതേ

നിദ്രാം ന ലേഭേ നിശി.

ഭാവം—അമ്മേ! ഞാൻ ശയനഗൃഹത്തിലേക്കു പോകുന്നില്ല. എന്തുകൊണ്ടാണതു മകളെ! അമ്മയുടെ ജാമാതാവ് ഭയപ്പെടത്തവനാണ്. എന്നെ കെട്ടിപ്പിടിച്ച് തിരുത്തുന്നു. നഖങ്ങൾകൊണ്ടുതന്നെ ശരീരം മുഴുവൻ മുറിഞ്ഞു. ചുണ്ടു കടിച്ചു മുറിച്ച്. എന്നല്ല വസ്ത്രം അഴിക്കുകയുണ്ടാകുമെന്നു. രാത്രി ഉറക്കം വന്നില്ല. (ഭയ നവോധം, മാതാവിനോടു പറഞ്ഞതാണിത്. ബാഹ്യരോടുകൂടിയുള്ള ഭർത്താവിനു സുരതത്തിനു സമയമുണ്ടായില്ലെന്നും, അതുനിമിത്തം താൻ ദുഃഖിക്കുന്നുവെന്നും സാരം.) പ്രാദർഭ്യതപ്രസംഗേനമദ്യോപേനസ്മിതപ്രസംഗതഃ രാത്രൗപോരപ്രസംഗേനകാലംനയതിവണ്ഡിതഃ.

* ഭാവം—രാവിലെ ചുരുക്കത്തിൽ പ്രസംഗിച്ചും (ഭാരതം വായിച്ചും) ഉച്ചയ്ക്കു സ്മിതം വണ്ണിച്ചും (രാമായണം വായിച്ചും) രാത്രി കള്ളക്കഥ പറഞ്ഞും (ഭാഗവതം വായിച്ചും) പണ്ഡിതൻ കാലം കഴിക്കുന്നു.

158. ഇതരദോഷഹലാനി യഥേച്ഛയാ
 വിലിഖതാനിസഖേ കമലാസന!
 അരസികേഷുകപിതപനിവേദനം
 ശിരസി മാലിഖമാലിഖമാലിഖ.

ഭാവം—ഘോരബ്രഹ്മാവേ! അങ്ങ് എന്റെ ശിരസ്സിന് ഒരു
 തു ദോഷഹലങ്ങളെക്കുറിച്ചാണെങ്കിലും ഇഷ്ടംപോലെ എഴുതി
 കൊടുക്കുക. അതൊക്കെ ഞാൻ സമ്മിക്കാം. അരസികനായ
 ഒരു അടുക്കെ കവിത ചൊല്ലിക്കേൾപ്പിക്കുന്നത് അങ്ങ് കിര
 ക്കലും എഴുതരുതേ.

ആയുർച്ചിരതംഗ്രഹച്ഛിദ്രം മന്ത്രമേശ്വര്യമൈമഥനം
 ദാനംമാനാവമാനൈശ്ചനവഗോപ്യനീകാരയേൽ

ഭാവം—വയസ്സ്, ധനം, ഗ്രഹച്ഛിദ്രം, മന്ത്രം, ഭൂഷണം,
 മൈഥനം, ദാനം മാനം, അവമാനം ഇവ ഒമ്പതും പുറത്തു
 പറയരുത്.

160. മാരിയുട്ടപ്പാൻചേലസു-

മാരിതുമതിയെന്നടുക്കുമിവരതന്റെ

മാരിടമിതുമതിയോ പെരു-

മാരിടുവാൻ മലയ്ക്കുമേലാക്കം.

(കുണിമംഗലം പാച്ചു എളിയത്.)

161. യത്തപാവഗമേ സനാളകമലോൽ-

ഭൂതിശ്ചലക്ഷ്മീഃസപയം

ദുഷ്ടാപായമവിപ്രവദ്യുതളദം

വിശപം വിചിത്രാത്മകം

ചക്രപ്ലോകസുരംഗശാസിജഗതാം
 ഭൂമിത്തിയാതൃനിയോ
 ജഹ്നുസംപ്രണമാമിപുണ്ണകരണം
 ശ്രീപുണ്ണവേദേശ്വരം.

ഭാവം—ആരുടെ തത്വത്തെ അറിവാൻ ബ്രഹ്മാവും ശക്തനായില്ലയോ! ഭൂപ്രാപനായ ആരെ മഹാലക്ഷ്മി സ്വയംഭവ വരിച്ചുവോ? ആദിത്തിനു വിവിത്രമായ ലോകമുണ്ടിച്ചുവോ? ആർ ലോകത്തിനു മംഗളങ്ങളെ ചെയ്യുന്നുവോ? ആർ ലോകദ്രോഹികളായ രാക്ഷസന്മാരെ നിഗ്രഹിച്ചുവോ? ആ തൃപുണിത്തരയപ്പനെ ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു.

ദശവൈദ്യസമാപതീ ദശപതീസമോരവിഃ

ദശസൂര്യസമാമാതാ ദശമാതാഹരീതകീ

ഭാവം—പത്തു വൈദ്യന്മാരുടെ ചികിത്സാരഹസ്യം ഒരു ഭാഷയിൽനിന്നും, പത്തു ഭാഷയുടെ ശുശ്രൂഷാരഹസ്യം ഒരു സൂര്യനിൽനിന്നും പത്തു സൂര്യന്റെ പ്രകാശത്തിന്റെ ഫലം ഒരു മാതാവിൽനിന്നും, പത്തു മാതാവിന്റെ ഹൃതകാരിതയുടെ ഫലം ഒരു കടക്കയിൽനിന്നും സിദ്ധിക്കും.

യംയഥാമന്ത്രതേലോകോവിദ്യയാഭിജനേനച

തസ്മാൽകിഞ്ചിദധസ്തിഷ്ഠോദാരതക്ഷഃപരംപദം.

ഭാവം—വിദ്യകൊണ്ടും ആഭിജാന്തംകൊണ്ടും ജനങ്ങൾക്കൊരുക്കു ഏതു നിലയിൽ വിചാരിക്കുന്നുവോ? ഉയന്ന പദവിയിലെത്താനാഗ്രഹിക്കുന്നവൻ അതിലും അല്പം താണ പടിയിൽ നില്ക്കണം. (ഈ അർത്ഥത്തെ.)

134. യാമാംപ്രയാന്തമുപഗൃഹ്യവിയോഗവിനാ

യാമാവസാനസമയേ ചരമേ രജന്ത്രാഃ

മാമേതി സാശ്രുനിവഹൈരവദിൽ കടാക്ഷേ-

സ്താമേവ താമരസചാതമുഖീം സ്മരാമി.

ഭാവം—പ്രഭാതത്തിങ്കൽ പോവാൻ താമസമാക്കുന്ന എന്നെ
തൃലിംഗനം ചെയ്ത കണ്ണൻ നിറഞ്ഞ കടാക്ഷങ്ങളെക്കൊ
ണ്ടു പോകരുത് എന്നു പറഞ്ഞ ആ സന്ദർഭത്തെ ഞാൻ സ്മരി
ക്കുന്നു. (ഇത് ദുഷിവിപ്രാബന്ധമാണത്രെ)

165. ജാതീ! ജാതാൻകന്വാ ഭവശരണമയേ

മല്ലികേ കൂപ്പുകൈതേ

കൈതേ! കൈതേരിമാക്കംകബരിയിലണിവാ

കയ്യയന്ത്രം ദശായാം (ൻ

ഏതാനേതാൻമദീയാനലർശരപരിതാ-

പോദയാനാശുവീതാൻ

വീതാൻവീതാൻണത്തിടുക ചട്ടലകയൽ

കണ്ണിതൻകണ്ണമുലേ.

(കൈതേരി=ഒരു ഭവനപ്പേര്. മാക്കം=ഒരു സ്ത്രീയുടെ പേര്.)

166. ചതുരം തുരഗം പരിവർത്തയതേ

പഥി പാമ്പജനാൽ പരിമർദ്യതേ

തദിദം തവ ബാഹുബലം ന സഖേ!

ഭഗിനീഭഗഭാഗ്യഭവോ വിഭവേ.

ഭാവം—നാഗസാമന്ത്രിത്തോടെ കതിരസ്സവാരി ചെയ്യു
ന്നു. വഴിയേ നടക്കുന്നവരെല്ലാം പ്രഹരിക്കയും ചെയ്യുന്നു.
ചങ്ങാതി! ഇതു നിന്റെ കയ്യടക്കൊണ്ടു സാധിക്കുന്നതല്ല.
നിന്റെ ഉടപ്പിന്നവളുടെ...ഭാഗ്യം നിമിത്തമാണ് (നേത്രാ

രമ്മയുടെ ഉടപ്പിന്നവൻ കുതിരയെ കാടിക്കയോൾക്കാൾ
ചൊല്ലിയതാണത്രെ.)

മാരാദേ തവ ദാസോഽഹം വാരിയസ്വ ജടാന്തരേ
യംപ്രാഹുരവ്യയം പ്രാഞ്ചസ്കന്തിനേത്രം നമാമ്യഹം.

ഭാവം.—ഓേ മാരാദേ! അഹം തവദാസഃ അസ്തി, യസ്യ
ജടാന്തരോവാരി അസ്തി. പ്രാഞ്ചഃ യം അവ്യയം പ്രാഹുഃ, തം
ത്രിനേത്രം അഹം നമാമി, എന്ന് അനവധം. ഇതിൽ മാരാ
ദം, വാരിയനും, എത്രാനും, തന്ത്രിയും വന്നിട്ടുണ്ട്. ഉത്സവ
ബലിക്കു വേണ്ടവരാണല്ലോ ഇവർ. ഇതു തന്ത്രസമുച്ചയകർത്താ
വായ ചേന്നാസ്സ നമ്പൂരിയുടേതാണത്രെ.

168. രാധേയൈനതിഹീകേ-

ഭീവനേകഭൂഭിരാഗമതജതേ

ചപലകഭൂയവനിരുചി-

പ്രിയതമമാമോദയാർദ്രതാചതുരം.

ഇതു പട്ടത്തു കുഞ്ഞുണ്ണിനമ്പിയാരുടെ ശ്ലോകമാണ്. ന
ന്നെ ഞ്ഞെങ്ങിയാൽ ഇതു മലയാളപദ്യമാവും.

ഹിതംപത്മ്യംവദേദ്രാജ്ഞി പത്മ്യമേവ ച ബന്ധുഷു
ഹിതമേവവദേൽസ്രീഷു നവദേദദിമുർഖയോഃ.

ഭാവം.—രാജാവിനോടു ഹിതമായും പത്മ്യമായും ഉള്ള
വാക്കു പറയണം. ബന്ധുക്കളോടു പത്മ്യമേ പറയാവൂ. സ്രീ
കളോടു ഇഷ്ടം പറയണം. ശത്രുവിനോടും മുരാളനോടും സം
സാരിക്കരുതെന്നു ചെയ്യരുത്.

170. എങ്ങ മച്ചിത്തകാമ്പാമഗതിസുവദനേ!

യൌവനാക്രീഡമാംനി-

നംഗേ പോന്നു കളിപ്പാൻ മധുമാഴി! പലനം
 ഉായി കണ്ടില ഞാനോ
 കക്കാണാഞ്ഞോ വരാഞ്ഞു കചഭരതിമിരേ
 നാഭികൂപത്തിൽ മുങ്ങി-
 പൊങ്ങാഞ്ഞോതുംഗപീനസ്കനഗിരിതടത്തോ
 വീണുകൈകാലൊടിഞ്ഞോ?

ചന്ദ്രപുഗേ സമേ രാഗഃ പൂഗാധികൃതേ വിരാഗതാ
 ചുണ്ണാധികൃതേ തു ദൈശ്വന്ധ്യം പത്രാധികൃതേ സുഗ
 (സ്വതാ.

ഭാവം—വെറിലായും അടക്കയും സമമായാൽ ചുവപ്പു
 ഞാകും. അടയ്ക്ക അധികമായാൽ ചുവക്കില്ല. ചുണ്ണായേറിയാൽ
 ദൈശ്വന്ധ്യം, വെറില അധികമായാൽ സുഗന്ധവുമുണ്ടാവും.
 (മുരുകിന്റെ യോഗം)

172. അദ്രാക്ഷം ചക്രവാതപ്രദലിതവസുധാ-
 മണ്ഡലം ഡിണ്ഡിമോദ്യ-

ലോചനം ഹുണീമുഖാത്യാഭനനളിനമഹാ-
 ദാമപുഷ്പൽഗവാക്ഷം

അന്യോന്യോദ്യൽസലാശീഞ്ജഹുമതിരചിതാ
 ഡംബരോദാരഹുണം

സാമോദം ധൂമയന്ത്രപ്രകടിതശങ്കടം
 നാമ ഭൗമം വിമാനം.

(തീവണ്ടി നടപ്പായപ്പോൾ കരഞ്ഞ ചാരന്നു തിരി എഴു
 തിയതാണിത്.)

178. വീരാഗ്രേസര! രാമവർമ്മപതേ!

തപദൈപരികാന്താനനേ

ധാവന്ത്യഃ സ്തന, യാന, രോമലതികാ

വ്യാഹാരലീലാഭൃതഃ

പ്രാപ്താൻ കോകമഭേഭവന്നഗതുകാൻ

രസന്തി വക്ത്രേനാന

മദ്ധ്യനാവി കചേന കങ്കണലസ-

ദൈപഡൂരരന്തൈരവി.

ഭാവം—ഘോരനായ രാമവർമ്മരാജാവേ! സുനന്ദൻ, സഞ്ചാരം, രോമരാജി, വാക്ക് എന്നിതുകളെ ധരിക്കുന്നവരായ അങ്ങയുടെ വൈരിരാജസ്ത്രീകൾ കാട്ടിലോട്ടുവോൾ നോട്ടിവെന്ന ചക്രവാകങ്ങൾ, മത്തഗജം, സപ്തങ്ങൾ, തത്തകൾ എന്നിവയെ മുഖമന്ത്രൻ, മദ്ധ്യഭാഗം, തലമുടി, വളകുളിലുള്ള വൈഡൂരന്തം എന്നിതുകൾക്കൊക്കെ തടുത്തുനിൽക്കുന്നു.

അതികാമാദൃശഗ്രീവോപ്യതിലോഭാൽസുയോധന

അതിദാനാലതഃ കണ്ഠഃ അതിസർപ്പത്ര വജ്ജയേൽ.

ഭാവം—അതികാമംകൊണ്ടു രാവണനും, അത്യാഗ്രഹം കൊണ്ടു സുയോധനനും, അതിദാനംകൊണ്ടു കണ്ഠനാഥനായിച്ചു. അതുകൊണ്ടു “അതി” എല്ലാറ്റിലും വജ്ജിക്കുന്നു.

175. ആശിക്കെട്ടിനകത്തഞ്ചിലഗുണഗണം

തേട്ടമക്കുന്നലേശൻ

വാഴും നാട്ടുണ്ടനേകം പകലിരവവിടെ-

പ്പണ്ടു പേടിക്കുവേണ്ടാ

കോഴിക്കോട്ടും നടപ്പാനിതുപൊഴുതതുത-
ലുങ്ങമാങ്കാവിൽനിന്നു-

മ്മാഴക്കണ്ണാറുപറിക്കുന്നിതു യുവഹൃദയം
കാണെങ്കടോ കാലഭേദം.

(കുന്നലേശൻ = സാമൂതിരി രാജാവ്. മാങ്കാവ് = കോഴി
കോട്ടുള്ള ഒരു പ്രദേശം.)

176. കേചിൽ ഭഗാഃ സുഖ്യപാസ്ത്രേതി സന്ധഃ
കേചിൽ ഭഗാ യുഷ്ടദന്തപ്രയോഗേ
കേചിൽ ഭഗാഃ കാരകപ്രക്രിയായാം
സുഖ്യ ഭഗാ ണേരണപ്രക്രിയാസു.

ഭാവം—വ്യാകരണശാസ്ത്രം പഠിക്കുന്നവരിൽ ചിലർ
“സുഖ്യപാസ്ത്ര” എന്ന സന്ധിയിലും ചിലർ, “യുഷ്ടദന്ത”
പ്രയോഗങ്ങളിലും, ചിലർ “കാരകപ്രക്രിയ”യിലും എല്ലാവ
രും “ണേരണപ്രക്രിയകളിലും ഭഗോത്സാഹന്മാരായിത്തീരുന്നു.
ദൃജ്ജനഃ പ്രഥമം വന്ദ്യഃ സജ്ജന സ്തദനന്തരം
മുവപ്രക്ഷാളനാൽ പൂർവ്വം ഗുദപ്രക്ഷാളനം യഥാ.

ഭാവം—ദൃജ്ജനത്തെ മുന്പു വന്ദിക്കണം. സജ്ജനങ്ങളെ
അതിനുശേഷമേ വന്ദിക്കേണ്ടു. മുഖം കഴുകുന്നതിനുമുമ്പെ മല
പോരം കഴുകുന്നതുപോലെ.

178. അന്ത്യാസു താവദുപമദ്ദുസഹാസു ഭൂംഗ!

ലോലം വിനോദയ മനസ്സമനോലതാസു
ബാലാമജാതരജസം കലികാമകാലേ
വൃതം കദമ്പയസി കിം നവമല്ലികായാഃ.

ഭാവം—ദേവ വണ്ടേ! നിന്റെ മട്ട്നങ്ങൾ സമിക്കാൻ ശക്തിയുള്ള മറ്റു പുഷ്പയതകളിൽ അതുവരെ നിന്റെ ചപല മനസ്സിനെ വിനോദിപ്പിക്കുക. നവമല്ലികയുടെ വിടരാത്ത ഈ പൂമൊട്ടിനെ കാലമാവുന്നതിനുമുമ്പെ വെറുതെ ഏതിനു പറ്റുവിക്കുന്നു. (വ്യംഗാത്മം സ്പഷ്ടം.)

179. ആയാതാ ന ച തന്ധുലാഃ പരിജനോ-

പുന്യത്ര സമ്പ്രേഷിതഃ

സാ യാതാ പിത്രമന്ദിരം വയമപി

പ്രായേണ യാത്രോന്മുഖാഃ

ഗന്തവ്യം ഭവതാമ്പ്രദീയഭവനം

ഭോക്തും യദീച്ഛാസ്മി ചേ-

നോചേദത്ര വസുന്ധരൈവ ഭവത-

സ്തല്ലായ കല്പിച്ചുതാം.

ഭാവം—അരി കൊണ്ടുവന്നിട്ടില്ല. ഭൂതന്മാരെ മറ്റൊരു ദിക്കിലേക്കയച്ചിരിക്കുന്നു. അവർ അമ്മന്റെ ചിട്ടിച്ചേക്കുപോയി. ഞാനും പോവാൻ തുടങ്ങുകയാണ്. അങ്ങക്ക് ഉണ്ണണമെങ്കിൽ മറ്റൊരുചീട്ടിൽ പോണം. അല്ലാത്തപക്ഷം ഇവിടെ നില്ക്കുന്നതന്നെ കിടക്കാം. (സരസവീരസൻ വഴിപോക്കനെ ക്ഷണിച്ചു വരുത്തി പുല്ലായയിലിരുത്തി ഒടുവിൽ പറയുന്നതാണിത്. ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞശേഷം പുല്ലായ വലിച്ചെടുത്ത് അകത്തിട്ടു പൂട്ടി അയാൾ പുറത്തു പോയിയത്രെ.)

180. ചൊല്ലാമെല്ലാരുമെല്ലാം പറകിലുമിളമാൻ-

കണ്ണിയാമുണ്ണിയോമൽ-

കൊല്ലാക്കൊല്ലമെന്നെ പ്രതിയോധകനിവു-
ണ്ടെന്നതും ഞാനറിഞ്ഞേൻ
ചൊല്ലേറും ചോരിവായ്ത്തേനിവന്നുകൊതി
മുമ്പിനാൽ നല്ലിനാലെ- (പെട്ടം
നെല്ലാം ചിന്തിച്ചു മറഞ്ഞൊരുവനുസരസം
നല്ലിയേതന്നുകൊള്ളു.

സരസവിരസഗേഹം ഭോക്തൃകാമോ ന ഗമ്യേ-
ദിരസരസഗേഹം കഷ്ടപക്ഷേ പ്രയാതു
വിരസവിരസഗേഹം മാ കഷ്ടധാത്തോപി ഗമ്യേൽ
സരസസരസഗേഹം യാതു താപോപശാന്തൈ.

ഭാവം—സരസവിരസന്റെ വീട്ടിൽ ഭക്ഷണത്തിനു പോ-
വരുത്. വിരസസരസന്റെ വീട്ടിൽ മുട്ടിയപക്ഷം പോകാം.
വിരസവിരസന്റെ വീട്ടിൽ വിശന്നു വലഞ്ഞാലും പോവരു-
ത്. ക്ഷീണം മറന്നമെങ്കിൽ സരസസരസന്റെ വീട്ടിൽ
പോവണം. (സരസവിരസന്റെ സ്വഭാവം മുൻപ്ലോകംകൊ-
ണ്ടു മനസ്സിലാക്കാം.)

182. വന്ദേ തനയം വക്ത്രാഃ

നിരത്മകം ദളിതദാനവം ദേവക്ത്രാഃ

മപ്രഥമം ദാനദം

പദിപയം നാനു കലിതനന്ദാനന്ദം.

ഭാവം—വക്ത്രാഃ എന്ന പദം നിരത്മകമാണ്. മപ്രഥ-
മം, ദാനദം എന്ന രണ്ടു പദം ഇതിലില്ല. വ്യാകീ—ദളിത
ദാനവം, കലിതനന്ദാനന്ദം, ദേവക്ത്രാഃ തനയം വന്ദേ. എ

ന്നുപയം. (ഇതു മഹാകവി തോലന്റെയൊന്നത്രെ. നല്ല ചെറുമാപ്പിച്ചാൽ ശ്ലോകമാവുമെന്നു കരുതുന്ന ചില കവികളെ പരിഹസിക്കുന്നതാണിത്.)

183. അനക്ഷരജ്ഞന നരേണ സാകം

സംഭാഷണം ദൃഷ്ട്വഭസേവനം ച

ആലിംഗനം ലംബപയോധരാണാം

പ്രത്യക്ഷദ്വം ത്രയമേവ ഭൂമൗ.

ഭാവം—അക്ഷരമറിയാത്തവനോടു സംസാരിക്കുക, ദൃഷ്ട്വഭസേവിക്കുക, മുഖവീണ സ്ത്രീകളെ ആലിംഗനം ചെയ്ത എന്നീ മൂന്നു സംഗതികൾ പ്രത്യക്ഷദ്വങ്ങളാകുന്നു.

മന്നിന്ദയാ യദി ജനഃ പരിതോഷമേതി

നനപ്രായത്തസുലഭോയമനുഗ്രഹോ മേ

ശ്രേയോത്ഥിനോ ഹി പുരുഷാഃ പരതുഷ്ടിഹേതോഃ

കേശാജ്ജിതാനുപി ധനാനി പരിത്യജന്തി.

ഭാവം—എന്നെ നിന്ദിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ജനങ്ങൾക്കു സന്തോഷമുണ്ടാവുമെങ്കിൽ എനിക്കു എളുപ്പത്തിൽ ലഭിക്കുന്ന ഒന്നുഗ്രഹമാകുന്നു. ശ്രേയസ്സുണ്ടാവണമെന്ന് ആഗ്രഹിക്കുന്നവർ പണിപ്പെട്ടു സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള ധനംകൂടി അന്യന്മാരെ സന്തോഷിപ്പിക്കാനായി ഉപേക്ഷിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ

തിരുനെല്ലിബലിക്കല്ലോ ശിവപേരൂരശാന്തിയോ

അഥവാഹന്തമണ്ണാത്തിക്കല്ലോനീ?ചൊല്ലുവല്ലഭേ!

(അമ്മയുടെ ദീക്ഷകാലത്ത്, വേശ്യയായ തന്റെ ഭാര്യക്കു ഒരാളെഴുതിയ ശ്ലോകമാണിത്. തിരുനെല്ലി ബലിക്കല്ലു പിണ്ഡംവെച്ചു കഴിയുന്നതുവരെ മുൻപണം കൊടുത്തവന്റെ

യായിരിക്കും. തൃശ്ശിവപേരൂർ ശാസ്തി സ്ഥിരമായി കരാളുള്ളതാണ്. മണ്ണാത്തിക്കപ്പ് എല്ലാവർക്കും ഉപയോഗിക്കാവുന്നതാണ്ല്ലോ.)

186. ദത്തം മയാ പദമിദം നവയൗവനായ

ത്വം സുതപരംകപചന ശൈശവ സാധയേതി
കാമസ്യ ഫസ്കലിവിതാക്ഷരമാലികേവ
രോമാവലീ വിജയതേ ജലജേക്ഷണായഃ.

ഭാവം—ഈ സ്ഥാനം ഞാൻ യൗവനത്തിനു കൊടുത്തിരിക്കുന്നു. ഹേ ബാല്യമേ! നി വേഗം വല്ല വഴിക്കും ചൊല്ലൊരിക്ക. എന്നിങ്ങിനെ കാമദേവന്റെ കൈകൊണ്ടെഴുതിയിരിക്കുന്ന മട്ടിൽ ഈ സുന്ദരിയുടെ രോമാവലി ശോഭിക്കുന്നു.

187. അഞ്ചു ചിന്നിധിസമ്മിതേ ശ്രീതലസ-

ത്തുംഗേ സ്വതുംഗേ സിത-

ദാദശ്യാം പരമന്ത്യഭേദപരദിനേ

ലഗ്നേ കുജാരേഃ പരേ

പ്രാസാദാന്തമനായുനന്തശയനേ

ശ്രീബാലമാന്താഡ്യഭൂ-

പാലേനൈകദൃഷ്ടസുഖേന മനുജാഃ

കല്പാന്തമാലോക്യതാം.

(തിരുവനന്തപുരം പത്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിലെ മഹാക്കൽ മണ്ഡപത്തിന്മേലെഴുതിയിട്ടുള്ള ശ്ലോകമാണിത്.)

188. ജഗദധിപാലോമോരോ!

നായോനരിയോ ജയത്യശുഭം

തം വിനയ ഭൂവിനീതം

മന്ത്യാനിവ സുന്ദരംശ്രമതഃ.

(ഹേ അദ്ധോമോരോ! ജഗദധിപ! യഃ നാഃ നരി അശു
ഭം യോജയതി. ഭൂവിനീതം തം അശ്രമതഃ സുന്ദര മന്ത്യാൻ
ഇവ വിനയ, എന്നപയം. അദ്ധോമോരഃ=രോമങ്ങളില്ലാത്ത
ഉഷഭങ്ങളുള്ളവൻ. വിനയ=നീ ശിക്ഷിച്ചാലും ഇതിൽ പാ
ലോ, മോരോ, നായോ, നരിയോ എന്നു വന്നിരിക്കുന്നതുകൊ
ണ്ടു കവി മലയാളിയായിരിക്കണം.)

രേ!രേ!ഘരട്ട മഠ മോദിഃ കം കം ന ഭ്രാമയത്യസൗ
കടാക്ഷവീക്ഷണാലേവ കരാകൃഷ്ടസ്യ കാ ഗതിഃ.

ഭാവം—എടാ തിരിക്കല്ലേ! നീ കരയണ്ട. ഇവൾ കടാ
ക്ഷവീക്ഷണംകൊണ്ടുതന്നെ എല്ലാവരേയും വട്ടംചുറ്റിക്കുന്നു.
അപ്പോൾ കൈകൊണ്ടു പിടിച്ചു വലിച്ചാലത്തെ കഥയെന്താ
ണ്? (ഒരു പണ്ടാരത്തി ഉഴുന്ന് പൊടിക്കുന്നതു കണ്ടു ഒരു ക
വിയുണ്ടാക്കിയതാണിത്. ഘരട്ടം=തിരിക്കല്ല്.)

190. മാകന്ദാസ്യൻ പ്രയോഗിച്ചടിമലർ വിശിഖ-

താരിക്കനൽക്കട്ടയാലേ

മാഴ്കുന്നുമാനസം നൃതനതരജലദ-

പ്രാതദായാദകേശേ!

ഏകനീലാ വലയ്ക്കും വെറുതെയുമധരം

ഹന്തവീക്ഷം കരയ്ക്കും

പോകുന്നീലെന്തു ചെച്ചാമിതിലധികമിനി-

ബുദ്ധിമുട്ടേണ്ടതൂണ്ടോ?

191. യാം ചിന്തയാമി മനസാ മയി സാ വിരക്താ
സാതപന്ത്രമിച്ഛതി പതിംസ ജനോന്യസക്തഃ
അസ്മൽകൃതേ ച പരിതുഷ്ടതി കാചിദന്യാ
ധികൃതാം ച തം ചമദനംച ഇമാം ചമാംച

ഭാവം—ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നവർക്കെന്നിപനരാഗമില്ല. അവർ മരൊരാളവനെ കാമിക്കുന്നു, അവൻ മരൊരാളത്തിനെ കാമിക്കുന്നു. എന്നെ വേറൊരാളത്തി കാമിക്കുന്നു. അവളും, അവനും, ഇവളും, ഞാനും ഈ ഞങ്ങളെ അപകടത്തിലാക്കിത്തീർക്കാമെന്നും കൊള്ളരുതാത്തവർതന്നെ.

യേനസൗഹൃദമിച്ഛന്തി തേനശ്രീണിനകാരയേൽ
വാഗ്വാദമത്സംബന്ധം പരോക്ഷേ ദാരദർശനം.

ഭാവം—ഒരുവനോടു സ്നേഹത്തിലിരിക്കണമെങ്കിൽ, അവനോടു വാഗ്വാദം ചെയ്തയോ, പണമിടവാടു ചെയ്തയോ, അവനില്ലാത്ത സമയം അവന്റെ കാഴ്ചയെ ചെന്നു കാണുകയോ അരുത്.

193. ഇന്ദീവരസ്ത്ര സവിധേ വസതിഃ സമന്താ-
ദിന്ദിന്ദിരാസഫചരാശ്ച ചിരാത്തഥാപി
മണ്ഡുക!കിനു കഥയാമി സഖേ! തദന്തഃ
സ്വന്ദന്മരന്ദകണികാപി സുദുർല്ലഭാ തേ.

ഭാവം—ഓ മണ്ഡുക! നീ താമരപ്പവിന്റെ അടുക്കെയാണു താമസിക്കുന്നത്. വളരെക്കാലമായി വണ്ടുകളോടു കൂട്ടുകെട്ടുണ്ട്. ചങ്ങാതി! ഞാനെന്താണു പറയേണ്ടത്? അതിലുള്ള ഒരു തൂങ്ങി തേൻപോലും നിനക്കു ദുർല്ലഭമാണല്ലോ.

194. ഉൽകൃഷ്ടമദ്ധ്യമനികൃഷ്ടനേഷ്യ മൈത്രീ
യദപഹ്നിലാസു സികതാസു ജലേഷു രേഖാ
വൈരം ക്രമാദധമമദ്ധ്യമസജ്ജനാനാം
യദപഹ്നിലാസു സികതാസു ജലേഷു രേഖാ.

ഭാവം—ഉത്തമമദ്ധ്യമായവന്മാരുടെ സ്നേഹം ക്രമേണ ശി
ലാരേഖ, സികതാരേഖ, ജലരേഖ ഇതുകൾക്കു തുല്യമാകുന്നു.
അധമമദ്ധ്യമായവന്മാരുടെ വൈരവും അതുപോലെ ശിലാരേ
ഖ, സികതാ(മണൽ) രേഖ, ജലരേഖ ഇവയോടു തുല്യമാകുന്നു.

195. പാലോളം വെട്ടുമ്പോളുണിമണികൾതിള-
ങ്ങീടുമാറാട്ടുകട്ടിൽ-

ചേലോലും സപ്താജോപരിവിലസുമസാ-
മാന്യചൈതന്യമുന്തേ!

ആലോചിച്ചാലസാധ്യം തവമഹിമപുക-
ഴീടുവാറിന്നമെന്നും

മൂലോകത്തിൻ സൂച്യത്തേമാകൾതിരയുമാ-
നദസത്തേ! നമസ്തേ.

196. അനന്തശാസ്ത്രം ബഹുവേദിതവ്യ-
മല്ലശ്ചകാലോബ്ധമവശ്യവിഷ്ണുഃ
യത്സാരഭൂതം തദുപാസിതവ്യം
ഹംസോയഥാക്ഷീർമിവാംബുമിത്രം.

ഭാവം—ശാസ്ത്രമോ, അപാരം, അറിയേണ്ടതോ, അസം
ഖ്യം. കാലമോ, സ്വപ്നം, വിഷ്ണുജ്ഞാനം, അനവധി. അതുകൊ
ണ്ടു വെള്ളംപോലെ പാലിപ്പിന്നു ഹംസം പാൽ മാത്രം കുടിക്കു
ന്നതുപോലെ സാരമായിട്ടുള്ളതിനെ ഗ്രഹിക്കുകയേ വേണ്ടു.

കുമാരസംഭവംശ്രുതപാ രാജ്യവംശേമനോഹരേ
രാക്ഷസാനാകചശ്രേഷ്ഠാരാജീവലോചനഃ.

രാജീവലോചനഃ (വിഷ്ണു) രാക്ഷസാനാം, സംഭവംശ്രു
തപാ (രാക്ഷസന്മാരുടെ കഥ കേട്ടിട്ടു) മനോഹരോ രാജ്യവംശേ
(നല്ലതായ രാജ്യചമ്പതിൽ) കചശ്രേഷ്ഠഃ രാമഃ (കചശ്രേഷ്ഠനാ
യ രാമനായിട്ട്) കും, ആം. (ദ്രുതിയിൽ അവതരിച്ചു)
വിരാടനഗരേ രമ്യേ കീചകാദുപകീചകം
അസൃക്രിയാപദംവക്തൃംഹൈമംദാസ്യാമികകണം.

(വിഃ, ആട എന്നാണു പദശ്ലോഭം. ആട എന്നതു ക്രിയാ
പദമാകുന്നു. അടനംവെയ് = പറന്നുപോയി. രമ്യേ, നഗരം = മ
നോഹരമായ ഒരു നഗരത്തിൽ, കീചകാൽ, ഉപകീചകം = മുള
യിൽനിന്നു അടുത്ത മുളയിലേക്കു്, വിഃ = പക്ഷി, ആട = പറന്നു
പോയി എന്നാണു ചുച്ചാൽത്തിന്റെ അർത്ഥം. ഇതിന്റെ ക്രി
യാപദം പറയുന്നവനു ചപാൻവള സമ്മാനം കൊടുക്കുന്നതാ
ണെന്നാണു് ഉത്തരാൽത്തിന്റെ അർത്ഥം.)

ഹേമോശ്വേപ്രദാതവ്യം ദാതവ്യം ഫസ്തപാരണേ
പത്രപ്രാഹരണേദേയം നദേയം സിംഹഗർജ്ജനേ.

(ഒരു നമ്പൂരി, പ്രഥമൻ വിളമ്പുന്നതു് ഇന്നവിധമായിരി
ക്കണമെന്നു വിളമ്പുന്നവനെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കുന്നുണ്ടാക്കി
യ ശ്ലോകമാണിതു്. ഹെ! ഹെ! എന്നു പറഞ്ഞാൽ വിളമ്പാ
തിരിക്കരുതു്. കൈകൊണ്ടു തുട്ടത്താലും വിളയിക്കേണ്ട. ഇ
ല മടക്കിയാലും വിളയിക്കേണ്ട. ഒടുവിൽ കിടന്നപ്പരി തുട
ങ്ങിയാൽ മതിയാക്കിക്കൊണ്ടു എന്നാണിതിന്റെ അർത്ഥം.
കവി തോമൻ.)

200. നാലഞ്ചത്വന്തലോലപ്രസവശരമെടു-

ത്തംഗജൻപാഞ്ഞടുത്താൽ

പാലഞ്ചുംവാണിയാരതൻതടുമലമലയിൽ

ചെന്നൊളിക്കാം കളിക്കാം

കാലൻചൂട്ടുള്ളകാളായസമുസലമെടു-

ത്തന്തികേ പാഞ്ഞടുക്കും-

കാലംചൂലിന്റെ കൊങ്കത്തടവുമധരവും

കണ്ടിരിക്കാം മരിക്കാം.

201. ഉച്യതാം സമയോതീതഃ

സ്സഷ്ടമഗ്രേ ഭവിഷ്യതി

ഇതിപായതാം ഗ്രന്ഥേ

കാരിന്ദ്രം കുത്രവർത്തതേ.

ഭാവം—വായിക്കൂ, സമയം പോയി. മനസ്സിലായില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ മനസ്സിലാവും. ഇങ്ങിനെ പഠിപ്പിക്കുന്ന ഗുരുനാഥന്മാക്ക് ഏതു ഗ്രന്ഥത്തിലാണ് കാരിന്ദ്രം തോന്നുക.

202. ഭോക്തുകാമസ്യവിപ്രസ്യനദൃരംഭിശയോജനം

രണഭീതസ്യശുഭസ്യ നദൃരം ശതയോജനം.

ഭാവം—സദ്യക്കൊതിയനായ ബ്രാഹ്മണൻ പത്തു യോജനദൂരം സാരമില്ല. പക്ഷയിൽ പേടിച്ച്യാടുന്ന ശുഭൻ ആരെയോജന ഒരു ദൂരമല്ല. (തോലൻ.)

203. ഇന്ദ്രംകൈരവിണീവകോകപടലീ-

വംഭോജിനീവല്ലഭം

മേഘംചാതകമണ്ഡലീവമധുപ-

ശ്രേണീവപത്മാകരം

മാകുന്വികസുന്ദരീവരമണീ-

വാത്മേശപരംപ്രോഷിതം

ചേതോവൃത്തിരിയം സതാഹ്ണനിയേ!

തപാദ്രഷ്ടമുൽക്കണ്ഠതേ.

ഭാവം—ആവൽപൊയ്ക്ക ചന്ദ്രനെ എന്നപോലെയും ചക്ര വാകങ്ങൾ സൂര്യനെ എന്നപോലെയും വേശാവൽപക്ഷികൾ മേഘത്തെ എന്നപോലെയും, വണ്ടുകൾ താമരപ്പൊയ്ക്കയെ എന്നപോലെയും, പെൺകയിൽ തേന്മാവിനെ എന്നപോലെയും, സുന്ദരി പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭർത്താവിനെ എന്നപോലെയും മേ സൽഗുണനിയേ! എന്റെ മനസ്സ് അങ്ങയെ കാണാൻ അത്യുപേക്ഷയോടുകൂടിയിരിക്കുന്നു.

ഇതിപ്രാ ത്വയന്തേദന്തോ മേ! ജിഹ്വേപിബ്ധമേദേത തപയാപരാധേതുകൃതേ സ്ഥാനഭ്രംശോഭവേനമ.

ഭാവം—പല്ലു ഇങ്ങിനെ ഊർത്തിക്കുന്നു, മേ നാവേ നീ അധികം സംസാരിക്കരുത്. നീ അപരാധം ചെയ്യാൻ എനിക്കു സ്ഥാനഭ്രംശം വരും. (ചിത്ത പരത്താൽ പല്ലടിച്ചുകൊഴിക്കാരണ്ടല്ലോ.)

205. ജലജപതിമന്തത്തില്ലമുറും

തലമുടികൊണ്ടുനിറഞ്ഞുകൂരിട്ടും

അതിനടിയിൽ മുഖേന്ദവനുദിച്ചി-

ട്ടതിനെനിജേന ബലേന പിന്നിലാക്കി.

(ശ്രദ്ധയോടെ അവലക്ഷത്തിൽ സസ്യജ്ഞ അല്പമുഖ്യ കൂടിച്ചിരുന്ന ഒരു സുന്ദരി, തലമുടി തുവർത്തിയിരുന്നതു കണ്ടിട്ടു കൈക്കുളങ്ങര രാമവാരിയർ ഉണ്ടാക്കിയ ശ്ലോകമാണി

ഉ. തലമുടി മുനിലിട്ടു തുവത്തിയപ്പോൾ പൂച്ചാലുംവും, അതു പിന്നിലേക്കുക്കിയപ്പോൾ ഉത്തരാലുംവും ഉണ്ടാക്കി.)

206. അംഭോധികന്യാപരിരംഭകാലേ

ബ്രീളാവതീവാശപംസ്യമംവിലോക്യ

നാഭീസരോജേ, നയനമുരാരേ-

ച്ചാമേതരം വാരയതി സു ചിത്രം.

ഭാവം—ശ്രീഭഗവതി ഭക്താവിനെ ആയിംഗനം ചെയ്താണൊരുങ്ങിയപ്പോൾ നാഭികമലത്തിലിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാവിനെ കണ്ടു ലജ്ജിച്ചിട്ടു വിഷ്ണുവിന്റെ വലത്തേക്കുണ്ണു പൊത്തിപ്പിടിച്ചു. (വിഷ്ണുവിന്റെ വലത്തേക്കുണ്ണു സൂര്യനാണെന്നും അതു മറഞ്ഞാൽ താമരപ്പൂവു കൂമ്പുമെന്നും, അപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവു മറയുമെന്നും സാരം.)

207. അവസരരഹിതാവാനീ

ഗുണഗണസഹിതാനശോഭതേപുംസാം

രതിസമയേരോദിതം

പ്രിയമപിതനയംശപത്നയോജനനീ.

ഭാവം—അസന്ദർഭത്തിൽ പ്രയുക്തമായ വാക്കു ഗുണം തി കണ്ടതായിരുന്നാലും ശോഭിക്കയില്ല. രതിസമയത്തിങ്കൽ കരയുന്ന കുട്ടിയെ പ്രിയപ്പെട്ടതായിരുന്നാൽകൂടി മാതാവു ശപിക്കുകയെ ചെയ്യുജ്ജ.

208. ഹേഹേരഞ്ബ! കിമഞ്ബ! രോദിഷിപരം

കണ്ണുശ്ചാന്ത്യഗ്നിഭൂഃ

കിന്തേസ്തന്ദ്രവിചേഷിതം മമപുരഃ

സംഖ്യാതവാൻ ചക്ഷുഃഷം

ഇതും തേനചിതം ഗണേശ! ചരിതം

നാസാ പ്രമീതാംബ മേ

മാ മാ മേതി സുതേവിലോക്യ ഹസതി

പായാദിപായാദിമാ.

ഭാവം—ഗണപതി! എന്താണമ്മേ! നീ കരയുന്നതെന്തിനാണ്? സുബ്രഹ്മണ്യനെന്റെ ചെവി പിടിച്ചു തിരയുന്നു. സുബ്രഹ്മണ്യ എന്താണിത്? എന്റെ മുമ്പിൽ വന്നു കണ്ണുകളെണ്ണി, ഗണേശ! ഇങ്ങിനെ ചെയ്യൂ നന്നായില്ല. അമ്മേ! എന്റെ മുകളേന്നു, കുട്ടികളെ ഇങ്ങിനെയൊന്നും ചെയ്യരുതെ എന്നു പറഞ്ഞു നോക്കിച്ചിരിക്കുന്ന പാച്ചുതി ആപത്തു ശമിപ്പിക്കട്ടെ.

അമൃതംകംകാളവപുഷം ജടിലം ജലജാസനം

നമാമി നൈമി ദ്വയാമാമി സമംസാമം സഭാരതീം.

(സമാം കാളവപുഷം അം നമാമി. സോമം ജടിലം ഉം നൈമി. സഭാരതീം ജലജാസനം കം ദ്വയാമാമി. എന്നന്വയം. സമൻ=ശ്രീഭഗവതിയോടു കൂടിയവൻ, അൻ=വിഷ്ണു, സോമൻ=ഉമയോടുകൂടിയവൻ, ഉ=ശിവൻ, കൻ=ബ്രഹ്മാവ്.)

മുന്നംതളത്തിലിഹത്താൻ കുടികൊണ്ടനാരതൊ—

ഒട്ടനോമലന്നനടയാളടയാ കവാടം

ഇന്നെന്തുവാനൊരപരാധമതൊന്നുചിന്തി—

ചെന്തോമലിന്ദുമുഖി വാതിലടച്ചുശേതേ.

(കവി, കഞ്ചൻനമ്പ്യാരാണത്ര.)

അത്യാസന്നാവിനാശായ ഭരസ്ഥാനഫലപ്രദാഃ
സേവ്യോ മദ്ധ്യമയാ വൃത്രാ രാജവഹ്നിമുദസ്രിയഃ.

ഭാവം—രാജാവ്, അഗ്നി, ഗുരു, സ്രീ ഇവരോട് അധികമടുത്താൽ നാശമാണ് ഫലം. അടുക്കാതിരുന്നാൽ കാര്യം സാധിക്കില്ല. അതുകൊണ്ട് ഇടമട്ടിലാണിവരെ സേവിക്കേണ്ടത്.

212. പ്രഥമവയസിദത്തംതോയമല്പംസ്മരന്തഃ

ശിരസിനിമിതഭാരാനാളികേരാനരാണാം

സലിലമമൃതകല്പം ദദ്വരാജീവനാനന്തം

നമിതൃതമുപകാരം സാധയോവിസ്മരന്തി.

ഭാവം—ബാല്യത്തിൽ കൊടുത്ത വെള്ളത്തെ വിചാരിച്ചു തെങ്ങുകൾ ശിരസ്സിൽ ഭാരം ചുമന്നുകൊണ്ടു സ്ഥനാശകാലംവരെ മനുഷ്യർ അമൃതീന തുല്യമായ ജലത്തെ കൊടുക്കുന്നു. സജ്ജനം ഉപകാരത്തെ മറക്കുകയില്ല.

സുമിത്രാനന്ദനാസക്തഃ മിമംരാജാനമിഷ്ടവാ

അഥവാമാംകൃശതനം ജലധേ!രോദിഷിസ്വതം.

ഭാവം—ഘോര സമുദ്രേ! നീ സുമിത്രാനന്ദനാസക്തനായ (ലക്ഷ്മണപ്രിയൻ, എന്നും ബന്ധുക്കളെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിൽ താല്പര്യമുള്ളവൻ എന്നും അർത്ഥം) ഈ രാജാവിനെ കണ്ടിട്ടോ അല്ലെങ്കിൽ കൃശതനവായ (ഉയരം കുറഞ്ഞവൻ എന്നും അഗസ്ത്യനെനും അർത്ഥം) എന്നെ കണ്ടിട്ടോ നിലവിളിക്കുന്നത്? (രാജാവിനെ ശ്രീരാമനെന്ന് കരുതിട്ടോ, എന്നെ അഗസ്ത്യനെന്ന് വിചാരിച്ചിട്ടോ ആണോ നിലവിളിക്കുന്നത് എന്നു ചോദ്യം. ശ്രീരാമൻ മുഖെ സമുദ്രത്തെ ചിറ കെട്ടി ഉപദ്രവിക്കുകയും അഗസ്ത്യൻ സമുദ്രത്തെ പാനം ചെയ്തുകൊണ്ടും

യുക്തങ്ങളല്ല. രാജാവിനെ ശ്രീരാമനോടും, തന്നെ അഗസ്ത്യനോടും സമുദ്രത്തിന്റെ ഇരമ്പലിനെ കരച്ചിലിനോടും ഉപമിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇത് ഒരു രാജാവും, ഉയരം കാര്യത്തവനായ ഒരു കവിയും സമുദ്രക്കരയിൽ നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ രാജാവിന്റെ ആവശ്യപ്രകാരം കവി സമുദ്രത്തെ വർണ്ണിച്ചതാണ്. കവി പരേതനായ വി. വാസുണ്ണിമുസ്സാണ്.

214. പ്രായേണ വൈയാകരണാഃപിശാചാഃ

പ്രയോഗമന്ത്രേണ നിവാരണീയാഃ

ഉൽപ്ലുത്യ ഭൃകുവദാപതന്തോ

നിവാരണീയാ ന തു ഗൌതമീയാഃ

ഭാവം—വൈയാകരണന്മാരാകുന്ന പിശാചുക്കളെ പ്രയോഗമന്ത്രംകൊണ്ടു തടുക്കാം. കരടികളെപ്പോലെ ചാടിക്കടക്കാൻ വരുന്ന താഴ്ന്നിനൊരേ തടുക്കുവാൻ ഞ്ഞെക്കാണ്.

215. ഉണ്ടായിപോലൊരുക്കതുഫലമിനുഭൂമൗ

മണ്ടുന്നപാമ്പിനൊടണഞ്ഞൊരിളംചകോരം

കണ്ടിച്ചുകൊത്തിരുധിരംനിറയെക്കുടിക്കെ-

‘ക്കണ്ടേൻകുത്തരുധിരാംബുനിലാവുപോലെ’

216. നടവിടഗായകഗണികാ-

ജ്യോതിഷമുഖകന്ദരാണി യദി ന സ്യഃ

വൈയാകരണകിരാതാ-

ദിപശബ്ദമുഗാഃ കപ യാന്തി സന്തുസ്താഃ?

ഭാവം—വൈയാകരണന്മാരെന്ന കാട്ടാളന്മാരെ ഭയപ്പെട്ടോടുന്ന അപശബ്ദമുഗങ്ങൾ വേഷക്കാർ, വിടന്മാർ, പാട്ടു

കാർ, വേശ്യകൾ, ജോത്സ്യന്മാർ ഇവരുടെ മുഖങ്ങളാകുന്ന ഗുഹകളിലെങ്കിൽ എവിടേക്കു പോകുന്നു?

കവിതാവനിതാചൈവസ്വപ്തമേവാഗതാവരാ
ബലാദാക്രൂഷ്ടമാണാചേൽസരസാവിരസാഭവേൽ.

ഭാവം.—കവിതയും, വനിതയും തനിയെ വശമായാലേ നന്നായിരിക്കയുള്ളൂ. ബലാല്യഹരണ വലിച്ചു കൊണ്ടുവന്നാൽ സരസയും വിരസയാകും.

218. പതിരതീവ ധനീ സഭഗോ യുവാ
പരവിലാസവതീഷ്യ പരാങ്മുഖഃ
ശിശുരലങ്കരതേ നിലയാങ്കണം
തദപി സാ യുവതീ തദതി കൃഗം?

ഭാവം.—ഭർത്താവു ധനവാനും സുന്ദരനും യൗവനയുക്തനും അസൃഷ്ടികളെ കാമിക്കാത്തവനാണ്. കുട്ടി മിറാത്തീ കാടിക്കളിക്കുന്നു. എന്നിട്ടും യുവതിയായ അവൾ, കരയുന്നു. കാരണമെന്തേ? (ഭർത്താവു സഭഗനായതുകൊണ്ടാണ് കരയുന്നത്. സഭഗൻ നല്ല നക്ഷത്രം (ദിവസം) നോക്കി വരുന്നവൻ.

219. പരിഹൃല്ലകമലകാനന
പരിമളപരിരംഭോവനഃ പവനഃ
ദയിതോരസി ശയിതാമപി
ദയിതാമഭിതാപയാംചക്രേ.

ഭാവം.—വിടൻ താമരപ്പൂക്കളുടെ സുഗന്ധം ചേർന്ന ശുദ്ധമായ വായു, ഭർത്താവിന്റെ മാറിൽ കിടക്കുന്നവളാണെന്നീച്ചു ആ ഭാര്യയെ തപിപ്പിച്ചു (നേരം പുലർന്നതുകൊണ്ടാണ് താപമുണ്ടായത്).

220. ആഴക്കുവരടിയിലുള്ളതിലാശവെച്ചി
 ടേഴെട്ടിടങ്ങി ജലം വെറുതേകുടിച്ച്
 കോഴപ്പഴാധരിയെയൊന്നുപുണൻപോമാൻ
 തോഴീജനങ്ങളെപ്രമാതൃകേണ്ടിവന്നു.

ജനസ്ഥാനേ ഭ്രാന്തം കനകമൃഗതൃഷ്ണാസിതധിയാ
 വചോ വൈദേഹീതി പ്രതിവദമുദശുപ്രലപിതം
 കൃതാലംകാരേന്ദ്രവൃണപരിപാടീഷ്യ ഘടനാ
 മയാപ്തം രാമതപം കശലസുതാ നതപധിഗതാ.

ജനസ്ഥാനം = ദണ്ഡകാരണ്യത്തിലെ ഒരു ഭാഗം | ഉരുത
 കർ. കനകമൃഗതൃഷ്ണാസിതധി = പൊന്നാണെ ആശ്രയിച്ചു മോ
 ഹിച്ചുപോയ ബുദ്ധി + ധനമാകുന്ന മൃഗതൃഷ്ണയിൽ ഭ്രമിച്ച ബു
 ധ്വി. വൈദേഹി ഇതി വചഃ = സീത എന്ന വാക്ക് + വല്ലഭം
 തരണേ എന്ന യാചനാവാക്ക്. ലംകാരേന്ദ്രഃ = രാവണൻ. ഓ
 ലം കാരേന്ദ്രഃ = ദൃഷ്ടനായ യജമാനൻ. ഞാൻ കനകമൃഗ
 തൃഷ്ണാസിതധിയായിട്ടു ജനസ്ഥാനത്തിൽ ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞു
 വൈദേഹി എന്ന കണ്ണൻ പൊഴിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു കര
 ഞ്ഞു. എന്നാൽ ലങ്കാരേന്ദ്രാവിന്റെ വദനപരിപാടികളിൽ
 ഘടനാകൃതയായി. ഇങ്ങിനെ രാമതപം എന്നിങ്ങ സിദ്ധിച്ചു.
 കശലവസുത (സീതാ എന്നും, കശലവും, ധനികതപവും എ
 ന്നും അർത്ഥം) എന്നിങ്ങ സിദ്ധിച്ചില്ല. (ഇത് ഒരു ദരിദ്രന്റെ
 ശ്ലോകമാണ്.)

222. വാങ് മാധുര്യം സർവ്വലോകപ്രിയതപം

വാക്പാഠശ്ചാത് സർവ്വലോകപ്രിയതപം

കിംവാ ലോകേ കോകിലേനോപകാരഃ

കിംവാ ലോകേ ഗദ്ഗേനോപകാരഃ.

ഭാവം—വാക്കു നന്നായാൽ എല്ലാവരും സ്നേഹിക്കും. വാക്കു ചീത്തയായാൽ എല്ലാവരും വെറുക്കും. കയ്യിലിരിക്കെണ്ടു് എന്തുചകാരമാണ് ലോകത്തിനുള്ളത്? കഴുതയെക്കൊണ്ടു് എന്തൊരുപദവം? (കയ്യിലിന്റെ ശബ്ദം, നല്ലതാകയാൽ നാം സ്തുതിക്കുന്നു. കഴുതയെ വെറുക്കയും ചെയ്യുന്നു.)

പരാമൃശനോ ലിംഗാനി വൃഭിചാരവിചന്തകാഃ
താക്കികാ യദി വിദപാംസോ വിടെടഃകിമപരാ

(ഭൃതേ.

ഭാവം—ലിംഗപരമശ്വം വൃഭിചാരവിചന്തയും ചെയ്യുന്ന താക്കികന്മാർ വിദപാന്മാരാണെങ്കിൽ, വിടന്മാർ എന്താകാണ്ടു വിദപാന്മാരല്ല?

കാകദൃഷ്ടിബ്ധകല്യാണം ശ്യാനനിദ്രാതഥൈവച
അല്ലാഹാരംജീണ്ണവസ്ര മേതദപിദ്യാത്മിലക്ഷണം.

(കാകദൃഷ്ടി=ഒരു വിഷയത്തിൽ മാത്രം വ്യാപരിക്കുന്ന കണ്ണ്. വകല്യാണം=ഏകാഗ്രചിത്തത. ശ്യാനനിദ്ര=അല്പമായ ഉറക്കം. അല്ലാഹാരം=അല്പഭക്ഷണം. ജീണ്ണവസ്രം=പഴയ വസ്രം. ഇതെല്ലാം വിദപാത്മികളുടെ ലക്ഷണമാണത്രെ.

225. അല്ലോളംതവമന്ദമാസനികടേ

കോലുംനിലാവുകുറു-

പ്പല്ലിനണ്ടനിലാവൊളം വെളുവെളുപ്പു-

ല്ലാസികേശാന്തികേ

കല്ലോളംകുടുതെന്നതോന്നാമരിളം
പൂമെഞ്ജോടുനോക്കുമോ
കല്ലുപല്ലവകോമളംതവമനം
ചിന്തിക്കിലേണേക്കുണേ.

പുരന്ദരചരിത്രീകുമാരഗർഭസുഷോതമിത-
സുഷാരകരകേസരീഗഗനകാനനം ഗാഹതേ
മയുഖനഖരത്രാത്തിമിരകുംഭികംഭേസ്ഥല-
സ്ഖലന്തരളതാരകാപടലകീണ്മുക്താഫലഃ.

ഭാവം—കിഴക്കൻഭിക്കാകുന്ന ഒരു ഗുഹയിൽനിന്നു ഉറക്ക
മുണർന്നിറം ചന്ദ്രനാകുന്ന സിംഹം ആകാശമാകുന്ന കാ
ട്ടിൽ രശ്മികളാകുന്ന നഖങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഇരട്ടാകുന്ന ഗജന്തി
ന്റെ മസൃകം പിളർന്നു നക്ഷത്രങ്ങളാകുന്ന മുത്തുകളെ വിതറി
കൊണ്ടു നടക്കുന്നു.

വദന്തു കതിചിദ്ധാൽ വഹമരന്തേവണ്മുടാഃ
ഘടഃ പട ഇതീതരേ പടു രടന്തു വാക്പാടവാൽ
വയം ബകളമഞ്ജുരീഗളഭമന്ദമാദ്ധവീഡരീ-
ധുരീണപദരീതിഭിർണിതിഭിഃ പ്രമോദാമമേ.

ഭാവം—ചിലർ (വൈയാകരണന്മാർ) ബലാൽക്കാരേണ
വഹമരന്തേ എന്ന അക്ഷരങ്ങളെ ഉരുവിട്ടെ മറ്റു ചിലർ
(താക്കീകന്മാർ) ഘടം പടം എന്നിങ്ങിനെ വാഗ്യാടിയോടു
കൂടെ പ്രസംഗിക്കട്ടെ. ഞങ്ങൾ ഇലത്തുപ്പൂക്കളയിൽനിന്നും
കൂടുന്ന മകരന്ദത്തിന്റെ മാധുര്യത്തെ ജയിക്കുന്ന വാഗ്ഗോര
ണികൊണ്ടു സന്തോഷിക്കുന്നു. (രസനിച്ചുവീക്ഷിയ കവിത
കളിൽ സന്തോഷിക്കുന്നു എന്നു സാരം.)

228. പത്മാഭർത്തൃഗൃഹേസുഖംനിവസതി
 പ്രേമ്ണാപരംലാളിതാ
 ഭൂമേ! സമ്പ്രതിബംഭുമീമിഭവനേ
 പശ്യാനീനോവിശ്രമം
 കീർത്തേ! മാപരിതപ്യമാമയിമുദാ
 തൃക്തപാപിതാംസർവ്വദാ
 തപൽപോഷേപരിതുഷ്ടിപ്രിയസഖി!
 പ്രേയാംസ്തവായംനൃപഃ.

ഭാവം—ശ്രീ, ഭൂമി, കീർത്തി എന്നിങ്ങിനെ മൂന്നു രാജ
 ഭാര്യമാരിൽവെച്ചു കീർത്തി ഭൂമിയോടു പറയുന്നതാണിത്.)
 മേ ഭൂമി! ശ്രീ, ഭക്താവിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ സുഖമായിരിക്കുന്നു.
 ഞാൻ ലോകത്തിൽ ഇരിക്കപ്പെടുകയോളം ചുറ്റിത്തിരി
 യാറായി. (ഭൂമി പറയുന്നു) മേ കീർത്തി വ്യസനിക്കണ്ട. ശ്രീ
 യെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടും ഭക്താവു നിന്നെ സന്തോഷിപ്പിക്കും. (കൃ
 ട്വർ കുഞ്ചുണ്ണിനമ്പൂതിരിപ്പാട് സാമൂതിരിരാജാവിനു സമ
 ർപ്പിച്ചത്.)

229. ഹന്തും വാഞ്ചരതി വാഹനം ഗണപതേർ-
 ഭൂഷാഭജംഗഃ ക്രൂധാ
 തം വാഹോപി ഷഡാനനസ്യ ഗിരിജാ-
 വാഹോപി നാഗാനനം
 ഗൌരീ ജഹ്നുസുതാമസ്യയതി കലാ-
 നാഥം ലലാടാനലോ
 നിവ്വിണസ്യ പപൌ കുഡുംബകലഹാ-
 മ്ലംഭൂതാ ഹാലാഹലം.

ഭാവം—ശരീരത്തിലുണ്ടിരിക്കുന്ന സർപ്പം ഗണപതിയുടെ വാമനമായ മൂഷികനെ കൊല്ലുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ വാമനം (മയിൽ) ആ പാമ്പിനേയും കൊല്ലുവാനിച്ഛിക്കുന്നു. പാമ്പിന്റെ വാമനം (സിംഹം) ഗണപതിയെ ഹനിക്കാൻ നോക്കുന്നു. ഗൌരിക്കു ഗംഗയോടടുത്തു, നേത്രാഗ്നിക്കും ചന്ദ്രക്കലയ്ക്കും സ്വാമ്യേച്ഛയില്ല. ഈ ഗുഹയ്ക്കിടംകണ്ടു സമീകവതായതായിട്ടാണ് ശിവൻ വിഷം കുടിച്ചത്.

230. നികളായതകോമളംകരികര-

പ്രായംതവോരുദയം

കേശചമ്പകമൊട്ടുചേർന്നാരുതരം

സോരഭ്യമാലംബതേ

നാദംകിന്നരിയോടുസന്നിഭമഹോ

ലോകേനമദ്ധ്യകര-

ശ്രീയില്ലെന്നുപറിയതേകിമപരം

വാചുങ്കരംഗേക്ഷണേ!

ഏകാ ഭാഷാ പ്രകൃതിപപലാചഞ്ചലാച ദപതിയാ
പുത്രോനംഗശ്ശിഭവനജയീ മന്ദമോ ദുർന്നിവാദഃ
ഭോഗീ ശയ്യാ ഭവനമുദധിച്ഛാഹനം പന്നഗാരിഃ.
സ്മാരംസ്താരം സ്വഗൃഹചരിതം ദാരഭൂതോമുരാരിഃ.

ഭാവം—ഒരു ഭാഷാ പ്രകൃതും പപല (സ്ഥിരതയില്ലാത്ത വൾ=ശ്രീഭഗവതി)യാണ്. രണ്ടാമത്തവൾ അചഞ്ചല (ഇളക്കമില്ലാത്തത്=ഭൂമി)യാണ്. പുത്രൻ മൂന്നു ലോകവും ജയിച്ചു വന്നും, മന്ദമനം, (മനസ്സിനെ മരിക്കുന്നവൻ) തടുക്കുവാൻ വ

യുത്തവനം (പറഞ്ഞാൽ കേൾക്കാത്തവൻ) ആയ അനംഗ (ശരീരമില്ലാത്തവൻ)നമാണ്. സപ്പമാണ് കിടയ്ക്ക. സമുദ്രമാണ് വീട്. വാഹനംപണഗാരി(ഗരുഡൻ=തന്റെ കിടയ്ക്കായ സപ്പത്തെ കൊന്നുതിന്നുവാൻ തരുന്നോക്കുന്നവൻ)യാണ്. വിഷ്ണു ഈ വക തന്റെ ഗൃഹചരിത്രത്തെ ചാർച്ച മുറിച്ചിട്ട മുട്ടിപ്പോലെ കിടക്കുന്നു. (മുരരിയെന്ന മഹാകവി വിദ്യാഭ്യാസ കാലത്ത് ഒരു ദിവസം അപ്പം കിടന്നുറങ്ങിപ്പോയി. മാർ ശിഷ്യന്മാർ ഗുരുസന്നിധിയിൽ പഠിപ്പാൻ ഫാജരായപ്പോൾ മുരരിയെവിടെ എന്നു ഗുരു ചോദിച്ചു. തത്സമയം ശിഷ്യരിലൊരാളുത്ത് “ഭാര്യഭൂതോമുരരി” എന്നു പറഞ്ഞു. ഗുരു ആ സമസ്ത മറുജീവരോടു പൂരിപ്പിക്കാനാജ്ഞാപിച്ചു. അവർ പൂരിപ്പിച്ചതൊന്നും തനിക്കു ബോധിക്കാത്തതായാൽ ഒടുവിൽ മുരരിയെ വരുത്തി പൂരിപ്പിക്കാൻ പറഞ്ഞതനുസരിച്ചു അദ്ദേഹം ഉണ്ടാക്കിയതാണത്രെ ഇത്.)

സരോജകുടുംബമുഖ്യം തേ സ്കന്ത നിമ്നായ വേ

(ധസം

തയോർച്ചികാസഭീത്യാ വാ മുഖം രാകേന്ദുനാ കൃതം.

ഭാവം—താമരമൊട്ടുകളെക്കൊണ്ടു നിന്റെ സ്തനങ്ങളെ സ്പഷ്ടിച്ചശേഷം അവ വിടരാതിരിപ്പാനായിട്ടാണോ ബ്രഹ്മാവു പൂർണ്ണചന്ദ്രനെക്കൊണ്ടു മുഖത്തെ സ്പഷ്ടിച്ചത്.

233. പുഥുകാത്തസ്വരപാത്രം

ഭൂചിതനിശ്ശേഷപരിജനം രാജൻ!

വിലസൽക്കരേണഗഹനം

സമ്പ്രതി സമമാവയോഭവനം.

ഭാവം—ഒരു ഭരിത്രൻ ഒരു രാജാവിനോടു പറയുന്നതാണിത്. ശ്ലേഷകൊണ്ടു രാജാവിന്റെ കൊട്ടാരവുമുതൽ വീടും ഉല്പമാണെന്നു സാധിച്ചിരിക്കുന്നു. പൂമുകാൽസപാചാരം—വളരെ സ്വസ്ഥപാത്രങ്ങളുള്ളത് എന്നും, കുട്ടികളുടെ ദിനസപരത്തോടുകൂടിയത് എന്നും അർത്ഥം. ഭൂഷിതനിശ്ശേഷചരിജനം പരിജനങ്ങൾക്കു ആരേണങ്ങളണിഞ്ഞിട്ടുള്ളത് എന്നും, ഭൂമിയിൽ (നിലത്തു) കിടക്കുന്ന പരിജനങ്ങളോടു കൂടിയത് എന്നും അർത്ഥം. വിലസൽക്കരേണാഗമനം—പിടിയാനകളെക്കൊണ്ടു നടപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ലാത്തത് എന്നും, പൊടി നിറഞ്ഞത് എന്നും അർത്ഥം.

തൈലാദ്രക്ഷജലാദ്രക്ഷ രക്ഷമാംശ്ശൃംഗാബാധസന്ദർശനം
യാചകാത്സരതരക്ഷ ഇതി രോദിതി പുസ്തകം.

ഭാവം—എന്നെ എണ്ണയിലും ഉപ്പുജലത്തിലും വീഴാതെയും കെട്ടിയാതെയും രക്ഷിക്കണം. യാചിക്കുന്നവർക്കു ഒരിക്കലും കൊടുക്കരുതേ എന്നിങ്ങിനെ പുസ്തകം കരഞ്ഞു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

ചിരകിരീടംകൊണ്ടുംബരാന്തമുഴുകി—
പുരിചിനൊടരയന്നുംവാഴ്ചയാലിനുള്ളിനാ
സരസിജമധുവുണ്ണും ചഞ്ചരീകക്കിടാങ്ങൾ—
കൊരദിനമൊരനേരം ചെന്നുപോരാൻപ്രയാസം.

പ്രശ്നവാദീ ഗുരുമേന്മാനീ കിമേകഃ സ്തംഭമുലകഃ (മാതൃപ്രേഷകപ്രേഷകോ ബാണസ്സപ്തൈതേ സചിവാധ)

ഭാവം—പ്രശ്നവാദി (പ്രശ്നം ചെയ്യാൻ പറഞ്ഞാൽ അതും ചെയ്യാൻ ശരിയാവുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല എന്നും, അവിടെ ഇപ്പോൾ ആ അളങ്ങളാവില്ലെന്നും മറ്റും പ്രശ്നം പറയുന്നവൻ)

ഇരുമ്പുതൂണോട് ഇങ്ങിനെ പോരാ, അങ്ങിനെ വേണം എന്നും മറ്റും ശാസിക്കുന്നവൻ) മൗനീ (എത്ര പരാജയവും സമാധാനമായി ഒന്നും ഉണ്ടാത്തവൻ) കിമേകൻ (ഞാൻ തന്നെയുള്ളതിനെ പോകും എന്നും മറ്റും ചോദിക്കുന്നവൻ) സൂര്യമുഖൻ (വരുവാൻ പാഞ്ഞാൽ ആ തൂണിനേറും ഇതു തൂണിനേറും മറുപിടിച്ചു തുങ്ങുമായി നിൽക്കുന്നവൻ) പ്രേഷകപ്രേഷകൻ (ഒരു കാര്യത്തിന്നു പോവാൻ പാഞ്ഞാൽ അതിന്നു മറ്റൊരാളെ പാഞ്ഞയക്കുന്നവൻ) ബാണൻ (കാൽ പാഞ്ഞുകഴിയുന്നതിനു മുമ്പെ ചാടി ഭാടുന്നവൻ) ഇവരേഴുപേരും ഒന്നിന്നും അയയ്ക്കാൻ കൊള്ളതാത്തവരാണ്.

37. പുത്രഇന്ദ്രേവ പിതരി കന്യകേന്ദ്രേവ മാതരി
ഗർഭപ്രശ്നേഷു കഥയൻ ദൈവജേതാ വിജയിഭവേൽ.

ഭാവം.— ഗർഭപ്രശ്നത്തിങ്കൽ പ്രസവിക്കുന്ന കുട്ടി ആണോ പെണ്ണോ എന്നു ചോദ്യം വന്നാൽ) അച്ഛനോട് ആൺകുട്ടിയാണെന്നും, അമ്മയോട് പെൺകുട്ടിയാണെന്നും പറയുന്ന ജോസ്ത്യൻ ജയിക്കും.

മൂക്യന്തേപ്പുഥുകതതയശ്വാപതാഡിന്ദ്രമുഖൈ-
സ്സുവാനായുഃപതിഭിരനിശം ക്രീഡയന്ത്യർകാമാഃ
ബംഭാമുന്തേ സകലപുരുഷാവല്ലഭാഭൂഃപ്രഭാതം
ചിത്രംവസ്യംശ്രവണകുതുകംവർത്തതേകേരളേഷു.

ഭാവം.— കുട്ടികളെല്ലാം ആപ്പുവിളിച്ചു വില്ലു കൊട്ടുന്നു. സ്ത്രീകൾ ധനം മോശിച്ചു ഭത്താക്കന്മാരെ അറിയിച്ചു വിമർശിക്കുന്നു. പുരുഷന്മാർ ഭാര്യമാർക്കു വിചിത്രവസ്ത്രങ്ങൾ കൊടുപ്പാനായി (പണമന്വേഷിച്ചു) ചുറ്റിത്തിരിയുന്നു. മലയാളത്തിലെ ഭാണക്കാലം വളരെ നേരയോക്കുള്ളതാണ്. (ഉദ്ദേശ്യൻ)

239. അംഭോജം കലയൻ സദൃക്ഷമവനേ

സാമിത്വരീത്യാം ദുശോ-

മാന്ധാതാരമപാരസമ്പദി മഹൽ-

ഭാവേ യശോരാശിഷു

സർവ്വജ്ഞതപഗുണേ തഥാധൃതിഗുണേ

കിഞ്ചോരഗേന്ദ്രോ മതി-

പ്രാഗത്ഭ്യേ പ്രതിഭാതി വഞ്ചിതപതിഃ

പാകാമിതപ്രാഭവഃ.

ഭാവം—വഞ്ചിരാജാവ് രക്ഷാകർമ്മത്തിൽ വിഷ്ണുവിനോടും, സാമിത്വത്തിൽ ഭോജരാജാവിനോടും, നേത്രങ്ങളിൽ തമഃരൂപവിനോടും, സമ്പത്തിൽ ലക്ഷ്മിനോടും, മഹത്വത്തിൽ ബ്രഹ്മാവിനോടും, യശസ്സിൽ മാന്ധാതാവിനോടും, സർവ്വജ്ഞതത്തിൽ ശിവനോടും, ധൈര്യത്തിൽ പശുപതിനോടും, ബുദ്ധി വൈഭവത്തിൽ അനന്തനോടും തുല്യത്വം വഹിച്ചു വിജയിക്കുന്നു. (അംഭോജം എന്നത് അം, ഭോജം അംഭോജം എന്നും, മാന്ധാതാരം എന്നതു മാം, ധാതാരം, മാന്ധാതാരം എന്നും, തമഃഗേന്ദ്രഃ എന്നത് ഉഃ, അഗേന്ദ്രഃ, ഉഗേന്ദ്രഃ, എന്നും പദങ്ങളോടും ചെല്ലു വ്യാഖ്യാനിക്കണം.)

240. ജലനിധിയിലിറങ്ങിച്ചെന്നുമുങ്ങുന്നിതല്ലോ

പലതമതുവിചാരേപേടിയാകുന്നതാനും

ചിലർതിരകൾ കളിച്ചും ചെന്നുപോന്നുന്തി

(രിഞ്ഞും.

തിരകൾതരമറിഞ്ഞാലില്ലതിന്നുപ്രയാസം.

241. തദംഗസംഗാദുപജാതവിക്രിയം
 വപുസ്സഭീയം ന തഥാ ദുനോതി മാം
 വിമദ്ദ്വേഖം വിദധാനയാനയാ
 ന ചുംബിതോയം ഭവതോധരോ യഥാ.

ഭാവം.—അവളുടെ സംഗമംകൊണ്ടു വികൃതമായ അ
 ണ്ണയുടെ ശരീരം എന്നെ അധികം ദുഃഖിപ്പിക്കുന്നില്ല. എ
 ന്നാൽ ഇപ്രകാരം അങ്ങയെ മറ്റിച്ചു ഇവൾ അങ്ങയുടെ
 അധരങ്ങളിൽ ചുംബിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ എന്നുള്ളതാണെന്നെ അത്യാ
 നന്ദം ദുഃഖിപ്പിക്കുന്നത്. (അന്യസ്രീഗമനം ചെയ്തു ഭർത്താവിനോ
 ടു ഭാര്യ പരയുന്നതാണിത്. താങ്ങുചെയ്യണമെന്നൊക്കെള്ള ചു
 വപ്പു അധരത്തിൽനിന്നു പോയിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ടു അവൾ
 ഭവാനെ ചുംബിച്ചിട്ടില്ലെന്നും അതുകൊണ്ടു അങ്ങയ്ക്കു വളിച്ചുള്ള
 ടത്തോളം സ്നേഹം അവൾക്കങ്ങയിലില്ലെന്നും വിചാരിക്കേണ്ടി
 യിരിക്കുന്നു എന്നു സാരം)

അരിന്ദിത്രം വിഷം പത്മമധമോ ധമ്ൻ ഏവ ച
 അനക്തലേ ജഗന്നാഥേ വിപരീതേ വിപത്നയഃ.

ഭാവം.—ഇശ്വരാനക്തലുകളുടെകീഴിൽ ശത്രു ബന്ധവും വി
 ഷം പത്മവും, അധമം ധമ്നുമായിത്തീരും. ഇശ്വരൻ വി
 പരീതമാണെങ്കിൽ എല്ലാം വിപരീതംതന്നെ. എട്ടു വീട്ടിൽ
 പിള്ളമാരുടെ ആവശ്യപ്രകാരം നമ്പി, വിഷം കലക്കിയ തീ
 ത്തജലം തൂക്കുതിലൊഴിച്ചുകൊടുത്തപ്പോൾ തിരുവനന്തപുരം
 മാഞ്ഞുണയമ്ൻ യുദ്ധരാജാവു ചൊല്ലിയതാണത്രെ ഇത്.)

243. ആനീലസ്സിലമുശ്ശാനധിപദയുഗളീ-

പുഷ്പമലംബമാനാ-
 നാകീർത്താകീർത്ത കേശാൻവളഭിഭൂവി
 മഹാവേശ്വരഃ സഞ്ചരന്തീ

സേയം കൈലാസഭൃശ്ശുക്കടകരടലസൽ—

കാളമേഘാന്തരോദ്യ—

ദിദ്യുല്ലീലാം ദധാനം പരിഹരതി മനോ—

ധൈര്യമാലോകഭാജാം.

ഭാവം—കുറുത്തുനീണ്ട് അടിവരെ എത്തുന്ന തലമുടി വേർപെടുത്തുകയോണ്ടു ഉയന്നു മാളികയുടെ വരോന്യയിൽ ലാഘ്യം ഇവൾ കൈലാസപൂർവ്വതത്തിന്റെ കടകത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന കാളമേഘത്തിൽ കാണുന്ന മിന്നൽപിണരിന്റെ കാനിയെ ധരിച്ചുകൊണ്ടു കാണുന്നവരുടെ മനോധൈര്യത്തെ അപഹരിക്കുന്നു. (കൊടുങ്ങല്ലൂർ വിചാരിച്ചയതമ്പുരാൻ)

സതിപ്രദീപേസത്വം നൽസുതാരാമണീഷ്ടച
വിനാ മേ മൃഗശാഖാഷ്ട്രാ തമോഭ്രതമിദം ജഗൽ.

ഭാവം—വിചക്ഷം, തീയ്യം, നക്ഷത്രങ്ങളും, ചന്ദ്രനും ഉണ്ടായപ്പോൾ ശരി അവളെ കാണാതിരിക്കുമ്പോൾ പോകാ ഇരുട്ടടഞ്ഞതായിട്ടാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നത്.

245. ആ വോളമിങ്ങുധനമുള്ളതുവീണ്ടുകൊണ്ടാ—

ലനേകളുത്തീടുപുരന്ദരനെങ്കിലുംകേൾ

ഏവക്കുമെണ്ണകിഴിയിടുപിഴിഞ്ഞരിച്ചാൽ

കല്പത്തിലില്ലമകളേയൊരുകാംകുപിന്നെ.

(ഒരു വേശ്യായുടെ മാതാവു മകളോടു പറയുന്നതാണിത്)

246. കാ കാളീ കാ മധുരാ

കാ ശീതലവാരാഹിണീ ഗംഗ

കം സംജഘാന കൃഷ്ണഃ

കം ബലവന്താ ന ബാധതേ ശീതം.

കാ കാളീ?=(കുറഞ്ഞതെന്ത്) എന്നു ചോദ്യം-കാകാളീ=കാക്കുള്ളത്) എന്നു സമാധാനം. കാമധരം?=(മധുരമായവളേ (വർദ്ധി എന്നു ചോദ്യം. കാമധരം (കാമിനി) എന്നു സമാധാനം. കാശീതലവാഹിനി ഗംഗാ?=(ശീതളമായ ഒഴുക്കുള്ള നദിയേത്) എന്നു ചോദ്യം. കാശീതലവാഹിനിഗംഗാ (കാശിയിലൊഴുകുന്ന ഗംഗ) എന്നു സമാധാനം. കം സംജഘാന കൃഷ്ണഃ=(കൃഷ്ണനാരേക്കെന്നു) എന്നു ചോദ്യം. കംസംജഘാനകൃഷ്ണഃ (കൃഷ്ണൻ കംസനെക്കെന്നു) എന്നു സമാധാനം. കം ബലവന്തം ന ബാധതേശീതം? (ഏതൊരു ബലവാനെയാണു് തണുപ്പു ബാധിക്കാത്തതു് എന്നു ചോദ്യം. കംബലവന്തം നന്മാധതേ ശീതം (കയിളി പുതച്ചവനെ തണുപ്പു ബാധിക്കുന്നില്ല എന്നു സമാധാനം.

തൃലുഷ്ലോനിഷ് ക്രാമത്തുരഗഖരകദ്രാളദലിത-

ഷമാധുളീപാളീപുളകിതചതുസ്സിന്ധുസലിലഃ

ഛൊക്തഷ്ടുത്രുദ്യുൽപ്രതിഭടവധുടീവരിപുതഃ

പ്രതസ്തേമകാന്താന്തീംകകഭമിതിവാത്താസമജനി.

ഭാവം—കുതിരകളുടെ കളമ്പുകൊണ്ടു തകന്ന ഭൂഭാഗങ്ങളിൽനിന്നു പൊങ്ങിയ പൊടികൊണ്ടു നാലു സമുദ്രവും വരാച്ചു ശത്രുക്കളുടെ ഭാഷ്മമാരെ ബലിയായി പിടിച്ചു മതം മാറിക്കൊണ്ടു് ഒരു തുലക്കൻ (ടിപ്പു) തെക്കൻദിക്കിലേക്കു പുറപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നു ഒരു വർത്തമാനം കേൾപ്പാറുണ്ടു്. (ഒരു നമ്പൂരിതിരുവനന്തപുരം മഹാരാജാവിനെഴുതിയതാണിത്. തെക്കൻദിക്കു് എന്നതിനു കാലഹരൻ ദിക്കു് എന്നുംകൂടി അർത്ഥം വിവക്ഷിച്ചിരിക്കയാൽ അവൻ ചാവാനടുത്തിരിക്കുന്നു എന്നുകൂടി ഇതിൽനിന്നു ധ്വനിക്കുന്നുണ്ടു്.)

248. പലിതാനി ശശാങ്കരോചിഷാം

ശകലാനീതി വിതകുയാമഹേ

അത ഏവ വിതേനിരേതരാം

സുദൃശാം ലോചനപത്മമീലനം.

ഭാവം—നരകർ ചന്ദ്രശ്ശിയുടെ ശകലങ്ങളാണെന്നു
ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു അവ സുന്ദ
രികളുടെ നേത്രങ്ങളാകുന്ന താമരപ്പൂക്കളെ കൂവിക്കുന്നത്. (ഇ
തിൽ പൂവാർദ്ധം ഭോജരാജാവിനേയും, ഉത്തരാർദ്ധം കുമാരിദേ
വതേനെയുമാണത്രെ.)

249. ശാനേത മന്ദസംഗരേ രണകൃതാം

സൽക്കാരമാതന്പതീ

വാസോദാജ്ജ്വലനസ്യ പീനകുചയോ-

ഘ്നാം ശ്രുതേഃ കണ്ഡലം

ബിംബോഷ്ടസ്യ തു വീടികാം ശ്രമവതോ-

ബ്ദോഽപാശ്വലൽകകണ്ഠം

പശ്ചാല്പംബിനി കേശപാശനിചയേ

യുക്തോ ഹി ബന്ധകൃതഃ.

ഭാവം—ഒരുവൾ മരണയുദ്ധം കഴിഞ്ഞശേഷം യുദ്ധത്തി
ന്നു സഹായിച്ചവർക്കു സമ്മാനം കൊടുക്കുന്നു. ജ്വലനപ്രദേശ
ത്തിന്നു വസ്ത്രം സമ്മാനിച്ചു. തടിച്ച മുലകൾക്കു മുത്തുമാല കൊ
ടുത്തു. കാതുകൾക്കു കണ്ഡലവും ദാനം ചെയ്തു. അധരത്തിന്നു
വെറിലിച്ചുരുളും, വേലയെടുത്തു തളന്ന് കൈകൾക്കു വളകളും
സൽക്കരിച്ചു. പിന്നിൽനിന്നു തലമുടിയെ പിടിച്ചു ബന്ധിക്കു
യും ചെയ്തു. ഇതു യുക്തംതന്നെ.

മുളഞ്ഞാസനസ്സച്ചീകൽ വിളങ്ങും ചേർജ്ജലാചനേ
തവളാറതകകൈകൊണ്ടുപേണംതാഴ്ക്കാണ്ടുവേണ്ടതു.

(വിളക്കുകൾക്കൊക്കെ)

251. ശരണം കരവാണി ശമ്ഭം തേ
ചരണം വാണി! ചരാചരോപജീവ്യം
കരുണാമന്ത്രമേനേ? കടാക്ഷപാതൈഃ
കുരു മാമംബ! കൃതാത്മസാത്മവാഹരം.

252. ചഞ്ചൽകണ്ഡലിമണ്ഡലാസ്യജമരൽ -
പ്രോദ്യീപ്തഹാലാഹരി -
ജപാലാതപ്തവിഭാവരീശവിഗളൽ -
പീയൂഷധാരാഗതൈഃ
സപ്രാണമേവ തരകചമുഖസനം
ദൃഷ്ടപാരീഭീതേവൃഷേ
മാദൈഷീരിതിഭാഷിതം വിജയതേ
ചണ്ഡീപതേസ്താണയവേ.

ഭാവം. ആടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന പാമ്പുകളുടെ ചിറകുപോലെയായ ആളിക്കത്തിയ ഹാലാഹരിജപാലയിലുരുകിയ ചന്ദ്രക്കലയിൽ നിന്നൊഴുകുന്ന അമൃതധാരകൊണ്ടു ജീവിച്ചു പുളിപ്പിച്ചിത്തോലു കണ്ടു പോട്ടിയ കാളയോടു 'പോടിക്കേണ്ട' എന്നു നൃത്തസമയം ശിവനമ്മളിച്ചെയ്യുവാക്കു വിജയിക്കുന്നു.

253. അഞ്ചിതായത് ദ്രഗഞ്ചലേന യ -
ശ്വാരുചോരയതി ഗോപികാമനഃ

ഏഷ ലോചനവനിതഃമാഷകോ

മോമുഷീതു മമ ശേമുഷീമലം.

ഭാവം— മനോഹരമായ നീണ്ട കടാക്ഷംകൊണ്ടു മോച
സ്രീകളുടെ മനസ്സ് അപഹരിച്ചവനായ അമ്പാടിയിലെ നവ
നീതചോരൻ എന്റെ മനോഭോഷങ്ങളേയും മോഷണം വെ
ച്ചു.

255. അധോധുനീതി പ്രഥിതഃ പൃഥിവ്യം-

മാസീദസൗഭാഗ്യവതാം വരിഷ്ഠഃ

യദപിപ്രയോഗഃ സുരതോത്സുകാനാം

സന്താപമേതുർവ്വിനിതാജനാനാം.

(തൃപ്തസ്ഥിത്തന്റെ വെച്ചു കീഴാറുർ ഭട്ടതിരി, തന്നെക്കു
രിച്ചു ഒരു ശ്ലോകമുണ്ടാക്കുവാൻ എടവെട്ടിക്കാട്ടു നമ്പൂതിരിയും
ഓവശ്യപ്പെട്ടപ്രകാരം ഉണ്ടാക്കിയതാണിത്) അധോധുനി(കീ
ഴാറുർ) എന്നു പ്രസിദ്ധനായ ഭട്ടതിരി ഭാഗ്യവാനാകുന്നു. അ
ദ്ദേഹത്തിന്റെ വിശോഗം സുരതോത്സുകകളായ സ്രീകൾക്കു
വ്യസനമുണ്ടാക്കുന്നതാണ് എന്നു ഈ ശ്ലോകത്തിന്നു ഒരർത്ഥം
പറയാം:—‘ആസീദസൗഭാഗ്യവതാം’ എന്ന ദികിൽ ആ
സീൽ അസൗഭാഗ്യവതാം എന്നു പദച്ഛേദം ചെയ്യാൽ ഇദ്ദേ
ഹം വിരൂപനാകുന്നു എന്നും, ‘യദപിപ്രയോഗഃ’ എന്നതിന്നു
ഈ വിപ്രനോടുള്ള വേർച്ച എന്നും അർത്ഥം കിട്ടുന്നതുകയാൽ
വിരൂപനായ ഈ ബ്രാഹ്മണനോടു ചേരുന്നതു സ്രീകൾക്കു വ്യ
സനമേതുകമാണെന്നു സാരം സിദ്ധിക്കും.

ഇന്നിന്നനാളെയിനി നാളെയിവരാക്കനമ്മോ-

ടുണ്ടായ്തരംകരുണയെന്നു നിനച്ചിരുന്നേൻ

എന്നിൽ ദയാവുപലജാതിയുമില്ലാത്താൽ
വെച്ചിങ്ങുവാങ്ങു മനമേ! കനവുകെടാതേ.

ശ്രുതതേ നീലകണ്ഠാകതീ രാജഹംസശ്വരാജതേ
കുങ്കാലഇതിനോജാനേ വാഷികശ്ശാരദോപിവാ.

ഭാവം—നീലകണ്ഠന്റെ (മയിലിന്റെ എന്നും, നീലകണ്ഠഃ ശാസ്ത്രീയുടെ എന്നും അർത്ഥം) ശബ്ദം കേൾക്കുന്നുണ്ട്. രാജഹംസൻ (അരയന്നമെന്നും, രാജശ്രേണുനെന്നും അർത്ഥം) നന്ദോഷിക്കുന്നതുണ്ട്. വഷാകാലമോ, ശരൽക്കാലമോ (ചിത്രസമയമോ (നല്ല സമയമോ) എന്നെന്നിക്കുറിഞ്ഞുകൂടം (അമ്പലപ്പുഴ രാജാവിനെ കാണാൻ വന്ന ഒരു വിദ്വാൻ അവിടെ താമസിച്ചിരുന്ന മേപ്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിയോട് “രാജാവിനെ കാണാൻ ഇപ്പോൾ നല്ല സമയമാണോ” എന്നു ചോദിച്ചതിന്നു ഭട്ടതിരി പറഞ്ഞ മറുപടിയാണിത്. ആ സമയം നീലകണ്ഠനെന്ന ഒരു ശാസ്ത്രീ രാജാവിനെ പുരാണം വായിച്ചു കേൾപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

257. യത്തപാമാഹുഃ കുമാരപ്രതിമമിതിബുധാ

നൈകധാതത്ത്രിവണ്ണ-

രത്രവ്യസൈസ്സമസൈരപിസമുചിതയാ-

ലോചനീയസരണ്യാ

വഞ്ചീശക്ഷാന്തിഭൂതിദ്വൃതിഭിരുപചിതേ-

നാപദാനേനതേമീ

യൽക്കാരുണ്യകലഞ്ചാസ്സ ദിശതസുചിരാ-

യുഷ്ഠതാംപത്മനാഭഃ.

ഭാവം—രേഖ വഞ്ചിരാജാവേ! വിദ്വാന്മാർ അങ്ങയെ ക
മാരസദൃശനെന്നു പറയുന്നുണ്ട്. അതു കാരോ അക്ഷരമായും
ഏല്പാർപ്പിലും ഉചിതമായ ഒരു മാതൃകയെ ആലോചിക്കേണ്ട
താണ്. ക്ഷമകൊണ്ട് ഭൂമിയോടും, ഐശ്വര്യംകൊണ്ട് മഹാ
ലക്ഷ്മിയോടും, കാന്തികൊണ്ട് അഗ്നിയോടും (ക=ഭൂമി, മാ=മ
ഹാലക്ഷ്മി, ര=അഗ്നി) പ്രതാപംകൊണ്ട് സുബ്രഹ്മണ്യനോടും
സമനാകുന്നു. ഈ അവസ്ഥ ആരാണോ അങ്ങയ്ക്കു തന്നെ?
ആ പത്മനാഭസ്വാമി അങ്ങയ്ക്കു ദീർഘായുസ്സുകൂടി തരട്ടെ.

253. ചിത്തഭൂവിത്തഭൂമത്തഭൂപാലകോ—

വാസനാവാസനാ യാസനാദിനപയം

സാധിതാസാധിതാസാധുതാസാധുതാ

കിന്തയാചിന്തയാചിന്തയാമശ്ശിവം.

ഭാവം—കാഴ്ച, ധനം, ഭൂമി ഇതുകൂടാൽ മത്തനായ രാ
ജാവിനെ സേവിപ്പാനായി വിചാരിച്ച പ്രയത്നം ചെയ്തയാൽ
ആധികിടയായി. (സം, ആധിതാ, സാധിതാ) സന്മാർഗ്ഗനി
ഷ്ഠയും നഷ്ടമായി (സാ, സാധുതാ, ധുതാ) ആ ചിന്തകൊണ്ട്
കാര്യമില്ല. ഞാൻ ശിവനെ സേവിപ്പാൻതന്നെ തീർച്ചയാക്കി.
നയത്രസ്ഥേമാനം ദധുരതിഭയാൽ ഭ്രാന്തനയനാ—

ഗളഭ്രാന്തോദ്ഭാമഭ്രമളികദംബാഃകരടിനഃ

ലുറുക്കുതാഹാരേഭവതിപരലോകംഗതവതോ

ഹരേരദ്വഭാഭരശിവ! ശിവ! ശിവാനാകളകളഃ.

ഭാവം—സിംഹത്തിന്റെ കഥ കഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കും ഗജ
ങ്ങളുടെ മസ്കുതത്തിനുള്ളിലുള്ള മുത്തുകൾ ചിന്തിച്ചിരിക്കുകി
ടക്കുന്ന ആ മൃഗരാജന്റെ വാസസ്ഥാനത്തു കറുക്കന്മാർ ലാമള
കൂട്ടിത്തുടങ്ങി. പണ്ടിവിടെ മത്തഗജങ്ങൾകൂടി പേടിച്ചുരണ്ടു

നിന്നിരുന്നു. പ്രകൃതോരവിദപാൻ നമ്പൂതിരിപ്പാട് ശക്തൻ സാമൂതിരിപ്പാട്ടിലെ മരണശേഷം ഭരിക്കൽ സാമൂതിരികാ വിലകളെ ചെന്നു. അപ്പോൾ അവിടെ ഒരു മുല്ലക്കൽ തുക്കായി ഏറ് വട്ടമായിരുന്നു. ദോഷശക്ത ഉള്ള സ്ത്രീയേയും, അതിന്റെ പ്രതിമയേയും തുക്കിനോക്കി ഭൂഷ്ട് നിശ്ചയിക്കുന്ന സമ്പ്രദായത്തെയാണു മുല്ലക്കൽ തുക്കമെന്നു പറയുന്നത്. അന്നത്തെ കോലാഹലം കണ്ടു നമ്പൂതിരിപ്പാടാണാക്കിയ ശ്ലോകമാണിത്. ശക്തൻസാമൂതിരിപ്പാടാണായിരുന്ന കാലത്തു ഇദ്ദേഹം പാലാളിയെന്നും ഇവിടെയുണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നു സാരം.)

260. ഉല്ലിൾപ്രതിഷ്ഠിച്ചൊരുതേവരാക -

നാളോളമുണ്ടാവരുതേപിണക്കം

അല്ലല്ലതിയിൽ ചുട്ടുവോളമെന്നേ

ചൊല്ലേണ്ടുവല്ലായ്പിണത്തുപോയി.

261. മുഖസ്ഥദാരംകുതിചിത്സമാശ്രയ

ന്ത്യരസ്ഥദാരം ച തന്മൈവചാപരേ

ശിരസ്ഥദാരാദപരംനശങ്കരാൽ

ഘടിസ്ഥസിദ്ധൈവയമാശ്രയാമഹേ.

ഭാവം.— ചിഹ്നം ഇഷ്ടസിദ്ധിക്കായി മുഖത്തു ഭാഷയെ വെച്ചിരിക്കുന്നവനെ (സ്തോമാവിനെ) സേവിക്കുന്നു. മറ്റു ചിഹ്നം ഭാഷയെ മാറിപ്പോയിത്തീർത്തുള്ളവനെ (വിഷ്ണുവിനെ) ആശ്രയിക്കുന്നു. ഞാൻ ഭാഷയെ തലയിലേറ്റിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന ശങ്കരനെ ഭജിച്ചു മറ്റാരോടും സേവിക്കുന്നില്ല (ശിരസ്ഥദാരൻ ഭാഷയെ തലയിലേറ്റിയിരിക്കുന്നവനെന്നും, ശിരസ്സുമാത്രം എന്ന ഉദ്യോഗം ഭരിക്കുന്ന ആളു് എന്നും അർത്ഥം. ഇതു കൂടുതൽ

കബനയുതിരിപ്പാടു ശങ്കരമേനോൻ ശിരസ്സോടെ അയച്ചു
താണ്.)

262. നക്തമാഷ്ടലിഖിതസ്തനഭാരാ-

മന്ത്രമാപതിരമന്ത്രതചേന്ദ്രം

കിംവദേസവി! ഗണേശചതുർത്ഥി

ചന്ദ്രദർശനഫലം ഹിതദേതൽ.

ഭാവം—(ജാരസംസ്കൃതംകൊണ്ടു സ്തനങ്ങളിൽപ്പുറിയ ന
വക്ഷ്യതങ്ങളെ മറയ്ക്കുവാനായി ഭർത്താവു കേൾക്കത്തക്കവണ്ണം
അദ്ദേഹത്തെ കണ്ടില്ലെന്നു നട്ടിച്ചുകൊണ്ടു ഒരു നായിക സാവി
ത്രിയാടു പറയുന്നതാണിത്.) രാത്രി എഴി കരണ്ടു എന്റെ സ്ത
നങ്ങളെ കണ്ടിട്ടു ഭർത്താവു മറ്റൊരാളായി ശങ്കിച്ചുവെങ്കിൽ
മേ സവി! ഞാനെന്തു പറയും? ഇതു വിനയകചതുർത്ഥിദിവ
സം ചന്ദ്രനെ കണ്ടതിന്റെ ഫലമാണ്.

മർദ്ദസ്തനരൂപാനം മദ്ധ്യേ വൃശ്ചികദംശനം

തന്മദ്ധ്യേർഭൂതസഞ്ചാരോയദപാതദപാഭവിഷ്ഠിതി

(അർത്ഥം സ്പഷ്ടം)

ഏകവക്ത്രാദിപത്രോവാ ശ്രീവക്ത്രംപ്രാണസങ്കടം

മഹാശാഖോമഹാവൃക്ഷോലോകം ഭസ്മീകരിഷ്ഠിതി.

(ഇതു തുയ കടിച്ചപ്പോൾ കുറുകൽ അതിനെപ്പുറി വി
ചരിച്ചതാണ്. അർത്ഥം സ്പഷ്ടം.)

265. ശീവേലിക്കു പുറപ്പെടേണമധുനാ

ഭേരീസമാഹന്ത്രതാം

തുവിടുന്നതുവാരുവാൻഭരതനെ

കണ്ടിലകിംകാരണം

ലംഘിച്ചുലടിയന്തിരം വിഴവരം
മാതംഗമാനീയതാം
നേരംവൈകിസഹസ്രരശ്മിനഭസോ
മദ്ധ്യംസമാലംബതേ.

കൈലാസസ്വപ്രഥമശിഖരേവേണസമുച്ഛന്നാഭിഃ
ശ്രുതപാകീർത്തിംവിബുധരമണീഗീയമാനാംതപഃഭീയാം
സ്രസ്താപാംഗാഃസരസബിസിനീകാണധസംവാ
(ഹിശൃംഗാഃ
ദിങ് മാതംഗാഃശ്രവണപുളിനേഹസ്തമാവജ്ജയന്തി.

ഭാവം—കൈലാസത്തിന്റെ ഉയർന്ന കൊടുമുടിയിൽ ദേ
വസ്ത്രീകൾ അങ്ങയുടെ കീർത്തി, ഛായാപ്രഭുതി പുകഴ്ത്തുവാൻ
താമരവളയം പുററിയ കൊമ്പുകളോടുകൂടിയ ദിഗ്ഗജങ്ങൾ സ
ന്തോഷംനിമിത്തം അല്പം കണ്ണ ചിമ്മി ചെവിയിൽ തൂയിക്കു
മ്പിട്ടു നില്ക്കുന്നു.

267. ലോകത്രാണായ നാരായണമുരുകരുണാ-

ശാലിനംവീക്ഷ്യവഞ്ചി-

ക്ഷാപതേപനാവതീർണ്വിമലകമലയാ

ഭൂതലേവാസമാനം

വീണാപാണിർമുനീന്ദ്രസേനകുതുകരോ

ദേത്യകല്യാണകൃഷ്ണ-

പ്രാജ്ഞസാമിസേവാംകരഗതമഹതി-

മഞ്ജുനാദൈകേരോതി.

ഭാവം—ലോകരക്ഷയ്ക്കു വഞ്ചിരാജാവായി അവതരിച്ച ശ്രീനാരായണസ്വാമിയെ കണ്ടിട്ടു വീണാപാണിയായ നാരദൻ സന്തോഷത്തോടുകൂടി കല്യാണകൃഷ്ണഭാഗവതരായി തിന്നിട്ടു തന്റെ കയ്യിലുള്ള മഹതി എന്ന വീണകൊണ്ടു സ്വാമി സേവ ചെയ്യുന്നു (കിരാലൂർ ഭേദവൽനമ്പ്യാർ ആയില്യംരാജാവിനു സമർപ്പിച്ചത്. അക്കാലത്തു കല്യാണകൃഷ്ണയ്യർ തിരുവനന്തപുരത്തു താമസിച്ചിരുന്നു.)

വിപശ്ചിതാമപശ്ചിമേവിവാദകേളിനിശ്ചിതേ

സപതജിത്വനതമേവരതഃഖടഭീക്ഷിതേ

ബ്രഹ്മസ്തിന്ജല്ലതിപ്രസപ്തികപസപ്തരാ-

ഡധോമുഖശ്ചതുർമുഖശ്ചഭൂർമുഖശ്ചഷൺമുഖഃ.

ഭാവം—പഞ്ചിതശ്ലോകനും, ശതഞ്ചയനുമായ രതഃഖടഭീക്ഷിതൻ വാദത്തിനിറങ്ങിയാൽ, ബ്രഹ്മസ്തി ശബ്ദിക്കില്ല. അനന്തൻ അനങ്ങുകയില്ല. ബ്രഹ്മാവിനു തലതാഴ്ന്നു. സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ മുഖം കറുക്കും.

ഭാരതംചേക്ഷുദണ്ഡം ച സമുദ്രമപിവർണ്ണയ

ഏകപാദേനവക്ഷ്യാമിരസഃ പച്ഛണിപച്ഛണി.

ഭാവം—ഭാരതത്തെയും കരിമ്പിനേയും സമുദ്രത്തെയും, നിങ്ങൾ വർണ്ണിച്ചുകൊള്ളാം. (സമധാനം) ഞാൻ കരുശ്ശോകപാദംകൊണ്ടു വർണ്ണിക്കാം. പച്ഛത്തിൽ പച്ഛത്തിങ്കൽ രസമുണ്ട്. (പച്ഛം എന്നതിന്നു ഭാരതപുരാണത്തിന്റെ ഓരോ ഭാഗങ്ങളെന്നും, കരുമ്പിന്റെ പക്ഷത്തിൽ കമ്പ് എന്നും, സമുദ്രപക്ഷത്തിൽ വാവ് എന്നും അർത്ഥം.)

നെറികണ്ണന്റെ മുന്നാതിരുമിഴിയിലെഴും
 നാളമോരങ്ങമിങ്ങും
 പാറിച്ചേന്നുള്ളപ്പുത്തൻ മഷിയെയടുനണി-
 ത്തിങ്കളിൽകാങ്കമൂലം
 നെറിച്ചാന്തിരൂചിന്നംവിധമധികപണി-
 പ്പെട്ടമോശംഗയെന്നെ-
 പ്പാറി പൂകളിയെന്നോത്തുമയൊരനെടുവി-
 പ്പിട്ടതിന്നായ്ത്തൊഴുന്നേൻ.

(ചാത്തുക്കുട്ടി മന്നാടിയാർ)

സൗധേസുധാധവളിതേസുധിയോധയന്തി
 കണ്ണാവധിപ്രിയതമാധാവന്നിദാഘേ
 കാന്താളകാന്തസുരതാന്തനിതാന്തതാന്ത-
 കാന്താകരാന്തകരകാന്തരവാന്തവാമി.

ഭാവം — ഉഷ്ണകാലത്തു സഹൃദയന്മാർ വെങ്കിളീമാടങ്ങളി-
 ലിരുന്ന് മനോഹരമായ അളകത്തോടുകൂടിയവളും സുരതസ്തിന്ന-
 യുമായ സുന്ദരി കയ്യിൽ പിടിച്ചിരിക്കുന്ന കിണ്ടികൊണ്ടു ഭഴി-
 ച്ചുതരുന്ന വെള്ളം പ്രിയയുടെ അധരസംഘാപം കഴുത്തറാം
 പാനംചെയ്യുന്നു. (പൂവാലം ഭോജനേന്റയും ഉത്തരാലം കാ-
 ളിദാസനേന്റയുമാണത്രെ)

ഭിക്ഷാമടനത്രാഗതഃപ്രക്ഷാളയന്നാശാസ്കിതൈഃ
 ആദായയോമേമാനസംഗോദാവരീതീരംഗതഃ

സത്യാസിനംധന്യാകൃതിംഭൂയോചിതംപശ്ചാമിചേൽ
സാരാദശാവൈതന്തവിനായണാനാരായണാ.

ഭാവം—ഭിക്ഷയെടുത്ത ഇവിടെ വന്നു എന്റെ ഏതായും
കവന്നു ഗോഭാവരീതിംത്തിലേക്കു പോയ ആ സത്യാസിനയെ
കണ്ടാൽ എനിക്കു നെടുമംഗല്യമുണ്ടാകുമായിരുന്നു.

ബാലേതവകചാവേതൈനിയതം ചക്രവർത്തിനേ
അസമുദ്രകരഗ്രാഹി രാജായത്രകരപ്രദം.

ഭാവം—ഓ ബാലേ! നിന്റെ സുനന്ദൻ ചക്രവർത്തിക
ളാണ്. സമുദ്രപർവ്വതങ്ങളുടേയും കരംവാങ്ങുന്ന രാജാവും
ഇതുകുളിൽ കരം കൊടുക്കുന്നു. (ചക്രവർത്തികൾ എന്നതിന്നു
വട്ടമൊത്തവ എന്നും മഹാരാജാക്കന്മാർ എന്നും അർത്ഥം. കരം
എന്നതിന്നു കപ്പലെന്നും കയ്യ് എന്നും അർത്ഥം) പൂർവാർദ്ധം
ഭോജനേനായം, ഉത്തരാർദ്ധം കാളിദാസനേനയുമാണത്രെ.

274. അഷ്ടാദശാനാമവിചന്ദ്രരീനാം

കൃതാപരാധഃപലുദണ്ഡനീയഃ

കൃതാപരാധേപലുനാഭിമുലേ

മൂലംനഃകഥംദണ്ഡനമായതാക്ഷ്യാഃ.

ഭാവം—പതിനെട്ടു സ്തൂതികളിലും കാരം ചെയ്യുമ്പോൾ
ശിക്ഷ വിധിച്ചിട്ടുള്ളു. ഈ സന്ദർഭത്തിന്റെ നാഭിമൂലം ചെയ്ത പ
ഠത്തിന്നു ശിരസ്സിനെ ശിക്ഷിക്കുന്നതെന്താണ്? (ഭരിക്കൽ
ഭോജനഭയിൽവെച്ചു രാജാവ്, ഭരണപ്രഭുവിനാലെന്നെയെ തലമു
ടി ചിരച്ചു വിട്ടുവാനായി ശിക്ഷിച്ചു. അപ്പോൾ കാളിദാസൻ
ഉണ്ടാക്കിയതാണത്രെ ഇത്.)

275. അത്യുച്ചം സാഗരാകൃന്ദിതഭയദമമാ-
 ശബ്ദമോടും തമസ്സാ
 മത്സ്യഗ്രാകാരവേഷഞ്ഞാടമതിവിപുലാ-
 കാശവക്ത്രത്തിലോരം
 പ്രത്യുൽപാതംതടിൽദംഷ്ട്രവുമുദ്ധാദന-
 ങ്ങുദവംകാട്ടിനന്നാൽ
 പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടവനാ ഹഹഹരജനിയാം
 രാക്ഷസീരൂക്ഷരൂപാ.

276. സ്വപ്നവണ്ണവനിതാവരാംഗകേ
 ഭാനിസുകുജതരരോമരാജയഃ
 തപ്തനായമദനസ്യവേധസാ
 സ്വപ്നശുക്തിനിമിതാസ്തിലാഇവ.

ഭാവം.—സുന്ദരിമാരുടെ സ്വപ്ന വണ്ണമായ...ത്തിൽ ചെ-
 ന്നതായ രോമങ്ങൾ ശോഭിക്കുന്നതു കണ്ടാൽ, ബ്രഹ്മാവു കാക
 ദേവനു തല്പിക്കാനായി ചൊൽകിത്തീർത്തിൽ എങ്കിലുവെച്ചിരി-
 ക്കയാണോ എന്നു തോന്നും.

277. മധുതിഷ്ഠതിവാചിയോഷിതാം
 ഹൃദിമാലാഹരലമേവകേവലം
 അതാഹ്വവനിപീയതേധരോ
 ഹൃദയമുഷ്ടിഭിരേവതാധ്യതേ.

ഭാവം.—സ്രീകൃഷ്ണൻ വാക്കിൽ തേരും, ഹൃദയത്തിൽ വി-
 ഷ്ണുമിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് അധരത്തെ പാനം
 ചെയ്യുന്നതും ഹൃദയത്തിൽ മുഷ്ടിപ്രയോഗം ചെയ്യുന്നതും.

അർഭുതപുത്യാച്ഛൈസ്ത്ര യാചകതമുപേയുഷഃ
 വചോജീവിതയോരാസീൽ പുരാനിസ്സരണേരണഃ

ഭാവം—യാചിച്ചു ശീലമില്ലാത്തവന് ആദ്യമായി യാചി-
 ക്കേണ്ടിവന്നപ്പോൾ അവന്റെ വാക്കും ജീവിതവും തമ്മിൽ
 ആരാണു മുഖ്യ പുറത്തേക്കു പോകേണ്ടതെന്ന വിഷയത്തെക്കു-
 ിച്ച് ഒരു യുദ്ധമുണ്ടായി. (യാചിക്കുകയാ മരിക്കുകയാ വേണ്ട
 ത് എന്നു സംശയമായി എന്നു സാരം.)

യാമീതിപ്രിയപുഷ്ടായാഃ കാന്തായാഃ കണ്ഠഗന്ധയാഃ
 വചോജീവിതയോരാസീൽ പുരാനിസ്സരണേരണഃ

ഭാവം—ഞാൻ ചോവുന്നു എന്നു ഭക്താവു പറഞ്ഞപ്പോൾ
 ഭാര്യയുടെ കണ്ഠത്തിൽ തടഞ്ഞു വാക്കും ജീവിതവും തമ്മിൽ
 ആരാണു മുഖ്യ പുറത്തേയ്ക്കു പോവേണ്ടതെന്ന വിഷയത്തിൽ ഒ-
 രു യുദ്ധമുണ്ടായി.

280. ഹസ്തം ചൊരിച്ചുകുന്നു കാഞ്ചിതൊട്ടമെൻ—

കയ്യാശു തട്ടുന്നു മെൽ—

ചേർത്തിടാൻ തുടരുമ്പൊളീമുലമറ—

ച്ചീട്ടുന്നു തൻകൈകളാൽ

വകത്രം തന്മധുപാനമായതിനുപോ—

കമ്പോൾ തിരിക്കുന്നുമേ

ചിത്തേ വ്യാജമൊടിച്ചുപുരണസുഖം

ചേർക്കുന്നു മൈക്കണ്ണിയാൾ.

(കണ്ടൂർ, നാരായണമേനോൻ)

281. കാതപം സുന്ദരി! ജാഹ്നവീ, കിമിഹതേ?

ഭന്താഹരോനനപസാ,-

വംഭസ്തപംകിമുവേത്സീമപമരസം?,

ജാനാത്യയന്തേപതിഃ

സ്വാമിൻ! സത്യമിദം?, നഹിപ്രിയതമേ!

സത്യം കതഃ കാമിനാ-

മിത്രേവം ഹരജാനവീഗിരിസുതാ-

സഞ്ജല്പിതം പാതുവഃ.

ഭാവം—രേ സുന്ദരി! നീയാരാണ്? ഞാൻ ഗംഗയാണെ
നിനക്കവിടെ കാഴ്ചമെന്താണ്? ഈ ശിവൻ ഭന്താവല്ല? വെ
ള്ളമായിരിക്കുന്ന നീ കാമരസം അറിയുമോ? ഇതു നിന്റെ ഭ
ന്താവിനറിയാം. സ്വാമി. ഇതു സത്യമാണോ? പ്രിയതമേ!
അല്ല കാമികൾക്കു സത്യമുണ്ടോ? ഇത്രകാരം ശിവനും ഗംഗ
യും പാർവ്വതിയും മൂടിയുള്ള സംവാദം റിപ്പോളെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

282. മുക്താഹല! തപാമിഹകംഭസംസ്ഥാ

പഞ്ചാനനോമുഞ്ചതുമാംസലോഭീ

കിരന്തുഗുഞ്ചാഭരണം കിരാതാഃ

കിന്തേനഹിയേതമമാഗ്വതാതേ.

ഭാവം—മുത്തേ! ഗജമസ്തകത്തിലിരിക്കുന്ന നിന്നെ മാംസേ
ക്കൊതിയനായ സിംഹം ഉപേക്ഷിക്കുകയോ, കൂട്ടാമുൻ ക
ന്നിക്കുരുവോടു ചേർന്നു മാംസ കോഷ്കയോ വെണ്ണക്കൊള്ളെ
ത്തുകൊണ്ടൊന്നും നിനക്കു വിലക്കറവു വരികയില്ല.
നവശ്യാമോമുവേദോഽഹ്വരവാശംവാകരാഞ്ചലേ
ഉത്താർണ്ണമവേക്ഷ്യവതഥാംപൂദിപിജതേമനഃ.

ഭാവം... മുഖത്തിങ്കൽ മംഷ്ട്രകളും, കയ്യിൽ കയറും കാണുന്നില്ലെങ്കിലും കടം തന്നിട്ടുള്ളവനെ കാണുമ്പോൾ എന്റെ മനസ്സിൽ ഭയം തോന്നുന്നു. (കാലനെക്കാൾ ഭയങ്കരനാണു കടം കൊടുത്തിട്ടുള്ളവനെന്നു സാരം.)

284. യവനീനവനീതകോമളാംഗീ

ശയനീയംയദിനീയതേകഥഞ്ചിൽ

അവനീതലമേവസാധുഃ

നവനീമാലവനീവിനോദമേതുഃ

ഭാവം.—യവനസ്ത്രീയായ ഇവളോടു ചേരുന്ന പക്ഷം മണ്ണിൽ കിടന്നാലും നന്ദനവന്തതിനേക്കാൾ സുഖം കൂടും. (ജഗന്നാഥപണ്ഡിതന്റെ ശ്ലോകമാണത്രെ ഇത്. ഇദ്ദേഹം ഒരു യവനസ്ത്രീയിൽ അനുരക്തനായിത്തീർന്ന കഥ പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. ഷാജിയാൻ എന്ന മുഗലചക്രവർത്തിയുടെ മകളായിരുന്നുവത്രെ പ്രസ്തുത യവനസ്ത്രീ.)

285. അമ്പത്തൊന്നക്ഷരം പണ്ടടിയനുണ്ടു രസ

ഉണ്ണാഗ്രദേശേനുകമ്പം—

കമ്പം വിട്ടങ്ങഴിതിട്ടൊരു ഗുരുവിനമോ

ദീനമെന്നത്ര കേട്ടു

അമ്പത്തൊണ്ണികാഞ്ചീപതികളുവിലവും

കമ്പിട്ടം തമ്പുരാനേ!

സമ്പ്രത്യാചാര്യപാദം തൊഴുതിഹവിടകൊ

ണ്ടീടുവാനാജ്ഞയേണം!

(കുഞ്ചൻ നമ്പ്യാർ)

268. ഇയംകാവയംകേമദിക്ഷേശയാനാ
 വിശാലേസുഹൃദേവീശേഷം വഹന്തി
 അരംഭാസമാനാപിരംഭാസമാനാ
 ലവഗീകരംഗീഭഗംഗീകരോതി.

(ഇതും 284-ാംശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ യവനസ്രീയെ സം-
 വധിച്ചു ജഗന്നാഥപണ്ഡിതനാണ്ടാക്കിയതാണത്രെ.)

മല്ലികാമകളെ ഭാതിമണ്ടു കൂജൻമധുവ്രതഃ
 പഞ്ചബാണപ്രയാണായശംഖമാപ്തരയന്നിവ.

ഭാവം—മനോഹരമാകുവണ്ണം ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു ഒരു വ-
 ണിതാ മല്ലികാമകളിൽ ഇരിക്കുന്നു. ഇതു കണ്ടാൽ കാമ-
 െൻ യാത്രയ്ക്കു ശംഖ് വിളിക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നും. (ഇ-
 തിന്റെ പൂർവ്വാർദ്ധം ഭോജനേന്ദ്രായം, ഉത്തരാർദ്ധം കാമിഭാസ-
 നേന്ദ്രായമാണത്രെ.)

268. ആശ്ലിഷ്ടം ദ്രവതരമംഗനേ! കരാഭ്രാ-
 മാപീതം മധുരത്വധാരാമൃതം തേ
 കിംനീവീശ്വമനവിയെഴുത്തണലിബാലേ
 വിക്രീതേകരിണികിമങ്കുശേവിവാദഃ

ഭാവം—സുന്ദരി! ഞാൻ മുറുകെ പുണർന്നു, അധരമൃതം
 പാനംചെയ്തതും ചെയ്തു. വസ്യബന്ധമഴിക്കുമ്പോൾ നീ തടുക്കു-
 ന്നതെന്താണ്? ആനയെ വിറാൽ തോട്ടിയെക്കുറിച്ചു ചിന്നെ-
 വാദിച്ചാണോ?

269. ജാഗത്തിലോകോജപലതിപ്രദീപം
 സഖീജനോവേത്തിഗവാക്ഷജാലേ

മുറ്റത്തുമാത്രം കരുകാന്തയെത്തും

ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ കിടപ്പുകരണമുണ്ടു് കേത .

ഭാവം—ആരും ഉറങ്ങിയില്ല. വിചിത്രമായ കത്തുണ്ടു്. സഖികൾ ജനവിളക്കു നോക്കുന്നുണ്ടു്. 'മേ കാന്ത! ഒരു മുത്തുകാലം ധൈര്യമവലംബിക്കുക. വിശപ്പു സഹിക്കാൻ വയ്യ എങ്കിലും ഭാരം രണ്ടു കൈകൊണ്ടും ഉണ്ണാറില്ല. (288—289 ശ്ലോകങ്ങൾ ഒരു നായികാനായകന്മാരുടെ ചോദ്യവും സമാധാനവുമാണത്രെ.)

290. നാലഞ്ചുക്കുരവും പഠിച്ചു ഗുരുവിൻ

പാദം തലോടിച്ചിരും

പാലഞ്ചും മൊഴിതന്നപാശവലയിൽ

ചാടിപ്പോന്നു ചിരം

കോലംകൈട്ടുകോലകുളിയിൽ നട-

ക്കെന്നുള്ള വേലക്കിനി-

ക്കാലം വാലുകമാകുകൊണ്ടിടയനെ-

ച്ചാടിക്കൊലാഭൂപതേ.

നന്ദിഭവതിവിധോഗഃ സ്നേഹവിച്ഛേദമേതുഃ

സകല ഗുണനിധീനാം സജ്ജനാനാംകദാചിത്

ഘനപടലനിരലോഭരസംസ്ഥാപിച്ചന്ത്രഃ

കിമുകമുദവനാനാം സ്നേഹഭംഗംകരോതി?

ഭാവം—സജ്ജനങ്ങളുടെ വേപ്പാട് ഒരിക്കലും സ്നേഹമെന്തെന്നു കാരണമാവുന്നില്ല. ചന്ദ്രൻ മേഘംകൊണ്ടു മറഞ്ഞു ഭൂതതിരുന്നാലും ആവലാതിനോടുള്ള സ്നേഹം വിട്ടുപോകുമോ?

292. ഇന്ദീവരേണനയനം മുഖമംബുജന
കന്ദേനദന്തമധരം നവപല്ലവേന
അംഗാനിചമ്പകദന്ദൈശ്വവിധായവേധാഃ
കാന്തേകഥം രചിതവാൻവലേനചേതഃ.

ഭാവം.—സുന്ദരി! ബ്രഹ്മാവു നിന്റെ കണ്ണു കരിംകുവള
പ്പുവുകൊണ്ടും മുഖം താമരപ്പൂവുകൊണ്ടും പല്ലു മുല്ലപ്പൂവുകൊ
ണ്ടും അധരം ചെന്തളിർകൊണ്ടും ശരീരം ചമ്പകദളംകൊണ്ടും
ഉണ്ടാക്കിട്ടു മനസ്സുമാത്രം കല്ലുകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയതെങ്ങിനെ?
ഭായ്യായാസ്സുനരഃസ്ത്രീശ്ചോവശ്ചായാസ്സുനരോധനീ
ശ്രീഭേവ്യാസ്സുനരഃ ശുഭോഭാരത്യാസ്സുനരസ്സധീഃ.

ഭാവം.—ഭായ്ക്കു തന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നവനാണു സുന്ദരൻ.
വേഷ്യക്കു ധനവാനാണു സുന്ദരൻ. ശ്രീഭേവിജ തുറന്നാണു സു
ന്ദരൻ. സരസ്വതിയെ ബുദ്ധിമാനാണു സുന്ദരൻ.

294. യസ്യാഃപ്രകാശം വിരഹേജ്ഞാനാനാം
കരോതികൌമുദിപിതാപഭാരം
സരൂപരൂപൈരപലാളിതായാം
മനോരമായാംരമതേ മനോമേ.

ഭാവം.—യാതൊന്നിനോടു (യാവളൊരുത്തിയോടു) വേർ
പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്നതായാൽ ജനങ്ങൾക്കു കൌമുദി (കൌമു
ദി-കൌമുദിയെന്ന വ്യാകാണഗ്രന്ഥം എന്നും, നിലാവ് എ
ന്നും അർത്ഥം) യാപത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നുവോ? ആ മനോരമയി
ങ്കൽ (മനോരമ=മനോരമ എന്ന കൌമുദീച്ചാഖ്യാനഗ്രന്ഥം
എന്നും സുന്ദരി, അല്ലങ്കിൽ മനോരമ എന്ന ഒരു സ്ത്രീ എന്നും
അർത്ഥം) എന്റെ മനസ്സുരമിക്കുന്നു. (മൗ ആരൂഢിതിരിയു
ടെ ശ്ലോകമാണത്രെ. മനോരമ എന്നു ഒരു രാജസ്ത്രീയുടെ

അടുക്കൽ അടിയിലി കെട്ടുമുടി പഠിച്ചിരുന്നു, അതു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഇനി എന്താണു നോക്കേണ്ടതു' എന്നു രാജസ്രീ ചോദിച്ചതിനു കെട്ടുതെ മറുവടിയാണിതു്.)

295. സൈപരംഗമിച്ചിടുകപാനമയപ്പെടാതി-

ത്തീരത്തിലൂടെയവിടത്തിലിരുന്നനായേ

ചാരത്തിലുള്ള ചെറുകാട്ടിലിരുന്നിടന്ന (ൻ.

ചോലാൻ ഗുഹാധിപതിയിന്നലെയങ്ങുകൊന്നാ

സ്തനാവാലോക്യതനപംഗ്രാഃ ശിരഃ കമ്പയതേയുവാ
തായോരന്തരനാമ്ഗംഗാം ദൃഷ്ടിമുൽപാടയന്നിവ.

ഭാവം—ഇതു സ്തനാരിയുടെ സ്തനങ്ങളെ കാണിപ്പു് ഈ യുവാവു തല കുലുക്കുന്നു. ഇതു കാണാൽ സ്തനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ചെന്നു താഴെ ദൃഷ്ടിയെ ഇളക്കിപ്പരിചെടുക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നും.

297. യാന്തിശുചമകൃതദാരാഃ

ദേവഭായേനേതികൃതദാരാഃ

തേവരദാരാനേതി

സ്മിഭിസ്സുപ്താൻ നപശ്വാമഃ.

ഭാവം—ഭായ്യില്ലാത്തവർ ദേവിക്കുന്നു. ഒരു ഭായ്യില്ലാത്തവൻ രണ്ടു ഭായ്യില്ലല്ലോ എന്നാർത്തം. രണ്ടു ഭായ്യില്ലാത്തവർ ഇവർ അന്യഭായ്യാലല്ലെന്നു എന്നു വിചാരിച്ചും ദേവിക്കുന്നു. സ്മികളിൽ തൃപ്തന്മാരായവരെ ഞാൻ കാണുന്നില്ല.

298. ഗന്തംനിട്ടയമുദൃതേമയികദാ-

പ്രാകസ്മികാമഷിതേ

പാണിമേതരസാപ്രഗൃഹ്യസഭയം
 വിന്യസ്യ ചാതേമാദസി
 ചേതസ്തേപരമന്തിമം സുഖമിദം
 മാമേതിമന്ദന്തയാ
 തനപംഗ്രായദുരീരിതം ക്രുകചവ-
 ത്തന്മേമനഃകൃന്തതി.

ഭാവം—ഞാൻ ഒരിക്കൽ കാരണം കൂടാതെ കോപിച്ചു പോവാൻ പുറപ്പെട്ടുപോകാൻ എന്റെ കൈപിടിച്ചു തന്റെ മാനുവെച്ചു “മനസ്സേ നിന്റെ അവസാനത്തെ സുഖമാണിത്” എന്ന് ആ സന്ദർഭം പറഞ്ഞ വാക്ക് അറക്കുവാൻ പോലെ എന്റെ മനസ്സിനെ പിടിച്ചു.

299. ചഞ്ചദ്യേവേന്ദ്രകുട്യശ്ചലിതദശദിശാ-

കീണ്ണകോടിരകോട്ടഃ

സംഗായത്സപ്തധൃട്ടഃസരഭസവിനമൽ-

സിദ്ധഗന്ധദ്വധാട്ടഃ

വിശ്ലിഷ്ടചർമ്മപത്യാവിഗളിതശതപ-

ത്രാസനോദ്യൽകരോട്ടഃ

രൂട്ടൽകൈലാസതട്ടസ്രിപൂരവിജയിനഃ

പാണുമാമാരഭട്ടഃ.

(ശിവന്റെ താഴ്വരയെ വർണ്ണിക്കുന്നതാണീശ്ലോകം. സ്വർഗ്ഗലോകത്തെ വിവരിക്കുന്നതും ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഗംഗയെ പതുങ്ങിക്കിഴക്കും തുളുവി ചാടിക്കുന്നതും, ദേവസ്ത്രീകൾ പാടുകയും സിദ്ധഗന്ധദ്വദികൾ നമസ്കരിക്കു

യും ചെയ്യുമ്പോൾ വീണ്ടുപോകുന്നതും, കൈലാസസാന്നിദ്ധ്യം തകർന്നുപോകുന്നതുമായ ശിവന്റെ താഴ്മയും എന്തെങ്കിലും കഷ്ടപ്പെട്ട എന്നാണിതിന്റെ ഭാവം.)

300. കയ്യിൽപ്പുസ്തകമുള്ളപാമ്പ! കററനീ

നിന്നാലുമിന്നന്തികേ

നീയുരാണൊരുവെട്ടുന്നോ? ഗണിതശാ-

സ്ത്രത്തിൽ പരംവിജ്ഞാനോ?

അയ്യോരാത്രിയിലന്ധനായ ജനനി-

ക്കെന്തായതിന്നെഷധം

ചെയ്യേണം? ചതിച്ചു രാജ്യമതിൽനി-

ന്നെന്നരൂപത്തെത്തിടും.

രംഭയാമുദിതം സനാളകമലം തസ്തിൻ കലാനാം

(നിധി-

ശ്ലേതേതരൂപികാസി കോകനദിതോജാതാകളിനാ

(തമജ

സാമേരോശ്ശിഖരേനിപാത്രസഹസാ വ്യോമാഗേണം

(ഗ്രാഹതേ

ശ്രുതൈ പതൽ ചരിതം മമാപിഹൃദയം നോധെയ്തമാ

(ലംബതേ

ഭാവം— വാഴിന്മേൽ തണ്ടോടുകൂടിയ താമരപ്പൂവുണ്ടായി. അതിൽ ചന്ദ്രൻ കിടക്കുന്നു. അവിടെ വിടന്ന് താമരപ്പൂവിൽനിന്നു കാളിവിശുണ്ടായി. അതു മേരുവിന്റെ ശിഖരത്തിൽ വീണ്ടു വേഗേന ആകാശത്തിൽ പറിക്കുന്നു. ഈ വർത്തമാനം കേട്ടിട്ടു എന്റെ മനസ്സിൽ ധൈര്യമില്ലാതാകുന്നു (തുടരൂ)

മേൽ കൈ മുട്ടുകത്തി ഉള്ളുകയ്യിൽ മുഖം വെച്ചുകൊണ്ടു കരയുകയാൽ ഉണ്ടാവുന്ന കണ്ണുനീർ സുനങ്ങളിൽ വീണു നാഭിയിലേക്കൊഴുകുന്നു എന്നാണിതിന്റെ സാരം. യാത്ര പുറപ്പെട്ടു ചടിയരെ പോയ നായകനോടു നായികാസഖി നായികയുടെ സങ്കടസ്ഥിതി അറിയിച്ചപ്പോൾ നായകൻ പറയുന്നതാണിത്.)

302. ഇയംസുസ്തനീമസ്തകന്യസ്തകംഭോ

കസംഭോരണംചാര്യചേലവസാനാ

സമസ്തസ്യലോകസ്യചേതഃ പ്രവൃത്തിം

ഗൃഹീതപാഘടേന്യസ്യയാതീവഭാതി.

ഭാവം—മുഖന ചേല ചുറ്റി തലയിൽ നിറകടം വെച്ചുകൊണ്ടു ഈ സന്ദർശി പോകുന്നത് കണ്ടാൽ സകല ലോകത്തിന്റേയും മനോഭൂതിയെ പിടിച്ചു കുടഞ്ഞിലാക്കിക്കൊണ്ടു പോകയാണോ എന്നു തോന്നാ. (ജഗന്നാഥപണ്ഡിതൻ)

303. കോകദന്ദമിയാദധാതിനളിനീ

കാദംബചഞ്ചുക്ഷതം

ധത്തേച്ഛതലതാനവംകിസലയം

പുണ്യോക്തിലാസപാദിതം

ഇത്യാകണ്ഠമിഥഃ സഖീജനവച-

സ്താദീഗ്ലികായാസ്തദേ

ചേലാന്തേനതിരോദധെസ്തനതടം

ബിംബാധരം പാണിനാ.

ഭാവം—ഈ താമരപ്പൊയ്ക കളമംസത്തിന്റെ കൈക്കു കൊണ്ടു വൃണപ്പെട്ട രണ്ടു താമരമൊട്ടുകളെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഈ ചുമതല ആൺകുതിൽ ആസ്ഥിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള പുത്തൻതളിരി
നെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം കളിക്കാവിൽവെച്ചു സഖിജ
നം സ്വകാര്യമായി പറയുന്നതു കേട്ടപ്പോൾ അവർ വസ്ത്രാ
ഗ്രന്ധകൊണ്ടു സ്നാനതടങ്ങേയും, കൈകൊണ്ടു അധരപല്ലവ
ത്തേയും മറച്ചു.

സദാജപപടോഹസ്തേമദ്ധ്യേമദ്ധ്യേക്ഷിമീലനം
സദ്യംബ്രമേതിവാദിശ്ചസദ്യഃ പ്രത്യയമേതവഃ.

ഭാവം—എപ്പോഴും കയ്യിൽ ജപപടം (ജപിക്കാൻപയോഗി
ക്കുന്ന മാലയും മാല ധരിച്ച കയ്യും മറച്ചുവെക്കുന്ന വസ്ത്രം) ധരിച്ചിരിക്കുക, ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു കണ്ണടക്കുക. 'സദ്യം ബ്രഹ്മ' എ
ന്നു എപ്പോഴും പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുക ഇതെല്ലാം പൊതുവെ
വിശ്വസിക്കാൻതക്ക മേതുക്കളാകുന്നു.

നിൻകീർത്തിമുത്തുകളെനിൻഗുണനൂലുതന്നിൽ
കോക്കാൻതുനിഞ്ഞുസുരലോകനതാംഗിവൃന്ദം
ഇല്ലോട്ടമുത്തിനുഗുണത്തിനൊരന്തമില്ല
മാമാലയായില ചിരിപ്പതു തങ്ങൾ തമ്മിൽ.

306. ധന്യാസ്താവലയോഹിതഃ പ്രിയതമേ
സദ്യാംഗലഗ്നേവിവാ
വൈദധ്യം പ്രഥയന്തിമോഹനവിധാ—
വാലംബ്യധൈര്യം മഹൽ
അസ്താകംതുതദീയപാണികമലേ—
നോനുച്യമാനേന്ദ്രകേ

കേരംകാവയമരുകിഞ്ചസുരതം

നൈവസ്യതിജ്ഞായതേ.

ഭാവം—സുരതസമയം പ്രിയതമൻ സവാംഗങ്ങളിലും
ചേർന്നിരുന്നാലും, ധൈര്യത്തോടുകൂടി സുരതസാമന്തം പ്രകടി
പ്പിക്കുന്ന സ്ത്രീകൾ ധന്യകൾതന്നെയാണ്. എന്നിക്കാകട്ടെ അ
ദ്ദേഹം കൈകൊണ്ടു വസ്ത്രമഴിക്കാൻ തുടങ്ങിയാൽ പിന്നെ അ
ദ്ദേഹമാണെന്ന് സുരതമെന്നാണ് ഈ വക സ്തുതികളൊന്നും
ഉണ്ടാവുന്നില്ല.

307. മരയാവൃഷ്ടമുപാശ്രയന്തിവമിഷ്യ

ശ്രാന്താഹിപാനമാസ്സമം

തേഷേപകോസ്യശുഭം ശുഭേനമനസാ

ഹൃഷ്യന്നനുഭൂയാതീ

അന്യോഽഹന്തുമവേക്ഷതേസ്ത്വവിടപാ-

നാധാരയഷ്ടേഃ കൃതേ

കശ്ചിന്നിശ്ചിന്തേകവാടരഘകം

കന്തുംതമേവക്ഷണാൽ.

ഭാവം—വെയിൽകൊണ്ടു നടന്നു തളന്ന് വഴിപോക്കന്മാർ
ഒരുമിച്ചു തണുപ്പുള്ള വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ കൂടുന്നു. അവരി
ലൊത്തതൻ നല്ല മനസ്സോടെ സന്തോഷിച്ച് ആ വൃക്ഷത്തിനു
നല്ലതു വരട്ടെ എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. മറ്റൊരാളവൻ കത്തിനിട
ക്കാനൊരു വടിയുണ്ടാക്കുവാനായി ഇതിന്റെ ഒരു കൊമ്പു മു
റിച്ചെടുക്കാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. വേറെയൊരാളത്തൻ അതിന്റെ ത
ടികൊണ്ടു വാതിൽപ്പുലകയുണ്ടാക്കുവാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തുന്നു.

അവിസംഗരപഞ്ചനാവിചേതയാവസുസ്ഥര
ദേശോഘ്രാതിമാത്രോപിനാസ്തിദൈവജൈവജ്ജിതഃ

ഭാവം.—സമുദ്രംവരെയുള്ള ഭൂമി മുഴുവൻ അന്വേഷിച്ചു നോക്കിയാലും ജ്യോതിഷികളില്ലാത്ത ഒരു കോൽ ദേശമെങ്കിലും കാണുന്നില്ല.

309. ചൈത്രമാസികരോരസൃഷ്ടകിരണൈഃ

സന്തപ്തഗാത്രോഭവാ-

നസ്തിൻ ക്ഷബ്ദവേദസുശീതളഭേഭു

മേവാന്മപിശ്രാമൃതാം

ഏകാകീചഭയാനന്ദം ചതരണീ

ശുന്യാപ്രപാവത്തതേ

ലജ്ജാമേഭണീതും തപഃമവചതുരോ

ജാനാസികാലോചിതം.

ഭാവം.—മേവാന്മ ചൈത്രമാസത്തിലെ കഠിനമായ വെയിൽകൊണ്ടു തളന്നിരിക്കുന്ന ഭവാൻ ഈ പന്തലിച്ചു കിടക്കുന്ന ചേരാലിന്റെ മുമ്പിൽ ഉള്ള തണുത്ത പ്രദേശത്തു വിശ്രമിച്ചാലും. അങ്ങയ്ക്കു ചൂടു കരയാമില്ല. ഞാനാണെങ്കിൽ വെച്ചുകാരിയായ ഒരു സ്ത്രീയുമാണ്. ഈ വഴിയമ്പലവും ഭൂമിത്തളകിടക്കുന്നു. പരയുധാനെനിക്കു ലജ്ജയുണ്ട്. ഇപ്പോൾ വേണ്ടതെന്താണെന്നു സമർത്ഥനായ അങ്ങയ്ക്കറിയാമല്ലോ. (ഇതു ഒരു വഴിപോക്കനോട് ഒരു സ്ത്രീ പറഞ്ഞതാണ്.)

310. ദേവന്മാർക്കുമൃതാം മുകുന്ദനരമാം

ധാത്രികമർച്ചാധയം

ദേവേനസുരഭമം ഗിരിജതൻ
കാന്തനു ചന്ദ്രകല
ഏവം പ്രീതിദമാഞ്ജുടത്തു ശരണം
ഭൂതത്തുകൾക്കും തഥാ—
പുണ്ഡരീഖാഭവൻ തുണെപ്പതിനഗ—
സ്തൂനൻ നമ്മെ മോത്തും വിധൗ.
(സമുദ്രാക്രന്ദനം)

തന്പ്രീബാലകൃശതന്ദരിതിത്യജ്ഞതാമരശങ്കാ
ലോകേമത്തഭരപതനാനഞ്ജരീകിന്നഭഗാ
തസ്യാദേഷാരഹസിഭവതാനിദ്യം മദ്ഗീയാ
മദാക്രാന്താവിസൃജതിരസംനേക്ഷയഷ്ടിഃ സമഗ്രം

ഭാവം—ഇവിടെ കട്ടിയാണ് കൃശയാണ് എന്നൊക്കെയു
ള്ള ശങ്ക അങ്ങ് ഉപേക്ഷിക്കണം. മോദാമത്തനായ വണ്ടു പ
റസുവീഴുന്നതുകൊണ്ടു പൂങ്കുലയ്ക്കു കേട്ട വന്നു കണ്ടിട്ടുണ്ടോ? അ
തുകൊണ്ടു അങ്ങന രാത്രി ഭയകൂടാതെ ഇവളെ മദ്ഗീക്കണം.
പതുക്കെ കടിച്ചാൽ കരയിന്റെ രസം മുഴുവനും കിട്ടുകയി
ല്ല. (ഇതു മാതൃകേളിഗൃഹംനയാമീത്യാദിഷ്ഠാകം കേട്ട ശേ
ഷം മാതാവു മകളുടെ ഭർത്താവിനോടു പറയുന്നതാണ്.)

വക്ത്രംഗൈരമതിപ്രവൃദ്ധമുദാം ശ്വാമേചമേമൃച്ഛക
കോരോഗോവദിവൈദ്യനാഥ! വിധവേ! കിംവാപ്യ
(പത്മംകൃതം.

യൂനാസ് പൂഷ്മിദമദീയജഘനം കേനാപിസത്യാ
(സിനാ
രോഗായം ബലവാൻതഥാ പിദിതമോസിസ്വയം
(ശ്യാചൃതി

ഭാവം.—അല്ലായാ വൈദ്യശ്രേഷ്ഠ! എന്റെ മുഖം വിള
ളം, വയർ വീളം, മുഖക്കണ്ണു കറുത്തുചിരിക്കുന്നു. എന്തു രോഗമാണിത്? ഹേ വിധവേ! നീ എന്ത് അപമൃമാണ് ചെയ്യു
ത്? യുവാവായ ഏതോ ഒരു സന്യാസി എന്റെ ജഘനത്തെ
സ്पर्ശിക്കുകയുണ്ടായി. എന്നാലിതു ബലവാനായിരിക്കുന്ന ഒരു
രോഗമാണ്. എങ്കിലും പത്താംമാസത്തിൽ ചികിത്സ കൂടാതെ
ശരിക്കുകയും ചെയ്യും. (ഒരു വിധവയും വൈദ്യനും തമ്മിലുള്ള
സംവാദമാണിത്.)

313. ചേതോമദീയമശരീരശരാവഭിന്നം

തപച്ചേതസായദിനതുല്യമഹോവ്രണേന

അസ്താംതയോദ്വിനിമയേനകഥാപ്രസംഗോ

ന്ത്യായേനകേനദയിതേദപതമപ്യഭേദം.

ഭാവം.—കാമശരമോര മുറിവു പറ്റിട്ടുള്ള എന്റെ മനസ്സ്
വ്രണപ്പെടാത്തതായ നിന്റെ മനസ്സോടു തുല്യമല്ല എങ്കിൽ
അതുകൂടെ (രണ്ടു ചേരുകയും മനസ്സിന്റെ) ഉത്തമോർത്തി
ന്റെ പ്രസംഗം മതിയാക്കുക. ഹേ! ദയിതേ! ഏതൊരു ന്യായമനുസരിച്ചാണു നീ രണ്ടും തരംതിരിക്കുന്നത്? (എന്റെ മനസ്സുടത്തു നിന്റെ മനസ്സ് പകരം തരവാനിഷ്ടമില്ലെങ്കിൽ
എന്തോ മടക്കിതന്നാൽ കൊള്ളാമെന്നു സാരം)

314. വൈഷമ്യംകപാപിയുനോഭവതിഖലുരുചേ

സ്കൽഗുണാൽ താരതമ്യേ

തത്സംഖ്യം ചോപജീവ്യത്വനഭയഭവരാം-

ഗാനപതീദംവ്യവായേ

ഇതഥ സ ധാരണം തന്നഹിനരയുഗളേ

സർവ്വതഃ കിഞ്ചക്തം

ഗോപ്യഃ സ്കപ്രാത്ഥന്യന്തേതദനുബതസവേ!

കോനുഭയാഗാവകാശഃ.

ഭാവം—സ്രീപുരുഷനാർക്ക പരസ്വരം ഉണയ്യത്വാനം
കൊണ്ടു തവീഭേദമുണ്ടാവാനുണ്ട്. സുരതസുഖവും ശരിയായു
ണ്ടാവുന്നില്ല. സ്രീപുരുഷനാരിൽ ഇതു സമാധാനമാണ്. ഇ
തുകൊണ്ടു പുരുഷൻ സ്രീയോടൊരിക്കലും വെറും മറുമുള്ള സി
ദ്ധാന്തം സമ്മതിക്കാവുന്നതല്ല. ആവശ്യമുള്ള ആൾ മറ്റോ ആ
യോടൊരിക്കലും എന്നു പറയുവാൻ തരമുള്ള ഗോപസ്രീകൾ
ശ്രീകൃഷ്ണനോടാണ് അർപ്പിച്ചത് എന്ന സംഗതി ഇതിനു
പ്രമാണമാണ്.

315. വീക്ഷം വിനക്ഷം ഹൃദയം വിരജ്ജം

മുഖംകൈടം വാവരളം വിശേഷാൽ

പുറപ്പെടാവാനുസഭാപ്രഭാവം

ലെറിക്കുചൊൽവാറതേതേചിലോകം.

316. ഉച്ചൈരമൃരിതവ്യം

യൽകിഞ്ചിദുജാനതാവിപുരുഷേണ

മൂർഖാഃ വിശ്വാസ്യന്തേ

വിദ്യാമവിസംശയോഭവതി.

ഭാവം—2നാം അറിവില്ലാത്തവനാണെങ്കിലും അവൻ ഉറക്കെ പറയുന്നതായാൽ അറിവില്ലാത്തവർ പറഞ്ഞതു ശരിയാണെന്നു വിശ്വസിക്കും. വിദ്വാന്മാർക്കുകൂടി ഇതു ശരിയും അല്ലയോ എന്നു സംശയമാവുകയും ചെയ്യും.

ഉദാത്തമദേവി ഞങ്ങളുദപിരദരാജഗണ്ഡസ്ഥവീ-
വിദാരണവിനോദനക്ഷപിതവാസരഃകേസരീ-
കമന്ദുകലഹക്രമംവിതനതേപരേതാടവീ-
പുരണകണപാശനപ്രകടിതാരവേദേഹരവേ.

ഭാവം—മന്ദഗജങ്ങളുടെ മസ്തകം പിളർക്കു എന്ന ക്രിഡകൊണ്ടു ദിവസം കഴിച്ചു കൂട്ടുന്ന സിംഹം പ്രേതമുട്ടുകാട്ടിൽ കിടക്കുന്ന പഴയ ശവമാംസം തിന്നു ഭാരിയിടുന്ന കരക്കണം ക്കു കലഹിക്കാറുണ്ടോ? (ഉദണ്ഡൻ സാമൂതിരിപ്പാട്ടിലെ സദസ്സായ ഒരു വിദ്വാനോടു പറഞ്ഞതാണത്രെ ഇത്.)

§ 18. ഇന്ദ്രിവരാക്രോശ്വവിദ്യമോഷ്ടാഃ

സങ്കേതമുദ്ദിശ്വവനേചരന്ത്യാഃ

ചോരാസ്സമസ്താഭരണാനിഹൃതാ

നാസാമണിനാപഹരന്തിചിത്രം.

ഭാവം—കരിംകുവളവുകൾക്കൊത്ത കണ്ണുകളും, ചവിഴത്തിനൊത്ത ചുണ്ടുകളുള്ള ഒരു സുന്ദരി സങ്കേതസ്ഥചരന്തയ്ക്കായി കുട്ടിൽക്കൂടെ ചോവുമ്പോൾ കള്ളന്മാർ അവളുടെ സകല ഭൂഷണങ്ങളും പിടിച്ചുപറിച്ചുവെങ്കിലും മുക്കുത്തി എടുത്തില്ല. അയ്യോ! തന്നെ. (വൈരക്കല്പകൊണ്ടുള്ള നാസാമണിയിൽ ചുണ്ടിന്റെ ചുവപ്പും കണ്ണിന്റെ കറുപ്പും പ്രതിബിംബിക്കയാൽ അതു കുന്നിക്കുരുവാണെന്നു ശങ്കിച്ചു ചോരന്മാർ അപഹരിച്ചില്ലെന്നു ധ്വനി.)

319. ഉമാമഹാമാതരമാഹപയാമി

പത്മപിതൃമാതരഃപ്രസാദാഃ

കഥംനലക്ഷ്മീമിതിചിന്തയന്തം

ശാസ്താമേവേസകലാത്മസിദ്ധൈഃ.

ഭാവം.—പാശ്ചത്യഭവിയെ ഞാൻ അമ്മയെന്നു വിളിക്കുന്നു. അച്ഛന്റെ ഭാര്യമാരെല്ലാം അമ്മമാർ തന്നെ. ലക്ഷ്മീദേവിയെ ഞാനെന്നാണ് വിളിക്കുന്നത്, ഇങ്ങിനെ വിചാരിക്കുന്ന ശാസ്താവിനെ ഞാൻ കാൽപ്പിരിയായി സൂതരിക്കുന്നു.

320. കിടപ്പവരൊടകിയാതവരോ

ടണച്ചുകൊണ്ടുവരുന്നപിതാവി

പദാനിതൻമൂരികളെക്കണക്കെ

കവികരികയർചമയ്ക്കുന്നതി.

321. കസ്തൂരലേഹിതലോചനാസ്ത്രചരണോഃ

ഹംസഃകന്തോമാനസാൽ

കിന്തത്രാസ്തിസുവണ്ണപക്ഷജവനാ

ന്ദ്രംഭഃസുധാസന്നിഭം

ഭൂതഃകിംകഥയസപ്തവിദമലതാ

പുഷ്പംചസൗഗന്ധികം

ശംഖുകാഃകിമുസന്തി?നേതിചബ്ധകേ

നാകണ്ണപ്രമീമീകൃതം.

ഭാവം.—കണ്ണം മുഖവും കാലും ചുവന്നിരിക്കുന്ന നീയാരാണ്? ഹംസമാണ്, എവിടെനിന്നു വരുന്നു? മാനസപ്പെടാഴ്

യിൽ നിന്നും. അവിടെ എന്തൊക്കെയുണ്ട്? പൊൻതാമരപ്പൂക്കളും അമൃതമിനാക്കുന്ന വെള്ളവുമുണ്ട്. പിന്നെ വല്ലതുമുണ്ടോ? പറയൂ? പവിഴവല്ലി, സൗഗന്ധികപ്പുഷ്പം ഇതൊക്കെയുണ്ട്. ബലവത്തികളിലുണ്ട് ഇല്ല. ഇതു കേട്ടപ്പോൾ കൊരി ഹീ ഹീ എന്നു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു (ബകമംസസംവാദം)

§ 22. ലതാഭിരാമാനവനസ്ഥലീ ॥

ശിരഃപ്രധാനാനന്തുസൈംഹികയഃ

അനേകവർണ്ണാപരമേകവർണ്ണാ

നകാമധേനുഃസുകലേഷുദിശ്രീ.

ഭാവം—ലതാലംകൃതയാണെങ്കിലും വനപ്രദേശമല്ല. ശിരസ്സാണ് പ്രധാനമായിട്ടുള്ളത്. ചുന്നവും രാഹുവല്ല. അനേകവർണ്ണയാണെങ്കിലും ഏകവർണ്ണയാണു് (വർണ്ണം അക്ഷരം, നിറം). ഇഷ്ടങ്ങളെ തരുന്നതാണെങ്കിലും കാമധേനുവല്ലാ. ഇത് ഏതാണെന്നു ചോദിക്കുന്നു. ത്രുപയുടെ ലക്ഷണമാണിതെല്ലാം.

§ 23. മായാഹീന്ദ്രവചംഗളം, വ്രജഇതി

സ്നേഹേനഹീനംവചഃ

തിഷ്ഠേതിപ്രഭൃതഃയഥാമതികരഃ

ഷപത്രാപ്യദാസീനതാ

കിംവാസാബ്രതമാചരാമിഭവതഃ

സ്നേഹോപയുക്തംവചഃ

സ്മൃത്തപ്രാവചനമാദരേണഭവതാ

യാവൽപുനർദൃശ്ശനം.

ഭാവം—‘ചോകരുത്’ എന്നു പറഞ്ഞാൽ അമംഗളമാവും ചൊല്ലോളം എന്നു പറയുന്നതായാൽ ഇതു സ്നേഹമില്ലാത്ത വാക്കുവും ‘നിഷ്ക’ എന്നു പറഞ്ഞാൽ ശാസനയായി. ‘ചുട്ടും മോശം ചെയ്യൂ’ എന്നു പറഞ്ഞാൽ അതിൽനിന്നു ഉദാസീനത പ്രകാശിക്കും. ഭവാനു ഇഷ്ടമായിത്തീരുന്ന ഏതൊരു വാക്കുവും ‘അതിശയോക്തി’ പദങ്ങളെ ഉപയോഗിക്കുന്നു. ഇനി കാണുന്നവയെല്ലാം ഭാഷയെക്കുറിച്ചുള്ള അഭിപ്രായം പ്രകടിപ്പിക്കുന്നവയല്ലെന്നു നോക്കുക.

കേവലം? കാര്യം? കിഞ്ചിത്? കിഞ്ചിത്? കോവന്ദു? കീഴ്വഴക്കം? വരമർക്കം? കവിത.

ഭാവം—ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നതാരാണ്? ഭൂമിയിൽ? ജലത്തിൽ? എന്നു? ഭൂമിയിൽ? വന്ദിക്കേണ്ടവനാണ്? ലക്ഷ്യം എന്തു നിലയിലായി? (സമാധാനം ‘വീരമർക്കം’ എന്നാണ്, വീ=പക്ഷി, മർ=ലക്ഷ്യം, ലക്ഷ്യം=വേദം, കടകം=വെളി, വീരം=അച്ഛൻ, വീരമർക്കം=വീരമർക്കം വാനരന്മാരാൽ വിറപ്പിക്കപ്പെട്ടത്. ചോദ്യങ്ങൾക്കെല്ലാം ഇങ്ങനെ കൃത്യമായ സമാധാനം കണ്ടു കൊൾക.

225. കണ്ണെനല്ലകുറപ്പുമുണ്ടാരുമറി-

സ്നേഹമനുജാനന്തസ്ഥലേ

പണ്ടെയ്യെളൊരുവെളുമുണ്ടുതലയിൽ

കണ്ടാലതുംവിസ്മയം

ഉണ്ടെന്നിരിക്കലൊട്ടുനല്ലകരമു-

ണ്ടെന്നല്ലഭാവം

ശ്രീകണ്ഠേശ്വര! പിന്നെയും വെറുതെ നീ
തോൽമുണ്ടുടുത്തീടൊലാ.

വൈദേഹി! യാഹി കലശോൽഭവധർമ്മവതീം
തദ്രാച്ചിതാകമയസമുന്മേലേ
പുഷ്പാപിമാകമയവാരിധിലംഘനമേ
സാഹിപ്രിയേ ചുറ്റുകിതാംബുനിയേകമുദ്രം.

ഭാവം—യോ സീതേ! നീ ലോപാമുദ്രയെ കാണുവാൻ
പൊയ്ക്കാക. അവിടെ സൽക്കാരം കഴിഞ്ഞശേഷം എല്ലാ
വർത്തമാനവും പറഞ്ഞുകൊടുക്ക. ചോദിച്ചാൽ പോലും സമുദ്ര
തീരത്ത് വിറ കെട്ടിയ കഥ പറഞ്ഞു പോവരുത്. അവൾ സമുദ്ര
ജലം മുഴുവൻ കയ്യിന്റെ ഉള്ളിലാക്കി ആവരണം ചെയ്തു അഗ്ര
സ്ഥാനം ഭാഷിക്കുന്നു. (രാവണവധാനന്തരം അയോദ്ധ്യ
യിൽ താമസിക്കുമ്പോൾ അഗസ്ത്യൻ ഭാഷിക്കുകയാണു് പുറ
പ്പെട്ട സീതയോടു ശ്രീരാമൻ പറഞ്ഞതായി ഒരു കവി വർണ്ണ
ക്കുന്നതാണിത്.)

827. കാന്തകപാലികിനവിതാതേ

മേനോതിമാതുസ്സവനാമധേയം

കഥനമുദ്രേ! വലയാലയസ്ഥേ!

ദിഗതമാദൃശിബോദ്ധീതു.

ഭാവം—നിന്റെ ഭർത്താവു കപാലി (ശിവനെന്നും = വിര
ട്ടമുദ്രയ്ക്കു വിചിത്രമെന്നുവെന്നും അർത്ഥം.) യാണു്. അച്ഛൻ
കിന (പദ്മതമെന്നും, ദയയില്ലാത്തവനെന്നും അർത്ഥം.) നാ
ണു്. അമ്മയുടെ ചേരുതന്നെ മേന (മേനക എന്നും, മിനി
കൊണ്ടമിളെല്ലാം പറയുന്നവളെന്നും അർത്ഥം.) എന്നാണു്, ഇ

സ്ഥിതിക്ക് അല്പയോ ഉരുകത്തമ്മ! എന്നു പോലെയുള്ള അ
ങ്ങയുടെ ഭക്തന്മാർക്കു എങ്ങിനെ ദാവിദ്യം ഉണ്ടാവാനിരി
ക്കും? (യാദാർണ്ണാത്ത ദേവനുണ്ടോ വാറം കൊടുക്കുന്നു എന്നു
സാരം.)

328. വിശ്വാമിത്രാഗ്രകർമ്മപ്രശമരതസുബാ

ഹൃദയകണ്ഠപ്രഭേദം

ധൃതപായംസായകാഗ്രാഹമരിവരപുതനാ

സംയുതഃസാനുജനാ

ആയാതോരാമരാജഃ സ്വയമിതിജനതാ

ഭാഷണോവസിസ്യഃ

സത്രസ്താത്മാരമാസോത്തരതരളതരം

ഗോമുഖൽബാഹുരുചൈഃ.

(തിരുവനന്തപുരത്തു മഹാരാജാവ് അനുജനോടുകൂടി ശം
ഖമുഖത്ത് ആരാട്ടിനെഴുന്നള്ളിയപ്പോൾ ഒരു കവി അടിയറ
വെച്ച ശ്ലോകമാണിത്. വിശ്വാമിത്രന്റെ യാഗം മുടക്കുന്നവ
നായ സുബാഹുവിന്റെ മഹത്തരമായ കണ്ഠം മേദിച്ചു ബാണവു
മെടുത്തു വാനരപ്പടയോടും അനുജനോടുകൂടി ശ്രീരാമൻ വന്നി
രിക്കുന്നു എന്നു ജനങ്ങൾ പറയുന്നതു കേട്ടിട്ടോ എന്നു തോന്നു
മാറു സമുദ്രം തിരക്കുകുന്ന കയ്യകളിയത്തി ഭയപ്പെട്ടു നിലവി
ളിക്കുന്നു. (ഈ ശ്രീരാമപരമായ അർത്ഥമാണ്.) മഹാരാജാ
വ് ക്ഷത്തിൽ—വിശ്വാമിത്രാഗ്രകർമ്മപ്രശമരതസുബാഹുരകണ്ഠപ്ര
ഭേദം എന്ന സായകവിശേഷണത്തിന് എല്ലാ ശയ്യകളി
യും, ശ്രേഷ്ഠകർമ്മങ്ങളെ മുടക്കുന്നവരുടേയും കൈകാൽ കണ്ഠങ്ങ
ളെ മേദിക്കുന്നത് എന്നും, ഹരിവരപുതനാ എന്നതിന്നു ക
തിരപ്പട എന്നും അർത്ഥഭേദം കല്പിച്ചുകൊള്ളണം.

329. ഗംഗാവർത്തസമാനനാഭിവിധസം

ദപനീകരന്ത്രാന്തരാ-

ത്തനപീശ്വാമളരോമരാജിഭജഗീ

നിശ്ശൃതകാന്തേ!തവ

വക്ത്രേനംഗസതീതിപന്നഗഭിയാ

പീനസ്തനാവാഗതാ-

വിത്വാഖ്യാതമിവതദക്ഷിയുഗളം

കണ്ണാന്തമാശ്ലിഷ്യത.

ഭാവം.—പ്രിയേ! നാഭിയാകുന്ന പുറമിനിന്നു രോമരാജിയാകുന്ന കൃഷ്ണസ്പർശം മുഖപര്യന്ത വിഴുങ്ങുവാൻ പുറപ്പെട്ടതുകണ്ടു ഭയപ്പെട്ട സ്ത്രീകൾ വന്നിരിക്കുന്നു എന്ന വർത്തമാനം സ്വകാര്യമായി പറയുവാനാണോ നിന്റെ കണ്ണു രണ്ടും കാതിനെ ആശ്രയിക്കുന്നത്? (ഭയം നായികയുടെ യൗവനദശയെ വർണ്ണിക്കുന്നതാണിത്.)

330. കാടല്ലേനിന്റെഭർത്താവിനുഭവനമതേ

നിന്റെയോ നിന്മണാളൻ

മുടില്ലേപന്നഗത്തെശ്ശരി തവകണവൻ

പാമ്പിലല്ലേകിടപ്പ്

മാടല്ലേവാഹനം നിൻദയിതനതിനെയും

നിൻപ്രിയൻമേപ്പതില്ലേ

കൂടില്ലേതക്കമിന്നെന്നു മരമയെമട-

ക്കും മൊഴിക്കാൽതൊഴുന്നേൻ.

331. അംഭോദൈദമജു ഹിജു ഹിതരവൈ-

രാനന്തികേകിപ്രജൈഃ

ജംഭാരേഭ്നശാപ്യരാജിഗഗനേ

ഹംസൈരഗാമിക്ഷിതേഃ

സംഭോഗാത്ഥമുപക്രമിപ്രിയതമാ-

യുകൈതശ്ചപുണ്യാത്മഭിഃ

പുംഭിസ്സദ്രഹിതൈരമാരിദയിതേ!

വശ്യശ്രീയംപ്രാപുഷഃ.

ദപിത്രാംഗുലിപരീണാഹജിഹ്വാചലനഭീരവഃ

സപ്താഗ്നൈരവപ്രഹോക്തേശംമൃഡാഃകേചനകുപ്തതേ.

ഭാവം— രണ്ടു മൂന്നു വിരൽ മാത്രം നീളമുള്ള നായികുക്കൻ ചേടിപ്പു ചില മൃഡന്മാർ സപ്താംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടും ജോലിയെ യു കഷ്ടപ്പെടുന്നു. (ഇത് ഒരു കഥകളിക്കാരനോടു ഒരു കവി പറഞ്ഞതാണത്രെ.)

333. അംഗുല്യാകഃ കവാടേ പ്രഹരതിദയിതേ!

മാധവഃ കിംവസന്തോ?

നോചക്രി; കിംകലാലോ? നഹിധരണിധരഃ

കിംദപിജിഹ്വഃ ഫണീന്ദ്രഃ

നാഹംഘോരാഹിമദ്ഗീ, കിമുതഖഗപതിഃ

നോഹരിഃ കിംകവീന്ദ്രഃ

ശൂതൈപവസിസുകന്യാപ്രതിവചനജളഃ

പാതുമാം പത്മനാഭഃ.

ഭാവം—ആരാണു് വിരൽകൊണ്ടു വായലിൽ മുട്ടുന്നതു്? പ്രിയേ! മായവനാണു്. എന്തു് വസന്തമോ? അല്ല ചക്രായുധനാണു്. ആർ, കശവനോ? അല്ലല്ല, ധരണീധരനു, എന്തു് ആ ഇരുന്നാവുള്ള സപ്പുരാജാവോ? അല്ല ഞാൻ സപ്പുത്തെ മറ്റിച്ചവനാണു്. എന്നാൽ ഗരുഡനോ? അല്ല ഹരിയാണു്. ഭാമോ കരങ്ങനോ? ഇങ്ങിനെ ശ്രീഭഗവതി കളിയാക്കുമ്പോൾ ഇളിളനായ പത്മനാഭൻ എന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

334. ദുഷ്ടോധവസ്തുപരിബോധചികാസിതാസ്യാ
ശിഷ്യപ്രവൃത്തിരനുശാസിതരാദരായ
രമ്യേവിസപ്പതിരതേശവശായിദേഹാ
സൈന്യീജണഭിപുരുഷസ്വപരാമിരംസാം.

ഭാവം—ദുർഗ്രഹമായ വിഷയം മനസ്സിലാക്കി മുഖപ്രസന്നത കാണിക്കുന്ന ശിഷ്യനിൽ ഗുരുവിനു സന്തോഷം തോന്നും. സുരതകാലത്തിങ്കൽ ശവംപോലെ കിടക്കുന്ന സ്ത്രീ പുരുഷന്റെ രമിക്കാരുള്ള ആഗ്രഹത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നവളാണു്.

335. ഫാലന്തത്തിൽദപിപത്രാഞ്ചജമടിയരുളും
സൽപ്രഭേചിൽപ്രഭാവം
കോലുന്ദിൻ ദിവ്യരൂപാമൃതമതിലെവനോ
ചിത്തമൊന്നെത്തിടുന്നു
കാലംവൈകാതെകണ്ടായവനുടമനവും
നിയ്യമായപ്പമപ്പം—
പോലേയോജിച്ചിടുന്നുപരമചന്ദനമനോ—
നന്ദവസ്ഥാകരസ്ഥം.

336. കിംമേസപദ്യേണയസ്താജ് പതതിഹരിഹയോ
 പ്യാത്മകർമ്മാൻവൃത്യാ
 കിം വാസത്യാദിലോകൈർഭവനവിലയനേ
 യേപിനാശംവ്രജന്തി
 യന്നിത്യാനിസ്തമസ്തംവിലസതിപുനരാ-
 വൃത്തിഹീനംപദംതൽ
 ബ്രഹ്മദ്യാനാവധൂതാഖിലകല്പഷചയോ
 യാമിസർവ്വംവിഹായ.

ഭാവം—എനിക്കു സ്വപ്നംപോകം എന്തിനാണ്? അതിൽ നിന്നു ഇത്രയുംകൂടി, പുണ്യഫലം അവസാനിച്ചാൽ പതിച്ചു പോകുന്നു. സത്യാദിലോകങ്ങളും എനിക്കാവശ്യമില്ല. പ്രളയ കാലത്തിൽ അതുകൂടും നശിക്കുന്നു. നാശമില്ലാത്തതും സ്വയം പ്രകാശിക്കുന്നതും, പുനരാവൃത്തിയില്ലാത്തതുമായ ലോകമേ താണ്? ആ ലോകത്തിലേയ്ക്കു (ലോകസ്ഥലം) അന്തിതാ ബ്രഹ്മധ്യാനംകൊണ്ടു പാപം മുഴുവൻ കളഞ്ഞു ശുദ്ധനായി ഐഹികങ്ങളായ സകല വസ്തുക്കളേയും ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുന്നു. (ഇതു ശിവോജി നാരായണൻനമ്പൂതിരി തന്റെ ചാമദശയിൽ മരിശാശിവെച്ചു ചൊല്ലിയതാണ്. ഇതു ചൊല്ലിത്തീർന്ന ഉടൻ അദ്ദേഹം മരിക്കുകയും ചെയ്തു.)

337. വീരഗ്രേസര!കൃഷ്ണരായ!ഭവതാ
 കൃതാരണപ്രാങ്കണേ
 ശുരാഃകേചനപാരസീകപതയോ
 യാതാഃപുരീമാമരീം
 ഭീരുത്തേതിഗുരൗമരുതപതിസുരാ-
 വൃത്തേതിശചാപുന-

ബ്രിഞ്ചിതിപ്രണതാസ്സുമാമിതിഗിര
സ്മേരാൻസുരാൻകുവ്തേ.

ഭാവം—അല്ലയോ വീരനായ കൃഷ്ണരായ രാജാവേ! അങ്ങു
യുദ്ധത്തിൽ കൊന്നവരായ ചില പാശ്വീക (പേഷ്യൻ) മട
ന്മാർ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ചെന്നു ബ്രഹ്മസ്ഥിയിലെ ഭീമന്മാരേ എന്നും, ദേ
വേന്ദ്രനെ സുരാപുത്ത എന്നും, ഇന്ദ്രാണിയെ ബിബ്വി എന്നും
പറഞ്ഞു നമസ്കരിച്ചു. സമാം എന്നു പറഞ്ഞു ദേവന്മാരോ വി
രിപ്പിക്കുന്നു.

338. സന്യക്തായദികേതകീത്രിഭുവന-

ശ്യാഘ്നപുരദ്രോഹിണാ

തസ്മിന്നേവഹിപദ്യവസ്ത്രതിതതോ

വസ്ത്രപസാരജ്ഞതാ

കിംവേണീഷുനതാംവഹന്തിസുദശഃ

കിംസാനവിക്രീയതേ

കിംനേമാമുപലാഭയന്തിരസികാഃ

പുത്ഥപീളജോമൈലിഭിഃ.

ഭാവം—ലോകം മുഴുവൻ പേരുകൂട്ട കൈതപ്പുവിനെ ഉ
പേക്ഷിക്കുന്നു എങ്കിൽ 'വസ്ത്രങ്ങളുടെ ഗുണദോഷമറിഞ്ഞുകൊ
ന്നവൻതന്നെയാണ് ശിവൻ' എന്നു ജനങ്ങൾ പറയുകയു
ള്ളു. കൈതപ്പുവിനെ സുന്ദരികൾ ശിചനുപേക്ഷിച്ചിട്ടുള്ളതാ
ണെന്നറിഞ്ഞിട്ടും തലയിൽ മുടാതിരിക്കുന്നുണ്ടോ? അതിന്റെ
വിലയ്ക്കു വല്ല കുറവും പറയിട്ടുണ്ടോ? രസികന്മാരായ രാജാക്ക
ന്മാർകൂടി ഇതിനെ ബഹുമാനിക്കുന്നില്ലേ?

339. വസനാശനമാത്രസമ്പദാ

ധനദാദപ്യധികായതേവലഃ
യദിവേത്തിഷഡക്ഷരാണിചേ-
ഓപദേഷ്ടംശിതികണ്ഠമിച്ഛതി.

ഭാവം — ഭാഷ്യൻ, ഉടക്കുവാനും ഉണ്ണുവാനും മാത്രമുള്ള സമ്പത്തേ ഉള്ള എങ്കിലും, താൻ വൈശ്രവണനേക്കാൾ കേമനാണെന്നു നടിച്ചുതുടങ്ങും. അവൻ അഞ്ചാക്ഷരംകൂടി അറിയാമെന്നു വന്നാൽ സമുജ്ജ്വലമായ ശിവനെക്കൂടി പഠിപ്പിക്കാൻ മോഹിച്ചുതുടങ്ങും.

340. ഇന്ദ്രൻവഞ്ചീശനന്ദിങ്ങമരഗുരുദിവാൻ

വെങ്കിടാപ്യൻനിനച്ചാൽ
പിന്നെശ്രീപത്മനാഭൻസുരതരസുരഭീ
പാവ്തിരാജ്ഞിസാക്ഷാൽ
വെള്ളാനപ്രൗഢനന്ദീദൂരയവർകൾബുധ
നാക്ഷ്മിങ്ങരമില്ലാ
സ്വപ്നംഭൂലോകമത്രേപ്രഥമനമൃതിനെ-
ക്കാൾവിശേഷംവിശേഷം.

(ഇരയിമ്മൻ തമ്പി 993-ൽ കഴിഞ്ഞ മുറുപ്പത്തെ സംബന്ധിച്ച തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവിനു സമർപ്പിച്ചതു)

341. ആബാല്യാധിഗമാനയൈവഗമിതഃ

കോടിപരാമുന്നതാ-
മസ്മൽസങ്കഥനേനവഞ്ചിനൃപതിഃ
സമ്പ്രത്യയംകപ്യതി

ഇത്യാദിഃ പരമേശ്വരനായശസഃ

ദിത്താവലംബോബുധേഃ

പാരേതീരതപോവനാനിഭജതേ

വൃദ്ധോഽഗ്നാനാഗംഗണഃ.

ഭാവം—ബാല്യത്തിൽതന്നെ ഞാൻ ചെന്നുകൂടി. അനേക
തൽ ഞാൻതന്നെയാണു് ഈ ഉയന്ന നിലയിൽ എത്തിച്ചതു്.
ഇപ്പോൾ ഈ വഞ്ചിരാജാവു് എന്റെ കഥ വല്ലവരും പാ
രായുകൂട്ടാൽ കോപിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു ചേഷ്ടാപ്ത
നീട്ടോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ‘വൃദ്ധനായ ഗ്നാനാഗം’ മകനാ
യ യശസ്സിന്റെ കയ്ക്കും പാടിച്ചു സമുദ്രത്തിന്റെ അക്കരെയുള്ള
തപോവനങ്ങളിൽ ചെന്നുകൂടിയിരിക്കുന്നു.

വസ്ത്രേണവപുഷാചാചാവിദ്വയാവിഭവേനച (വം
വകാരൈഃ പഞ്ചഭിർഹിനോ നരോനാപ്പോതിഗൌര

ഭാവം—വസ്ത്രം, വപുസ്സ്, വാക്ക്, വിദ്യ, വിഭവം ഈ
വകാരപഞ്ചകമില്ലാത്തവൻ ഗൌരവമുണ്ടാവുകയില്ല.

§43. മന്ദാരംമധുമത്തയാജയതിതേ

വാണീഗുണേനാദൃതാ

വിഭവാനദമൌഖരീവഭവതഃ

കാഭാരതീഭാസതേ

ഏതാംതാമരസേനയത്താലടിതാം

മാലാമിവാത്യാദരാ-

ല്ലോകഃകോവിദമാനനീയശിരസാ

മാദ്ഗംഗികശ്ലാഘതേ.

(കുഞ്ചൻനമ്പ്യാർ ശ്രീകൃഷ്ണവിലാസകാവ്യത്തിന്നു വ്യാഖ്യാനമെഴുതി നോക്കുവാനയച്ചുകൊടുത്തപ്പോൾ കൂടല്ലൂരു നമ്പൂരിപ്പാട് അതു വായിച്ചുനോക്കി അഭിപ്രായം എഴുതി അയച്ചു കൊടുത്ത ലോകമാണത്രെ ഇത്. വ്യാഖ്യാനത്തെ കുറിച്ച് ഭൂഷണമായും ഭൂഷണമായും ഇതിന്നർത്ഥമുണ്ട്.)

344. ജിതപാഹലോഹലേശംയവനവരയുതഃ

കോലഭൂപാലമൗലിം

ഏതപാതമാനേതദീയാനഥപുരളിവതിം

ശൈലപാഥോധിനാഥം

ധിക്കുർവ്വൻമാടഭൂപംസദസിനിജഭൈട-

സ്സാകമാസ്തേതുരുഷ്ഠഃ

കാത്താനീംഗത്തുകാമോദിശമഖിലജനാൻ

പാഹിവഞ്ചിക്ഷിതീശ!

ഭാവം — നീലേശ്വരം, ചിറ്റൂർ, കോട്ടയം, കോഴിക്കോട്, കൊച്ചി ഈ രാജാക്കന്മാരെക്കൊല്ലാം ജയിച്ചു ടിപ്പുസുൽത്താൻ തെക്കൻദിക്കിലേയ്ക്കു യാത്രയായിരിക്കുന്നു. മേൽ വഞ്ചിമഹാരാജാവേ! അങ്ങ് എല്ലാവരേയും രക്ഷിക്കണേ. (ഇതു പട്ടയോട്ടുകാലത്ത് ഒരു നമ്പൂതിരി തിരുവിതാംകൂർ രാജാവിന് എഴുതിയ അയച്ചതാണ്).

345. വില്ലിന്നത്സഹമൊക്കെക്കളയുമൊരുഭവ-

ച്ചില്ലിവല്ലീയഗത്താൽ

മെല്ലെന്നെല്ലൽതീർപ്പാൻസകൃദപിസരസം

തെല്ലുതല്ലീടുകന്നേ

ചൊല്ലാവല്ലല്ലവെൻചേതസി വളരമഹോ
മുല്ലബാണാരിജായേ
ചൊല്ലേരീടുന്നകല്ലേക്കുളജപനടുവിൽ
പ്രോല്ലസിചോരമായേ.

ഏകദാരാമചന്ദ്രസ്വ ലാളയന്തീപദംബുജം
രധിത്യനുച്യചിക്ഷേപ സീതാരത്താഗ്രഹീയകം.

ഭാവം—സീതാദേവി ഒരിക്കൽ ശ്രീരാമദേവന്റെ കാൽ തിരുച്ചിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ പെട്ടെന്നു രത്നചോതിരം ഉൾവി ഏറിഞ്ഞു. (ചോതിരത്തിനേല്പുള്ള കല്ലു സ്രീയാദൈവങ്കിലോ എന്നു ശങ്കിച്ചിട്ടാണിങ്ങിനെ ചെയ്തതു)

വസന്തനവമല്ലികാമുകുളപുഞ്ചവന്ദഞ്ഞുളം
നിരന്തരദധിപ്പുതലകചാറീരമന്ദാപ്പിതം
സുഭോജ്യമിഹബാലയാസഹപരസ്സരംലീലയാ
ജലോദന മുപാസ്മഹേജലജബാസവസ്യാദയേ.

മരാളഗതിവിഭ്രമരൂപിതകഞ്ചുകോജ്ജ്വലിത -
പ്രതപ്തകനകോജപലൽകലശതുല്യവക്രോജയാ
സ്മിതാഞ്ചിതമുഖാഞ്ജയാദയിതയാസമന്ദാപ്പിതം
ജലോദനമുപാസ്മഹേജലജബാസവസ്യാദയേ.

മേൽകാണിച്ച രണ്ടു ശ്ലോകങ്ങളും 'ഉപാസ്മഹേ ജലജബാസവസ്യാദയേ' എന്ന സമസ്തയുടെ പൂരണങ്ങളാണ്. 'ഉപാജ്ജ്വലോദനമുഖാഞ്ജയാദയിതയാസമന്ദാപ്പിതം' (പൂരണങ്ങളുൾ).

സരസ്വീരാമേശ്വരസതരകുജദിജകലേ
സഖേകിഞ്ചിതകാലംവിരമമുദഗായൻഭൂമരഭോ
ഗരുദ്വായാമായസ്വയമതനുതായാസ്വതിയദാ
തദാഹംസദൈസ്വലീതവഖചുവശേയംകമലിനീ.

ഭാവം—അല്പായുധമേവ. നീ തടാകത്തിന്റെ വക്കിലു
ള്ളതും മനോഹരമാകുവണ്ണം പക്ഷികൾ കൂവുന്നതുമായ ആ
വൃക്ഷത്തിൽ അല്പകാലം പാട്ടു പാടിക്കൊണ്ടിരിക്കുക. ഹംസം
വിറകുകളുടെ വ്യായാമത്തിനായി എവിടെയെങ്കിലും പോകും.
അപ്പോൾ താമരപ്പൊക്കിയായ ഞാൻ സ്വതന്ത്രനായും. നീ
ന്റെ വശവത്തിനിയാവുകയും ചെയ്യും. (ഇതും മുൻപേ തിട്ടുള്ള
ശ്ലോകങ്ങളിൽനിന്നു ഹംസനിയമമെന്തെന്നറിയാത്ത പക്ഷം
അതിന്റെ മറുപടിയാണത്രെ.)

350. ഏകാന്തവാണൊരുനാളുണിച്ചിടമമഗ്നി-

ചിട്ടുകൈകൊണ്ടുതാങ്ങി-

ചിക്രിടംനേരമിന്ദിന്ദിരനിരകളിര-

നീടവേപകുളാക്ഷീ

സാകൃതംതത്രചെന്നേനതുപോഴതിളകും

കാളമേഘാന്തരാളേ

രാകാചന്ദ്രൻകണകുശ്ശശിമുഖിവദനം

കണ്ടുസാചീകൃതംഞാൻ.

ഉന്മേഷയോമമനസമതേജാതിവൈരി നിശായാ
മിന്ദോമിന്ദീവരദളഗ്ലാതസ്വസൗന്ദര്യദൃഷ്ടിഃ

ശാന്തിംവീതപ്രസഭമനയാവക്രമലക്ഷ്യപ്രതിഫലം
പ്രസാദമേന്ദ്രലളിതതന്ത്രപാദയോഃപത്മശോഭാം.

ഭാവം—മേ സുന്ദരി! തന്റെ വികാസത്തെ സമീകൃത
ത ചന്ദ്രന്റെ സൗന്ദര്യഗുണം നി മുഖശ്രീകാണ്ടു ശമിപ്പിച്ചു
തു നിമിത്തം സന്തോഷിച്ചു താമരപൂവിന്റെ കരണി നിന്റെ
പാദങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചു എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

352. അദ്വൈതനിഷ്ഠതിഗ്ദശോഭിമുത്തരീയം
ധന്തുംപുരഃസ്തനതടാൽ പതിതംപ്രപൃത്തം
വാചംനിശ്ചിന്തനായനം നയനമമേന്ദ്ര
കിഞ്ചിത്തദായദികരോൽസ്ഥിതമായതാക്ഷീ.

ഭാവം—എന്റെ മുഖീകവെച്ചു മുഖത്തടത്തിൽനിന്നു വീ
ണ ഉത്തരീയമെടുത്തു ധരിക്കുവാനാരംഭിക്കുമ്പോൾ 'എന്റെ
കണ്ണു' എന്റെ കണ്ണു' എന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞ വാക്കു കേട്ട് ആ
സുന്ദരി അന്നു ചിരിച്ചത് ഇന്നും എന്റെ കണ്ണുകളിലിരിക്കുന്നു.

353. ഹാപാകനേകരോഷിവാപിനി!കഥം?

പാപീതപദീയഃപിതാ
രണ്ഡേജപ്രസിക്തിം?തപദീയജനനീ
രണ്ഡാതപദീയാസ്വപസാ
നിശ്ചിന്തസ്വഗൃഹാൽബഹിർമ്മം ഗൃഹം
നേദന്തപദീയംഗൃഹം
ഹാഹാദേവ!മമാദ്യദേഹിമരണം
മാദ്യഃശിരൈരകോഗതഃ.

ഭാവം—എടി പാപി! നീ ഭക്ഷണം തയ്യാറാക്കുന്നില്ലേ? പാപി തന്റെ അച്ഛനാണ്. എടി ചൊട്ടച്ചി! നീ അധികപ്രസംഗം പറയുന്നുവോ? തന്റെ അമ്മയും പെങ്ങളുമാണ് മെട്ടച്ചികൾ. നീ മറത്തിൽനിന്നു പുറത്തു പോ? ഇത് എന്റെ മറമാണ് തന്റെതല്ല. അച്ഛാ ദൈവമേ! എന്നെ ഇപ്പോൾതന്നെ മരിപ്പിക്കണേ. എന്നാൽ എന്റെ...ഒന്നു പോയി. (ഇരു ഒരു പരമേശ്വരശ്രാമണനും ഭാര്യയും തമ്മിലുള്ള കലഹം കണ്ടു നിന്ന ഒരു കവി ഉണ്ടാക്കിയതാണ്.)

854. യന്ത്രംസംഹതസംഹതാശ്ശഭഗവൻ!

യക്ഷോഹമജ്ഞാനതോ

ബാലാംപ്രാപ്യസമാശ്രിതോന്ധിപുനര-

പ്രപഞ്ചമമൈകാകീന്ദ്രീ

ശ്ലബ്ദമാത്രഗുഹപ്രയത്നതുബലീം

കന്യേതികാമഗ്രാഹ-

ഗന്ധാകൃത്രിമമന്ത്രവാദിനിമയി

പ്രോവാചസാസുന്ദരീ.

ഭാവം—ഭഗവാനേ! അതിവേഗത്തിൽ യന്ത്രത്തെ (മറ്റു പുഷ്പകമായ ബന്ധനം) പിൻവലിക്കണേ. ഞാൻ ഒരു യക്ഷനാണ്. അറിവില്ലാതെ ഈ ബാലികയെ പ്രാപിച്ചതാണ്. ഇനി ഇവൾ ഭഗവത്തു കിടക്കുന്ന ഇവളുടെ മാതൃഗുഹത്തിൽവെച്ചു മരണം സഹായത്തിനില്ലാതെ ഏകാകിനിയായിട്ടു ഒരു ബലി തന്നാൽ ഞാൻ ഒതുങ്ങിക്കൊള്ളാം. എന്നിങ്ങിനെ കാമചീഡിതയായ ആ സുന്ദരി കൃത്രിമമന്ത്രവാദിയായ എന്നോടു ചാഞ്ഞു.

855. മന്മഥനുഭവതസിമുടിയൻ

നിർമ്മലതാരേശജാഹ്നവീമുടിയൻ

നമ്മുടെഗരഭംകുടിയൻ
നന്മതമേട്ടേവോന്നമാമടിയൻ.

പിപിപ്രിയസസസ്വയംമുഖവാസവംഭേമിമേ
തതത്വജദ്ദർശനമേഭേഭാജനംഭേമിമേ
ഇതിസ്ഖലിതജല്പിതമദവശാൽകരംഗീദശഃ
പ്രഗേഹസിതമേതവേസഹചരീഭിരഭ്യേയത.

ഭാവം—പ്രിയ! സ്വയംമേ മുഖവാസവംഭേമി കാഞ്ചനം
ഭാജനം ത്വജ ഏന മദവിഹ്വലയായ നായിക വികിവികി
പ്ലായുന്നതിനെ സഖികൾ നേരം പുലരുന്നോർ പരിഹസി
ക്കേണ്ടതിന്നായി ഉരുവിട്ടു പഠിക്കുന്നു.

വക്ത്രാഭോജാൽകദാചിന്നതുകമലഭവാ

മുച്യതേ ഭാരതീസാ

വക്ഷഃപീനേധത്തേസതുമുരമനഃ

കന്യാകാമമുരാശഃ

ദേവഃകന്ദുപ്തവൈശിഖരിവശിവശിവയാ

സംവിഭക്താർദ്ധഗാത്രഃ

സുത്രാമൻസ്വസ്തിപാചാജഗതിവിജയതേ

മാനഃശായംവിലാസഃ.

ഭാവം—ഹേ ദേവരാജാവേ! ബ്രാഹ്മണ മുഖത്തിൽനിന്നു
സരസ്വതിയെ ഒരിക്കലും വിട്ടുനില്പ. വിഷ്ണു മഹാലക്ഷ്മിയെ
മാരിൽതന്നെ എപ്പോഴും വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ശിവൻ പാ
വ്തിക്കു ശരീരംതന്നെ പകരത്തുകൊടുത്തിരിക്കുന്നു. ലോക

ത്തിൽ കാമന്റെ വിജയാട്ടംതന്നെയാണ് സദ്യുൽക്കഷണ
വർത്തിക്കുന്നത്.

358. ഗഹനേഷുകലീഷവാഞ്ഛയാ

വിചരന്തീകിലതിന്ദ്രിണീഫലം

പരിചർവ്വപുളിന്ദസുന്ദരീ

ദേവീലനയനാവിലോകതേ.

ഭാവം — കാടുകളിൽ ഉണക്കുവാണകമനോഷിച്ചു നടക്കേ
യോർ കിട്ടിയ പുളിപ്പ തന്ന കാട്ടാളസുന്ദരി അല്പം കണ്മു
ളിച്ചുകാണ്ടു നോക്കുന്നു.

359. അയംപടോമേപിതരംഗഭ്രഷണം

വിതാമഹാദ്വൈതവളകുതയൈവനഃ

ഇമംസദാകക്ഷപുടേനസംവഹം

നലകരിഷ്വേമപുത്രപൗത്രകാൻ.

ഭാവം — ഈ വസ്ത്രം എന്റെ അച്ഛൻ ഉടുത്തിരുന്നതാണ്.
മുന്തച്ഛൻ മുതുമുന്തച്ഛൻ മുതലായവരാണ് ഇതിനെ കേടി
(പുതിയത്) ആയിരിക്കുമ്പോൾ ഉപയോഗിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഇതി
നെ ഞാൻ എപ്പോഴും കക്ഷത്തിൽവെച്ചു സൂക്ഷിച്ച് എന്റെ
പുത്രന്മാരെയും പൗത്രന്മാരെയും അലങ്കരിക്കും.

നിരീക്ഷിച്ചു നീന്താൻ ശരൻതന്റെ സാക്ഷാൽ

ശരീരംദഹിപ്പിച്ചു ചങ്ങാതിയേയും

ദീപ്തകടാക്ഷത്തിനാൽ പാട്ടിലാക്കും

വരീക്ഷപാസ്സായതായേ തൊഴുന്നേൻ.

യേനശുക്ലീകൃതാമംസാഃശുകാശ്വമരിതീകൃതാഃ
മയൂരാശ്വിത്രിതായേനസനോവൃത്തിഃ വിധാസ്യതി.

ഭാവം—അരയന്നങ്ങളെ വെട്ടിച്ചുവരും, തത്തക്കളെ പച്ചനിറമാക്കിയവരും, മയിലുകളെ നാനാവണ്ണങ്ങളാക്കിയവരും, ആയ ആ ഇശാപരൻ എനിക്കും ദിവസവൃത്തിക്കായ വഴിയുണ്ടാക്കാ.

യേനകേനപ്രകാരേണപ്രസിദ്ധഃ പുരുഷോഭവേൽ
ഘടംഭിതപാവടംമരിതപാമാതരം പ്രഹരണവി.

ഭാവം—കുടമുട്ടച്ചിട്ടോ, വസ്ത്രം ചീന്തിട്ടോ, അമ്മയെ തല്ലിട്ടോ ഏതുവിധമെങ്കിലും പുരുഷൻ പ്രസിദ്ധനായിത്തീരണം.

368. നിന്ദന്തീസപാനിഭാഗ്യാന്യധരിതസുധയാ

സന്തതാർദ്രം മധുച്ഛാ

സൗരഭ്യാകൃഷ്ടലോകം കനകസരസിജം

ഹന്തസാരാജഹംസി

സാസുയാദൃഷ്ടദൈവേസുരയതികരതേ

ദിങ്ഗശോന്യാഃ ശരീര-

ത്രാണേച്ഛെവാസപദന്തേകമുദേകവലയാ-

ദ്യാസചാനീത്വദീണ്ണം.

364. മൗലൈകിന്നമഹേശ! മാനിനി! ജലം

കിംവക്ത്രമംഭോരുഹം

കാനീലാകളവേണികാമധുകരീ

കാഭൂലതാവീചികാ

നേത്രംകിംശഹരദപയം കിമുകചല

പ്രേംഘദ്രമാം ഗദപയീ-

ത്വത്രൈവംപ്രതി വഞ്ചയൻ ഗിരിസുതാം

ഗംഗാധരഃ പാതുവഃ.

ഭാവം—മേ മമേശ്വര! അങ്ങയുടെ ശിരസ്സിൽ കാണുന്ന തെന്താണ്? മേ പാവ്വതി! അതു ജലമാണ്. വെള്ളത്തിനു മുഖമുണ്ടോ? താമരപ്പൂവാണ്. നിലവണ്ണമായ കരനിര കാണുന്നതോ? അതു വരിചന്ദ്രകളാണല്ലോ. എന്നാൽ പുരിക കൈടിയോ? അതു തിരമാലയാണ്. വെള്ളത്തിനു കണ്ണുകളുണ്ടോ? കരിമത്സ്യങ്ങളാണത്. ആകട്ടെ സ്തനങ്ങളോ? അതു ചക്രവാകങ്ങളാണ്. ഇങ്ങിനെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു പാവ്വതിയെ വഞ്ചിച്ച ഗംഗാധരൻ നിങ്ങളെ പാചിക്കട്ടെ.

ദി ൪5. ലീലാഗാരംശ്ശശാനം കടുതരഗരളം

ഹന്തപാനീയതോയം

ചേലാജാലംഹരിൽ പഞ്ചകയുഗമവരോ-

ധങ്ങളംഗത്തിലഭം

കോലാലങ്കാരമെല്ലുണ്ടകുശനമിര-

നേഴുമേഴും ജഗത്തിൻ

മേലാളായിട്ടുമെന്തീസ്ഥിതിതവതിരുവ-

നാനടന്തികൾമെരലേ.

മാപ്രാണം ത്വജമാപ്രാണം മാപ്രാണസദശപ്രഭോ!
മാനവിക്രമതേജോഭിർമാനവിക്രമഭൂപതേ!

(സാമൂതിരിരാജാവു കൊച്ചിരാജ്യത്തെ ആക്രമിച്ചു. രാജാവും എന്ന പ്രദേശംവരെ പിടിച്ചടക്കിയപ്പോൾ കൊച്ചി രാജാവിന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവു സാമൂതിരി രാജാവിനെഴുതി അയച്ച ശ്ലോകമാണിത്. അല്ലയോ എന്റെ പ്രാണസമനം പ്രളയമായ മാനവിക്രമരാജാവേ! അങ്ങു മാപ്രാണമെന്ന പ്രദേശം വിട്ടു പോകണം. വീഴ്ച രാജ്യഭാഗികളോടുകൂടെ പ്രാണനെ വെടിയത്തു എന്നതും.)

367. മാടക്കുമാരമണബാഹുബലാഭിഗുഹാ
സേയംസഭാപരവശേതിനശങ്കനീയാ
ഏകാകിനീനിശിചരാലയമല്യഗാവി
കിംരാമഭദ്രദിതാദശകണ്ഠമാപ.

ഭാവം.—കൊച്ചി മഹാരാജാവിന്റെ ബാഹുബലം, സംരക്ഷിച്ചുപോയെന്ന ഈ സഭ അന്യായീനയായി എന്നു അങ്ങു ശങ്കിക്കുന്നു. ഒറ്റയ്ക്കു രാക്ഷസരാജധാനിയിലകപ്പെട്ടിട്ടും സീതാവണനെ പ്രാപിച്ചുവോ? (സാമൂതിരിരാജാവു തൃശ്ശൂർ പിടിച്ചടക്കിയശേഷം ബ്രഹ്മസപം മഠം വാല്യാൻ നമ്പൂതിരി മാപ്രതിനിധിയുടെ നിലയിൽ അദ്ദേഹത്തിനെഴുതി അയച്ച ശ്ലോകമാണിത്).

പീതാബരാകലിതചാരുപയോധരാഗ്ന്യാ
ചേതോമരാശശിമുഖീവികചോല്ലലാക്ഷീ
സംഭോഗകേളിരസികാപമികാന്തിദാത്രീ
രാത്രിശന്നൈരുപഗതാവരവണ്ണീവീവ.

(ഒരു സ്ത്രീയെപ്പോലെ രാത്രി വന്നു എന്നാണിതിന്റെ സാരം. ശ്ലേഷകൊണ്ടു സാധാരണയായ് സാധിച്ചിരിക്കുന്നു).

ഏകരോമാചലീനാളേദേപജാതേസ്തനപങ്കജേ
തത്ത്വായോഹിധിമാശക്യവനന്തിനിശികാമുകാഃ.

(അത്ഥം സ്തോത്രം.)

അഴിഞ്ഞിട്ടോതമ്മിൽ കലരമൊതകെട്ടാസകലവും
കൊഴിഞ്ഞിട്ടോപൂർച്ചാചരിതസുകൃതത്തിൻ ഫലഗണം
വഴിഞ്ഞിട്ടോവൈരം വിഷമവിശിഖനാൽ നരബലി-
ക്കഴിഞ്ഞിട്ടോനമ്മെത്തരുണിതടവേനോതഴുകവാൻ.

ചിത്തേതുസുഖിതേസർവ്വഭവേൽസുഖമയംജഗൽ
ഉപാനൽഗുഡപാദസ്യസർപ്പാചമ്മാസ്തതേവദ്രഃ.

ഭാവം—മനസ്സിനു സുഖം വന്നാൽ ലോകം മുഴുവൻ സുഖ
മയമായി. ചെരിപ്പിട്ടു നടക്കുന്നവൻ ഭൂമി മുഴുവൻ തോൽ വി
രിച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെ തോന്നും.

372. ഉത്സാഹബുദ്ധിവിനയോദ്യമശാസ്ത്രരാഗാഃ
പഞ്ചാന്തരാഃ പഠനസിദ്ധികരാനരാണാം
ആചാര്യപുസ്തകനിവാസസഹായവതഃഃ
ബാഹ്യാശ്വപഞ്ചഹനേപരികല്പനീയാഃ.

ഭാവം—ഉത്സാഹം, ബുദ്ധി, വിനയം, ഉദ്യമം (?) ശാസ്ത്ര
പ്രതിപത്തി ഇങ്ങിനെ ആന്തരങ്ങളായിട്ടു അഞ്ചും, ആചാര്യ
ൻ, പുസ്തകം, നിവാസം സഹായം, വിഹ്വലം ഇങ്ങിനെ ബാ
ഹ്യങ്ങളായിട്ടു അഞ്ചുംകൂടി പത്തു സാമഗ്രികളാണു വിദ്യാഭ്യാ
സത്തിന്റെ സിദ്ധിയുണ്ടാക്കുന്നവ.

873. അകരോദരവിനലോചനായാ

വദനേപ്പുഷ്പശരോധരച്ഛലേന

യു വമരണകാരണവിതീണ്ണം

ശുകതുണ്ഡപേരമാഭിചാരവണ്ഡം.

ഭാഷം—സുന്ദരിയായ ഇവളുടെ മുഖത്തിങ്കൽ കാമദേവൻ അധരമെന്ന വ്യാജേന യുവാക്കന്മാരെ കൊല്ലുന്നതും ഉൽകൃഷ്ടമായ ആഭിചാരത്തിന്റെ ഖണ്ഡപുമായ തത്തച്ചുണ്ടെടുത്തു വെച്ചിരിക്കുന്നു.

പ്രവിശസ്വദിതിഗേഹംമാണഹിസ്തിഷ്ടബാലേ!

ഗ്രഹണസമയവേലാവർത്തതേശീതഭാനോഃ

തവമുഖമകുങ്കംവീക്ഷ്യരാഹുർദൂരാത്മാ

ഗ്രസതിസസകുങ്കംചന്ദ്രബിംബവിഹായ.

ഭാഷം—ബാലേ! വേഗം വീട്ടിത്തള്ളിൽ പോവണം. പുറത്തു നില്ക്കരുത്. ചന്ദ്രഗ്രഹണം തുടങ്ങാറായി. ഏഴുനായ രാഹു കളകമില്ലാത്ത നിന്റെ മുഖം കണ്ടാൽ കളങ്കിയായ ചന്ദ്രനെ വിട്ട് അതിനെ ഗ്രസിക്കാൻ സംഗതിയുണ്ട്.

875. കാമാരിയായഭഗവാന്റെപാതിഭേദം

രോമാളിയാകമതിരിട്ടുവകുഞ്ഞടുത്ത്

ആമോദമോടമരുമദ്രികമാരികേനിൻ

പൂമേനിതൻപുതുമയെത്തുപുകഴ്ന്നിടേണ്ടു.

876. വിപ്രാസ്തിൻനഗരേമഹാൻകഥയക?—

സ്താലദ്രമാണാഗേനഃ

കോദാന്താ? രജകോദാന്താവസനം
 പ്രാതർഗൃഹീതപാനിശി
 കോവിദപാൻ? പരവിത്തവഞ്ചനവിയോഗം
 സർവ്വേപിവിദപജ്ജനാഃ
 കന്യാജ്ജീവസിഹേസഖേ! വിഷകൃമി-
 ന്യായേനജീവാമൃതം.

ഭാവം—ഹേ ബ്രാഹ്മണ! ഈ നഗരത്തിൽ വലിയവനാരാണ്? കുരിശുവെട്ടാണെന്ന്. ദാനം ചെയ്യുന്നവനാരാണ്? വെള്ളത്തോടുകൂടി രാമിയെ വസ്ത്രങ്ങൾ ചാങ്ങി വെക്കുന്നതും അലക്കിക്കൊടുക്കുന്നതും വിദപനാരാണ്? അന്യരും ധനം പിടിച്ചുപറിക്കുന്നതിൽ എല്ലാവരും വിദപന്മാർതന്നെ. ഇപ്രകാരമാണെങ്കിൽ അജ്ഞാനത്തിനെയാണ് ഇവിടെ ജീവിക്കുന്നത്? വിഷകൃമിന്യായേന ഞാൻ ജീവിക്കുന്നു.

377. അശ്രാന്തം സുദരാംഗീവദനമിവമിഥഃ

മരിദ്വഹീനൈസ്സമാനൈ-
 രൂപബ്രാഹ്മണഭീഷ്മസ്സരസ്വതശരദി
 ശ്രീഗുഹാമോദലോലൈഃ
 സന്മാഗ്ഗാദസംഖലതദ്ദിവസകരതവ
 പ്രാപ്തരൂപൈർദ്വീജേന്ദ്രൈഃ
 ശ്രീമാനാശ്രീയതേസൗജയതിവസുമതീ-
 മണ്ഡലവഞ്ചിഭൂവഃ.

ഭാവം—ശ്രീമാനായ യാതൊരുത്തനെ, ഇടതൂർന്ന പല്ലകൾ സുന്ദരീമുഖത്തെ എന്നപോലെയും ബ്രഹ്മചാരങ്ങളോടും കലാമോദലോലപഞ്ചായമിരിക്കുന്ന മംഗളങ്ങൾ സാധി

നെ എന്നപേരെയും സദ് വൃന്തന്മാരായും വിദ്വാന്മാരായേകി
 ിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണർ ആശ്രയിക്കുന്നുവാ? ആ ചങ്ങിദംഭരവു
 ഭാകത്തിൽ വിജയിയായി ഭവിക്കുന്നു.

376. പ്രൗഢേഘപ്രതിസംഗമംപരിചയേ

തൽപുഷ്പയന്തോചിതാം
 സ്വപ്ലാസ്വപ്രതിവൃത്തിംസ്വപഹൃദയം
 വ്യാവർത്തയന്തീമുഹൂഃ
 പ്രസപിതൃമനോമനോഭവരസാ
 സ്വാദോസ്സധായോത്സുകാം
 ഗംഭീരാംവനിതാമിവാഹനയതേ
 വാചംവിദശ്ശോഭനഃ.

(അർത്ഥം ചിന്താം)

379. വിസ്മൃതൃസ്വപ്ലോന്നതിന്തദുചിതാം

വൃത്തിന്തദാരാധിതാം
 വിദ്യാന്തൽപരിവാകജംഘവിനയം
 തല്ലാഘവേചഹ്വിയം
 ക്രീഡാവാനരതാംഗതഃശരധിയാം
 വേശ്യാംഗനാനാംഗൃഹേ
 മോഹാൽഭ്രാമൃതിസജ്ജനോപിഖലവ-
 ചിത്രംവിയേഃകൌശലം.

ഭാവം.—സജ്ജനങ്ങൾകൂടി മൂഡന്മാരെപ്പോലെ തന്റെ
 വംശത്തിനുള്ള യോഗ്യതയെയും യോഗ്യതക്കനുസരിച്ചു നടപ

ടിയേയും അതിനാൽ പൂജിതയായ വിദ്യയേയും, അതിന്റെ പരിപാകംകൊണ്ടുണ്ടായ വിന്യസത്തേയും, വിനയത്തിന്നു കുറച്ചു തട്ടുവോളുണ്ടാവുന്ന ലജ്ജയേയും മറന്നുകളഞ്ഞു ദർശ്യശ്രീകളായ വേശ്വരകളുടെ വീട്ടിൽ കളിക്കുരങ്ങനെപ്പോലെ ചാടിക്കളിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മാവിന്റെ കൈശലം ആശ്ചര്യംതന്നെ.

380. തിണ്ണംചെന്നിട്ടുതിയ്യിൽതെളിവിനൊടുതിള -

യ്യുന്ന പാലൊട്ടുപൊന്നിൻ-

കിണ്ണംകൊണ്ടമ്മകാണാതടവില്പടനടൻ

മുക്കിമുക്കിൽപതുങ്ങി

കണ്ണംപാർത്തങ്ങറിന്നിട്ടതുചൊടിയിണകൊ-

ണ്ടു തിയ്യതിക്കടിക്കും

കണ്ണൻകല്യാണപുണ്ണൻകളുതരകമല -

ക്കണ്ണനെൻകണ്ണിലാമോ?

381. ആഗമേദഹതികശ്വനചേതോ

വിപ്രയോഗസമയേ പുനരന്യഃ

ഭുവകാരണമുഭാവപിമന്വേ

ഭുജ്ജനഃസുജനഇത്യവിവേകഃ.

ഭാവം... ചിലർ വരുമ്പോൾ ചിലർക്കു സങ്കടമാവുന്നു. മറ്റൊരു ചിലർക്കു പോകുമ്പോഴാണ് സങ്കടം. ഈ വക ഭുവങ്ങളുൾക്കു കാരണം ഭുജ്ജനം സുജനം എന്നുള്ള അവിവേകമാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

ബന്ധുസ്രീഭൂതവദ്യസൃബുദ്ധേഃസതപസ്യചാത്മനഃ

ആപന്നികഷപാഷാണേജനോജാനാതിസാരതാം.

ഭാവം—ബന്ധുക്കൾ, സുരീകൾ, ഭൃത്യന്മാർ ഇവരോടേയും, ബുദ്ധി, ആത്മസത്വം ഇതുകൾക്കുടേയും യോഗ്യത ആപത്തു് എന്ന ഉരക്കല്ലിന്മേൽ ഉരച്ചുനോക്കുമ്പോൾ മാത്രമെ തെളിഞ്ഞു കാണുകയുള്ളൂ.

383. ഉപഭോഗകാതരാണാം

പുരുഷാണാമത്മസഞ്ചയപരാണാം

കന്യാമണിരിവസദനേ

തിഷ്ഠന്ത്യത്ഥാഃ പരസ്യാത്ഥേ.

ഭാവം—തന്നനുഭവിക്കാതെ പിതൃക്കു സമാദിക്കുന്നവരുടെ ധനം വിവാഹം കഴിയാത്ത കന്യകയെപ്പോലെ അനന്തനുഭവിക്കേണ്ടതിനായി വീട്ടിലിരിക്കുന്നു.

ആത്മസ്വപവിലീയന്തേ ദരിദ്രാണാം മനോരഥാഃ ബാല്യേവൈധ്യവൃതപ്താനാം ക്ലേശ്വീണാം ക്ലാവിവ

ഭാവം—ചെറുപ്പത്തിൽ വൈധ്യം വരിക നിമിത്തം തപിച്ചിരിക്കുന്ന ക്ലേശ്വീകളുടെ സുനന്ദമെന്നുപോലെ ദരിദ്രന്മാരുടെ മനോരഥങ്ങൾ ആത്മാവിൽ ലയിക്കുന്നു.

385. അരിവമ്പടയുപായം

പരിചിന്നൊടിടിനാദമഞ്ജവെടിയൊടൊടിയും

മുക്തിനടകൊടിയുകൊടിയും

പരിപശ്യസഖേ! സുരഗ്രാഷ്ടിപൊടിയുപൊടിയും.

386. ചഞ്ചലാക്ഷി! തവകണ്ഠകാന്തരേ

കിഞ്ചിദ്ദൃശ്യലതികിന്തദുച്യതേ

പഞ്ചബാണമഭിഷിഞ്ചിതുംഖടേ

കാഞ്ചനൈവലുവിവിഞ്ച നിമ്ബിതതഃ.

ഭാവം—ഹേ സുന്ദരി! നിന്റെ രവുക്കണ്ണുകളിൽ കിടന്നിട്ടു കുന്നതു എന്താണത്? കാമനെ അഭിഷേകം ചെയ്യാൻ ബ്രഹ്മനിർമ്മിതങ്ങളായ പൊങ്കലങ്ങളാണത്.

387. നാഗമൃമസ്തിമനഃകമലാസനാഭേ

മദ്ധ്യേബഹിശ്ചസതതംഭ്രമിസച്ഛഗംതൽ

വിസ്തംകദാചിദപിസച്ഛഗമേവധാത്വം

നൈവ സ്പശത്വതിവിചിത്രമതഃകിമന്യത്.

ഭാവം—മനസ്സിനു ശമിക്കാൻ കഴിയാത്തതൊന്നുമില്ല. ബ്രഹ്മാഞ്ചലത്തിന്റെ അകത്തും പുറത്തും അത് എപ്പോഴും ചുറ്റിത്തിരിയുന്നു. സച്ഛഗാചിയുമാണത്. എന്നിട്ടും സച്ഛഗാവിധായ വിഷ്ണുവിനെ അതു സ്പശിക്കുന്നില്ല. ഇതിലധികം അത്ഭുതമെന്താണുള്ളത്?

388. ഗുണിനാംഗുണമാനിരോചിതാപച-

സിപുണ്ണൈവഗുണാന്തരേന്ദ്രസൃതേ

ശശിസങ്കചിതാനികാമിനീനാം

കുചശോഭാദധതേകശേശയാസി.

ഭാവം—ഗുണവാന്മാർക്കു ഭോജം വരുത്തിയാൽ അതു നന്നെ അവന്റെ മറ്റൊരു ഗുണോല്പത്തിയു കാണുമായിത്തീരുന്നു. ചന്ദ്രകുന്ദങ്ങളോടു കൂടിയ താമരപ്പൂക്കൾ സുന്ദരികളുടെ കുചശോഭയെ ധരിക്കുന്നു.

389. പ്രഥമദിവസചന്ദ്രസച്ഛലോകൈകവന്ദ്യഃ

സ തുസകലകലാഭിപുണ്ണചന്ദ്രോപവന്ദ്യഃ

അതിവരിചയദോഷഃ കസ്യനോഹ നതിമാനഃ
നവനവഗുണരാശീപ്രായശോദ്ധ്യത്രിലോകഃ.

ഭാഷാ—പ്രതിപദ്യരുനെ എല്ലാമാരും വന്ദിക്കുന്നു. സകല കലകളും തികഞ്ഞവനായിരുന്നാലും പൂർണ്ണവരുനെ ആരും വന്ദിക്കുന്നില്ല. അതിവരിചയമെന്ന ദോഷം ആരുടെ മനത്തെയാണ് നശിപ്പിക്കാതിരിക്കുന്നത്? ഈ ലോകം പരിതഃ പുതിയ ഗുണങ്ങളെയാണു പ്രായേണ ഈർപ്പപ്പെടുന്നത്.

§ 90. പാതിക്കെട്ടുകൊതിച്ചുണാൻ പലരും
തൽപാതിയിൽപാതിയിൽ
പാതിതപഞ്ഞാട്ടുപാതിയൊടിപലതും
പാതിതമിമനായിണാൻ
പാതിച്ചേർനടയാൾക്കുപാതിനയനം
പോലുംവിടന്നീലമേ
പാതപ്പുഞ്ഞാട്ടുപാതിവിന്ദശരണം
പാതിപ്പെടുത്തുന്നമാം.

§ 91 ഹംനാഃ പത്മവനാശയംബലിളജോ
ഹൃദ്യാശ്ചമാംസശയോ
പന്ഥാഃ സപാദിരഥലാശയാപരഭൃതാ-
ശ്ചുതപ്രവാളാശയാ
ആമോദാനഭവാശയാമധുലിഹ-
സ്തപാമാഗതാഃ ശാപ്തഭേ!
തേവേപകോപിപവാഞ്ചരിതംനലഭതേ
കേയംതവാഭ്യുന്നതിഃ.

ഭാവം—അല്ലയോ പൂജ്യരേ! അരയന്നങ്ങൾ താമരപ്പൂക്കളെക്കൊതിച്ചും, കാക്കകളും കുഴുക്കളും മാംസത്തെ കൊതിച്ചും, വഴിപോക്കർ മധുരഫലങ്ങളെ കൊതിച്ചും, കയിച്ചുകൾ മാവിൻതളിരകളെക്കൊതിച്ചും, വണ്ടുകൾ സൈരഭ്യത്തെക്കൊതിച്ചും നിന്റെ അടുക്കൽ വന്നുകൂടുന്നുണ്ട്. അവരിലൊരാൾക്കും ആഗ്രഹം സാധിക്കുന്നില്ല. നിനക്കുള്ള ഈ ഉയർച്ച എന്തു നിമിത്തമുള്ളതാണ്?

§ 2. ഉന്മത്ത! കണ്ടകഫലപ്രതിഃയാഗിബുദ്ധ്യോ
വൈരംഗ്യമൈവകരുമാപനസേനസാകം
സന്തോമസന്തിനഭജന്തിഭജന്തിഭേചത്തപാം
ഭ്രാന്താഭചന്തിസഹസാഭവനരൂപോപി.

ഭാവം—അല്ലയോ ഉന്മത്ത! ചക്കുണ്ണുള്ളതുപോലെ നിന്റെ കയ്യാക്കം മുളുണ്ടെന്നു കരുതി നീ വെറുതെ പിലായി നോട്ടമത്സരിക്കണ്ട. മത്സരിച്ചാൽ സജ്ജനങ്ങൾ പരിമന്ദിക്കും. നിന്നെ ആരും തിരിഞ്ഞുനോക്കുകപോലും ചെയ്യില്ല. നിന്റെ കായ തിന്നുന്നവർ ഉടനെ ഭ്രാന്തന്മാരാവുന്നു.

ദിവ്യംശുതരസംപീതപാമൗനമഭജതികോകിലഃ
വീതപാകദ്വൈതം ഭേദകാഭകഭകായതേ.

ഭാവം—തേന്മാവിന്റെ പുന്തേൻ നുകൻ കയിൽ മൗനമായിരിക്കുന്നു. ചളിവെള്ളം കുടിച്ചു പോക്കാനുവള ഭക ഭക എന്നു ശബ്ദിക്കുന്നു.

കാകയാചകയോർമ്മഭ്യുവരഃകാകോനയാചകഃ
കാകദിഗ്രാമപായതേകാകാൻയാചകോനതയാചകാ
(ൻ

ഭാവം—കാക്കയാണു യാചകനേക്കാൾ ഭേദം. കാക്ക കാക്കളെ വിളിച്ചു വരുത്തും. യാചകൻ യാചകന്മാരെ വിളി

മുഖത്തു കയില്ല (കാക്ക പിറുപിണ്ഡം ഭക്ഷിക്കാൻ കാലമവ്യ
യോൾ മാറു കാക്കകളെ വിളിച്ചു ചത്തുന്നതുപോലെ ഭിക്ഷാ
ന്നം കിട്ടുന്ന ദിക്കിലേക്കു യാചകൻ മാറു യാചകനാകാ കഷ
ണിക്കുമാറില്ല.)

395. മാടക്കോണീപതേ! നിൻചിതരണസലിലം

കൂടിയാർ പോലെകുത്തി

ചാടിതപൽകീർത്തിദശാംബുധിയതിലനിശം

ചെന്നു ചേരുന്നനേരം

പാടേചേർന്നിവിട്ടുണ്ടുളിലഴുമതിദാ-

രിദ്രപ്രകേമദമെഴുപ്പം

കൂടെ പോകുന്നകണ്ടിട്ടരികളതുവലി-

ക്കുന്നു കേൾക്കുന്നതില്ലേ?

396. കാമിന്ദുഃ കടിലാഃ, സപങ്കമുദകം,

കണ്ണേജവപ്രത്യയാ

രാജാനഃ, കൃതമത്സരാഃ കൃതധിയഃ,

കന്മാഷധാരീശശീ,

ഇക്ഷുഃപദ്മനിരന്തരാ, ഭഗവതീ

ലക്ഷ്മീഖലാനേപഷിണീ,

പ്രായോഹന്തഗുണാവരോഷ്യ സകലേ-

ഷപാസകതദോഷാവിധിഃ

ഭാഷം—സ്രീകൾ കുടികളാണ്. വെള്ളത്തിൽ ചളിച്ചു
ണ്ട്. രാജാക്കന്മാർ ഏക നിന്നാറം വിശ്വസിക്കുന്നവരുകൾ.

വിചാരമാർ അസ്ത്രോന്യമത്സരികളാണ്. ചന്ദ്രൻ കളിക്കുന്നു. കരിയിൻ കമ്പുകളാണ്. ലക്ഷ്മീഭഗവതി ദാമോദരൻ തിരയുന്നവളാണ്. ബ്രഹ്മാവു ഗുണമുള്ളവരല്ലാത്തവരോ ഭോഷന്മാർ കല്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ഏഷ്ടഐഷ്ടംപുനരവിപുനശ്ചന്ദനംചാരഗന്ധം
ദലംദലംപുനരവിപുനജ്ജാതരൂപംസ്വരൂപം
ചരിനംചരിനംപുനരവിപുനഃസ്വാഭാമാനികു

(കാണ്ഡഃ

പ്രാണാന്തേവിപ്രകൃതിവികൃതീജ്ജായതേനോത്തമാ

(നാമം

ഭാവം—എത്ര അർച്ചാലും ചന്ദ്രനും, പിന്നെയും സുഗന്ധമുള്ളതായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. എത്രവട്ടം ഉരക്കിയാലും സ്വർണ്ണപിന്നെയും മറ്റും കുറഞ്ഞതായി തീരുന്നില്ല. എത്ര നരക്കിയാലും കരിവിൻതടി പിന്നെയും മധുരമുള്ളതായിരിക്കുന്നു. ഉത്തമനാട് പ്രാണാവ സാനകാചത്തിലും സ്വഭാവവ്യത്യാസം വരുന്നില്ല.

സ്വകീയാൻഭുജതേമത്ത്യാഃ സ്വാപത്യാനിഹണാ

(ധരഃ

ബലാബലവ്യവസ്ഥയഞ്ചലിന സ്തപകതോഭയാഃ.

ഭാവം—മത്ത്യാക്കൾ ചെറിയ മത്ത്യാക്കളെ തിന്നുന്നു. സ്തപ്തങ്ങൾ തന്റെ കട്ടികളേയും ഭക്ഷിക്കുന്നു. ഇതു ബലാബലങ്ങളുടെ വ്യവസ്ഥയാണ്. ബലവാന്മാർക്കു ഭന്നിനേയും ഭയപ്പെടേണ്ടതല്ല.

899. തനപീചാരപയോഗാസുവദനാ
 ശ്യാമാമനോഹാരിണീ
 നീതാനിഷ്ഠരണേനകേനചിദഹോ
 ദേശാദരാദാഗതാ
 ഉസംഗോചിതയാതയാരഹിതയാ
 കിംജീവനാവേക്ഷയാ
 ഭിക്ഷോരേദയിതാസ്തികിംനഹിനഹി
 പ്രാണപ്രിയാക്ഷധികാ.

ഭാവം. (ഒരു ഭിക്ഷു ഭിക്ഷക്കായി ഒരു ഗുഹത്തിൽ ചെന്നു സമയം അതിസുന്ദരിയായ ഒരു സ്ത്രീ ഭിക്ഷ കൊണ്ടുവന്നു കൊടുത്തു. ആ സമയം ഭിക്ഷു ചൊല്ലിയ ശ്ലോകമാണിത്. തൃതീയ പാദത്തിലെ കിംജീവനാവേക്ഷയാ എന്നുവരെ കേട്ടപ്പോൾ സ്ത്രീ ഭിക്ഷുവിന്നു സുന്ദരിയായ ഭാര്യയുണ്ടായിരുന്നുവെന്നും അവളെ അറോ മോഷ്ടിച്ചുവെന്നും ശങ്കിച്ച ഭിക്ഷോരേദയിതാ സ്തികിം? (അങ്ങയ്ക്കു ഭാര്യയുണ്ടോ) എന്നു ചോദിച്ചു. തനപീചാരപയോഗാദിപദങ്ങൾ ഒരു സ്ത്രീയുടെ വിശേഷങ്ങളായി കരുതാവുന്നതാകയാലാണ് മേൽപ്രകാരം ചോദിക്കുന്നതിനിടയായത്. ഭിക്ഷു, നഹി നഹി പ്രാണപ്രിയാ ക്ഷധികാ (ഇല്ല, ഇല്ല എന്റെ പ്രാണസമയായ ക്ഷധിക = ജലചാരം) എന്നു പറഞ്ഞുവസാനിപ്പിച്ചു.)

400. അപ്പപ്പോൾ വരുമത്തലും സുഖമതും

പപ്പാതിവീതിച്ചെടു-

ത്തെപ്പോഴും പരിചയ്ക്കുചെയ്തുമരുവു-
 നാപ്പതിമാരെച്ചിലക.

കെല്ലോടേപ്രസവംവരയ്ക്കുവരിലാ
 ഭിച്വിടുടൻയെമ്പനം
 പൊല്ലോകമ്പോൾ വെടിഞ്ഞിടുന്നതുമഹാ
 കഷ്ടംനിതൃഷ്ടപരം.

ഗതപ്രായരാത്രികൃശതൻ! ശശീശീയ്ക്കുതളവ
 പ്രദീപോയംനിദ്രാവശമുപഗതാലുണ്ണതളവ
 പ്രണാമാന്തോ മാനസ്സപ്രജ്ഞിരാതമാവിശ്രദ്ധമഹോ
 കചപ്രത്യാസത്യാലുദയമവിതേചണ്ഡികരിനം.

ഭാവം—അല്ലയോ സുന്ദരി! രാത്രി കഴിഞ്ഞുവരിക. ചന്ദ്രനും അസ്മിക്കുനടുത്തു ഈ വിളക്ക് ഉറക്കം തുഞ്ചി വിഴുവാൻ പോകുന്നതുപോലെ ഇരിക്കുന്നു. സാധാരണ സ്ത്രീകൾ ഭർത്താക്കന്മാർ നമസ്സരിക്കുന്നതുവരെ മാത്രമേ കലഹിച്ചിരിക്കാറുള്ളൂ. അതു ചെയ്തിട്ടും നീ കോപത്തെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നില്ല. അല്ലയോ കോപശീലേ! സുന്ദരന്റെ കൂട്ടുകെട്ടു നിമിത്തം നിന്റെ ഹൃദയവും കുറിഞ്ഞുവരിക. (കുപിതയായ നായകിയെ പ്രസാദിപ്പിക്കുവാനായി നായകൻ പറയുന്നതാണിത്),
 വ്യാജാശ്രിതാപിവിഹലാപിസകുണ്ടകാപി
 വക്രാപിപങ്കിലഭോപിദുരാസഭാപി
 ഗന്ധേനബന്ധുമസിഭേതകി! സർവ്വലോകേഷുപകോ
 ഗുണഃഖലുസിമന്തിസമസ്തദോഷാൻ.

ഭാവം—നീ പറയുകയുടെ കൂടാണ്. മഹാ നിനക്കില്ല. സർവ്വാംഗം മുഴുവൻ നിറഞ്ഞതാണ്. ആകൃതിക്കു വളവുണ്ട്. ചളി നിറഞ്ഞ ദിക്കാണ് നിന്റെ ജന്മഭൂമി. നിന്റെ അടുത്തു വര

വാൻ ആർക്കും സാധിക്കില്ല. മേ കൈതേ! ഇങ്ങിനെയാ
കൊണ്ടാണെങ്കിലും നീ സൗരഭ്യംനിമിത്തം എല്ലാവരുടേയും
ബന്ധുവായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. നല്ലതായ ഒരു ഗുണമുണ്ടായാൽ
അതു മറ്റു സകല ദോഷങ്ങളേയും നശിപ്പിക്കുന്നു.

403. രതിവിഗളിതകേശസ്രസ്തമാലുപ്രസൂനാ
പ്രശിമിലപരിരംഭേപിന്നവക്ത്രാരവിനാ
ശ്രമവിഗളിതഗാത്രാ വിശ്വമൽസർവ്വഗാത്രാ
സ്ഥവിഷി ബത മദ്യേ വക്ഷസി തപഃകദാനം.

ഭാവം—മേ സുന്ദരി! നീ രതികാലത്തിലഴിഞ്ഞ തലമുടി
കൈട്ടിൽനിന്നു പോലകളും പൂപ്പുകളും കൊഴിഞ്ഞുവീണു, ആ
ശ്ലേഷമട്ടനാലികളാൽ മുഖം വിയർത്തു, ശരീരം തളന്ന് എന്റെ
മറവിൽ കിടന്നുറങ്ങുന്നത് ഇനി എന്നാണ്? (ഇതു കൂടുതൽ ക
ണ്യശ്ലീലനമ്പു തിരിപ്പാട്ടിലെയാണത്രെ.)

404. ഭവതഃ കുശലശ്രവണേ
ഭവതഃ ശ്രവണേ മമാപി സോൽക്കണ്ഠേ
ഈക്ഷണമിദമപി ഭവദീ-
യേക്ഷണമേവ പ്രതീക്ഷതേസതതം.

ഭാവം—എന്റെ ചെവികൾ അങ്ങയുടെ കുശലങ്ങളെ
കേൾക്കുവാൻ ഉൽക്കണ്ഠയോടുകൂടിയിരിക്കുന്നു. ഈ കണ്ഠകളും
അങ്ങയെ കാണുവാൻ എപ്പോഴും ആഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

405. ജഗത്തൊക്കെ നന്നാക്കുന്നിടപണ്ടേ-
യിരിപ്പുണ്ടുനേരെന്നു പേരായവസ്തു

കൃമത്താലതിപ്പോൾ ചുരുങ്ങിച്ചുരുങ്ങി
പണത്തോളമേയുള്ളുവെന്നായിവന്നു.

406. ഗുണിനിഗുണജ്ഞാതമതേ
നാഗുണശീലസ്യഗുണിനിവരിതോഷഃ
ദേളിരേതിവനാൽ കമലം
നന്തുകേസ്യേപകവാസോപി.

ഭാവം—ഗുണമറിയുന്നവൻ ഗുണമുള്ളവനിൽ സന്തോഷിക്കുന്നു. ഗുണമറിയത്താൻ ഗുണധാരണക്കുറിച്ചു സന്തോഷിക്കുന്നില്ല. കാട്ടിൽനിന്നു വണ്ടു താമരപ്പൂക്കളെ അന്വേഷിച്ചുവരുന്നു. താമരപ്പൊയ്യിൽ കിടക്കുന്ന തവള അതുകൊണ്ടു അന്വേഷിക്കുന്നില്ല.

407. ലാവണ്യാമൃതവക്ത്രേ
ലോചനയുഗളം പ്രമാദതഃപതിതം
ചേതോഗതമുദ്ധത്തം
തദപി ച കചസന്ധിസങ്കടേ മഗ്നം.

ഭാവം—കണ്ണ രണ്ടും മനസ്സിത്തായ്ക്കയാൽ സൗന്ദര്യം കാഴ്ചപ്പിൽ വീണുപോയി. അതുകൊണ്ടു ഉദ്ധരിക്കാൻ മനസ്സു പറ്റാപ്പറ്റ. അതും ചെവിക്കൊണ്ടു ഇടുക്കിൽ പെട്ടു.

408. കാന്ത! തപദഗോപരിരംഭസുധാപയോധൗ
നാലം വിഹന്തുരധുനാ മമ ഭാഗധേയം
തസ്മാദഹം കഠിനമാരശരണവിനാ
സങ്കല്പസംഗമസുഖേന നയാമികാലം.

ഭാവം—ഓം കാന്തി അങ്ങയുടെ സംഗമമാകുന്ന അമൃത സമുദ്രത്തിൽ കുളിച്ചാൽ എനിക്കിപ്പോൾ ഭാഗ്യമില്ല. അതു നിമിത്തം കാമമാംഗങ്ങളാൽ ദുഃഖിക്കുന്ന ഞാൻ അങ്ങയുടെ സങ്കല്പസംഗമസുഖമനുഭവിച്ചു കാലം കഴിച്ചുവരുന്നു.

409. അപമീഹ വിവസാമി നിസ്സഹായോ
സ്തദഹനാകലിതേപി മാനസേതേ
മമ ഹൃദി ന ഭവാനതീവ രോഷാ-
ഭയിവരവണ്ണിനി! വാമതാ തവേയം.

ഭാവം—കാമാഗ്നിതപ്തമായ അങ്ങയുടെ മനസ്സിൽ യാതൊരു സഹായവും കൂടാതെയാണു് ഞാനിരിക്കുന്നതു്. എന്താ മനസ്സിൽ അങ്ങ കരിക്കലും ഇരിക്കുന്നിടം; എനിക്കിന്നെ വിചാരിച്ചു കോപിച്ചിട്ടാണോ അല്ലയോ സുന്ദരി നീയിങ്ങനെ വൈമുഖ്യം കാണിക്കുന്നത്? (നിന്റെ ഞാൻ വിചാരിക്കുമ്പോഴെങ്കിലും നീയെന്നെ വിചാരിക്കുന്നില്ലെന്നു സാരം.)

410. ശംഭോശങ്കര! താഡ്യേവ തവ ശിരോ-

ലങ്കാരസുപ്താവലീ-
മുണ്ഡേഭ്യഃ ശ്വസനേന തീവ്രമജതാ
കത്തുന്ന നേത്രാഗ്നിനാ
വെൺതിങ്കൾക്കലമേൽ വിയന്തുളപൊഴിയും
പീയൂഷമേരോരുന്നിൻ-
കണ്ഠേ പൂൺജമുണ്ഡമാലനിഗമം
ഗായന്തിചെല്ലുർപുരേ.

411. പശു തപമിദുവദനേ! മദനസ്യ ചാപേ
ശിക്ഷാബലം ത്രിഭുവനൈകധനുർദ്ധരസ്യ
ഭിതപാ മദീയഹൃദയം ഹൃദയേ വസന്തിം
തപാം നസ്സുഗന്തി ദയിതേരധഷ്ടകേതുബാണാം

ഭാവം—ഹേ സുന്ദരി! നീ വില്ലാളിയായ കാമദേവന്റെ അസ്പ്രവൃദ്ധോഗചാതുര്യം നോക്കുക. അവന്റെ ബാണങ്ങൾ എന്റെ ഹൃദയത്തെ പിടിച്ചു എങ്കിലും അവിടെയിരിക്കുന്നതിനെ സ്തംഭിക്കുന്നില്ല (ഞാൻ സുരപരവശനായിരിക്കുന്നു. നിനക്കെന്നിൽ കാമമില്ലതാനും. എന്നാണിതിന്റെ സാരം) കാലസ്സാവൽ ജലദമലിനഃ പുഷ്പധനപാജയൈഷീ കന്താദൂരേ വലുസുഹൃദോമൽക്യതേയതഭാജഃ ധീരോനാഥംപ്രണയചപലം ചിത്തമാശാവിഷണ്ണം ദൈവന്യനഃ കഥമിവസവേ! പ്രാണഭാരംവഹാമി.

ഭാവം—വഷ്ടകാലം വന്നു. കാമദേവൻ ജഗജ്ജയത്തിനായി ഒരുങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു. ഭാര്യ ഭൂതത്തിരിക്കുന്നു. എന്നെ സഹായിക്കുന്ന ബന്ധുക്കളാരുമില്ല. ഞാനൊരു ധീരനല്ല. പ്രണയചപലമായ മനസ്സ് ആശാപരവശമായിരിക്കുന്നു. ഭാഗ്യധീനനായ ഞാൻ ഇനി എങ്ങിനെയെന്ന് ഈ ജീവിതഭാരത്തെ ചുമക്കേണ്ടത്?

413. ആസ്രീകാചനമന്മാശുഗനിഭം

കൈശേയകം കഞ്ചുകം

വത്സാൽ ബാഹുയുഗേന കോമമുതരേ-

ണാദായതുണ്ണജലേ

മണിക്രൂർകുചദപയസ്യകൃശദം

തപാമദ്യയാമീ'ത്വലം

പാഷാണേതദപീഡയൽസ്തനയുഗം

ചക്രേതദാനന്തനം.

ഭാവം—ആശ്രമഭേദത്തിലെ ഒരു സുന്ദരി, കുട്ടിയുടേ കു
യ്യിൽനിന്നു കസുമശരംപോലെയായിരിക്കുന്ന വട്ടരോക്കു വാങ്ങി,
കുചങ്ങളുടെ തളിച്ചയെ തടയുന്ന നിന്നെ മദ്വിഷേക്കാരം ഏ
ന്നു പറഞ്ഞ് അതിനെ കല്ലിന്റേലടിച്ച് സുനങ്ങളതു കണ്ടു
സന്തോഷിച്ചു തുളിക്കളിച്ചു.

414. ദൈവാനുപ്രണയാഖ്യകല്പകതത്ര

ത്രസ്ഥഃപ്രപുലസ്തമാ

ശോഷംനൈഷഭജേദ്യഥാത്രപരം

ദസ്മദപിതോഗാനലാൽ

അന്യോന്യസ്മരണാമൃതേനസതതം

സികതസ്തമാ വല്താം

ധത്താമിഷ്ടമലം ന സുചക്വചോ

വാത്യാശതൈർജ്ജ്വരാം.

ഭാവം—നമ്മുടെ പ്രേമമാകുന്ന കല്പകവൃക്ഷം ഭാഗ്യവശാൽ
4. കളുവളന്തം. ഇതു വിരോധാഗ്നിയുടെ മൃദുകൊണ്ടു വാടിപ്പോ
കാത്തവിധം പരസ്സമസ്മരണമാകുന്ന അമൃതനാൽ നന്മയ്ക്കുണ്ടു
ട്ടു വാർദ്ധ്യം അഭീഷ്ടപ്രഭത്തെ ദാനം ചെയ്യട്ടെ എന്നമല്ല, ഏഷ
ണിക്കാരടെ ദമ്യചനമാകുന്ന കൊട്ടുചാരകൊണ്ടു കടിഞ്ഞു
പോകാതിരിക്കുകയും ചെയ്യട്ടെ.

415. കാരോല്പ്ലവോഽവിളങ്ങുതൊടുകുറി, കുറിയിൽ

ചേർത്തുവെച്ചു തിന്നെന്തേ

മാരോറുംവില്ല,വില്ലിൻമുകളിലമരുവോ-
കല്ലിൽതീപ്പോരുബാണം,
പോരീ ബാണംകിടക്കുമണിയശയനം
കുക്കണം,കുക്കണത്തി-
നൂറാംകാറ്റ,ത്രുന്നീവകതൊഴിലുകൾചെ
ല്ലരെയ്തികൾമെലേ.

418. അന്ധോ!ശിശിരിമബന്ധോ!

സിന്ധോരപിതേസ്സിദാനഗാംഭീര്യം
ഗുണവതിൽസൽപാത്രയാ
വിതരസിനാത്വേഷയാചമാനേഷ്യ.

ഭാവം—ശിശിരബന്ധവായ കിണരേ! നിനക്കു സമുദ്ര
പിതനേക്കാൾ ദാനഗാംഭീര്യമുണ്ട്. ഗുണമുള്ള സൽപാത്രത്തി-
ലേ (ഗുണവത് = ഗുണമുള്ളത്, കയറാടുള്ളിയത് എന്നും,
സൽപാത്രം = യോഗ്യൻ, കേടില്ലാത്ത പാത്രം എന്നും അർത്ഥം.)
നീ ദാനം ചെയ്തയുള്ള. മറ്റുള്ളവർ ഇരുന്നാൽ നീ ഒന്നും കൊ-
ടുക്കയില്ല. (പാത്രത്തിൽ കയർ കെട്ടി കോരിയെടുത്തെങ്കിലേ
കിണറിൽനിന്നു വെള്ളം കിട്ടുകയുള്ളൂ എന്നു സാരം)
കരാൽഗളിതഭക്തനകാഹ്വാനികുരിണാംഭവേൽ
തേനൈവപ്രപ്താഭവതിസകുടുംബാവിപീലികാ.

ഭാവം—തുമ്പിക്കയ്യിൽനിന്നു പോക കൊഴിഞ്ഞുപോയതു
കൊണ്ട് ആനയെക്കൊന്നു കോട്ടമാണ് വരുവാനുള്ളത്? ഉറ,
വിനാണെങ്കിൽ അതുകൊണ്ട് കുടുംബസമീപം തുച്ഛമായവകു-
യും ചെയ്യും.

418. അംബ! ശുദ്ധനിര്യാതൗ
 മമവക്ഷസി കാപിവേദനാനാശ്വി
 പുത്രൈശ്ചാപ്രകൃതിരഹോ
 യഃ പശ്യതി വേദനാതസ്യ.

ഭാവം—അമ്മേ! എന്റെ മാറിൽ രണ്ടു മുഴക്കൾ പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, എനിക്കൊരു വേദനയുമില്ല. മകളേ! ഇത് അതിന്റെ സ്വഭാവമാണ്. കാണുന്നവർക്കാണ് അതിന്റെ വേദനയുണ്ടാവുക.

419. കിമിതിസവേ! പരദേശേ
 ഗമയതി ദിവസാൻ ധനാശയാലുബ്ധഃ
 വിസൃജതി മൗക്തികധാരാം
 തവ ഭവനദാരികാഞ്ചനീലതികാ.

ഭാവം—അങ്ങനെയൊരു സന്യാസിക്കൻ പരദേശത്തു താമസിക്കുന്നതെന്തിനാണ്? അങ്ങയുടെ പടിക്കൽ 'കാഞ്ചനവല്ലി' മുത്തുകളെ വെട്ടിക്കുറുത്തല്ലോ.

അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യേ! നിന്നെ കാണാഞ്ഞുഴന്നു
 (ഞാൻ)
 മഞ്ഞളെല്ലാം വയമ്പായി കപ്പുരം കൊടുവേലിയാൽ

(അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യാനത്തിനു സത്യാംഗസുന്ദരിയെന്നാണ് പേര്. മഞ്ഞളിനു നിശ്ചയം, വയമ്പിനു ഉറയെന്നും, കർപ്പൂരത്തിനു ചന്ദ്രനെന്നും, കൊടുവേലിക്ക് അനിയെന്നും സംസ്കൃതനാമങ്ങളുണ്ട്. അതുകൊണ്ടു മേൽ സത്യാംഗസുന്ദരി: നിന്നെ കാണാതെ വലയുന്ന എനിക്കു രാത്രി ഭയം.

മിയും ചന്ദ്രൻ അഗ്നിയുമായിത്തീർന്നു എന്ന ഒരത്ഥംകൂടി ഇതിൽ നിന്നു ധരിക്കാം)

421. ഉപഭോഗസ്മരജന്ത്വം

ലോകേസാധാരണോഢിസകലാനാം

രജനീപതേ! രജന്ത്വം

ഭ്രഷ്ടധീതുതപംപതിതപഥലം.

ഭാവം—മേ ചന്ദ്ര! രജനിയുടെ ഉപഭോഗം ലോകത്തിലെല്ലാവർക്കുണ്ടാവാനാണ്. രജനിയെ അങ്ങയ്ക്ക് അലങ്കരിക്കേണ്ടിവന്നു ഭർത്താവായതിന്റെ ഫലമാണ്. (വേഗ്യയെ സകല ജനങ്ങളും ഉപയോഗിക്കാറുണ്ട്. എങ്കിലും അവളെ അലങ്കരിക്കാനുള്ള അധികാരം അവളുടെ ഭർത്താവിനേ ഉള്ളൂ. അതു് അവളുടെ ഭർത്താവായതിന്റെ ഫലമാണല്ലോ. ഇതു നിങ്ങൾ മുന്നാമൻ തിരുമുല്പാടിന്റെയായ്.)

422. നികുടകുടാഭിഗണാന്തരസ്ഥം

ശിവാശ്രയാശക്തിരഭാരകീർത്തിഃ

വ്യപോമയതപാന്തരദോഷജാലം

യമംജനോയാസ്യതിയദപികാരാൽ

ഭാവം—നികുടൻ കുടൻ മുതലായ ഭൂതഗണങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിലിരിക്കുന്നതും, ശിവനെ ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ളതും, ഉക്തപുഷ്പമായ ശക്തി ആന്തരങ്ങളായ പാപങ്ങളെ നശിപ്പിക്കട്ടെ. ലോകം പരപംനിമിത്തം നരകത്തിൽ പതിക്കുന്നു. (നികുടകുടാഭിഗണാന്തരസ്ഥം എന്നതിന്നു നാഗദന്തി, ശ്രീകോല്പക്കോലം മുതലായ വിരോധനഭവ്യങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നതും നികുടകുടാഭി എന്നു വൈദ്യശാസ്ത്രത്തിൽ പ്രസിദ്ധമായതുമായ ഗണത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിലുള്ളത് എന്നും ശിവാശ്രയം എന്നതി

ന (ശിപ = കടക്ക) കടക്കയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നത് എന്നും ആന്തരദാഷജാലമെന്നതിന്നു, വയറ്റിലെ ദോഷങ്ങളെക്കുറിച്ചു സി അർത്ഥമുണ്ട്. (കടക്ക വിഘോഷനാശമാകയാൽ വയറ്റിലുള്ള ദോഷങ്ങളെ ഇളക്കിക്കളയട്ടെ എന്നു സാരം)

നിർബ്ബാസനം ധനാവാപ്തിം ധനിനാമധികം ധനം ബ്രഹ്മാണാം സർവ്വമാഗ്രാഹ്യം ലോകൈഃ ജ്ഞാതീതി
(കാളിദാസം)

ഭാവം—രതിദ്രവാരോടു ധനലാഭമുണ്ടാവുമെന്നും, ധനലാഭമുണ്ടായാൽ അധികം ധനമുണ്ടാവുമെന്നും പറയുന്ന ജ്ഞാതീതിയെ എല്ലാവരും സ്വീകരിക്കും.

നിദാനം രോഗനാമാനിസാത്ത്വാസാത്ത്വേ ചികിത്സിതം
(തം)

സർവ്വമപ്യുപദേശ്യന്തിരോഗിണഃ സദനേ ശ്രീയഃ.

ഭാവം—രോഗിയുടെ വീട്ടിലുള്ള ശ്രീകൾ രോഗകാരണങ്ങളേയും, രോഗത്തിന്റെ നാമങ്ങളേയും, അതിന്റെ ചികിത്സാപത്രികയേയും ചികിത്സയ്ക്കും ഒന്നും വിട്ടുപോവാതെ ഉപദേശിക്കും.

425 കളർമുലകളുരുണ്ടില്ലോമോ! നീ തിരണ്ടി-
പ്രതിനിധിയെന്നംഗനായിരം വില്ലൊടിത്തൂണു
കളമൊഴി! തവവാസ്തവയെഴുവനം വന്നുദിക്ക-
നമുവിലിനിഭവിക്കും ഘോഷമെന്നായിരിക്കും.

426. അജ്ഞാനാമവനീഭുജാമഹരഃ

സ്വപ്നാഭിഷേകാദപി

ജ്ഞാനം ശ്രീയുവവഞ്ചിഭൂവചരിപോഃ
 ഗ്ലാഘൈവസമ്മാനനാ
 സാരസാരവിവേകശുന്യതരണീ
 സംഭോഗസാമ്രാജ്യതഃ
 സാരജ്ഞാനമുഖീവിലോകനസമുൽ -
 ക്കണ്ഠൈവയുനാം മുദേ.

ഭാവം.—അറിവില്ലാത്ത രാജാക്കന്മാർ കനകാഭിഷേകം ചെയ്യുന്നതിനേക്കാൾ വിദ്യാനായ തിരുവനന്തപുരത്തെ യുവ രാജാവ് ഗ്ലാഘിക്കുന്നതിനെയാണ് ഞാൻ വിലവെക്കുന്നത്. സാരാസാരങ്ങളുടെ വകതിരിവില്ലാത്ത സ്രീകുളോടുകൂടി സായോഗം ചെയ്യുന്നതിനേക്കാൾ വിദ്യയിലായ സുന്ദരിയെ കാണാനുള്ള കൗതുകപ്രമാണം യുവജനങ്ങൾക്കു സന്തോഷകരമായിട്ടുള്ളതു്.

427. കസ്തൂരം? ശുഭീ, പ്രവിശഭിഷജം
 വേഗമവൈദ്യനജാനേ
 സ്ഥാണുബ്ബാലേ! വദതിനതര -
 ന്നീലകണ്ഠഃ പ്രമുശ്ശേ
 കേകാമേകാംവദപശുപതി -
 നൈവദഗ്ദ്ധൈവിഷാണാ -
 വിതനംഗൈരീവചനസുജളഃ
 പാതമാം പാപ്തരീശഃ .

ഭാവം.—ഞാൻ ആരാണ്? ശുഭീയാണ്. വയറ്റിൽ വേദനകാരണമെന്നെങ്കിൽ വൈദ്യന്മാരുടെ വീട്ടിൽ പോയിക്കാലം

കു; എന്നിങ്ങനെ വൈദ്യമുറിഞ്ഞുകൂടാ. മേഘവേലിത്തറൻ സ്ഥിരമാവാൻ. മരം സംസാരിക്കയില്ല. മേഘവേലി നീലകണ്ഠനാഥൻ തൊൻ. എന്നാൽ ഒരു കേകാശവും പുറപ്പെട്ടുവിടുക. അപ്പോൾ തൊൻ പശുപതിയാണ്. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ കൈവെക്കുക കാരണമില്ലല്ലോ. ഇങ്ങിനെ പാവ്യതിയുടെ പ്രത്യുത്തരം കൊണ്ട് ഇളിട്ടനായ പരമേശ്വരൻ എന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

428. സന്തപശ്വാഃസന്തമരതംഗാഃ

സന്തയോധാഃസഹസ്രശഃ

നരേന്ദ്രാണാംവിശേഷേണ

നവിനാകവിനായശഃ.

ഭാവം.—അനേകായിരം കുതിരകളും, ആനകളും, ചട്ടികളും ഉണ്ടെങ്കിലും രാജാക്കന്മാർക്ക് യശസ്സുണ്ടാവേണമെങ്കിൽ കവികളുടെ ഉണ്ടായിരിക്കണം.

429. ആഗച്ഛന്ത്യവഹ്നയന്ത്രിമപുനഃ

പശ്യന്തിജിഹ്വതിച

സ്വാശ്വജ്വലമധുരക്ഷികാനകണമ-

പ്രസൃസ്വപയംഭജതേ

ധന്വസ്തപന്ത്രപേത്യനിദ്രാമമു-

രുത്സാരയൻദ്രാതഃ

സ്വാദംസ്വാദമിദംസ്വസംഭൃതമിവ

സ്വപ്നാദനാനതി.

ഭാവം.—തേനീച്ചകൾ സന്ദർശിക്കുന്ന മധുവിനെ കേട്ടുകൂടാതെ രക്ഷിക്കണം. ഒരു തുള്ളിപോലും അതിൽനിന്നു അക-

അഭവിക്കുന്നില്ല. ഭാഗ്യവാനായ വേറെ ഒരുവൻ വന്നു ഭയം
പ്രകാശിപ്പിച്ചു കളെ ആട്ടിക്കളഞ്ഞു താൻ സമാധിച്ചതാണോ
എന്നു തോന്നുവണ്ണം ആ തേനിന്റെ സപാദ നോക്കി ഇട്ടു
പോലെ കൗതുകമുണ്ടു.

430. നന്നല്ലേകോപഭാവംകറവുകൾവലതു-

ണ്ടെങ്കിലെന്നെകിലും നാ-

മൊന്നല്ലേരണ്ടുപേരുംതരുണിമണിതനു-

ദിതപമെന്നത്രസാരം

എന്നെല്ലാമുള്ളവസ്ഥയ്ക്കിതവകലമാ-

ദാനമാത്മാനുതാപ-

ത്തിന്നല്ലേവന്നുകൂടുന്നതുചലലവധു-

ചേഷ്ടിതംശ്രേഷ്ഠമോതേ.

431. പീതപാസരോജമകരദമയീയവാഗ്മം

പ്രക്ഷാളനാത്മമീവചണ്ഡകരകരാണാം

അബ്ധിംഗതസ്തദപദംശിതകേരവണ്ഡ-

സ്തത്രാവശിച്ചുതുവരാജതിബാലചന്ദ്രഃ.

ഭാവം—സൂര്യൻ, താരരശ്മിക്കളുടെ മധ്യമാകുന്ന കശാലി
കുടിച്ച കൈ കഴുകുവാനോ എന്നു തോന്നുന്നവണ്ണം സമുദ്രത്തെ
പ്രാപിച്ചപ്പോൾ കശാലിക്കു കുടിച്ചുകുടിയ നാളികേരപ്പൂച്ചി
ന്റെ ശേഷംപോലെ ബാലചന്ദ്രൻ ശോഭിക്കുന്നു.

432. ഉന്നമന്യുസക ചഗ്രഹമാന്യം

ചുംബതിപ്രിയതമേഹംവൃത്യാ

കൂജിതം ഭവതിമാനധനായാഃ

ഹ്ം ഹ്ം ഹ്ം ഹ്ം ഹ്ം ഹ്ം ഹ്ം ഹ്ം

ഭാവം—പ്രിയതമൻ കവഗ്രഹത്തോടുള്ള മുഖം പിടിച്ചു
വെട്ടി ചുംബിക്കുമ്പോൾ മാനവതിയായ നായികയുടെ ഹ്ം ഹ്ം
എന്നുള്ള ശബ്ദം കൂജിതമായിത്തീർന്നു.

433. അപ്പാഠം ദ്രോണസ്ഥിപ്പാപിരതരമചരം

ക്ഷീരമദ്രാക്ഷമിക്ഷം

സാക്ഷാദ്രാക്ഷാമജക്ഷം മധുരസമഗമം

പ്രാഗവിനമരന്ദ്രം

മോചാമാചാമമാദ്യോമധുരിമഗരിമാ

ശങ്കരചാർദ്ദവാചാ-

മോചാത്തോഹന്ത! കിന്നൈതരലമലസുധാ-

സാരസീ സാരസീമാ.

ഭാവം—തൈര്, പാല്, മുന്തിരിങ്ങ, മദ്യം, തേൻ, വാഴ
പ്പഴം എന്നിവയെല്ലാം ഞാൻ സ്വാദുനോക്കിപ്പറ്റൂ. ശങ്കരാചാ
ര്യരുടെ വാക്കിന്റെ മധ്യസ്തോത് ഇവയൊന്നും കിടന്നില്ല
ന്നതല്ല.

ലീലാചാതഭയാന്നീതോ തനപിസ്തനപടാന്തരേ

ദൃഷ്ടപാതുകചസൗന്ദര്യം ശിരഃകമ്പയതേമുഹൂഃ

ഭാവം—ഈ സുന്ദരി കാഠിന്യ ഭയപ്പെട്ടു സ്തനപടം
കൊണ്ടു മറച്ചു വിളക്കു സ്തനസൗന്ദര്യം കണ്ടു ചിടന്നയും പി
ന്നെയും തല കുലുക്കുന്നു.

ചൂടാസ്തിൽതുളസീദലം യമഭേത്തപ്തജ്ഞചൂടാസ്തരം

പാടാസ്തിൽതിരുനാമമന്തകഭേന്മാരിങ്ങുപാടാസ്തരം

വിടാത്തിൽ കടമേവനെന്നരകമാനാടങ്ങുവീടാപ്പുര
 കൂടാത്തിൽ സുകൃതങ്ങൾ ചെല്ലതിനഹോപാപങ്ങൾ
 (കൂടാപ്പുര)

രാജസേവാമനുഷ്ഠാനാമസിധാവാലേഹനം
 പഞ്ചാനനപരിഷ്ഠപംഗോവ്യാളീവദനചുഞ്ചനം

ഭാവം—രാജാവിനെ സേവിക്കുന്നതും, മൃച്ഛയ്ക്കു വാല്യ
 പാക്കുന്നതും, സിംഹത്തെ പുണരുന്നതും ഇഹരവാനിന്റെ
 കൂടാ ചുവിക്കുന്നതും ഒരുപോലെയാണ്.

വിതംബാലസഗാമിത്യുപീനോന്നതപയോധരാഃ
 മന്മഥായനമസ്തുഭ്യം യസ്ത്രായതനമംഗനാഃ.

ഭാവം—വിതംബഭാരം നിമിത്തം മന്മഥാമിനികളായ
 തടിച്ചവൻ മുലകളോടുകൂടിയവരായ സ്ത്രീകൾ ഭവനമായ
 കാമദേവനു നമസ്കാരം.

438. തിര്യകപാദതലേപ്രസാർത്ഥസഹസാ
 രജ്ജംവിസർജ്ജാനതാ

കൂപാന്തനിമിതേക്ഷണാകടിലദ്വ-

ക്ഷരഭം നിപുർത്യാംഭസാ

ഹസ്തേനാകലകങ്കണേനലളിതം

പദ്യായന്ത്രത്വൽകുചം

രജപാകർണ്ണമേവസാനകുരതേ

യുനാംമനഃകർണ്ണം.

ഭാവം—കാലുകൾ വിലങ്ങിൽ പരത്തിവെച്ചു കയ്യാ
 കിണാറിലേക്കിട്ടു കയ്യിട്ടുനോക്കി കണ്ണു ചുളിച്ചു കടന്നതിൽ

ജം നിറച്ചു കൊങ്കുകൾ കലുങ്ങുമാറും കങ്കണം കിഴുങ്ങുമാറും
കയർ വലിക്കുന്ന ഇവർ കയർ മാത്രമല്ല യുവാക്കന്മാരുടെയും
ദമ്പ്തപൂർവ്വ വലിച്ചെടുക്കുന്നുണ്ട്.

439. അണ്ണുപുണ്ണസുവണ്ണകുടമബല!

ധന്വേകരേയതതഃ

ലാവണ്യാമൃതപൂരിതൈസ്സുനഃപുടൈഃ
വക്ഷസ്ഥലസ്ഥൈരവ

ശ്രാന്താസ്ത്രഭിശ്ചടരായസ്ത്രപഥനാ-
ദപക്ഷസ്ഥലസ്ഥൈരവൈരവ

ദേവൈഃ ശമ്യമഹംവഹാമി ഹൃദയേ
പുണ്ണേനാബിഞ്ചാനനേ!

ഭാവം—മേലുറാനനേ! വെള്ളം നിറഞ്ഞ കുടം കയ്യിലും,
ലാവണ്യാമൃതം നിറഞ്ഞ രണ്ടു കുടങ്ങൾ മാറിടത്തിലും ഉപേ-
ക്ഷ നി തുണിയിടുന്നു. മാറിടത്തിലുള്ള കുടങ്ങൾ ഞാൻ എ-
ന്റെ ഹൃദയത്തിൽ വഹിച്ചുകൊള്ളാം. അതു രണ്ടും എന്നിങ്ങനെ
നീരിക്കൂ.

440. നന്നായുജ്ജ്വാലകാരവുമകലവെടി-

ത്തതമല്ലാമുപേക്ഷി-

ചൊന്നാലാകാദികൈവിട്ടിഹവമേവദം
ചേരുവാൻമോഹമാണ്

ഇനിക്കാണെന്ന ഭാഷാകവികലമഖിലം
താപസപ്രായമാക-

നെന്നാൽമൗനവ്രതംതാനിറുതിവർത്തുടന്നു
നാകിൽ നന്നായിരിക്കും.

411. നാഭേയം കിമിദം ഘടസ്ഥമുദകം,
 നാഭേയമിത്യുച്യതാം
 സത്യം നാമപിവാസുരസ്യ പ്രപതുഷഃ
 പീതേനനാഗ്ലാകതി
 കിംവണ്ണാ അപിസന്തിനാഗ്ലിബഹവഃ
 കിന്തൈരലം തപംകതോ
 യസ്മാദേവഭവാനതോസിഭഗീപീ
 തേനൈവമാംബാധസേ.

ഭാവം—കടത്തിൽ വെള്ളം മുക്കിക്കൊണ്ടു പോകുന്ന പട്ട
 സ്ത്രീയും ഒരു വഴിചാക്കനും തമ്മിലുള്ള സംവാദമാണിത്. വഴി
 പോക്കൻ—കാച്ചു വെള്ളം കൊടുപ്പാൻ വിരോധിച്ചില്ലല്ലോ?
 സ്ത്രീ—നദീജലമാണെന്നു ഊഹിച്ചുകൊൾക. (ന അഭേയം എ
 ന്നും നാഭേയമെന്നും പദമേറ്റം ചെയ്യുന്നു. നാഭേയം=നദീജ
 ലം എന്നും) വഴി—സത്യമാണ്, ഭാമിച്ചിട്ടാണ് ഞാൻ ചോ
 ദിക്കുന്നത്. സ്ത്രീ—പേരു കടിച്ചിട്ട് എത്രപേർക്കു ദാഹം രാരിട്ടു
 ണ്ടു? (നാമപേർ എന്നും) വഴി—നി എത്ര ജാതിയിൽ പാ
 ടുവുമാണ്? സ്ത്രീ—വാക്കിൽ അക്ഷരങ്ങൾ ധാരാളമുണ്ട്. (നാ
 ണ്ട്=അക്ഷരമെന്നും) വഴി—നീ എവിടെ നിന്നു വരുന്നു? സ്ത്രീ
 —അങ്ങനെയെന്നു ദിക്കിൽനിന്നു തന്നെ. വഴി—എന്നാൽ നി
 യെന്റെ ഭഗിനിയാണല്ലോ? സ്ത്രീ—അതുകൊണ്ടു തന്നെയാ
 ണ്ട് അങ്ങനെയെന്നു ഓർത്തിരിക്കുന്നതും. (ഭഗിനി=സോദരി
 എന്നും ഭഗമുള്ളവളെന്നും അർത്ഥം.)

142. ബാലേ തഥാധരസ്യധാരസപാനകലേ
 ചേതോമദീ മമഭിവാഞ്ഛരതിശേഷഭാവം
 ആലിംഗനേപിചവീരോചനവൈരൂഭാവം
 മഖണ്ഡലതപമഖിലാംഗവിലോകനേഷു.

ഭാവം—അല്പദയ! നിന്റെ അധരാമൃതം പാനം ചെയ്യുമ്പോൾ എനിക്ക് അനന്തനായാൽ കൊള്ളാമെന്നു തോന്നാറുണ്ട്. അതുപോലെ നിന്നെ ആലിംഗനം ചെയ്യുമ്പോൾ ഞാനായാൽ കൊള്ളാമെന്നും, സർവ്വംഗസന്തോഷം നോക്കിക്കാണുമ്പോൾ ദേവേന്ദ്രനായാൽ കൊള്ളാമെന്നുമാണ് തോന്നാറുള്ളത്. (അനന്തര രണ്ടായിരം നാവും, പാദങ്ങൾ ആയിരം കയ്യും, ദേവേന്ദ്രൻ ആയിരം കണ്ണുകളുണ്ടല്ലോ.)

443 സ്തോതാസാഖല വാമബാഹുലതയാ

സന്ധായവേണീഭരം

ബാലാവിശ്വഥഭംഗുകംവലയിനാ

ഹസ്തേന സാക്ഷസതീ

അംഭോമജ്ജനമുകരത്താശനാ-

മഞ്ജീരയായാത്രയാ

നേത്രാനന്ദകരീനിമജ്ജഹ്വദിമേ

നാദ്യാപിനിഷ്ക്രാമതി.

ഭാവം—അവളുടെ ഇടംകൈകൊണ്ട് തലമുടി താങ്ങി, അലഞ്ഞ വസ്ത്രം വളയിട്ട കൈകൊണ്ട് തടഞ്ഞുപിടിച്ച്, സന്തോഷത്തോടെ ശബ്ദിക്കാതായ കാൽവിചര്യവും അർത്ഥഭരണോടുകൂടി കൂടി കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള യാത്ര ഇന്നും ഞാൻ മാനിട്ടില്ല. (കവി—കൂടല്ലർ കണ്ണുനമ്പു തിരിപ്പാകണതത്ര.)

പ്രയാണായോദ്യുക്തമയിവിരഹപീഡാപരവശാ ശയാനാശയായാമനിശഗളിതൈരശ്രുസലിഖൈഃ അയേ!മാമായായാഃകഥമിഹവിനാതപാമഹമസ്മൻ വഹാമീത്യനപാഖ്യന്തസികലയേതാംപ്രിയതമാം

ഭായം—ഞാൻ പോവാനായി ഉത്സാഹിച്ചപ്പോൾ വിശപ്പും സഹിക്കുവതും കിടന്നു കണ്ണുനീരോടുകൂടി അങ്ങു പോവരുത, അങ്ങുയാടുകൂടാതെ ഞാൻ ഇവിടെ എങ്ങിനെ ജീവിച്ചിരിക്കും എന്നു പറ്റത്തര ആ പ്രിയതമയെ ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നു.

445. വമ്പൊത്താ വാനവന്മാരുടെമഹിതമഹ-

സ്സഞ്ചയംതന്നിൽനിന്നി-

ട്ടമ്പിൽതാനുതളവിച്ചീടിനനിഖിലജഗ-

ന്നായികേശ്രീമഹേശി!

വമ്പോത്താകുന്നതൊട്ടൊധിപനുമുടിയിൽ

കേളിയാട്ടുന്നതാണിൻ

ചമ്പോൽത്താമൊത്തതുകാലിണതരണമേ.

പൂങ്ങുൾത്തൊങ്ങുൾക്കുമേന്മേൽ.

446. കാചംമണിക്കാഞ്ചനമേകസ്യത്രേ

മുശലാചകാരേതികിമത്രചിത്രം?

വിശേഷവിൽപാണിനിരേകസ്യത്രേ

ശപാനംയുവാനംമഹവാനമുചേ.

ഭായം—ഈ മുശല (മുശലയെന്നതിന്നു സുന്ദരിയെന്നും, മുശസ്രിയെന്നും, അർത്ഥം) പട്ടിയും രത്നവും സ്വപ്നവും ലഭേശ്വരത്തിൽ കേൾക്കുന്നതിലൊന്നാണല്ലോ? വിപരമ്പയ പാണിനി, ശപാവിനേയും, യുവാവിനേയും, മഹവാവിനേയും ലഭേശ്വരത്തിൽ യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ?

(ശപയുവമഹോദ്ധാനാമതലിതേവാ. സു.)

447. അയമിന്ദുരുദഞ്ചതീ, വഞ്ചശരീ-

മനിശഞ്ചവിമുഞ്ചതിപഞ്ചശരഃ

കരരീവിരുതംകുരുതേപരിതഃ

ഹര!ശങ്കര!ശങ്കര!കിംകരവൈ.

ഭാവം.—ഇതാ ചന്ദ്രനുദിക്കുന്നു. കാമൻ ശരങ്ങളെ പൊടിക്കുന്നു. കരരികൾ ശബ്ദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഞാനെന്താണിനി ചെയ്യേണ്ടതു്?

448. നാഥേനപുരുഷോത്തമേത്രിഷ്ഠഗതാം

സേവ്യേരമാവല്ലഭേ

നിത്യേസുപസുപദസ്യദാതരിവിഭൗ

നാരായണേതിഷ്ഠതി

യംകഞ്ചിൽപുരുഷാധമംകതിപയ _

ഗ്രാമേശമല്ലാതഥദം

സേവാഞ്ചൈതൃഗയാമഹേന്ദ്രശമഹോ

മുകാവരാകാവയം.

ഭാവം.—നമ്മുടെ നാഥനായി, പുരുഷോത്തമനായി, ഭൂതലോകങ്ങൾക്കും സേവ്യനായി, ലക്ഷ്മീവല്ലഭനായി, നിത്യനാഥി, ഭക്തന്മാർക്കു തന്റെ പദത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നവനായി സമുദ്യോപിതായ നാരായണനിരിക്കേ പുരുഷാധമനായി, അല്പം ചില ഗ്രാമങ്ങളുടെ അധിപനായി പിതൃക്കന്മാരിരിക്കുന്ന ഏതോ ഭരതവനെ സേവിക്കാനന്വേഷിച്ചുനടക്കുന്ന ഞങ്ങളും മുകന്മാരും വിഡ്ഢികളാണ്. സംശയമില്ല.

സംഗീതംവാസരസകവിതാകിഞ്ചഷ്ഠദർശനീവാ

യാകാചിദപാളവനവിദിതാഗ്ഗാഘനീയാപിവിദ്വാ

ശ്രീശാഖേന്ദോരനുപമസഭാരോഹധന്യാനചേ

(സ്ത്യാൽ

ധികതാധികതാമിതികഥയതേമദ്യഭോയം മുഖേന.

ഭാവം—സംഗീതമായും, കവിതയായും, സാഹ്യം
 ഭിക്ഷുഭർജനമായും, ശ്ലാഘ്യമായ മറ്റേതു വിദ്യയായാലും
 ഗരി വിശാഖം രാജാവിന്റെ സഭയിൽ പ്രയോഗിക്കുന്നത്
 ഞ്ഞവനാൽ അതു വിലയില്ലാത്തതാകുന്നു എന്നാണു ഈ മ
 ദ്രുളം പറയുന്നത്. (ധിക്താം ധിക്താമെന്നാണല്ലോ മദ്രുള
 അതിന്റെ ശബ്ദം. ധിക്തശബ്ദം നിന്ദാർത്ഥഭൂതകവുമാണ്. അ
 ത്തുകൊണ്ടു ധിക്താം=അതിനെ നിന്ദിക്കുന്നു എന്നു അർത്ഥം വ
 രിക്കണം).

450. നാരായണൻതൻപദാരവിന്ദം
 വാരിജനത്തിൻമുഖാരവിന്ദം
 മനുഷ്യരായുലിവർണിലൊന്നു
 നിനച്ചുവേണങ്ങിവസംകഴിപ്പാൻ.

151. തപദംഗണൈകൊങ്കണഭൂമിപാല!
 മതംഗജാഗ്നൗഘലിനോജയന്തി
 ആവാസദാദാദരിഭൂപരീനാ—
 മാശാന്തശൈലാഹവസാപരാധാഃ.

ഭാവം—ഓം കൊങ്കണരാജാവേ! അങ്ങയുടെ ശത്രുരാജാ
 കലാശിരിപ്പാൻ സ്ഥലം കൊടുത്ത അപരാധം നിമിത്തം
 വികിരകപ്പെട്ട ദിഗന്തപച്ചതങ്ങളും എന്നു തോന്നാവുന്നും മ
 ണ്ഡലവിട്ടു തളച്ച ഗജശ്രേണുന്മാർ അങ്ങയുടെ മീറത്തു ശോഭി
 ത്തവാനും.

452. വീടീകരാ ഗ്രാവിരഹാതുരാസാ
 ചേടീമവാഴീദിഹചിത്തജനാ

പ്രാണേശ്വരോജീവിതമുൾരാത്രം -
 മായാതിനായാതിനയാതിയാതി.

ഭാവം - വിരഹപരവശനായ ഒരു സ്ത്രീ കയ്യിൽ വെറും ചുരുളെടുത്തത് (ചിത്തജന്മം ആയതി, പ്രാണേശ്വരം ന ആയാതി, ജീവിതം ന യാതി, അർദ്ധരാത്രം യാതി) കാമൻ വന്നു, ഭർത്താവു വരുന്നില്ല, ജീവൻ പോവുന്നില്ല, അർദ്ധരാത്രി കഴിയാതായി എന്നിങ്ങനെ സഖിയേടേ പറഞ്ഞു.

ഭജനികതിചിദിദിപിളംപ്രദിമവസ്ഥദാരതഥാ
 പരേകതിചിദിദിപിളംപ്രദിമവസ്ഥദാരതഥാ
 പ്രദിപിളംപ്രദിമവസ്ഥദാരതഥാ
 ഭജനികതിചിദിദിപിളംപ്രദിമവസ്ഥദാരതഥാ

ഭാവം - ഇഷ്ടപരിവൃത്തിക്കായി ചിലർ മുഖസ്ഥദാര (പ്രദിപിളം) നേയും ചിലർ ഉരസ്ഥദാര (വിഷ്ണു) നേയും, സേവിപ്പടുന്നു. ഞാൻ ആശ്രിതനാകു കല്പദ്രുമമായി കരുണാകരനായിരിക്കുന്ന ശിരസ്ഥദാര (ശിവൻ) നെ ഒഴിച്ചു മറ്റാരെയും സേവിക്കുന്നില്ല. (ഇതു കരുണാകരമേനേൻ എന്ന ഒരു ശിരസ്ഥദാരൻ ഒരു കവി ഒരിക്കൽ എഴുതി അയച്ചതാണത്ര.)

454. ക്ലേശോസിക്തസ്സജഗതാംപരിരക്ഷണായ
 ധാരാസമസ്തഹിതചിന്തനലാലസേന
 സദേപഞ്ചധർമ്മപരിപാടനദക്ഷവത്
 നോബാധതേനപവരോപികലിതസ്തപം.

ഭാവം - സജ്ജനദേവിയും ശത്രുവുമായ കലി (കോപം) ധർമ്മദക്ഷനായ അങ്ങയെ ബാധിക്കാത്തതുകൊണ്ട് ജഗദ്ധി

തെങ്ങിയായ മാതാവു ചോകുകയുണ്ടെന്നുള്ള രാജാവായി
നിയമിച്ചിട്ടുള്ളത് അങ്ങയെത്തന്നെയാണു്.

455. ചഞ്ചൽ ചില്ലിലതസ്തുപൈരിയമണമെഴും

പൂമുടിക്കുത്തൊഴുന്നേ—

നഞ്ചിക്കൊഞ്ചിക്കഴഞ്ഞിട്ടുതുപൊഴിയുമാ—

പ്പഞ്ചരികുത്തൊഴുന്നേൻ

അഞ്ചമ്പൻ ചെന്യുനാമനസിഃപനമുപ—

സ്തംഭുലസ്തുത്തൊഴുന്നേൻ

നഞ്ചിൽകിഞ്ചൽകിടക്കുകൊടിയകുടിലത

യ്ക്കൊന്നുവേരേത്തൊഴുന്നേൻ.

456. മൌനാവകതിയമതം

മനശ്ചവിഷ്ണീകരോതിനിർദ്വിഷയം

സോഽവൈദ്യീഗ്രഹവാൻ

തേഹായമിനാപദേനമസ്കർമ്മഃ.

ഭാവം—മൌനാത്മഭായം, നിർദ്വികാരാത്മകമായും ഉപേക്ഷിക്കുന്ന ആ പരമാത്മാവിന്റെ അചതാരമ്യത്തികളായ യതീ
ശ്ചരന്മാരേക്കുറിച്ചു ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു.

457. ആമോദാകൃഷ്ടലോകേകമലിനികിമവി

ശ്രുതതാവാഗിയമേ

നായംഭൂയേതഥാഹംതവവിരഹവര—

ജ്യോതിരാതപ്യമാനഃ

ആസേവ്യാംരാജാമംസൈരഭിനവകമലാം
 തപായമാലോക്യബാലാം
 ശ്രീരക്തേകാരലോരൈരപചിതതടിനീ-
 മദ്യമണ്ഡുകഷ്ണൈഃ.

ഭാവം.—സൈരഭ്യംകൊണ്ടു ലോകങ്ങളെ വശീകരിക്കുന്ന
 മേ താമരപ്പൊയ്ക്കേ! ഞാൻ സ്വപ്നം പറയുന്നതു കേൾക്കുക
 രാജാമംസങ്ങളാൽ ഉപഭോഗ്യമായും, അഭിനവകസുന്ദരമായും
 ബാലയായുമിരിക്കുന്ന നിന്റെ സഖീപത്തിങ്കൽ നപുംസകന്മാ
 രായ ചില മണ്ഡുകങ്ങൾ കിടന്നു ലഹള കൂട്ടുന്നതു കണ്ടിട്ടു
 ഞാൻ അത്ഭുതം ഭവിക്കുന്നു. നിന്റെ വിരഹതാപംകൊണ്ടു
 കൂടി ഞാൻ അതുപോലെ ഭവിക്കുന്നില്ല. (ഇതിന്റെ കവി
 തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാക്കന്മാരിലൊരാളാണത്രെ. കമലി
 നീ എന്ന സംയോധനം ഒരു രാജസ്രീയെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ്.)

158. സമൃദ്ധി പ്രജാപാലാജാഗത്രകുഃ

സമൃദ്ധിയഃ ക്ഷുദ്രജനൈരദൃശ്യഃ

ചതുർവിധാമാത്രസാമൂഹ്യലോ

ജയത്യസാവോദന ഭൂമിപാലഃ.

ഭാവം.—പ്രജകളെ വഴിപോലെ പാലിക്കുന്നവനും, എ
 ല്ലാവശ്യം ഇഷ്ടനായിരിക്കുന്നവനും ക്ഷുദ്രജനങ്ങൾക്കു കാ
 ഞാൻ കഴിയാത്തവനും ചതുർവിധന്മാരായ മന്ത്രിമാരുടെ രസ
 തിന്നു അനുഭവനമായ ഈ പാദന (ചോറ്) രാജാവു വിജ
 യിക്കുന്നു. (ഇതു ചോറിനെ രാജാവായി രൂപണം വെക്കു തോ
 ലുകവി ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ളതാണ്.)

പുണ്യണതിലകകാന്തിശ്ലക്ഷ്മീനീലാളകശ്രീ-

പ്രതികരിതചിസ്തേഹാലബാലേനദൃഷ്ടഃ

തിജിാനികരസസ്യാരാഗസമ്പക്കകാന്താ-
മമൃതകിരണലോഖമാക്ഷിപത്യാത്മഭാസാ.

ഭാവം— കൗമരപ്പൊട്ടോടും അളകത്തോടുംകൂടിയ നിന്റെ
വാചപത്രൻ ഇരളോടികലസ് അന്തിച്ചുവെപ്പോടുകൂടിയ ചന്ദ്ര
ലഗ്നനെ ആക്ഷേപിക്കുന്നു.

460. കാൽക്കുളമുള്ളകൾ നിന്നുചിലാവിനോടു
വാൽക്കുന്നവൈരമൊടെതിർത്തതുമ്മേനീ
കണ്ണൊണ്ടിടാബുധർപഴിച്ചീടുമാശുനിന്നെ
വാങ്ങൊണ്ട ലോകർമദമത്തരുമാവുമല്ലോ.

461. ആയാതേതുതിരോഹിതോയദിഭവേ-

ഭൂഷോന്യകാർയ്യാപരഃ
പ്രാജ്ഞേരമുഖോവിഷ്ണുഹൃദയഃ
സ്വകേശവാദീമുഹൂഃ
അന്തർവ്വേശ്വനിവാസമിച്ഛതിസദാ
പ്രാജ്ഞേനയോപ്രാധിതഃ
ഭൂത്യാനാമപരാധജപ്തനപര-
സ്തന്നനിരം നവ്രജേൽ.

ഭാവം— അതിഥി, ഗൃഹത്തിൽ ചെന്നാൽ കളിച്ചിരിക്കുക,
തമ്മിൽ കണ്ടാൽ എനിക്കുപ്രാദുർഭാസമെന്നു പറഞ്ഞു
നടക്കുക, ഉള്ളിൽ രസമില്ലാതെ പുറമെ കള്ളച്ചിരി ചിരിക്കുക,
പ്രാരബ്ധം പറയുക, ദീനമാണെന്നു നടിച്ചു അകത്തു ചെന്നു
കിടക്കുക, മാലിയക്കാരെ കുറാം പറയുക ഇതെല്ലാം ചെയ്യുന്നവന്റെ
വീട്ടിൽ ഭക്ഷണത്തിന്നു പോവരുത്.

462. ഏണിതുന്ദിലാഗ്രഹമണിഭൂഷണോജപലാ

ഗളനാളികാപികളനാദിവിതവ

വദനേന്ദുസാഗ്രസുഷമാമൃതാംബുധാ-

വുദിതേവകംബുമണിരംബ!രാജതേ.

ഭാവം—ഭൂഷണോജപലവും മധുവാദിയുമായ നിന്റെ കഴുത്തു, മുഖകാന്തിയാകുന്ന അമൃതാംബുധിയിൽനിന്നുതന്നെയുള്ള രംബപോലെ ശോഭിക്കുന്നു.

463. ഹന്തസ്വാഗതമേതദാസനമതി-

ശ്രാന്തോസിവിശ്രാമ്യതാ-

മാപസ്താവദിപാഗതോന്നസമയഃ

സ്നാതവ്യമേതത്സരഃ

ഇത്യുദാസവശേനപഞ്ചരശുകോ

ബാലശ്ചയസ്യാലയേ

പാനമാനാംശ്രമവാരിലുന്വതിലപൻ

ധന്യസ്സഗേഹീജനഃ.

ഭാവം—ഇങ്ങോട്ടു പുറപ്പെട്ടതു നന്നായി. ഈ ക്ഷണമേ ലിരിക്കും. അങ്ങു വളരെ ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നു. കുറച്ചു വിശ്രമിക്കൂ, ഇതാ വെള്ളം. കാൽ കഴുകാം. ഉണിഞ്ഞ കാലമായിരിക്കുന്നു. കുളിക്കേണമെങ്കിൽ ഒരു കാണുന്ന കുളത്തിലാവാം. എന്തിങ്ങിനെ കട്ടി പറയുന്നതു കേട്ടു തത്ത്വം പറയുന്നത് സത്യമെന്തെന്തിലാണോ? ആ ഗൃഹസ്ഥനാണ് പുണ്യവാൻ. (അവിധികൾ അവിടെയ്ക്കാണ് പോകേണ്ടത് എന്നു സാരം).

464. ആമുലാംഗനിനാലകണ്ടകതനോ!

പുഷ്പനസൗഗന്ധികം
നല്ലായാശ്രമമാരിണീനചഫലം
ക്ഷുദ്രാമസന്തപ്തം
ദർശനമ! സാധുസംഗരഹിതം
സ്വപ്നാവദാസ്താമഹോ
അന്യേഷാമവിശ്വാനാം ഫലവതാം
ഗുഹ്യൈവപ്രതിർജ്ജായതേ.

ഭാവം—അല്ലയോ ചതുരക്കുഞ്ചി! നിന്റെ ആപാദമൂലം മുജ്ജാപം. സുഗന്ധമുള്ള പുഷ്പവും, തളിർക്കാരുന്ന നിഴലും, വിശപ്പും ദാഹവും ശമിപ്പിക്കുന്ന ഫലവും നിനക്കില്ല, സജ്ജനസമ്പർക്കവുമില്ല. എന്നാലും നല്ല വൃക്ഷങ്ങളുടെ രക്ഷയ്ക്കായി വേലി കെട്ടുവാൻ നിന്നെ ഉപയോഗിക്കാം.

സകലഗുണമിണങ്ങളും സഞ്ചനംവേർപിരിഞ്ഞീട്ടകിലുമവരിൽമൈത്രിഭംഗമുണ്ടാകയില്ല
അകലെമുകിലിനുള്ളിൽ പുകിലും ചന്ദ്രനാമ്പൽ—
അകലർ വികസിക്കും സ്നേഹമുണ്ടോവിടനു?

466. ആസന്നസന്ധ്യമഖലാകിതനീചവർഗ്ഗം—

മദ്യേണവകമസിതാമേനാജ്യസികതം
ഉപഗിഗർത്തകമനുഷ്ഠമഗോരസാർദ്രം

മനം ഭവത്യരുചയേപ്രമുതോവമാനം

ഭാവം—അന്നം എത്ര നല്ലതായിരുന്നാലും അതു സന്ധ്യയായപ്പോൾ, നീചവർഗ്ഗങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ വെച്ചാൽ, ഭക്ഷണത്തിൽ

നിരിക്കുന്നതിന്റെ അടുത്തു വളിച്ചുണ്ടാവുക, മുഖം കുറുപ്പിച്ചു കൊണ്ടു കൊടുക്കുക, നെഞ്ചിലാതിരിക്കുക, ചുടില്ലാതിരിക്കുക, മോരില്ലാതിരിക്കുക എന്നീ ദോഷങ്ങളുണ്ടായാൽ ഭവി കെട്ടു പോകും.

467. സന്നാനാവകയോണീനിപതിതാ

മദ്യേജലംക്ഷേപണീ

വന്മാഃപവ്വതദിന്തുരോഽവനാപരി-

മുണ്ണാത്വതാരാവഥഃ

ഭോഭോമാരുത!ദുസ്തരോജലനിധി-

ജ്ജീണ്ണാചനൈവത്ത്വതേ

താംതപഃമജ്ജയവാതടംഗമയവാ

ഹസ്തേതവാസ്തേദപയഃ.

ഭാവം—തോണിക്കാർ ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നു. കഴുക്കോൽ വയ്ക്കത്തിൽ വീണുപോയി. പവ്വതാകരങ്ങളായ ഓളങ്ങളെ കൊണ്ടു വഴിയും വിഷമമായിരിക്കുന്നു. ആകാശം കാർമ്മുഖങ്ങളെ കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ സമുദ്രം മുകൾ കാണാത്തതാണ്. തോണി വളരെ പഴക്കം ചെന്നു കേടുവന്നതാണ്. അല്പയോ മാരുത! ഈ തോണിയെ അങ്ങു മുക്കുകയോ കരസ്ഥപ്പെടുത്തുകയോ ചെയ്യാൻ കഴിയില്ല. അതു രണ്ടും അസംഭവ്യം എന്നാണ്. (ഇത് 22-ൽ തിപ്പെട്ട തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവിന്റെ കർശാസ്ത്ര അടിയാ വെച്ചതാണ്)

468. കസ്തൂരികാംത്രണഭൂജാമടവീഴ്ഗാണാം

നിക്കിപ്യനാഭിഷ്ട ചകാരചതാൻവധാഹ്വൻ

മുഹൂർത്തവിധിസുകലദുജ്ജനജാലജിഹവാ-

മൃലേഷവിഷ്ണുവിതീചേൽസുകലോപകാരദ.

ഭാവം.—മുമ്പത്തെ പ്രാമാന്യ കാട്ടിയുള്ള പുല്ലു തിന്നു ചി-
വിക്കുന്ന മാനുകളുടെ നാടികളിൽ കണ്ണുരി കൊണ്ടുവെച്ചു അ-
വരെ കൊല്ലിക്കുന്നു. ദുജ്ജനങ്ങളുടെ നായിന്റെ കടൽക്കര-
ത്തു വെച്ചിരുന്നതിൽ ചോരകോപകാരമാവുമായിരുന്നു.

ഉപദേശവദേതിഷ്ണുപുരായംശിഗ്രവല്ലവഃ

ഇദാനിമോദാനുപാധിധരമുദേപാദമുരീഹതേ.

ഭാവം.—പണ്ടു പട്ടാന്റെ സ്ഥാനത്തിലിരുന്ന മുരീഷ്ണുവി-
ലുള്ളപ്പോൾ ചോരിന്റെ സ്ഥാനം കിട്ടിയാൽ കൊള്ളാമെന്ന
ഭോധം തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

170. മൃദില്ലാത്തൊരുമുണ്ടുകൊണ്ടുതലയിൽ-

ഷെട്ടീട്ടുവക്ത്രരയം

മൃദിക്കൊണ്ടരിവാൾപുറത്തുതിരുകി

പ്രാഞ്ചികിതമുന്ധിനേ

നാടൻകച്ചച്ചുടുത്തുമേനിമുഴുവൻ

ചേരുംവരണ്ടിപ്പൊഴി-

പ്പാടത്തിന്നുവരുന്നനിൻവരവുക-

ണ്ടെറക്കൊതിക്കുന്നുഞാൻ.

471. പുരാകവീനാംഗണനാപ്രസംഗേ

കനിഷ്ഠികാധിഷ്ഠിതകാളദാസാ

അദ്രാപിതത്തുല്യകവേരഭാവാ-

ദനാമിക്ഷ്യാതമകനാമധേയാ.

ഭാവം—പണ്ടു കവികളെ കണക്കാക്കുമ്പോൾ കാളിദാസൻ എന്നു ചൊരിയൊന്നു മടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തോടു കിടന്നു മരണമുണ്ടായ കവിയെ ഇന്നും കാണാത്തതായാ അനാമിക (അനാമിക=നമിക്കാത്തത്).

472. കേചിദദന്ത്യതുതമസ്തിപുരേസുരാണാം—

മന്ത്രേവദന്തിവനിതാധരപല്ലവേഷു
ബ്രഹ്മോചയം സകലലോകഹിതാനുകാരി—
താംബൂലപുഗലതസംയുതധുമവത്രേ.

ഭാവം—ചിലർ ദേവലോകത്താണ് അമൃതമിരിക്കുന്നതെന്നു പറയുന്നു. വേറെ ചിലർ സുന്ദരികളുടെ അധരപല്ലവത്തിൽ ചിലാണെന്നും പറയുന്നുണ്ട്. എല്ലാവർക്കും ഹിതമായതും വെറുപ്പില്ലാത്തതും, അടയ്ക്ക, നാട് ഇതുകൾക്കു കൂടിയതുമായ പുകയിലയിൽ അമൃതമിരിക്കുന്നു എന്നാണ് ഞങ്ങൾ പറയുന്നത്.

473. ക്ഷപാക്ഷാമീകൃത്യപ്രസഭമപഹ്വ—

ത്യാംബുസരിതാം
പ്രതാപ്യാർച്ചീം കൃത്സ്നാം തരുഗമനമു—
മോഷ്ടസകലം
കപസബ്രതൃഷ്ണാംശുക്തജ്വലിതമ—
നേപഞ്ചണപരം—
സ്തദിദൃപാലോകാദിശിശിചര—
ന്തീമജലദാഃ.

ഭാവം—രാത്രികളെ ക്ഷിണിപ്പിച്ചും, നദികളിലെ വെള്ളം കയറും, ഭൂമിയെ തപിപ്പിച്ചും, കാട്ടിലെ മരങ്ങളെ ഉത്ത

കിയും സഞ്ചരിച്ചിരുന്ന ആ സൂര്യൻ ഇപ്പോൾ എവിടെ പോയി എന്നു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു മിന്നൽവിളക്കുകൾ കൊളുത്തിപ്പിടിച്ചു മേഘങ്ങൾ ഇതാ അന്വേഷിച്ചു നടക്കുന്നു.

474. രഥാകുവ്വൻമുഖവായുനൈവകലികാം

കാലേസമുല്ലാസയ -

നാവിശ്യാന്തരമാദരേണശനകൈ -

സ്താദ്ധപീംചമാദ്ധപീംപിബൻ

യുനോദ്ദൃഗ്ധതിദിരേഹറികരോ

മുശോപഭോഗക്രമം .

ശ്യാലന്തേതദിദംവിലോക്യപവനാ -

ധൃതൈശ്ശിരോഭിഃ ദ്രമാഃ.

ഭാവം—തന്റെ മുഖവായുകൊണ്ടുതന്നെ പൂമൊട്ടിയെ വിടർത്തി മുളിപ്പാട്ടു പാടിക്കൊണ്ടു പതുക്കെപ്പതുക്കെ ഉള്ളിൽ കടന്നുകൂടി (ലാക്കു നോക്കി അടുത്തുകൂടി) മധുരമായ മരദാഹം ചെയ്യുന്ന വണ്ടുകൾ, യുവാക്കന്മാർ മുശലകളായ സ്ത്രീകളുടെ സംയോഗക്രമത്തെ കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നു. ഇതു കണ്ടു വാക്കങ്ങൾ വലേ എന്നു യഥാർത്ഥം കേൾക്കുന്നു. (കവി കൊടുത്തല്ലെങ്കിൽ കൊച്ചുണ്ണിത്തമ്പുരാൻ)

475. ഉത്തരംപേതമിണങ്ങരം കലവുമി -

ല്ലാചാരവും പിച്ഛയാ -

ണാതന്തന്നെയറിഞ്ഞതില്ലവനെനീ

പാണിഗ്രഹം ചെയ്തയാൽ

ചേരും ചാരമുണങ്ങുകണ്ടു മറയും

വാഴുന്നു സർവ്വേശനെ -

നാടംനിമ്പദമാശ്രയിക്കിലവനിൽ
ചേരുന്നഭാഗ്യംശിവേ!

വിത്താത്മിനി, വിശരണാ, വിപരിപ്ലാഭാന്താ,
തിതേമാപമാ, പരവശാ, പരിഹാസപാത്രീ
നിത്യപ്രസൂ, രമധൂരാ, സ്വപവയോവിരുദ്ധാ
ഏതാദേശപ്രണയിനാം പരിവർജ്ജനീയാഃ.

ഭാവം—പണം തട്ടിപ്പറിക്കുന്നവർ, വീടില്ലാത്തവർ, വിട്ടുസാമാനങ്ങളൊന്നുമില്ലാത്തവർ, ദീനമുള്ളവർ, തിത്ത്ത്ത് ലംപോലെ എല്ലാവർക്കും ഗമ്യമായിട്ടുള്ളവർ, അന്യനും അധീനനായിരിക്കുന്നവർ, ആളിൽ ചേരുന്നവർ, കണ്ടാൽ നന്നല്ലാത്തവർ, തന്നേക്കാൾ വയസ്സേറുന്നവർ ഇങ്ങിനെ പത്തു വിധത്തിലുള്ള സ്ത്രീകളെ കാമികൾ വർജ്ജിക്കേണ്ടതാണ്.

477. ശാന്തിദിജഃപ്രകരുതേബാഹുദീപശാന്തിം
മദ്ധ്യപാജ്യപായസഗുളൈർജ്ജ്വരാഗ്നിശാന്തിം
തത്രാത്ത്വബാലവനിതാമദനാഗ്നിശാന്തിം
കാലക്രമേണപരമേശ്വരശക്തിശാന്തിം.

(ഇതു ക്ഷേത്രങ്ങളിലെ ശാന്തിക്കു (പൂജ ചെയ്യുന്നവർ) നെ കുറിച്ചുള്ള ശകാരമാണ്. ശാന്തിക്കർ, വിളക്കു മുതൽക്കു, നിവേദ്യസാധനങ്ങളെ മോഷ്ടിച്ചുതിന്നുക, സ്ത്രീകളെ വൃദ്ധിപരികാൻ നടക്കുക മുതലായ പ്രവൃത്തികളെക്കൊണ്ടു കാലക്രമേണ ദേവന്റെ ദൈവത്വം തീരെ ഇല്ലാതാക്കുന്നു എന്നാണിതിന്റെ സാരം).

476. രക്താശോക! കൃശാദരീകപരഗതാ

തൃക്തപാനരക്തം ജനം

നോളഷ്ടിമുദയവചാലയസിനിം

വാതാഭിഭൂതംശിരഃ

ഉൽക്കണ്ഠാഖടമം നഷ്ടംപദഖടം-

സംഖട്ടബാണാഹതഃ

തൽപാദാഹതിമന്തരേണഭവതഃ

പുഷ്പാത്ഗമോയംകൃതഃ.

ഭാവം—അല്ലയോ അശോകമേ! അനുരക്തനായ എന്നെ വിട്ട് ആ ഡുഃഖി എങ്ങോട്ടു പോയി എന്നു നീ എന്നോടു പറയണം. വെറുതെ കണ്ടിട്ടില്ലെന്നു നിമിഷത്തിൽ തലയിളക്കണ്ട. അവളുടെ ചവിട്ടുകളാതെ നീ ചുരുങ്ങാൻ ഭരിക്കലും വഴിയില്ലല്ലോ. (സുന്ദരികളായ സ്ത്രീകൾ ചവിട്ടിയാൽ അശോകം പൂക്കുമെന്നു പ്രസിദ്ധമാണ്.)

479. ഗോവിന്ദനന്ദനതയാ ചവപുശ്രിയാ ച

മാസ്മിൻനൃപേകുരുതകാമധിയന്തരന്യഃ

അസ്മീകരോതിജഗതാംവിജയേസ്മരഃസ്ത്രീ-

രസ്മീജനഃപുനരേനവിധീയതേസ്ത്രീഃ.

ഭാവം—ഗോവിന്ദനന്ദനതപം (ഗോവിന്ദനന്ദനൻ എന്നു വിളക്കുന്നവന്റെ പുത്രൻ) ഗോവിന്ദനെന്നു പേരായ ഒരാളുടെ പുത്രൻ)കൊണ്ടും സൗന്ദര്യോധികൾകൊണ്ടും സ്ത്രീകൾ ഈ രാജാവിനെ കാമദേവനാണെന്നു തെറ്റിദ്ധരിക്കേണ്ട. കാമൻ ലോകം ജയിപ്പാൻ സ്ത്രീകളെ അസ്മീകരിക്കു (അസ്മി ജ്ഞാക്കി ഉപയോഗിക്കുന്നവൻ) നവനാണ്. ഇദ്ദേഹം

കയ്യിലെടുത്തവരെ) സ്ത്രീകളാക്കുന്നവനാണ്. സ്ത്രീകളെപ്പോലെ ഉൾമിരില്ലാതാക്കുന്നവനാണെന്നു സാരം.

480. മഞ്ചാടിപ്രായമായികളർമുഖമിനിയം -

ന്നിന്നലെപ്പക്ഷജ്ഞിൻ -

മൊട്ടോടൊട്ടൊട്ടുസാമ്യംസരസിജവദനം -

യ്യിന്നുപോൽക്കുടസാമ്യം

നാളെക്കുടീന്ദ്രകുടേന്തൊട്ടുപടപൊരുതും

മറന്നാറുകുന്നവെല്ലും

നാലാന്നാറനാകലോകക്കുളരിയിൽവിരതം

കെട്ടിമേളോട്ടുചാടും.

481. ഗുണഗുണോന്മേതികണാദവാദോ

യഥാത്മഘോഷേതികൃതാത്മഭാവഃ

ഭവാമിഭൈമീശപര!താവകീയം -

ഗുണഗുണാനന്തകണോപിയസ്മാൽ.

ഭാവം—ഘോഷം കടത്തുന്നതു രാജാവേ! അങ്ങനെയുടെ ഗുണത്തിൽ (വെല്ലു കാരത്തിൽ) ഗുണങ്ങളുടെ യോഗംപോലും കാണുന്നില്ലാത്തതുകൊണ്ട്, ഗുണത്തിൽ ഗുണമില്ലെന്നുള്ള താക്കീതുകന്മാരുടെ വദനം ശരിയായിരിക്കുന്നു എന്ന ഒരു കൃതാത്മനാ ചിന്തിക്കുണ്ട്. (ഇതു ഒരു കവി കടത്തുന്നതു രാജാവിനോടു പറഞ്ഞതാണ്.)

ഘോഷം ചർച്ചനസ്ഥഭൂവിണഗണമോഷഃശ്രുതവതാസ്വപേശ്ശബ്ദാരക്ഷാക്രിയതത്ത്വമിമാദ്യോയമുചിതഃ

പരാൻഗേഹാൽഗേഹാൽപ്രതിദിവസമാകൃഷ്ണനയ
(തഃ
കൃതാന്താൽകിംശങ്കാപരിഹരഥമേജാഗൃതജനാഃ

ഭാവം—അയത്വീട്ടിൽ കള്ളൻ കടന്നു കുറച്ചു പണംകൊണ്ടുപോയെന്നു കേൾക്കുമ്പോഴുള്ള വീട്ടിൽ കാവലിട്ടു രക്ഷിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നതു നല്ലതുതന്നെ. ഓരോ വീട്ടിൽനിന്നും അന്തകൻ മനുഷ്യരെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടു പോകുമ്പോൾ രക്ഷിപ്പാൻ വിചാരിക്കാത്തതു് എന്തുകൊണ്ടാണു്? ജനങ്ങളെ നിങ്ങൾ ഉണർയിൻ.

483. ഭൂരിശപരദപാരബ്രഹ്മിരൂട്ടികാ-

ഭൂരാസികായൈരചിതോയമഞ്ജലിഃ

യദഞ്ജനാഭംനിരപായമസ്തിമ

ധനഞ്ജയസ്യാനന്ദ്രഷണംധനം.

ഭാവം—ദുഷ്ടന്മാരായ ഭൂതന്മാരുടെ പാറണിയ്ക്കലുള്ള പാടുകിടപ്പിന്നു ഞാനെന്നു യൊഴുതക്കാം. അയ്യനന്റെ തർത്തട്ടിനെ അലങ്കരിക്കുന്നതും നാശമില്ലാത്തതും അഞ്ജന വസ്ത്രമുള്ളതുമായ ഒരു ധനം എനിക്കുണ്ട്. ഞാൻ അതുകൊണ്ടു വ്യക്തനായിക്കൊള്ളാം.

484. ശൈവാലക്ഷരപദമനോഹരമീനയുക്താ-

മൽപുല്ലപത്മമുകുളാന്നളിനിമനോജ്ഞാം

ആലോക്യമജ്ജനധിയാപമികോനിതാന്തം

‘തൃഷ്ണാകലോപസതിനക്രമേനദൂരാൽ.

ഭാവം—കരിഞ്ചണ്ടി, വണ്ട്, മീൻ, താമാപ്പൂവ് എന്നിവ യോടു കൂടിയ പൊയ്ക്കയെ കണ്ടു കളിപ്പാൻ മോഹിക്കുന്ന വഴി പോക്കൻ മുതലയെപ്പേടിച്ച് അടുക്കാതെ നില്ക്കുന്നു.

ഭാരം ഒരു സ്ത്രീയെ കണ്ടു കാവിച്ചു എങ്കിലും മത്തായിനെ പോ-
ലിച്ച് അടുക്കാതെ നില്ക്കുന്നു എന്നു ഗപനി.)

§ 55. ചഞ്ചഞ്ചുമാച്ചുമഞ്ചസ്ഥിതമധരതനോ!

നിന്റെ ചെഞ്ചെവടിത്താർ

ചെഞ്ചെമ്മുകുപ്പുമാമാനാദനുടെ പരിശു-

ശ്രുഷയെത്തോഷപൂർവ്വം

അഞ്ചമ്പനാനുമാശാപതികളുമര-

സ്രീകളുംമുത്തിമുനം

കിഞ്ചപ്രത്യംഗിരാശ്രീവിധിദയിതകളും

മാജരായാചരിക്കും.

§ 56. സുസ്താതേയംപ്രഭാതേസുരചിരസലിലേ

മന്ദവാതൈസ്സശീതേ

ബിഭ്രാണേനോത്തരീയം കുറിനകചയുഗം

മാദയന്തീകരേണ

കല്യാണാംഗികടാക്ഷൈസ്സുരണജനമനഃ

കഷ്ടയന്തീനിതാന്തം

ഗച്ഛത്രേകാതടാകാച്ചികരവികിരണം

കർച്ചതീക്ലിന്നവസ്ത്രം.

ഭാവം.—പ്രഭാതസമയത്തിങ്കലെ തണുത്ത കാറ്റോടുകൂടി
തുമ്പയിരിക്കുന്ന നിമ്ബജലത്തിൽ സ്നാനം ചെയ്ത് ഉത്തരീയം
ധരിച്ചിരിക്കുന്ന കൈകൊണ്ടു സുനന്ദന്റെ മറച്ചു നന്നത്ത വ
സ്ത്രമുടുത്ത ഒരു സുന്ദരി തലമുടി വേർപ്പെടുത്തി തുണജനങ്ങളെ

ഭൂമി മനസ്സിനെ കടാക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ട് കവർന്നുകൊണ്ട് ഇതാ
കളത്തിൽനിന്നു പോകുന്നു.

ഏകപാദികം വെട്ടുപാതാഗ്രഹാൻതരണീസ്തനം
ശീതകാലേ വഹത്യുഷ്ണമണ്ണികാലേതുശീതളം.

ഭാവം—കിണറിലെ വെള്ളം, പേരാലിന്റെ തണൽ,
വിളിന്റെ ഉഷ്ണ, സൂര്യന്റെ സൂര്യം ഇതുകൾ തണുപ്പുള്ള കാ
ലങ്ങളിൽ ഉഷ്ണങ്ങളും, ഉഷ്ണകാലങ്ങളിൽ ശീതങ്ങളുമായിരി
ക്കും.

458. ശീതേധികേഘ്നമതിശീതളമണ്ണികാലേ

സംസ്കൃതപുഷ്പകദംബഹൃതാപഹാരി

അംഭോജകോശസുഭഗം കളഹംസഗതാ

കിഞ്ചിച്ഛലജലമഹോതരണീകചാഭം.

ഇതു 'ജലമഹോതരണീകചാഭ' എന്ന സമസ്തയുടെ ച
രണമാണ്. ശീതകാലങ്ങളിൽ ഉഷ്ണസ്വർഗ്ഗമായും ഉഷ്ണകാലത്തിൽ
ശീതസ്വർഗ്ഗമായും തെറ്റുന്നവർക്ക് അംഭോജമുണ്ടാകുന്നതായും
അംഭോജകോശസുഭഗമായും (അംഭോജകോശസുഭഗമെന്നതി
ന്നു ജലപക്ഷത്തിൽ താമരമൊട്ടുകൾ നിമിത്തം സുന്ദരമായ
കളപ്പൂവ് എന്നും സുന്ദരപക്ഷത്തിൽ താമരമൊട്ടുപോലെ സുന്ദ
രമെന്നും അർത്ഥം ധരിക്കണം) കളഹംസങ്ങളുടെ ഗതിനിമി
ത്തം കാമൊതാനിക്കുന്നതുമായ ജലം സൂര്യന്റെ സൂര്യം
ചോഴ്സദശമാകുന്നു എന്നാണിതിന്റെ ഭാവം.)

459. കാന്തംസാന്തം വസന്തം, മദനമവപുഷഃ,

ദിപിത്രിയാമാം ത്രിയാമാം,

രാകാമേകാം, വധൂനാംഘൃതേയമവധേയം,

കല്പവൃക്ഷാൻ പരോക്ഷാൻ,

സ്വർദ്ധാഭാജോവിദഗ്ദ്ധാ, നഹംസക്തിനാം
കല്പയന്നല്ലമായുർ-
ബ്രഹ്മാജിഹ്വാനതരാത്മാസമുനിരിതികഥം
കഥ്യതൈത്ഥ്യവാഭിഃ.

ഭാവം—മനോഹരമായ വസന്തം കാഴ്ച ദിവസംകൊണ്ടു കഴിഞ്ഞുപോകുന്നു. കാമദേവൻ ശരീരമില്ല. രാത്രി രണ്ടു മൂന്നു യാമമേ ഉള്ളു. വെളുത്തവായു മാസത്തിൽ ഒന്നു മാത്രമാണു് സ്പ്രീഹദയം കഠിനമാണു്. കല്പവൃക്ഷങ്ങളെ കാണാൻ നിവൃത്തിയില്ല. വിദ്വാന്മാർ ഇണക്കത്തുള്ളവരാണ്. സൂര്യതികടം കായസ്സില്ല. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം കല്പിച്ചു കടിലവിത്തനായ ബ്രഹ്മാവിനെ പ്രാമാണികന്മാർ മൂന്യരാണെന്നു പറയുന്നതു ഏങ്ങിനെയൊന്നെന്നു മനസ്സിലാവുന്നില്ല.

490. അംഭോരാശികുസുംബിനീതിലകമേ!

നൽ 'ചാലിയാരേ'തൊഴാ-

മഞ്ചന്നെപ്രതി കൈവരേണമതിനാൽ

ഞാനിന്നു സമ്പ്രാപ്തയേ

അംഭോജാക്ഷികൾ മെഴുലിയാമിവൾമണി-

പ്പോതം കടപ്പോളവും

ഗംഭീരാവമോളവും ചുഴിയുമ-

ക്കാറ്റും കുറയ്ക്കേണമേ.

(ഇതു മലയാളത്തിലുള്ള ചാലിയത്തു കടവു കടപ്പാനായി ഭായ്യയോടുകൂടി ചെന്ന സമയം ചേലപ്പറമ്പു നമ്പൂരി ഉണ്ടാക്കി ചൊല്ലിയതാണത്രെ.)

491. സ്വയംഭവേചന നരൂഷിതായ

നഖവൃണോദുസ്സലോജനായ

സമസ്തസൗതാപചിനാശനായ

ഹമോനമസ്തേകചശങ്കരായ.

(ഇതു സൂനങ്ങളെ ശിവലിംഗത്തോടു ഉപമിച്ചിരിക്കുന്നു
ഏകശ്ലോകമാണ്.)

492. അഞ്ചാകുപ്യതിതാത മുഷ്ണിവിധുതാ

ഗംഗയമുൽസൃജ്യതാം

വിദ്വാൻ! ഷൺമുഖ! കാശതിർമ്മയിവിഹ-

ദിഭ്രോഗതായാവദ?

രോഷാവേശവശാദിശേഷവദനൈഃ

പ്രത്യുത്തരംദത്തവാ-

നാംഭോധിജ്ജ്വലിഃ പശയാധിരുദധി-

വ്യാരാം നിധിവാരിധിഃ

ഭാവം—അയ്യ! അമ്മകോപിക്കുന്നു. തലയിൽ ശരിച്ചിരിക്കുന്ന ഗംഗയെ ഉപേക്ഷിക്കണം. ഫേ വിദ്വാനായ സുബ്രഹ്മണ്യ! വളരെ കാലമായി എന്നെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന ഇവളെ ഉപേക്ഷിച്ചാൽ പിന്നെ അവൾക്ക് എന്താണൊരു ഗതി സൂക്ഷ്മത്? ഇങ്ങിനെ കേട്ടപ്പോൾ കപിതനായ സുബ്രഹ്മണ്യൻ എല്ലാ മുഖങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഒരമിച്ച് അംഭോധി, ജ്വലി, പശയാധി, ഉദധി, വാരാംനിധി, വാരിധി എന്നിങ്ങിനെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

493. കപഭാതശ്ചലിതോസി?വൈദ്യകഗ്രഹം

കിംതത്ര? ശാന്നൈത്യജം

കിന്തേനാസ്തിഗൃഹേസഖേ! പ്രിയതമാ?
 സർവ്വംഗദംഹന്തിയാ
 വാതഞ്ചേൽ കചകംഭമദ്നവശാൽ
 പിത്തം ചവക്രൗമൃതാൽ
 ദ്വേഷാണം വിനിഹന്തിഹന്തസുരത-
 പ്രാപാരകേളീശ്രമാൽ.

ഭാവം—സമോദര! നീ എവിടെ പോകുന്നു? ചൈത്ര്യം വീട്ടിൽ പോകുന്നു. അവിടെ കാൽമെന്താണ്? ഭാഗത്തിന് ചികിത്സിക്കുവാൻ. നിന്റെ വീട്ടിൽ കാൽമെല്ലെ? അവൾ സകല രോഗങ്ങളെയും ശമിപ്പിക്കുമല്ലോ? വാതത്തെ കചകംഭമദ്നം കൊണ്ടും പിത്തത്തെ അധരാമൃതം കൊണ്ടും കവചത്തെ സുരതവ്യോപാരം കൊണ്ടും അവൾ ശമിപ്പിക്കുന്നു.

§ 94. ഇന്ദീവരാക്ഷി! തവതീക്ഷ്ണകടാക്ഷബാണ-
 പാതവ്രണേദപിവിധമേഷയമേവമന്യേ
 ഏകാന്തപദീയമധരാമൃതപാനമന്യേ-
 ദുശ്ശൗംഗപീനകചകുങ്കമവകലേപഃ

ഭാവം—ഹേ സുന്ദരി! നിന്റെ കടാക്ഷബാണങ്ങളേൽ ക്ഷകനിമിത്തം പാറിയ വ്രണത്തിന്, നിന്റെ ഔധരാമൃതപാനവും, സൂനങ്ങളിലണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന കങ്കമച്ചാറിന്റെ ചേപനവും ആകുന്ന രണ്ട് കഷയമേ ഉപയോഗിക്കേണ്ടതുപോലെയെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

§ 95. വന്ദിക്കുന്നുചരാചരത്തെയനിശം
 കാക്ഷംസുരന്മാരെയി-
 നെന്നാലെന്തവരാൽഫലംവിധിക്രതം
 തന്നീടുവോരല്ലയോ?

എന്നാലാവിധിയെത്തൊഴാമവനമോ
കർമ്മാനുഗതകർമ്മമെ—
തെന്നാലുള്ളൊരു യത്നമാകുമതിനാ—
ലെന്നെ ബുദ്ധിജ്ഞാൻ ഞാൻ.

198. വിശാലം ശാസ്ത്രാനന്യസഭഗം
വീക്ഷ്യകുസുമം
തുകസ്യാസീൽബുദ്ധിഃ കസുമസദൃശം
തൽഫലമിതി
പുനഃപ്രാപ്തേകാലേഫലമവിചാരിതം—
വാൽപരിണതം
വിപാകേതുലോന്തഃ സപദിമരുതാ
സോപ്യപഹൃതഃ.

ഭാവം—പൂച്ചയുടെ സെന്തന്റുമേറിയ പൂവുകണ്ടിട്ട്, പൂച്ചപ്പാലം ഇതിനു നല്ല കായയുണ്ടാവുമെന്നു തന്തയ്ക്കു തോന്നി. പിന്നെ കാലം വന്നപ്പോൾ കായമുതു ചൊടി അകത്തു ചാടിയിരുന്ന പത്തടി മുഴുവൻ കാറ്റത്തു പറന്നു പോകുകയുണ്ടായു.

197. സപ്രേമദാനൈർമധുരൈർമുഖോഭിഃ
സംരക്ഷിതവ്യാഃ സതതംയുവതഃ
അരക്ഷിതാഹ്യാത്മപതിത്രിവർഗ്ഗ-
നാശംകരോത്യന്യജനാനുരാഗാൽ.

ഭാവം—പ്രേമസുഖകുളായ വസ്ത്രാഭരണാദികളെ മാനുഷാനുരാഗം കൊടുക്കുക, നല്ലയാക്കു പറയുക മുതലായവകളെക്കൊണ്ടു സുരക്ഷിതമാക്കുക എന്നു പ്രാപ്തം രക്ഷിക്കേണ്ടതാണ്. ഇങ്ങിനെ രക്ഷിക്കാതിരുന്നാൽ അവർ അന്യജനങ്ങളിൽ അനുരാഗമുള്ളവരായിത്തീരുകയും ചെയ്യും.

ായി തിന്നിട്ട് സ്വഭത്താവിന്റെ ധർമ്മകാര്യങ്ങളെ നശിപ്പിക്കും.

ഫലം ധർമ്മസ്വഭാവോ വിഭവസ്വഭാവം സുഖം സുഖമുലാനിനെപംഗ്വോ വിനാതാഭ്യഃ കതഃസുഖം.

ഭാവം—ധർമ്മത്തിന്റെ ഫലം സമ്പത്താണ്. സമ്പത്തിന്റെ ഫലമാണ് സുഖം. സുഖത്തിന്റെ കാരണങ്ങൾ സ്രീകളാണ്. അവരോടുകൂടാതെ സുഖമെവിടെ? (സുഖവസ്തുക്കളിൽ സ്രീകൾക്കു പ്രാധാന്യം കൂടുമെന്നു സാരം.)

499. അവിനയമപനയവിഷ്ണോ!

ദമയമനഃശമയവിഷയഗുഗൃഷ്ണാം
ഭൂതദയാം വിസ്താരയ

താരയസംസാരസാഗരതഃ.

(ഭാവം—ഘോരമായവിഷ്ണോ! അങ്ങനെയൊന്നും എന്റെ അവിനയത്തെ നീക്കിക്കളയുകയും മനസ്സിനെ ബന്ധിക്കുകയും വിഷയേച്ഛയെ ശമിപ്പിക്കുകയും ഭൂതദയയെ വളർപ്പിക്കുകയും സംസാരസമുദ്രത്തെ കടത്തി വിടുകയും ചെയ്യേണമേ.)

500. താരണ്യാഭോഗഭാരത്തൊടുമതിപുഥുകാ—

ദിത്യബിംബത്തിനെക്കാ—

ഉരുണ്യം തേടുമംഗത്തൊടുമുലകലിയും

മന്ദഹാസങ്ങളോടും

കാരണ്യകൂറ്റത്തരങ്ങാകിനകടമിഴിയായ്

കോഴവിദ്യേഴുമേഴും

പാരെണ്ണിക്കാത്തുപോരും പശുപതിപങ്കതി—

ദേഹമേ! ദേഹിസൗഖ്യം.

ശ്രീ ഭ മ സ്തു

ശ്ലോകാനുകൂലനിക .

	ശ്ലോകം	ശ്ലോകം
അല്ലാഭം	1 അത്യാനന്ദം	211
അജ്ഞാതം	16 അല്ലാജം	225
അനവേക്ഷ്യ	23 അംഭോജം	239
അഹംഖ	44 അരികിതം	242
അഹംകഥം	46 അഞ്ചിതായത	253
അയമാഭം	47 അധോധനി	254
അത്യഗ്രകല്പ	49 അഷ്ടാദശം	274
അനാരംഭ്യ	64 അത്യുച്ചം	275
അംഗജതാ	68 അഭൂതപൂർവ്വം	278
അയിസ്തരസി	89 അമ്പത്തൊന്ന	285
അഹനിത	98 അപിസാഗര	308
അനുഷ്ഠ	113 അംഭോഭൈ	331
അത്മാനന്ദ	116 അംഗുല	333
അംഗിത	126 അദ്യാപി	352
അപ്യാധിത	127 അയംപദം	359
അസ്താൻനി	142 അഴിഞ്ഞിട്ടോ	370
അഭാഷം	172 അകരം	373
അതികാമം	174 അഗ്രം	377
അത്യാസുത	178 അരിവയട	380
അനക്ഷര	183 അപ്പപ്പോ	400
അഞ്ചുപിന്നി	187 അഹമിഹ	409
അനന്തശാസ്ത്രം	196 അന്യോ	416
അംഭോധികൃതം	206 അംബഗ	418

	ശ്ലോകം		ശ്ലോകം
അവസര	207	ആവാലം	341
അമൃതം	209	ആഗമേ	361
അപ്തം	433	ആത്മന്യേവ	384
അഷ്ടവൃ	439	ആശ്രയികാല	418
അയമിദ	447	ആഗച്ഛന്തു	429
അംഭോരാശി	490	ആമോദാകൃ	457
അംബരം	492	ആയാതേതു	461
അവിനയ	499	ആമൃതം	464
അഷ്ടാംഗ	420	ആസന്നസന്ധ്യ	466
അജ്ഞാനം	426	ഇന്ദ്രനീലേ	71
ആചരണം	2	ഇച്ഛാരിപ്പാട	100
ആകൃത്യാ	8	ഇന്ദ്രാതിന്ദ്രി	139
ആസ്വാഹി	21	ഇതരഭാഷ	156
ആയംതം	26	ഇന്ദ്രവരസ്വ	197
ആപാദികിം	57	ഇന്ദ്രകൈര	203
ആയംതീർ	117	ഇതിപ്രാർത്ഥ	204
ആകിഞ്ച	138	ഇന്നിന്നനമെ	255
ആയുർവിത്തം	159	ഇയംകാവയം	286
ആഴിക്കെട്ടി	175	ഇന്ദ്രവരേണ	292
ആയംതാന	176	ഇയംസുസ്തി	302
ആഴം	220	ഇന്ദ്രവരാക്ഷ്യാ	318
ആനീലസ്തി	243	ഇന്ദ്രവഞ്ചിശ	340
ആവാലമി	245	ഇന്ദ്രവരാക്ഷി	494
ആശ്ലീഷം	288	ഉദ്ദേശ	24

	ശ്ലോകം		ശ്ലോകം
ഉണ്ണിക്കി	45	എകപത്രോ	264
ഉത്തിഷ്ഠന്ത്യാ	114	എകദശരാമ	346
ഉല്ലിഖ്യേ	122	എകരന്തേ	350
ഉഷഃഖാരഃ	139	എകരോമാ	369
ഉൽകൃഷ്ട	194	ഓരോരോ	115
ഉപുതാം	201	കളമാഃ	58
ഉണ്ടായിപ്പോ	215	കളമാഃ	59
ഉപ്പിൾവതിപ്പി	260	കനൽകണ്ണി	70
ഉച്ചൈര്യയ	316	കല്യാണാംഗ്രാ	99
ഉദാത്തമഃ	317	കവിതാരസ	119
ഉമാമഹം	319	കന്യപംചാമ്പ	147
ഉന്മേഷം	351	കവിതാവനി	217
ഉത്സാഹബു	372	കല്പിപ്പസ്ക	300
ഉപഭോഗ	383	കന്യപംചോഹി	321
ഉന്മത്ത	392	കലേഖമര	324
ഉപഭോഗസ്ത	421	കണ്ണേനല്ല	325
ഉന്നമയ്യ	432	കരാൽഗളി	417
ഉപദംഗ	469	കന്യപംശുചി	427
ഉദാരവേര	475	കസ്തുരികാം	468
എങ്കാത്തയ്കിര	150	കാര്യേസിദ	43
എങ്ങുമളിത്ത	170	കാംസിക്രൂ	73
ഏതോകർമ്മം	20	കാന്തംപ്രാഹ	81
എകസ്തിനംഗ	82	കാന്തതപംഗ	91
എകദൃഷ്ടര	106	കാന്താരമദ്യ	97
എകരോജ്ഞ	281	കാകദൃഷ്ടി	224

	ശ്ലോകം		ശ്ലോകം
കാകാളി	246	കൈലാസസ്ത്ര	268
കാതപംസുധരി	281	കൊണ്ടാടി	50
കാന്തകവാ	227	കോകദ	303
കാടല്ലേനിന്റെ	330	കപച്ഛോസി	454
കാമാരിയായ	375	കപഭ്രാത	493
കാകയാചക	394	ഗന്തുനി	298
കാമിനീ	396	ഗംഗാവർണ്	329
കാന്തതലംഗ	408	ഗന്ധനേഖ	358
കാലസുഖൽ	412	ഗതപ്രായ	401
കാരോൽക്ക	415	ഗിരിജായ	53
കാലാമണി	446	ഗുണിനാ	388
കാഞ്ചു	460	ഗുണിനി	406
കാന്തംസാന്തം	489	ഗുണേഗുണോ	481
കിടപ്പവര	320	ഗുഹേപർവ്വത	482
കിന്ദേസ	336	ഗോമുദ	125
കിമിതിസഭ	419	ഗോവിന്ദനാഥ	479
കരംഗവോ	54	ഐന്ദ	459
കാടവരിമി	69	ഐഷ്വര്യ	897
കാമാസംഭ	197	ഐണിതൂറിലാ	462
കുട്ടിമുലക	425	ചരമഗിരി	51
കുപോദകം	487	ചതപാരോവിത	143
കുണ്ഡലാക്ഷ	13	ചതുരംതരംഗ	166
കേളിനാളി	41	ചഞ്ചൽകുണ്ഡലി	252
കേവിൽകുന്ദ	176	ചഞ്ചലദൃവ	299
കേവിദ്വേ	472	ചഞ്ചലാക്ഷി	386

	ശ്ലോകം		ശ്ലോകം
ചഞ്ചൽവില്ലില	455	തന്നാർമാതിൻ	5
ചിന്നീനീല	10	തദാഭീമബലം	7
പിത്രംവിയേദ	27	തമോദ്രവ്യം	141
ചിറകുടിന്നിനരം	235	തദംഗസംഗം	241
ചാത്തളവി	258	തന്വീബാലം	311
ചിത്തേതു	371	തന്വീചാര	399
ചുളയത്ത	288	താരിത്തന്വീ	60
മുടാക്കിൽ	435	താമണ്ണാഭോധം	500
വേതോവാതം	72	തികിരഭര	155
വേതോലഭി	313	തിരുനെല്ലി	185
ചൈത്രേമാസി	309	തിണ്ണംചെനി	380
ചൊല്ലുംമെല്ലാര	180	തിയ്യങ്കപാദ	436
ചൊയംവൃക്ഷ	307	തുല്യനന്ദോപി	36
ജംഭവപ്രഭാക്ഷി	55	തുല്യജ്ഞാനി	247
ജഗദധിപാലോ	188	തൈലംഭക്ഷ	234
ജലപതി	205	തപസ്ത്രേമണ്ണോ	28
ജനസ്ഥാനേ	221	തപദംഗമണ	451
ജലനിധിയി	240	ദശവൈദ്യ	102
ജഗത്തൊക്ക	405	ദന്തമയം	186
ജാതീജാതം	165	ദാരിദ്ര്യസ്വ	36
ജാഗത്തിലോ	289	ദിവ്യംചതുരസം	399
ജിതപാഹല്ലോ	344	ദീപാവാര	431
ജിണ്ണോട	137	ദർവ്വതന്വസംഗ	144
ജാതാമേഷപ	93	ദുഷ്ജനസ്വ	151
ശങ്കേച്ചൻ	474	ദുഷ്ജന	172

	ശ്ലോകം	ശ്ലോകം
ദുർബ്ബോധവന്ദ്യ	334	നരദയം 441
ദുരീശപരദേശ	483	നരേന്ദ്രനഃ 448
ദുഷ്ടപാരമേ	37	നാരായണൻ 450
ദേവന്മാർക്കു	310	നിന്നോടൊ 30
ദൈവാനഃ	414	നിസ്കൃതോ 52
ദപിത്രാംഗുലി	332	നിത്യംപുരം 96
ധന്യംസ്വഃ	306	നിഷയായ 230
ധാരാശൈത്യം	74	നിഷിന്തി 305
ധീമൻസമഗ്രണ	84	നിരീക്ഷിച്ചു 360
ധീമൻഭൂമണഃ	146	നിദന്തി 363
ധന്യശ്ച	62	നികംഭ 422
നദീപുഷ്പി	18	നിൽനാ 423
നമുതും	56	നിദാനം 424
നപുംസക	61	നിതംബം 437
നടവിട	216	നീലക്കാരം 15
നയത്രസ്തേ	256	നീലാളി 40
നക്തമംഗ്ല	262	നീരംതി 135
നപശ്ചാമം	283	നൃത്യഭൂ 132
നമിഭവതി	291	നൊരിക്കൽ 270
നന്നല്ലേ	430	പലായലപം 4
നനാരുഷോ	440	പത്തച്ചുഷ് 80
നാളികേസന	42	പത്രപുരേ 171
നാലഞ്ചത്വര	200	പതിരതീ 218
നാലഞ്ചക്ഷര	290	പരിഹൃല്ല 219
നാഗമൃഗന്തി	357	പരമേശ 223

	ശ്ലോകം		ശ്ലോകം
പത്മഭഞ്ജ	228	പ്രജ്ഞാമന്ദാ	133
പലിതാനി	248	പ്രഥമവയസി	212
പശുതപമി	411	പ്രസ്തവാദി	236
പഞ്ചബ്രഹ്മ	485	പ്രവിശസ്താദി	374
പാപ്തീ	6	പ്രഥമദി	389
പാടത്തിങ്കൽ	85	പ്രയാണാദി	444
പാകംവന്നെ	90	പ്രാതർദ്വയ	157
പാലോളം	195	പ്രായേണ	214
പാതികെട്ട	390	പ്രവൃത്തി	78
പിപിപ്രി	356	പ്രവൃത്തി	378
പിളിക്കാർ	35	പ്രവൃത്തി	496
പീതാംബര	368	പ്രവാഹിണി	385
പിതാസ	431	പ്രവൃത്തി	382
പുസാമൻ	94	പ്രാലോഭന	273
പുഷ്പവല്ലി	152	പ്രാലോഭന	442
പുരന്ദര	226	പ്രകൃതി	65
പുത്രജ്യേ	237	പ്രജ്ഞ	453
പുരാകവീ	471	പ്രവൃത്തി	401
പുരമൈ	25	പ്രായാ	293
പുതുവിനി	140	പ്രായേണ	269
പുലകാൻ	283	പ്രായാകവി	63
പാകന്നവ	75	പ്രകാശ	272
പ്രതീഡൽ	108	പ്രായേണ	202
പ്രതീഡൽ	109	പ്രായേണ	180
പ്രണയകല	120	പ്രായേണ	184

	ശ്ലോകം		ശ്ലോകം
മർദ്ദസ്വ	263	മൗലൈ	364
മധുതിഷ്ഠി	277	മൗനംവക്ത	456
മല്ലികാമുക	286	യത്രോ	32
മന്ദാരമധു	343	യക്ത	33
മാരാജഗതി	348	യപമാ	102
കന്മന്ദനം	355	യമരവിര	103
മഞ്ചാടിപ്രാ	480	യത്തര	161
മാടിക്കൊടി	105	യംഗാമന്യ	163
മാഗാപ്രത്യ	107	യത്ത	257
മാതാനിധി	123	യവനീനവനി	254
മാധുഷ്യ	149	യസ്യാ	294
മാതാകേളി	156	യത്രംസംഹാര	354
മാറിയാട്ടപ്പാൻ	160	യാത	22
മാരാഭരതവ	167	യാന്തിന്യായ	48
മാകന്മാസ്ത്രം	190	യാമാലയാ	164
മായാമി	323	യാംചിത്തം	191
മാലാണംത്ര	366	യാമിതിപ്രിയ	279
മാടക്ഷമാ	367	യാന്തി	297
മാടകേഴാണീ	395	യാഷ്ടത്സ്വധി	31
മുനംതളത്തി	210	യേനസൗ	192
മുളഞ്ഞാസന	250	യേനശ്ചി	361
മുഖസ്ഥമാരം	261	യേനകേന	362
മുക്താപദ്ധ	282	രമ്യംനദാര	158
മുടില്ലാത്തൊ	470	രംഭായാമുടി	301
മോടിക്കൊ	110	രതിവിഗമിത	403

	ശ്ലോകം		ശ്ലോകം
രക്താഭശാക	476	വിശാലമിത്ര	328
രാജാകിമി	77	വില്ലിനത്താമ	345
രാജനിലി	128	വിപ്രസ്തിൻ	376
രാകാശശാങ്ക	136	വിസ്തൃതസ്വ	379
രാധേയന്തി	168	വിത്താത്ഥിനി	476
രാജസേവാ	436	വിശാലശാസ്ത്ര	496
രേഖാലിപ്ര	189	വീണാവാര	29
ലക്ഷ്മീകീർത്തി	112	വീണാലസമണി	34
ലതാഭിരംഭ	322	വീരാശ്രേണ	173
ലാവണ്യമൃത	407	വീക്ഷംവി	315
ലീലാശരം	365	വീരാശ്രേണ	337
ലോകശാസ്ത്ര	267	വീടികരാഗ	452
ലോകനയം	152	വൈഷ്ണവ	145
ലോകകുതി	227	വൈദ്യശാസ്ത്ര	19
ലോകശാസ്ത്ര	312	വൈഷ്ണവ	14
ലോകശാസ്ത്ര	339	വൈദ്യശാസ്ത്ര	26
ലോകശാസ്ത്ര	312	വ്യാജാശാസ്ത്ര	402
ലോകശാസ്ത്ര	347	ശാസ്ത്രാത്മരസ	121
ലോകശാസ്ത്ര	57	ശാസ്ത്രാത്മരസ	251
ലോകശാസ്ത്ര	445	ശാസ്ത്രാത്മരസ	410
ലോകശാസ്ത്ര	495	ശാസ്ത്രാത്മരസ	95
ലോകശാസ്ത്ര	3	ശാസ്ത്രാത്മരസ	249
ലോകശാസ്ത്ര	101	ശാസ്ത്രാത്മരസ	477
ലോകശാസ്ത്ര	222	ശിവികായാ	184
ലോകശാസ്ത്ര	9	ശിവേലിക്ക	265
ലോകശാസ്ത്ര	198	ശിതാത്മരസ	73
ലോകശാസ്ത്ര	268	ശിതേയലിക്ക	488

	ശ്ലോകം		ശ്ലോകം
ഇണികുചി	104	സ്രീപുംസതപാ	118
ശൈവാലയം	484	സ്ഥിതതാം	92
ശോഭാസമു	39	സ്തോതശൈരി	76
ശ്രുതതേനീല	256	സ്തോതാസാ	448
സംഭരിതദ്രി	66	സ്തൂതവ്യേഷു	124
സംഗീതസാമി	67	സ്വപ്നീൽവേഗ്ഗനി	12
സമുത്തപയാ	86	സ്വപ്നവസ്ത	276
സദൈവമേ	87	സ്വപകീയാൻ	398
സരസവിരസ	181	സ്വയംഭവേ	491
സരോജകുടും	232	സൈപരംഗിമി	295
സതിപ്രതീപേ	244	മന്ത്രവാക്യഗതി	226
സരാജപ	304	മന്ത്രംചൊരിച്ച	286
സംത്യക്തായദി	338	മന്ത്രസ്വഗത	463
സരസ്വീരാഗ	349	മംസാപാ	311
സന്തുലപാ	428	മാസായനൈ	68
സംഗീതംവാ	449	മാപാകം ന	358
സമുക്തപ്രജാ	458	മിതപെതമ്യ	169
സകലഗുണ	465	മേശബ്ദഗത	14
സന്നാനാവിക	467	മേരോഗാ	17
സമുക്തദാ	497	മേലോരോജിനി	88
സംഹിതമൃഗുക	148	മേലാനന്ദ	156
സമധരമധര	11	മേമേശബ്ദ	196
സമിത്രാനന്ദന	213	മേമേരോ	208
സുസ്തോതേ	486	ക്ഷപാക്ഷേ	478
സൈയേന്ദ്രധാ	271	ക്ഷുത്രി ഡാഗാ	111
സുനാവാലോക്യ	296	ക്ഷോണീക്ഷോ	181

